Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):
Titel | Title: Bille-Ættens Historie.
Bindbetegnelse | Volume Statement: Vol. 2, del 2
Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : Gyldendal, 1887-93
Fysiske størrelse | Physical extent: 1-2 i 4 bd. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

42, -190, -8°

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130020709597

BILLE-ÆTTENS HISTORIE.

ANDEN DEL

AF

FR. MEIDELL.

ANDET AFSNIT: Aº. 1648 til Nutiden.

KJØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

FR. BAGGES BOGTRYKKERI.

1889.

6542

BILLE-ÆTTENS HISTORIE.

ANDEN DEL

AF

FR. MEIDELL.

ANDET AFSNIT: Aº. 1648 til Nutiden.

KJØBENHAVN.

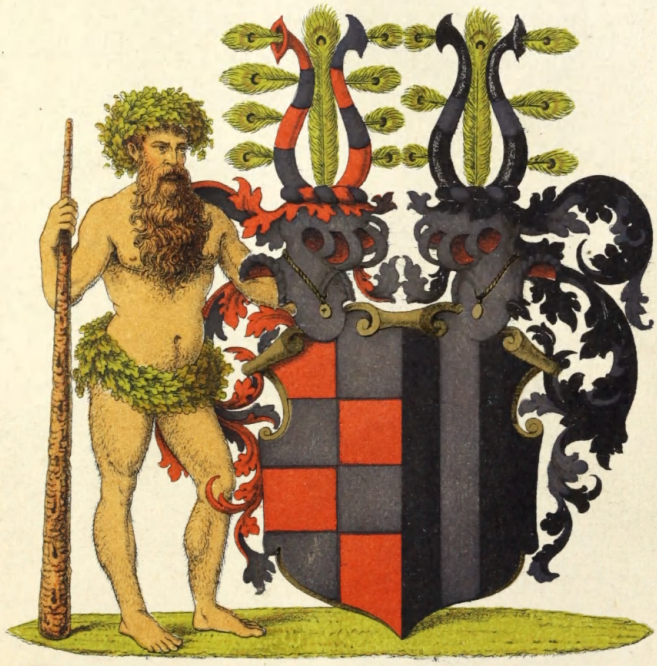
GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

FR. BAGGES BOGTRYKKERI.

1889.

6542

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Bille Brahe.

Th. Bergh lith. S.

ADELSVÆLDENS UNDERGANG

forberedt og gjennemført.

B. 5. Rigsmarsk, **Hr. Anders Bille** til Damsbo.

4de Capitel.

Det faldt af sig selv, at Rigshofmester Corfits Ulfeld, som i Kong Christians sidste Tid havde været den egenlige Statsstyrer, udfyldte det tomme Rum, der opstod ved den store Kongeskikkelses Bortgang, samt ved at Herredagen den 20de Marts blev udsat «til belejlig Tid». Bededage anordnedes fra 7de—9de Juni, men paa nogen hjertelig Tillid fra Standsfællernes Side har Rigshofmesteren ikke kunnet gjøre Regning, da hans Hovmod ofte havde krænket dem, som kun alt for godt kjendte de Veje, ad hvilke han skaffede sig Rigdom i samme Forhold som Rigets Gjæld voxede langt ud over Folkets Evne.

Betegnende i saa Henseende var det, at Christian den 4de, da han et Par Maaneder før sin Død vilde tage Kjøbenhavns nye Voldlinie i Brug, befalede sin Smed, Hans Svitzer, at flytte Laasene og Hængslerne fra den gamle Østerport, for Enden af nuv. Østergade, til den nye, for Enden af nuv. Rigensgade; han havde dog ingenlunde opgivet den gamle Østerport saalidt som den gamle Vold, langsmed nuv. Gothersgade, Hotel d'Angleterre og du Nord, Holmens Canal og op til Stranden, thi han havde kort iforvejen befalet Borgerne at holde de gamle Volde ved Magt; han mente simpelthen ikke at have Raad til at lade Smeden gjøre nyt Laasetøj m. m.

Uvillien mod Rigshofmesteren næredes ved, at han af-

tvang de af den afdøde Konge inspirerede Theologer Tilbagekaldelse af og Afbigt for den Dom, de havde fældet over Fru Kirstine Munk, og da Rigsraadet nølede med at opfylde hans Ønske i Henseende til Godkjendelse af hendes Børn som rette Kongebørn, saa vovede han endog at krænke det med Trusler om, at han vilde tage sig selv tilrette. Hist var det nærmest Gejstligheden, her nærmest Rigsraadet, som han krænkede, men alle, der ejede nogen Sømmelighedsfølelse, maatte vende sig harmfuldt bort fra den uædle Magthaver, som lige fra sin kongelige Svigerfaders og Velgjørers Dødsleje kunde gaa over til den paa Rosenborg sygliggende Vibeke Kruse for at jage hende af Gaarde med Haan og saadan hvas Trusel, at hun skrækslagen døde i April.

Hr. Corfits lagde heller ikke Skjul paa, hvor højt han stræbte, idet han nemlig undlod at sende Hertug Frederik betimelig Melding om hans kgl. Faders forestaaende Død, hvorimod han strax kaldte Fru Kirsten fra Boller og Grev Valdemar Christian fra Tydskland, for med dem og hele Svogerskabet at pleje Raad om Grevens Thronbestigelse, selvfølgeligt under Rigshofmesterens Formynderskab. — Hvad selv den mest berettigede Opposition kunde vente sig af Hr. Corfits, viste denne, da han fratog den med Fru Vibekes Datter, Frøken Elisabeth Sofie, trolovede General Claus v. Ahlefeld baade Embede og Titel, fordi han havde dristet sig til at nedlægge Indsigelse mod Svigermoderens skjændige Behandling.

Rigsmarsk Anders Bille maa ikke blot som Rigsraad have følt sig krænket af Rigshofmesterens Overmod og som Menneske af hans uædle og skaanselløse Adfærd, men han maa i den skandaløse Finansstyrelse have seet en væsenlig Hindring for en nogenlunde betimelig Gjennemførelse af den udarbeidede Hærplan. Jo mere han i denne har seet et Hovedmiddel til at løfte Rigets sunkne Anseelse, desto mindre kan han have nølet med at slutte sig til Rigshof-

mesterens Modstandere. Disse vare dog, som vi mindes, halvvejs bundne til Hertug Frederik ved et Løfte til den afdøde Konge, og samme Hertug var aabenbart den eneste Prætendent, der med Sikkerhed kunde kuldkaste Hr. Corfits's Prætensioner, men hvad lod der sig haabe for Hærplanens Gjennemførelse og Landets Gjenrejsning, naar Thronen tilfaldt Sejrherren fra Riberhus?

Overvejelserne af disse Forhold førte dog til, at Rigsraadet besluttede sig til at love Hertug Frederik Thronen, men paa det Vilkaar, at han underskrev en meget streng Haandfæstning og sikrede Stænderne deres Privilegier. Af Haandfæstningens Paragrafer havde Rigsmarsken særlig Interesse af og muligvis ogsaa særlig Del i § 15, eftersom denne sikrede ham imod at komme under Commando af Andre end Kongen og det samlede Rigsraad, og dette ej blot i Fejdetid, men ogsaa under Opbud i Fredstid. Anders Bille havde ikke for intet lært, hvorledes Hertug Frederiks Overcommando havde lammet ham i sidste Krig, og han mindedes vel, hvor nær han havde været ved at faae Hertug Christian til Chef i Malmø. Det var aabenbart hans Pligt at forebygge fremtidige Misgreb af den Art, og Paragrafen kunde i sig selv ikke støde den vordende Konge, navnlig ikke i Sammenligning med Haandfæstningens øvrige Indhold. Dette bragte Hertugen til at nøle med sin Underskrift lige til den 7de Maj, og først fra den følgende Dag kaldtes han «udvalgt Prinds og Herre af Rigerne». Regjeringen vedblev dog at være i Hænderne paa Rigs-Hofmesteren, -Cansleren, -Marsken og -Admiralen, men Actstykkerne udgik fra da af i Hertugens Navn. Denne havde ogsaa forpligtet sig saa fast, at hans Hylding var en blot Formalitet. Den 8de Maj gav han f. Ex. Adelen følgende Forsikring:

«Vi have nu paa vor fyrstelig Tro og Ære lovet og tilsagt, og nu med dette vort aabne Brev love og tilsige [al Adelen], at saadan dens Election og Valg ikke skal komme den eller dens Efterkommere til nogen Forkrænkelse paa

Danmarks Krones samt menige Danmarks Adels og Ridderskabs Privilegier og Friheder, men Danmarks Rige at blive og være herefter som det endnu er, et frit Kaarerige.» Actstykket slutter med de Ord: «Dets til bedre Forvaring, at saa fast og ubrødeligen holdes skal udi alle Maader, eftersom forskrevet staar, have vi ladet hænge vort Secret herneden for og med egen Haand underskrevet. Friederich.»

Hyldingsformaliteten udførtes den 6te Juli for Danmarks Vedkommende paa Slotspladsen ved Børsen, og derefter kaldtes Regenten «Danmarks og Norges udvalgte Konge»; fra da af vare hans Underskrifter gyldige, uden at være bekræftede af det hele Rigsraad. I August rejste Kongen til Norge for at lade sig hylde der; Rigsmarsken havde ventet at skulle ledsage ham (Sv. Jordbg. Nr. 215—36), men skuffedes vistnok, thi den svenske Resident i Helsingør saae ham ikke i Suiten (Beckers Saml. I. 3). Derpaa fulgte Hyldingsrejsen til Slesvig og Holsten, men først den 23de November, efter at Kongen var kronet i Kjøbenhavn, tituleredes han for Danmarks, Norges, Venders og Gothers Konning.

Næsten i tre Fjerdingaar var altsaa Rigsmarsken Medlem af Regjeringen, og skjøndt denne tildels førtes i Kongens Navn, var han Medansvarlig for Beslutningen om at sælge over en Trediedel af Krongodset og for de andre Skridt, der gjordes i samme Hensigt, eftersom contante Kjøbesummer vare langt sjældnere end kjøbelystne Adelige, og store Udgifter vare forestaaende, dels til Kroningsfesterne, dels til Kong Christians Jordefærd. Resultatet af alle Regjeringens Finansplaner blev foreløbigt, som bekjendt, det, at Rigshofmesteren forstrakte de Penge, som vare nødvendige til Hoffesterne; derved næredes hans Magtfølelse og Hovmod saa meget, at Grev Christian Penz's Fjernelse fra Glückstadts Gouvernement blev den første Breche, som lagdes i Svogerskabets Ring. Dette betydningsfulde Skridt, som Kongen foretog paa Hyldingsrejsen i Holsten, da Penz vægrede sig ved at aflægge Hyldingsed, var jo saa selvfølgeligt, at kun

en opblæst Magthaver kunde finde det saarende og værd at plastre med Penz's Indsættelse i et ringere Embede, som Ulfeld skaffede ham. En virkelig Krænkelse tilføjedes derimod Svogerskabet, da Kongen ved sit Hof modtog Fru Vibekes Søn, Anders Billes tidligere Myndling, Ulrik Christian Gyldenløve, men Kongen havde selvfølgeligt Ret til at omgive sig med dem, han syntes om, uden først at indhente Svogerskabets Samtykke dertil. Til Trods for sine mange Penge og store Forstrækninger til Hoffet, saae Rigshofmesteren sig snart i spændt Forhold til dette, ligesom til Rigsraadet og Gejstligheden. Hvorledes denne Spænding udviklede sig og medførte Hr. Corfits Ulfelds og hans Frænders Fald, tør vel betragtes som saa kjendt, især fra Birket Smiths Grevinde Ulfelds Historie, at det er overflødigt her at fordybe sig i denne Sags Gang; vi ville nøjes med at opfriske enkelte Hovedtræk af den i Forbindelse med andre Sager, for derigjennem at faae Anders Billes Holdning forklaret.

Da Rigsmarsken den 29de November 1648 blev Ridder af Elefanten, maa vi allerførst dvæle lidt ved Kong Frederik den 3dies samtidige Kroningsfest. Allerede den 2den October var der til al Danmarks Adel udgaaet Indbydelser, saavel til at overvære Kong Christians Jordefærd i Roskilde den 18de November, som til at møde den 23de s. M. ved Kongens Kroning i Kjøbenhavns Frue Kirke. Indbydelseslisterne give os en god Oversigt paa de vigtigste dalevende Adelige, blandt hvilke vi træffe en Mængde af de i foregaaende Afsnit omtalte Personer, og af dem høre omtrent en Snes til Billeætten, naar sex Enkefruer medregnes; blandt de skaanske Enkemænd opføres mærkeligt nok *Peter Bille* (Ovesen) uden noget Godsnavn. Den 6te Novbr. forkyndte Kanonskud fra Kjøbenhavns Volde, at Hs. Majestæt kom fra Holsten og nærmede sig sin Hovedstad. Borgerskabet i de sjællandske Byer paa Vejen fra Korsør havde paraderet, ligesom det sjællandske og skaanske Rytteri havde escorteret det kgl. Rejsetog hele Vejen, men kun tolv til

fjorten Adelsmænd havde ulejliget sig ud af Byen for at modtage den fra Holsten hjemvendende Konge. Af fremmede Fyrster gav kun Hertug Hans af Eutin personligt Møde i Kjøbenhavn. Da Kongevejen mellem Hovedstaden og Roskilde var under Arbejde, og Roskilde næppe gjenopbygget efter den store Brand i Juli 1647, kan heri vel søges lige saa megen Grund som i Aarstiden til Adelens ringe Deltagelse i Begivenheden. Kong Christians forestaaende Jordefærd bidrog vel ogsaa til at holde al Jubel nede, men selv efter at denne Højtidelighed var endt, blandede Gravstemningen sig i den Modtagelse, som den 23de Novbr. mødte det fra Slottet uddragende Kroningstog. Vel prangede en Æreport paa Amagertorv, der, ligesom hele Vejen til Frue Kirke, var belagt med rødt Klæde, og Musik hilste det kongelige Festtog, men den næsten 40-aarige Konge med de pergamentagtige Rynker og det svære Underansigt, som under en sort og hvidstribet Himmel kom ridende paa en sort Hest imellem de sortklædte Drabanter og Trompetere, maatte vel nedstemme alle patriotiske Forventninger om kommende Lykke. Den ridende Adel, som aabnede Toget af Rigsraaderne og Regalierne, der bares nærmest foran Kongen af Rigsadmiral Ove Gedde, Rigsmarsk Anders Bille, Cansler Christen Thomsen og Rigshofmester Corfits Ulfeld, kunde ikke give Indtryk af frejdig Enighed i hjertelig Fastslutning om denne Konge, men snarest af det modsatte, thi Kongevalgets Anfægtelser vare i frisk Minde. Fru Lisbet Bille, Sigvard Beks, og Fru Ingeborg Parsberg, Claus Billes Enke, vare iblandt de Indbudne, der kunde sammenligne dette Kroningstog med Christian den 4des, og især for deres patriotiske Følelser maa det have været svært at naae en ægte Feststemning. Det hjalp dem næppe, da de efter den to Timer lange Kirke-Ceremoni saae Kongen skride ud af Portalen med Kronen paa Hovedet og Sværdet ved Siden for at ride til Slottet paa en hvid Hest, under en hvid

Himmel, medens Kanonerne drønede[1]) fra Vold og Flaade omkap med en skrigende Pøbelsværm, der sloges om Kongens firkantede Skillinger med «Tandem» paa, kastede i Grams af Rigsherolderne. Snelag gjør ikke Barfrost til Vaar, og dette Togs Glimmer og Glæde var jo laant og tilløjet som hine Skillinger, Skraal og Kanonskud.

Følte Hr. Corfits Ulfeld sig som Festens egenlige Giver, saa forstod uden Tvivl Rigsmarsk Anders Bille, at denne Kroningsfest kunde blive Gravøl for Svogerskabets tilsnegne Magt, men næppe har han tænkt sig, at Hr. Corfits allerede samme Dags Aften vilde grave sin egen Grav, idet denne da lod Æreporten nedbryde, for at Dronningen, naar hun den følgende Dag førtes til Kroning, kunde faae en følelig Lection i Kundskaben om Rigets virkelige Magtforhold. Begge hans kgl. Elever næmmede kun altfor let hans Undervisning. Allerede ved et af Kroningsgilderne, hvor vi iøvrigt træffe de tvende Steen Bille og Ejler Bille Henriksen som Opvartere for de fyrstelige Gesanter, lod Kongen Rigshofmesteren vide, at denne ikke skulde undgaa Tak for Haandfæstningen; men igjennem et langt Livs hadefulde Rænkespind viste Dronning Sofie Amalie overfor Rigshofmesterens Hustru, hvilken uudslukkelig, skaanselløs Hævn der var affødt af hin Lection. Foreløbigt gjorde Kongeparret søde Miner til surt Spil; den 29de November udnævntes som sagt Rigsmarsken og med ham 31 andre gode Mænd til Riddere af Elefanten, og i Gildeglæderne var der godt Forslag uden væsenligt forbitrende Tilsætninger. Tendenser af politisk Art skal ogsaa vanskeligt kunne paapeges i Sammensætningen af den nybagte Ridderskare, der omfattede saavel Steen Bille Eriksen som den forhenværende Sø-Kaper og Rytteroberst fra den tyske Krigs Tid, den rige Claus v. Buch-

[1]) Kanonskud vare nødvendige Ingredienser ved Datidens Festiviteter. Paafaldende er det af Beretningerne at see, hvor hyppigt Kanonerne sprang, og hvor mange Menneskeliv disse Saluteringer kostede.

walds Arving, Gottorphertugens virksomme Redskab, den holsten-langelandske Godsejer Friedrich von Buchwald. Rigsmarskens Udnævnelse fik dog et samtidigt Tillæg, som tyder paa en virkelig Velvillie fra Kongens Side, idet Brobyværk fik kgl. Tilsagn om Vaabenleverancer, samt Ret til fri Ud- og Indførsel, imod at Værket forpligtede sig til at levere lige saa gode og billige Vaaben som andre Leverandører og til «at bie efter Rigens Lejlighed med Betalingen» (V. S. Rugaard. 2. I. 122)[1]). Betragtet som Understøttelse af et for Staten saare nyttigt Privatforetagende var den indrømmede Toldfrihed visselig ikke meget paafaldende, men den blev det i en Periode som den daværende, hvor Statens Finanser vare saa grundigt ødelagte, at Kongen maatte bøje sig for Hr. Corfits's Raad om at forlægge Hoffet til Frederiksborg, «fordi dette Len bedst kunde bære Udgifterne», som derhos indskrænkedes til det mindst mulige, medens Embedsmændenes Løn tildels blev saa afkneben, at Hoffolkene endog stjal Sølvtøi for at kunne leve, og man for Alvor tænkte paa at bortforpagte Dele af Øresundstolden samt at sælge Krongods i stor Mængde. Da det end videre var sikkert, at Rigsmarskens Forsvarsplan gik ud paa Afskaffelse af de fleste «Gevorbne», til hvis Aftakkelse der krævedes mange Penge, som ikke vare til at opdrive, og da denne usle Aftakning, i Forening med Mangelen af Hestgarde, nedslog det af Samtiden godt forstaaede Kongehaab om Ændring af Haandfæstningen, — det lønlige Haab, i hvilket Kongen afstod fra at nøjes med Norges Kongedømme, og hvormed han omsider underskrev den danske Haandfæstning — saa vidner dog Brobyværks Haandhævelse tilligemed Ridderslaget om

[1]) Paa Betalingen blev der først givet Anvisning i St. Hans Klosters Len, men efter en enkelt contant Betaling fulgte et længere Mellemrum uden Anvisning. Endelig i 1655 begyndte man at anvise Betalingen for de leverede Vaaben i den Lensafgift, Hr. Anders Bille skulde indsende til Renteriet (Sjæll. T. XXXIII. 261).

Hr. Anders Billes ikke spændte Forhold til Hoffet. Grunden hertil maa vist nærmest søges i, at Svogerskabets Ring var begge Parters frygtede Fjende, men jo klarere det er, at Rigsmarskens nationale Forsvarsplan maatte være Kongen en Torn i Øiet, desto sikrere maa Kongegunstens Aarsag kunne delvis findes paa militære Omraader, thi her var Interessernes Modsætning for stor til, at deres Forligelse kan have savnet et reelt Foreningspunkt. Tilværelsen af et saadant lader sig ogsaa historisk godtgjøre; Drot og Marsk vare fra første Færd enige om at opgive Christianspris, Udtrykket for en dansk Strategi, som ikke var yndet af Holstenerne. Hellere end gjerne opgav Rigsmarsken foreløbigt Udsigten til dansk Magtforøgelse ud over Rigsgrændsen, naar han kunde faae Lov til at udvikle den nationale Forsvarskraft indenfor denne og basere den paa Fæstninger ved Bæltet, Øre- og Medelfarsund. Paa det sidstnævnte Sted havde han især kastet sit Blik, efterat han i sidste Krig havde havt den rigeste Lejlighed til at skjønne paa Fordelene ved en stærk Fæstning paa Bjergsodde, der knyttede Fyn til Jylland, som Skaane var knyttet til Sjælland ved Helsingborg—Kronborg, og som Sjælland alt fra 1646 ønskedes knyttet til Fyn ved Nyborg—Korsør. Kongen vilde af med Christianspris for at gjøre sig Venner i Holsten, thi paa fem holstenske Landdage under Hyldingsrejsen havde han maattet erkjende dette Middel som det vigtigste, hvorved holstensk Venskab lod sig vinde. Jo mindre han kunde haabe ved Hjælp af indfødte Danske at naae sit lønlige Maal, desto mere Pris maatte han sætte paa et kraftigt holstensk Rygstød under Anstrengelserne for at frigjøre sig fra den utaalelige Haandfæstning. Da Christianspris's Sløjfning allerede havde været under Debat i Juli hjemme i det kjøbenhavnske Regjeringsraad, kunde han trøstigt laane Øre til de holstenske Forestillinger i September og October; Sagen blev derfor ordnet snart efter Kroningen. I December beordredes Fæstningen raseret (J. T.), og den 17de s. M. udgik Befaling til paa førstk. Kieler Omslag at

modtage 35,000 Spd. i første Rate af de over 100,000 Spd., som Gottorphertugen, med Friedrich v. Buchwald som Mellemmand, vilde betale for Landgodset (Sjæll. T. XXXI. 42). Skjøndt Hoffet indskrænkede sig, Embedsmændene knurrede og de aftakkede Gevorbne hylede af Pengemangel, fastslog man, at hin første Afbetaling kun maatte bruges til Kjøbenhavns Befæstning. Længe kunde man dog ikke holde sig paa en saa ideal Patriotismes Højde, thi de Misfornøjedes Raab voxede dagligt; vel kom der 60,000 Daler fra Norge, men denne Sum var bestemt som Afbetaling paa to Krigsskibe, der vare byggede i Neustadt. De Penge, der maatte skaffes tilveje, kunde man kun vente at faae fra det rige Holland, og didhen længtes Rigshofmesteren at rejse, ikke alene for at skaffe de Sultne Brød, men ogsaa for at fuldbyrde den politiske Vending, som efter Brømsebrofreden mere og mere havde viist sig nødvendig for ham som Leder af den danske Udenrigspolitik, nemlig et gjensidigt Forbund, ved hvilket den svensk-hollandske Alliance lod sig bryde; han havde derovre personligt indledet denne Vending i Christian den 4des sidste Aar, da Forholdene hjemme, ligesom nu, gjorde hans ærefulde Fraværelse i Udlandet højst ønskelig for ham selv; dennegang ønskede ogsaa hans Fjender ham afsted snarest muligt, idet de gjorde gjældende, at Ingen mere end han kunde vente sig god Modtagelse af og lykkelig Afslutning med Hollænderne. I Februar 1649 rejste Rigshofmesteren, og snart efter begyndte man at vise hen til de mange Penge, han vilde skaffe til Danmark, thi hans Fjender anede vel, hvorledes det vilde gaa ham dermed; der var kun ringe Grund til, at det skulde gaa lykkeligere end forrige Gang, og de fik Ret i væsenlige Henseender. Derom vidste man dog intet sikkert i Kjøbenhavn, førend langt hen paa Aaret, men gjennem hele Sommeren fortsatte Rigsmarsken sin Aftakning ved Hjælp af Sedler, der viste Størrelsen af de Aftakkedes Krav; deres Cours steg og faldt med de Rygter, der udspredtes om Ulfelds Held eller Uheld, og i

August maa de sikkert have staaet lavt, thi da blev der ikke alene udskrevet Skat til Underhold for «den ringe Milice, man ej har turdet helt afskaffe i disse farlige Tider», men Rigsmarsken bemyndigedes endog til af Falk Gjø at modtage hele Pengebeholdningen i Fyns Landkiste for dermed at contentere de Aftakkede. Der medgik store Summer ej alene til Hæren, men ogsaa til Hoffet, som kort efter Ulfelds Afrejse var flyttet til Kjøbenhavn, hvor ogsaa Dronningens Moder opholdt sig, indtil Prindsesse Frederikke Amalie var født i April; Fadderstads i den Anledning fejredes baade i April og August, sidste Gang med stor Pragt; et stort Bryllup gav Kongen bl. a. for sin Dronnings Kammerjunker, Jørgen Kaas Mogensen til Gudumlund, der ægtede hendes Hofjomfru Margrethe Cathrine v. Buchwald og A° 1653 fik Rugaards Len. Ved disse Lejligheder finde vi blandt de mange Indbudne: Hr. Anders og Hr. Steen Bille med deres Fruer; Vincens, Rønnov og sorte Steen Bille, Peter og Lave Bille fra Skaane; Staller Kaas med Fru Regitse Bille og Fru Ingeborg Parsberg, Claus Billes Enke. Fru Lisbet Bille var ikke med, enten fordi hun var i Sørgeaaret efter Sønnen Steen Beks Død, eller fordi hun da underhandlede i Skaane om Salget af Vandos. I September rejste Kongen til Gottorp, hvor han bl. a. bortgiftede sin ældste Datter til Fyrst Johan af Anhalt og følgeligt maatte udrede en betydelig Medgift; kom nu dertil, at den ældste Kongesøns Hylding var forestaaende, saa tør det nok siges, at man benyttede sig af Rigshofmesterens Fraværelse til at leve højt, uden at Jokum Gersdorf, der med Ulfelds Vidende sattes til at styre Sagerne under hans Fraværelse og af Kongen udnævntes til Statholder, havde noget derimod at indvende; man haabede paa de mange Penge fra Holland, men i October var der endnu ingen kommet, og det saae ud til Dyrtid; Rugen gik op i fire Daler Tønden og Kornudførsel maatte forbydes (Sjæll. T. XXXII 375), saa at Handelen led et Knæk, der maatte virke tilbage paa alle Forhold. I Holsten, hvorhen Rigsmarsken havde ledsaget Kongen, led

denne ogsaa den ene Skuffelse efter den anden; den derværende Adel vilde ugjerne opfylde Kongens Ønsker, ja den trodsede dem og viste sig umedgjørlig. Dette var vistnok en Hovedgrund til at Kongen dvælede i Flensborg, indtil Rigshofmesteren, som i Slutningen af October rejste fra Holland ad Landveien, kunde møde ham der og støtte hans truede Stilling med den Anseelse, som det bebudede hollandske Forbund og hollandske Guld kunde skaffe ham i Holstenernes Øjne; men da saa Hr. Corfits kom med tarvelige Resultater af sin overvættes kostbare Sendefærd, for hvilken han alligevel mente at have fortjent Anerkjendelse, blev Skuffelsen stor og bitter paa begge Sider. Fru Ellen Marsvin var imidlertid død paa Fyn, og heraf tog Rigshofmesteren Anledning til at rejse did fra Flensborg for at hjælpe sin Svigermoder med Ordning af Jordefærd og Arvesager; i Slutningen af November rejste Kongen til Kjøbenhavn, efter at han dog den 9de October havde ratificeret de Tractater, som Ulfeld havde medbragt, men hos Rigsraaderne fandt hans Misfornøjelse den stærkeste Gjenklang. Vel indfandt Hr. Corfits sig i Kjøbenhavn i December, men snart mærkede han, hvor ugunstigt man betragtede ham og hans Færd. Den almindelige Fattigdom var voxet til en stor Elendighed, som medførte Ran og Mord paa offenlig Gade, og aabent Oprør truede i Begyndelsen af 1650, en Fare, som mægtigt forøgedes ved de mange aftakkede Krigsfolk, der ingenvegne kunde komme med deres nu værdiløse Restsedler. Det hjalp kun lidt, at man den 18de Marts 1650 fratog de tre Svogre, Hans Lindenov, Ebbe Ulfeld og Hannibal Sehested samt — Henrik Bjelke den Pension, de hidtil havde nydt (Sjæll. T. XXXI. 232). Forgjæves slog Hr. Corfits ind paa sin gamle Udvej, at gjøre sig syg; paa nært Hold fik han de Nødlidendes Skarer at see og at høre deres Raab om Penge, som vare lovede dem ved hans Hjemkomst; de truede ham endog paa Livet, og de havde sikkert gjort Alvor deraf, hvis ikke Kongen havde taget ham i kraftig

Beskyttelse. Derefter blev han hjemme, og hans Embeder gled efterhaanden ud af hans Hænder, de tidligere ham givne Æresbevisninger ophørte, han kom for Skranken efter Skjøgen Dinas Anklage for at have villet forgive Kongen, blev vel frifunden, men da han derpaa truedes med en Embedsundersøgelse, sneg han sig den 14. Juli 1651 ud igjennem Kjøbenhavns Østerport, hvortil han som Rigshofmester havde den gamle Nøgle, der endnu passede til den nye Port, og han var fra nu af, om end ikke strax sit Fædrelands Fjende, saa dog dets utro Søn.

I Actstykkerne finde vi ikke mange Vink om, hvorledes Hr. Anders Bille har stillet sig til Rigshofmesteren og til de Partier, som dannede sig for og imod ham. Den svenske Resident i Helsingør, Magnus Durell, regnede ham blandt Rigshofmesterens egenlige Forfølgere og for et af de vigtigste Instrumenter, ved hvilke Svogerskabets Ring blev brudt; men alligevel siger han om Hr. Anders, at denne kun i Førstningen var virksom, senere gjorde han intet, uden at han glædede sig over de Andres Ufærd; dette Udsagn forklares ved den Sætning: «Rigsmarsken var Hofmesterens svorne Fjende, men nød ikke Kongens Gunst.» Naar vi ovenfor have dvælet ved de kgl. Gunstbevisninger, Hr. Anders nød A°. 1648, og naar vi have seet ham ikke blot som Medindbuden til Hoffesterne i dette og følgende Aar, men ogsaa som Kongens Ledsager paa Holstensrejsen A°. 1649, saa maa vel den omtalte kgl. Ugunst skrive sig fra A°. 1650, eller Tiden nærmest før Septbr. 1651, da Magnus Durell skrev hine Ord. For Hr. Anders Billes Karakteristik er det vigtigt at forstaa disse Ord i deres rette Mening, da baade C. Molbech (Hist. Tidskr. 1. III. 400) og Birket Smith (Grevinde Ulfelds Hist. I. i Till. 3 og 4) have fremdraget et Brev, som Ulfeld skrev til A. B. fra Stralsund den 27. Jan. 1652, hvilket kan tyde paa et, endog efter U.'s Flugt bestaaende, ret venligt Forhold imellem de to Herrer, idet U., pegende paa sin Vanskjæbne, lader A. B. forstaa, at denne maa passe paa, for at ikke en lignende

skal overgaa «Andre». Brevet er iøvrigt nærmest en Protest imod den Beskyldning, at U. var hemmeligt bortrejst. Birket Smith har derhos i en Anmærkning (D. Saml. 1. VI. 354) opfattet nævnte Brev som et Bevis for, at Ulfeld ikke havde Øje for noget Fjendskab fra Rigsmarskens Side. Her rejser sig følgeligt det Spørgsmaal, om et muligt Tab af Kongegunst har kunnet forsone A. B. med sin tidligere svorne Fjende, den uredelige Husholder, Fædrelandets utro Søn. Skulde vi undersøge det, maatte vi først have Vished, eller stor Sandsynlighed for, at Rigsmarsken virkeligt i 1650—51 har tabt Kongens Gunst, men om Spor deraf have vi forgjæves søgt. Idet vi tage Durells Ord for hvad de ere, Indberetninger paa anden Haand, maa vi lade Rigsmarskens Handlinger dømme ham. Han gik ikke i svensk Tjeneste og traadte aldrig, saa vidt vi kunne see, i Forhandling med Ulfeld, hvis Venlighed han endog i sine sidste Timer stødte fra sig «med Afsky». Fra de tre foregaaende Capitler kjende vi Rigsmarsken som en nidkjær og dygtig Militær, der virkede i god Forstaaelse af de Krav, som Landets Lidenhed og Fattigdom stillede til dets uundværlige Hærvæsen. I nærværende Afsnit see vi ham stadigt ivrigere syslende med den store Opgave, at gjøre Landets unge Bondekarle til brugelige Soldater, saaledes som hans Plan af A°. 1646 tilsigtede, efter at Hæren var befriet for dens mange fremmede Elementer; paa Løsningen heraf see vi ham arbejde ufortrødent under megen Miskjendelse og Uvillie, men altid som sin Konges og sit Fædrelands tro Tjener, lige til Begivenhederne A°. 1657 tvinge ham til at standse. Vi see ham endvidere stadigt fortsætte sin Bedrift i Landet: Vaabenfabrikation, Studehandel og Landgodserhvervelse; hverken for sig selv eller for sine Sønner er der noget Tegn til, at han, som Ulfeld allerede i Christian den 4des Tid, har skaffet sig udenlandske Tilholdssteder. Støttet paa denne Betragtning af Rigsmarskens Liv maa hin Mistanke falde, og vi maa forstaa Ulfelds Skrivelse til ham som en Adelsmands Paakaldelse af

Rigsmarsken qva Adelens Talsmand ved Thronen, uden at deres personlige Forhold havde noget med den Sag at gjøre (jvfr. Hist. Tidskr. 4. III 605 fff.). Den 18. Juni 1650 havde Hr. Anders da ogsaa det Hverv til Kongen at overlevere Stændernes Valgbreve, ved hvilke den fireaarige Prinds Christian blev dansk Thronfølger; den 13. Aug. s. A. sendte Kongen ham fra Stutteriet paa Antvorskov en Gave af to gode Foler; samtidigt fik Brobyværk en contant Betaling for leverede Vaaben, og den 8. Juni 1651 fornyedes Ord til andet det tidligere Privilegium for Brobyværk. Det eneste Spor af Mislyd i disse Aar finde vi i Nedsættelsen af nogle Commissioner, der skulde undersøge Forholdene ved Milicens Aftakning, «eftersom Hr. Anders Bille dertil havde skaffet sig Penge hos forskjellige Lensherrer, da Krigs Commissairer ej fandtes» (Sjæll. T. XXXI. 275), men denne Adfærd var jo saare let forklarlig og kan i hvert Fald ikke betegnes som illoyal.

Efter disse Bemærkninger om Hr. Anders Billes offenlige Forhold i de første Aaringer af Frederik den 3dies Regjeringstid skulle vi korteligt vise den samtidige Udvikling af hans private Forhold, for muligvis derigjennem at finde nogen Forklaring af Svenskerens Udsagn. A°. 1648 havde han udbedret Vindum Overgaard og mageskiftet Fardrupgaard i Vindum Sogn, til hvis Kirke han ydede et Legat. Tæt Øst for Kirken begyndte han at opføre den store, af tre Længer bestaaende Ladegaard, hvis største, nu nedbrudte Fløj siges at have været den største Lade i Jylland; paa de bevarede Fløjes Gavle skal hans og Frues Navnetræk endnu findes. Disse Bygningsarbejders Storhed skjønnes af, at Hr. Anders, medens de stod paa, boede i et «Bindingsværks Slot», som han havde ladet opføre Nord for Kirken. Paa samme Tid, eller fra A°. 1649 til 1653, lod Hr. Anders sine Sønner studere udenlands under Henrik Mathesius, der siden blev Prinds Christians Lærer og A°. 1656 dansk Resident i Danzig. Den 10. Juli 1650 fik Hr. A. B. Lov til at holde Sædedegn

paa sit Gods mod at give 100 Spd. til Viborg Skole; men Betalingen for Patronatsretten til Vindum og Brangstrup Sognekald blev afskreven paa den omtalte Obligation, som Christian den 4de havde givet ham «for den i sin Tid ydede Forstrækning til Rigets Gavn» (Sjæll. T. XXXI. 172 og 325; J. Saml. IV. 6, 11, 15, 32, 43). I samme Aar fik han Meddelelse om, at han fra 1. Maj med Oluf Parsberg kunde bytte det gamle Rigsmarsk-Len, Vestervigs Kloster, mod Skanderborg, hvoraf han fik c. 5000 Spd. i fast aarlig Indtægt, og som kun laa c. sex Mil fra Vindum Overgaard. Iøvrigt bestemte han dette Gods for sin ældste Søn, Erik, der i Sommeren 1652 havde trolovet sig med Niels Vinds Enke, Fru Mette Rosenkrands Holgersdatter. Dette skete muligvis ved det Bryllup, Hr. Anders den 27. Juni 1652 gjorde i Odense for sin Datter Mette, der ægtede Lensherren i Blegind, Hr. Niels Krabbe Tagesen, hvilken Fest hurtigt fulgtes af hans 21aarige Søn, Jacob Billes Død; denne foranledigede rimeligvis, at Erik Billes Bryllup ikke blev holdt før end den 24. Juli 1653. I disse Familiebegivenheder have vi sagtens Grundene til, at Franz Rosenberg, som fra 30. April 1649 var Bisp i Viborg, baade A°. 1651 og 52 har faaet Gaver af Hr. Anders. Denne knyttede vistnok sine bedste Forhaabninger til Erik, hvem han overlod det store jydske Gods, men han glemte ikke derover de yngre Børn og Godset paa Fyn, hvor han f. Ex., mod Afskrivning paa det kgl. Gjældsbrev, A°. 1650 skaffede sig Patronatsret til Haarby Sogn og A°. 1652 kjøbte Flenstofte af Corfits Rosenkrands; han ombyggede Damsbo saa vel som Søbo imellem Aarene 1648 og 1656, hvilket Gods han overdrog til sin Søn Henrik Bille. En af hans mange Døtre kunde være gift i Juli 1651, thi den 6. s. M. udgik Ordre om uden Betaling at levere ham 4 store Dyr, 4 Daadyr og 4 Raadyr fra den kgl. Vildbane «til hans Datters Bryllup»; en lignende Gave til ham blev beordret den 12. April 1652, altsaa i Anledning af Mettes Bryllup; men da vi kjende Bryllupsaarene for alle hans fem Døtre,

kan her dog i begge Tilfælde kun være Tale om Mette, som havde været trolovet med en Søn af den A°. 1653 afdøde Hr. Christoffer Ulfeld; den unge Christoffer Ulfeld døde før Brylluppet, siger Hofman, men denne nævner intet Aarstal; rimeligvis er det hans Bryllup som var berammet i Juli 1651. Da Mettes Fødselsaar var A°. 1630, kan det jo passe.

Fra dette Indblik i de huslige Forhold vende vi os atter til de offenlige, hvor vi, efter Ulfelds Flugt, komme til at betragte Rigsmarskens Forhold overfor Kongen og Standsfællerne. Jo mere vi have fundet ham virksom for sine private Sager, desto bedre forstaa vi nu, at det svenske Ord om hans Udelagtighed i Angrebet paa Ulfeld maa være rigtigt, og Hr. Anders har vel ogsaa trøstigt kunnet holde sig tilbage, da han saae Rigshofmesterens Iver for at gjøre sig selv umulig; Ulfeld havde jo desuden flere end nok af mægtige Fjender, og Tiden kunde bruges bedre, end til at øge Tallet af dem. Hannibal Sehested var dog nok den eneste danske Adelsmand, som var saa overlegen at kunne see, hvor forunderligt Adelen arbejdede Kongen op i Hænderne ved at storme Brechen i Svogerskabet; kun Kongedømmet vilde faae Gavn af Sejren over dette, fordi Angriberne ikke iblandt sig havde en eneste Person, der kunde opveje den fortrængte Ulfeld. Dennes Færd kan opfattes som væsenlig egoistisk, men den havde dog en anden Side, der under Kampen var bleven overseet, ialtfald af hans jævnbyrdige Modstandere. Disse havde fra først af vænnet sig til at betragte Svogerskabet som et Udenværk for Kongehuset, men i Virkeligheden havde det udviklet sig til en Formur for Aristokratiet. Det var ikke blot i Embeds Medfør, som Rigshofmester, ej heller blot som den rige Laangiver, at Hr. Corfits fik Myndighed til at optræde som det nye, fattige Kongepars Mentor, men ganske væsenligt som Repræsentant for den kongevælgende Rigsstand, som Lovens Paladin, Forfatningens Palladium; fjernede man ham, uden at have nogen Anden rede til Overtagelsen af disse Hverv, saa faldt de af sig selv ind under

Kongens ligesaa lovhjemlede Myndighed. Skjøndt Hannibal Sehested havde baaret sig ad i Norge som Corfits Ulfeld i Danmark med Hensyn til at skaffe sig Rigdom, og skjøndt det samme Sagsanlæg for uredelig Embedsførelse truede Hin og Denne, var Hr. Hannibal som sagt snild nok til at søge, omsider heldig nok til at finde og endelig hensynsløs nok til at bruge Situationens Nøgle: Kongens Gunst; han søgte den ved at smigre hint lønlige Haab med snarlig Opfyldelse; han fandt den ved at nedlægge sine Værdigheder og Rigdomme for Kongens Fødder, og han brugte den til at contraminere Svogerskabets Angribere ved at sikre Kongens Veje til at sprænge Haandfæstningen, samt til at vinde Ære og Magt tilbage som Gave af den enevældige Konges Haand (jvfr. Hist. Tidskr. 6. I. 671). En saadan Mand spillede selvfølgeligt ikke med Kortene paa Bordet, og han vogtede sig vel for, at Nogen bekiggede dem, han havde paa Haanden; da han i Sommeren 1650 kom til Kjøbenhavn, behandledes som en næsten overbevist Forbryder, og bad om Naade hos Kongen, og sendte Gave paa Gave til Dronningen, men til Gjengjæld blev sat under Kontrol af Generaltoldforvalter Antonius Knip, «og alle Mennesker dertil sagde Amen!» og alle hans allerunderdanigste Indstillinger og Forslag ufravigeligt besvaredes med unaadige Afslag, saa taalte han alt dette uden Knurren i rolig Forventning af den Tid, der maatte komme med Modning af den Sæd, han havde lagt. Hr. Anders Bille var for stærkt optagen af alle de mange ham nærmest paahvilende Sager til at kunne øjne Følgerne af Svogerskabets Tilintetgjørelse; ligesom han harmedes over Ulfelds Uredelighed, fordi den berøvede ham de nødvendige Midler til Virkeliggjørelsen af hans Forsvarsplan, saaledes ivrede han mod Hannibal Sehesteds Styrelse af Norge, fordi den ikke skaffede Danmark et Overskud, hvorpaa han havde regnet til Hærvæsenets Fremme, og han glædede sig uden Tvivl hjerteligt, da begge Svogerskabets Matadorer vare faldne, idet han ikke klart forstod Nødvendigheden af at

skaffe Aristokratiet Erstatning for dets tabte Formur. Statholder, Hr. Jokum Gersdorf, der havde ført de stærkeste Stød mod Svogerskabet, idet han ivrigst arbejdede paa Ulfelds Fald, havde lidt efter lidt faaet overdraget til sig alle sin forhenværende Beskytters Forretninger, og ved dennes Flugt sad han ikke alene inde med Kongehusets Tillid, men ogsaa med en Myndighed som Rigshofmester, i hvilken blot Udnævnelsen manglede. Efter at Ulfeld i Trykken havde udgivet sit «Æresforsvar», henstillede Kongen den 14. Septbr. 1652 til Rigsraadet, at det paa andet Aar ledigstaaende Rigshofmester-Embede burde besættes, og den 4. Octbr. var Hr. Anders Bille med til at indstille Hr. Jokum Gersdorf, Hoffets Client, som Ulfelds Efterfølger. Der havde, som vi see, været god Tid til at overveje den indre politiske Stilling, og Hr. Anders maa bære sin Del af Ansvaret for dette, fra den danske Adels Standpunkt, vistnok ukloge Skridt; han og de andre danske Rigsraader have uden Tvivl ladet sig lede af Ønsket om at tilføje Hr. Corfits Ulfeld et smerteligt Stød (jvfr. Birket Smith, Grevinde Ulfelds Hist. I. 240), endnu værre end det, som Rigsraadet havde tilføjet Ulfeld den 12. Septbr. 1651 ved at frakjende ham Ret til Hørsholm og Møen. I Anledning af sidstnævnte Stød skal det her paapeges, at Hr. Anders, hvis han havde havt det allermindste tilovers for Ulfeld, med fuld Føje kunde have protesteret mod dennes Tab af Hørsholm, paa hvilket Gods Christian den 4de i sit sidste Aar havde givet saavel Ulfeld som Eleonore Christine et saa klart Ejendomsbrev, at det kun ved formel Domfældelse lod sig tilintetgjøre (Sjæll. T. XXIX. 298). Stemningen i Rigsraadet var paa den Tid saa ugunstig mod Ulfeld, at det endog unddrog sig for at bekræfte Christian den 4des Ægteskab med Fru Kirstine Munk, da Kongen æskede dets Erklæring om, hvorvidt nogen Dalevende havde været tilstede ved Vielsen. Hr. Anders Billes Meddelagtighed ogsaa i denne Erklæring modbeviser end yderligere hin Mistankes Retfærdighed; overalt finde vi ham paa Kongens Side, og det ej

blot hvor det gjaldt Svogerskabets Tilintetgjørelse. Jo større Grund der er til at formode Kongens og Rigsmarskens indbyrdes Forhold plumret af bitre Minder fra sidste Krig og til Tider oprørt af den Uvillie, som deres hinanden modsatte indrepolitiske Interesse maatte medføre, desto stærkere maa det fremhæves, at de os levnede Actstykker ikke bære Mærke af nogen Slags indbyrdes Misstemning; den meget lange Række af kgl. Forordninger om Hærvæsenet bærer utvetydige Vidnesbyrd om, at Kongen ikke tillod sig Indgreb paa dette Rigsmarskens Omraade, ikke engang efter at have opgivet den Passivitet, hvormed han begyndte Regjeringen; omvendt vidne Rigsmarskens meget store frivillige Ydelser til Statshusholdningen, nemlig (foruden Trediedelen af Lensindtægten, otte Skilling af hver Td. Hartk. og fire Mark af hvert 100 Daler rentebærende Capital, der ydedes af alle de fornemste Embedsmænd og Adelen (Sjæll. T. XXXII. 141, 125. XXXI. 394)) Pengesummer til Flaadens Udrustning (F. T. 22. Febr. 1653) og 600 Tdr. Rug og Byg, samt i paakommende Tilfælde, Hverving af 300 Musketterer (V. S. Rugaard), om at han efter sin Evne støttede Kongens Regjering. Denne støttede atter ham paa hans særlige Omraade med kraftige Skrivelser til Lensherrerne eller til hver Landsdels Rigsraader. Blot en af disse Skrivelser skal her omtales, først fordi den selv angiver sig at være udfærdiget efter Cansler Christen Thomsens egen Concept, dernæst fordi den er indført (i Sjæll. T. XXXI. 369) af Hr. Anders's Søn, Erik Bille, som altsaa i 21 Aars Alderen, efter Hjemkomsten fra den fireaaarige Studierejse, har været Cancellist (jvfr. Ligpr.), og endelig fordi dens første Punkt er betegnende for Adelens Væsen i det Aar 1650. Dette Punkt lyder ordret saaledes: «Først eftersom Vi desværre daglig forfarer, at Landet jo længer og mere ved den store Pragt og Overflødighed, som jo længer og mere tiltager og [ved] anden unødig og fast i andre Lande ubrugelige Bekostninger meget forarmes, da begjære Vi naadigst at Ridderskabet saadant vilde for-

nuftigt eftertænke og selv gjøre Os noget Forslag, hvorved en sømmelig Tarvelighed kunde observeres og deres egen Stand fra det dem selv skadeligt besværer, bedst befries og konserveres.» Derefter opfordres Adelen til at yde Bidrag til Landkisterne, Procenter af Capitaler, Erstatning til Landkisterne for det, hver Enkelt profiterer ved Frihed for Accise; endvidere til at yde Korn til de Magaziner, der ere oprettede, samt fortsat Afgivelse af Adelstjenere til Fæstningsarbejde og i det hele Fornyelse af den da (August 1650) udløbne Frist for den foreløbige Ordning af Hærvæsenet. Skrivelsen slutter med en indtrængende Opfordring til «ikke at gjøre de frivillige Bevillinger ufrugtbare ved at en Part giver, møder eller sender Fuldmægtig, men en anden Part ikke, som i saa Maader ere sig selv og deres Fædrelands Velfærd hinderlige», hvilken sidste Part derfor trues med at faae Navnene optegnede, «at Middel kunde betænkes, hvorved de, som ikke forstaa deres Frihed ret at bruge, kunde bringes til det, der i sig selv ret og billigt er, at de andre fornuftige Patrioter i deres redelige Forsætter ikke skulle forhindre og gjøre fortrædelige». Rigsraaderne fik derhos det Hverv at forberede Stemningen for nye Defensionsforslag ved at paavise Forskjellen imellem Værnet for Halvøen og det for Øerne. Adelen var dog ikke at faae i Tale, og den 14de Januar 1651 udgik Ordre om en Hærforringelse, som bragte hver Landsdels Rytteri ned til to Compagnier[1]), og hvert af de fire nationale Fodfolksregimenter ned til imellem fem og otte Compagnier. Denne lidet betryggende Styrke blev dog dyr nok, thi saa vidt vi kunne slutte fra de bevarede Lønningssatser, kom den til at koste omtrent

[1]) Ved denne Reduction bevaredes Hr. Steen Bille til Kjærsgaard som Ritmester for det ene fynske Rytter-Compagnie, men Vincens Bille afgik som Chef for et sjællandsk og den 21aarige Steen Bille Henriksen som Chef for et jydsk Rytter-Compagnie; disse Tvende indtraadte begge i Tjenesten, da Riget sex Aar efter kom i Fare.

100,000 Spd.[1]). Til disse Hærudgifter kom saa, hvad Fæstningerne, Tøjhuset og Artilleriet kostede, lutter Penge, der skulde og maatte udredes contant.

Et saadant Misforhold maatte falde i Øjnene, og da saa Rigsmarsken i Septbr.—Octbr. 1651 efter Ordre «mustrede» Rostjenesten i alle Landsdele, fik han Lejlighed til at tale derom med sine Standsfæller. Men hans Forestillinger have trængt til yderligere Forberedelser, thi et Kongebrev af 24de September indeholdt nyt Forbud mod Adelens Overflødighed og Pragt ved Familiefester. Det blev her bl. a. forbudt at indføre fremmed Øl, at fejre Bryllup med varm Mad, at bruge de store Prydesenge, at vexle andre Brudegaver end to Ringe til højst 3—400 Dalers Værdi, at drage Værelserne undtagen bag Brud og Brudgoms Sæde og da alene med Lærred eller Drejl; alt under Bøde til Landkisten af 400 Daler og hundrede Daler til Angiveren.

Den 18de December s. A. anmodedes Rigsraaderne derhos om at foreholde Adelen Nødvendigheden af at faae alt det unge Mandskab indexerceret og at faae hvert Sogn til at stille en væbnet Rytter med Hest, at oprette Magaziner trindt om, og endelig at søge forebygget de mange Slagsmaal og den store Drukkenskab, som var Skyld i, at det hele Land besmittedes med Menneskeblod. — Bedre end ved saadanne Formaninger støttedes Rigsmarskens Virksomhed dog vistnok ved de Ændringer i Landets fortvivlede Pengevæsen, som i disse Aar foretoges, sandsynligvis af den 1651 til Generaltoldforvalter udnævnte Henrik Møller og af Kongens Kammerskriver, Christoffer Gabel, der allerede i November 1648 var bestemt til at forestaa de danske Pengeomsætninger i Kiel (Sjæll. T. XXXI 38) og i November 1650 ordnede Lensherrernes og Fleres Pengesager; i Sommeren 1654 regulerede han med Hofmarskerne alle Hoffets Penge-

[1]) I 1651 regnedes 1 Daler til fire gode eller sex slette Mark Danske. En Ducat var lig 11½ god Mark. (Sjæll. T. XXXI. 353 og XXXII. 141).

forhold (Jvfr. C. Bruun: Gunde Roskrds, S. 112—9). At Poul Klingenbergs Finansprojecter fra 1652 fandt den gunstigste Modtagelse og førte til Oprettelsen af «det frugtbringende Selskab», vor første Livrenteanstalt, hvoraf man ventede sig uhyre store Fordele, skal blot omtales som et Tegn paa Trangens Storhed. Omslagsforretningernes Regulering og Skjærpelse af Rentekammerets Tilsyn med Indtægter og Udgifter, samt ny Budgettering af Statsregnskabet (Sjæll. T. XXXII. 630), maa nævnes som de rette Løftestænger, der forholdsvis hurtigt bragte Finanserne paafode til Svenskernes største Forundring. Endnu mere end ved alt dette tilsammen støttedes Rigsmarskens Virksomhed af den Udsigt til at blive indviklet i Krigen mellem Holland og England, som dukkede op i Sommeren 1652; allerede i April havde Hr. Anders til Rigsraadet overleveret et af al Adelen godkjendt Udkast til det levende Værns Organisation (G. A. Indkomne Sager Nr. 15; Jørgen Brahes Dagbog for 15. Jan.), hvorefter alle Præster, Fogeder og Skrivere skulde holde væbnede Ryttere rede til at møde efter Opbud, dog kun indenfor Landegrændsen. Det blev slaaet fast ved en kgl. Forordning af 26de Maj, s. A., i hvilken Magaziner befaledes oprettede for den af Adelen bevilgede Procent af Hartkornet og hver fjerde «Skriverskjæppe». Alt Tyende skulde give Fjerdeparten af deres Løn til Landkisten, og et nøjagtigt Mandtal skulde føres over alle Indbyggere. Betrygget ved denne gode Ordning, paalagde man Gesanterne, Erik Rosenkrands og Peder Redtz, som i England skulde søge at dæmpe Krigsluen, ved Siden deraf at skaffe Penge for Danmarks Fordringer paa Shetland og Orkney.

Mange hollandske Skibe laa i Sundet, da der den 7de Septbr. 1652 fra Kronborg meldtes til Kjøbenhavn, at en stor engelsk Krigsflaade nærmede sig; 23 engelske Koffardiskibe vare derhos anholdte ved Kjøbenhavn, hvor man derfor kunde vente sig et Besøg, men mere end galt nok var det allerede, hvis Englænderne vilde tage de hollandske Skibe,

der laa under Kronborgs Kanoner. I denne Spænding besluttede den danske Regjering at lade Kronborg forsvare de hollandske Skibe mod et engelsk Angreb og at lade Rigsmarsken sætte Hæren paa Krigsfod, idet han samtidigt til Hr. Henrik Ranzau skulde overlevere en Del Soldater som Besætning paa den Flaade, med hvilken Køn Grabrow hidtil havde været rede til Englændernes Modtagelse. Hele den Milice, som Adelen havde bevilget, blev opbudt, og Strandvagter oprettedes ved Øresund. En hollandsk Flaade var ogsaa ventende, og dens Admiral skulde underordne sig Køn Grabow, eller rettere Henrik Ranzau, som blev Grabows Chef den 23de September. Under alt dette Røre fik endog Hofmarsken paa Kjøbenhavns Slot Ordre til at lade Hofjunkerne og Tjenerne holde deres Heste rede til Udrykning, hvilket viser, at man har anseet Faren for meget alvorlig; endnu i Maj 1655 skrev den svenske Gesandt: «det mærkes især, at de erindre sig den Fare, hvori de vare under de Engelskes sidste Krig med Holland, da de hver Time maatte være bange for at see en mægtig engelsk Flaade midt imellem deres Lande og udenfor Kjøbenhavns Slots Vinduer». Fredrik Redtz blev sendt ud til den engelske Admiral for at spørge om hans Hensigter; til Alles Forbauselse lød Svaret fredeligt: Admiralen skulde blot med sine 18 Orlogsskibe convoyere de 23 Koffardiskibe til Helsingør. Hr. Henrik Ranzau overgav saa atter sin Admiralspost til Køn Grabow[1]), og den danske Flaade, paa 2 Skibe nær, hjemkaldtes den 29de, efter at Rigsmarsken Dagen før havde contramanderet Rostjenesten og Milicen, dog med Tilhold for dens Officerer om ej at forlade deres District, hvis de vilde beholde deres Løn. Bededage over alt Danmark bestemtes til den 15de, 16de,

[1]) Denne Mand har en Smule særlig Betydning for os, idet han den 14de December 1657 blev Værge for Jfr. Birgitte Bille Mogensdatter, som paa den Tid vilde sælge Halvdelen af sin Gaard Lidemark (Sjæll., Bjeverskov Herred, Præstø Amt) (Sjæll. T. XXXIV. 275).

17de December; rolig var man ikke, thi Erik Rosenkrands og Peder Redtz kunde ikke komme til Ende med det engelske Parlament, men Uroen medførte de store Fremskridt, at det blev vitterligt, hvor lidt man kunde stole paa Adelens Løfter om at stille Mandskab, naar det kneb, og dernæst, at man erkjendte Vigtigheden af at faae Sjælland særligt vel forsvaret (Sjæll. T. XXXII. 464, 473). Det førstnævnte havde tilfølge, at Lensherrerne fik Ordre til at indsende Lister over de Upaalidelige, og da disse vare drøftede, udgik der i Maj 1653 et kgl. trykt Mandat om, hvorledes Landmilicen herefter skulde holdes. Den blev et Compromis, og som saadan en haltende Forholdsregel. For at faae Adelen med sig, maatte Rigsmarsken slaa stærkt af paa sine Fordringer til Værnet, men desuagtet blev den gjensidige Forstaaelse aldrig hjertelig, Ydelserne kom aldrig villigt, hvad Gunde Rosenkrands bittert beklagede, — bagefter. Medens Planen af Anno 1646—7 havde talt om Gevorbne Rytteres Ønskelighed for at kunne føre eventuel Krig over i Fjendens Land, saa reduceredes dette Rytteri nu til en Landstorm, der ikke maatte bruges udenfor Rigsgrændsen. For at ordne Sjællands Forsvar betryggende, nedsattes en Commission, der inddelte Landet i fire Kvartaler, hvert under sin Commissair: Otte Povisk fik Landet Nord for Linien Roskilde—Kjøge; Oluf Rosenkrands Nord for Roskilde—Kalundborg; Lave Bek Vest for Kalundborg—Karrebæk, og Vincens Bille Landet Øst for Linien Karrebæk—Kjøge. Disse fire Mænd fik det Hverv indbyrdes at aftale, hvad der videre skulde gjøres, og næppe var denne Ordning paabegyndt, før den engelsk-hollandske Krig gav ny Vind i Sejlene. Sjællandske Rostjeneste maatte atter battere ved Øresund, Flaaden bemandes med norske og sjællandske Soldater, de Gevorbne fra Skaane gaa til Helsingør, og St. Hansaften 1653 udgik til alle danske Lensherrer et indtrængende Tilhold om hurtigst muligt at faae «den ny anrettede Militie til Hest og Fods saaledes udi Værk stillet, at Land og Folk kunde faae Gavn af den».

Skrivelsens Begyndelse lød: «Eftersom disse Tiders Omstændigheder og farlige Udseende udkræver, at intet efterlades, hvormed (næst Guds faderlige Bistand) Landene og vore kjære Undersaatter kunde udi al uformodenlig Tilfald beskjærmes og forsikres —». Et Par Dage derefter fornyedes Tilholdet med særligt Hensyn til den nye Milices Hestfolk, og den 15de Juli beordredes de sjællandske Lensherrer til «at sætte Befolkningen i Postur for at tage mod Fjenden, om han noget vil tentere»; Bauner reistes, Ammunition fordeltes, Dragon-Compagnier paa 2—300 Mand oprettedes, men Exercits turde man ikke beordre hyppigere end hver anden Søndag. Under Kvartal-Commissairerne fik de paagjældende Capitainer den 28de Juli Chefsmyndighed, og en Ingeniør fik det Hverv at hjælpe dem med Skanseanlæg. Hr. Axel Urup blev Chef for hele det sjællandske Fodfolk, og Hr. Fleming Ulfeld, Broder til den flygtede Rigshofmester, blev Chef for det sjællandske Rytteri. Magaziner indrettedes i hvert Kvartal, Iver Krabbe udrustede Skjærbaade, 500 Jyder hentedes for at afløse Sjællænderne i Arbejde paa Kjøbenhavns Volde, og Adelen fik det ene Kongebrev efter det andet om at være ivrig med Udrustning til Lands og Vands.

I Slutningen af November afkrævede man Lensherrerne Indberetning om, hvor vidt det nye Rytteri var blevet udviklet; den 20de Februar 1654 fik de Ordre til at mustre og exercere det provindsvis i den tilstundende Sommer. Frygt for en engelsk Flaades Ankomst i Sundet gav stadig Fart i disse og en Mængde lignende Anordninger, til Trods for, at en smitsom Sygdom, Blodgang og hidsig Feber, af og til blev saa faretruende, at f. Ex. en berammet Herredag maatte aflyses den 13. August 1652, for at Soten ej skulde udbredes over Landet, naar en saa talrig Forsamling skiltes ad. De i Kjøbenhavn indkvarterede Soldater vare imidlertid fuldt tilstrækkelige til at besørge Udbredelsen og Forøgelsen af denne «Sygdom og Svaghed», der kom igjen Aar efter Aar; det kjøbenhavnske Drikkevand var alt i Christian den 4des

Tid saa slet, at endog Besætningen i hans Tugthus kun maatte drikke Øl (O. Nielsen, Kjbh. Hist. III. 372, jvfr. IV. 138); saavel uden- som indenfor de gamle Volde om Byen herskede fra gammel Tid af det gyseligste Svineri, idet disse Steder, navnlig Fæstningsportenes Omegn, men ogsaa Voldgaderne, bleve brugte som Renovationskuler. I Sommeren 1654 blev Farsoten til en voldsom Bubonpest, der tvang Hoffet til at flygte til Flensborg, alle de Fornemme til deres fjerneste Godser, hele Danske Cancelli i Maj til Kolding, i November til Odense; til Kolding forlagdes ogsaa Herredagen den 26de Juni; Rentekammeret flyttedes samtidigt til Kronborg, og almindelig Kirkebøn anordnedes for at afvende «Svagheden». Hr. Axel Urup blev Øverstbefalende i Kjøbenhavn og paa Slottet, thi Soldaterne toges fra ham, da Faren for et Fredsbrud drev over i Midten af Juni; man ilede med at tage Vaabnene fra Nordsjællands Bønder, eftersom disse brugte dem til Skade for den kgl. Vildtbane. Kjøbenhavns Gader gjennemrøgedes med Beg, Tjære og Enebærris; man undgik endog at hæve Skat paa de af Farsoten angrebne Steder, naar man ikke ved et Bad i kogende Vand kunde sikre Pengene mod at fremme dens Udbredelse; ikke destomindre kom den til Helsingør og rasede saaledes, at Rentekammeret helt maatte ophæves den 28de Juli; alle Markeder, Torvedage og Forsamlinger afskaffedes; et Reskript af 2den August udtaler Frygt for, at Kjøbenhavn skal vorde helt ruineret, thi Tallet af Døde oversteg 8000 Mennesker; det anbefalede at overtræde de gamle Laugsregler for Begravelser, at ophøre med Salg af Klæder og at rense Gaderne. Slotsfoged Jokum Waldburger blev saa syg, at Kongen fandt det rigtigst at lade de ham betroede Ting forsegle[1]); Oldfruen med alle Slottets Vadskepiger sendtes ud paa Ladegaarden; men

[1]) Han kom sig dog ret hurtigt, holdt Bryllup 1655, i hvilket Aars 3die August han af Kongen fik 500 Spd. i Brudegave og dertil gratis Bryllupsvin fra Hoffets Kjælder.

paa Holmen og Tøjhuset samt rundt om i Garnisonerne døde saa mange Folk, at der om Efteraaret maatte oplæres ungt Mandskab for dermed at stoppe de mange Huller. Fra Juni til October bortrev Pesten 1866 af Helsingørs Indbyggere; i Helsingborg var den graadigere, men værst rasede den i Kjøbenhavn, hvor der om Vinteren døde c. 300 og om Sommeren c. 600 Mennesker ugenligt, og endnu ved Juletid jordedes der ugenligt 30—40 Lig. Saa stærkt havde Pesten raset i Kjøbenhavns Omegn, at der ikke havdes Høstfolk nok i Juli 1655. Da standsedes Voldarbejdet, for at Soldaterne kunde høste (Sjæll. T. XXXIII. 304). Længere ude i Landet optraadte den vel mindre ondartet, men dog vedholdende, og næppe mange Strøg gik fri for Svøben; i Vordingborg Len bleve hele Byer folketomme, men om hele Sjællands Forarmelse vidne de store Lister over Nedsættelse i, eller Fritagelse for Skat for de følgende Aar; endog Anno 1656 maatte det forskaanes for at holde Strandvagt. I November 1655 troede man at have fundet Aarsagen til Sygdommen i det Gammeløl, man paa Landet brugte til Begravelser. Det blev forbudt under ti Dalers Mulkt (ibid. 440). Uagtet Hoffet i Flensborg omgav sig med Vagter, der skulde spærre Adgangen for enhver, der kom fra smittede Steder, kom Sygdommen dog saa nær, at det maatte flytte til Ribe, hvor det var i Slutningen af Marts 1655, og hvorhen ogsaa Rigsraadet maatte ty for at overlægge de vigtige Statssager, som fulgte af Carl X. Gustavs Ophøjelse til svensk Konge, en Begivenhed, der næsten var ensbetydende med Fredsbrud, eller som ialtfald gjorde Tilstedeværelsen af en stor og øvet og velcommanderet Hær højst ønskelig.

Selvfølgeligt havde Farsoten desværre omtrent kvalt den nationale Hærs velbegyndte Udvikling, da man ikke havde turdet tænke paa selv den tarveligste Samling af Tropperne, og da de Flestes kortsynede Magelighed var tilfreds med at slippe for den Ulejlighed. Nu fløj Rygter over Danmark om svenske Rustninger i Øst og Vest, i Nord og Syd; der var intet Øjeblik

at spilde; Rigsmarsken maatte kalde Folket til Vaaben; men saa let havde det vænnet sig fra Tanken om Vaabengny, at det med Søvndruknes Vredagtighed vendte sig mod ham, der kaldte ad det, og som med Iver greb alle Midler til at vække det op af Mareridtet, da han fik Vished om, at Svenskerne samlede sig i Halland. Skjøndt der i den udkomne Organisationsplan var en Bestemmelse om, at Penge til Mønstringer ikke maatte tages af Landkisterne, hvis Midler burde spares til Fejdetid, saa udvirkede Rigsmarsken dog en Ordre af 4de April 1655, der tillagde enhver Deltager i dette Aars Mønstring en Daler maanedlig af Landkisten. Denne Ordre var aabenbart given til Lettelse for de Mønstringspligtige, men den blev vrængt til at see ud som et Overgreb eller et Indgreb i den bestaaende Overenskomst. Jyderne, som i deres Ubekjendtskab med de sande Commandoforhold i sidste Krig tilregnede Marsken Skylden for dens slette Udfald, vare ham særligt ilde stemte; Vejle mente derhos at burde beklage sig over ulidelig Indkvartering (J.T.); man enedes ved St. Hanstid om at indgive skriftlig Klage over Rigsmarkens Indgreb i Jyllands Privilegier og om at sende den til Kjøbenhavn med en Deputation af tre Mænd fra Rye og nogle Flere. Vel bleve Deputationens Hovedmænd strax indsatte i Blaataarn og en Commission, bestaaende af den nye Rigshofmester Jokum Gersdorf, Cansler Christen Thomsen, Hr. Niels Trolle og Otte Krag, nedsat den 18de Juli for at forhøre de Fangne, (D. Adelsbreve Fasc. 4. Nr. 45), men Sagen trak ud og vakte en ubelejlig Opsigt, især ved at fremkomme kort Tid efter den Foraarsmønstring i Jylland, som Kongen havde overværet. Den nye Milice havde selvfølgeligt aabenbaret saa mange og store Mangler, navnlig med Hensyn til Udeblivelser af de lovede Contributioner, at der maatte gaaes strengt frem mod de Skyldige. Den 8de August bestemtes det, at en Rigsraad i hver af de fire Hovedprovindser, Hr. Anders Bille for Jylland, skulde undersøge disse Sager (Sjæll. T. XXXIII. 311, 321); intet

Under at ,Jylland blev ham et nyt Øsel, hvad Befolkningens Uvillie angik. Den udenrigske Politiks Skyer truede dog for stærkt med Uvejr til, at han turde skaane sig eller sine Landsmænd. Svenskernes Rustninger vare for store til, at man kunde tro dem, naar de sagde, at de blot gjaldt Polen, thi dette Land var i Krig med Rusland og kunde følgeligt næppe blive meget farligt for de svenske Østersølande. Patrioter, som indsaae, hvor utilstrækkelig den nye Milice vilde være paa dette Tidspunkt, maa endog have begyndt at lade hverve Tropper i al Hemmelighed, thi den 21de April udgik et Kongebrev, som paalagde Rigsmarsken med mindst mulig Opsigt og paa «bedste Manier» at søge saadanne Hvervinger forebyggede (Sjæll. T. XXXIII. 269). Svenskerne vare mistænksomme nok uden det; Hollænderne havde sendt en Flaadeafdeling til Sundet og agtede at sende en større til Østersøen; at forebygge det blev paalagt de danske Residenter i Holland, som ialtfald skulde faae Hollænderne til at søge dansk Tilladelse, inden de sendte Flaaden. I Stockholm sparede den danske Gesandt ikke paa Opmærksomheder, baade da Carl Gustav ægtede Gottorp-Hertugens Datter og da Gustav Adolfs Enkedronning blev jordet; men den svenske Resident i Kjøbenhavn, som til Tak forsikrede om godt Naboskab og udtalte Ønsket om fælles Action for at bevare begge Rigers Herredømme i Østersøen, kunde ikke vente sine Ord tagne for Alvor, før der forelaa Kjendsgjerninger (Jvfr. Beckers Saml. I. 63). Vilde Danmark ikke see sig udelukket fra al Højhed i Østersøen, maatte det vælge imellem en svensk og en hollandsk Alliance, men med dette Valg gjaldt det om ikke at forhaste sig, følgeligt om at holde gode Miner med begge Parter, som imidlertid søgte at fremkalde dets Afgjørelse. I denne Pression medvirkede efterhaanden Polakker, Tatarer, Russere, Englændere og Brandenburgere, hvad der bidrog til at gjøre Spændingen endnu alvorligere, end Carl Gustavs vexlende Krigslykke og Rygterne derom i sig selv foraarsagede. Ogsaa Rigsmarsken

var af og til med i de diplomatiske Conferencer og maa blandt andet derfra have faaet saa stærke Indtryk af Farens Nærmelse, at Landfolkets Indøvelse og et virkeligt Krigsberedskab af Hær og Flaade maatte blive en uundgaaelig Følge. I Juli fik Brobyværk saaledes Bestilling paa nye Vaaben til det 1600 Mand stærke jydske Regiment, og i Eftersommeren blev der overalt exerceret og mønstret saa ivrigt, at den svenske Gesant endog maatte rapportere det hjem. Den 31te August udgik en meget vidtløftig kgl. Skrivelse til alle Rigsraader om af alle Kræfter at medvirke til Forsvarets Fremme, og derom at correspondere med Rigsmarsken. De skulde nærmest arbejde for, at alle Selvejere kom til at stille Ryttere. Præsterne derimod Knægte, af hvilke Kjøbstæderne ogsaa burde udrede en Del foruden dem, der stode under Borgerfanen; det gjaldt om, at hver Mand ikke blot fik Kundskab om den Plads, han skulde indtage, men ogsaa om, hvad han der havde at gjøre, naar noget kom paa (Sjæll. T. XXXIII. 363). Med Ulrik Christian Gyldenløve i Følge drog Rigsmarsken i September til Jylland for der at holde Generalmønstring, og den 3die September udgik et trykt Opraab til Stænderne om skyndsomst at komme Forsvaret til Undsætning (ibid. 371). Carl Gustavs Sejrvindinger i Juli og hans Opkrævning af Told i Danzig havde nemlig yderligere gjennemrystet Stemningen, saavel i Danmark som i Holland, hvorfra man var tilsinds at sende en stor Orlogsflaade til Østersøen. Den 12te September fik de danske Residenter i Holland Ordre til at forebygge denne Afsendelse, der vilde have irriteret Sverig, og man besluttede den 8de October at træde i Forhandling med Magnus Durell (ibid. 390 og 401. Beckers Saml. I. 78—85), efterdi det var vigtigere at afbøde svensk Fjendtlighed, end at støde Holland, paa hvis Venskab i alvorlige Tilfælde man nogenlunde kunde stole. Dette Træk lykkedes forsaavidt som Hollænderflaaden blev borte, men fra svensk Side havde Forhandlingen kun til Maal at hindre Danmark i at slutte sig nøje til Holland.

Den øjeblikkelige Tryghed benyttedes til, ligesom før Kalmarkrigen, at sikre Thronfølgen ved at lade den unge Prinds Christian drage paa Hyldingsrejse. Ved Skanderborg oprettedes der en Hoflejr til ham, vistnok fordi selve Slottet var saa brøstfældigt, at et Taarn maatte nedbrydes det følgende Aar (J. T.). Hr. Anders havde altsaa, efter Forhøret over hine Mænd fra Rye og den jydske Deputation, den Ære at have Thronfølgeren i sin umiddelbare Nærhed, for ej at sige i Kost og Pleje. Derhos brugte man Stilstanden til at indsamle Penge til Forsvaret, og Aaret endte med en ualmindelig stor Mængde Omslagsforretninger, som vidnede om, at Landet havde gjenvundet nogen Velstand. Et Vidnesbyrd i samme Retning kan søges i den daværende stærke Tilstrømning til Kjøbenhavns Universitet; den foranledigede et Rescript til Bisperne af 24de Februar 1656, om at foreholde Rektores og Forældre, at Disciple ej burde forlade deres Skoler, før end Universitetet kunde give dem Kostplads; et andet Vidnesbyrd afgiver en temmelig lang Række Udbetalinger af tilbageholdte Lønninger og Pengegaver; desuagtet gik det smaat med Indbetaling af den Krigs-Contribution, som Adelen havde tilsagt, og Rigsmarsken foreholdt denne skarpt, hvad deraf kunde følge; han opnaaede dog kun at fremkalde nye Løfter, hvis Landet skulde komme i Krig, og Nøden stille nye Pengekrav. Rent istaa syntes det nye Hærvæsen at skulle gaa i Begyndelsen af A° 1656, da Rygtet fortalte om Carl Gustavs Nederlag i Polen; men saa kom hans Sejre, og Rygtet om hans forestaaende Erobring af Danzig kaldte endelig den store hollandske Flaade under Ruyter og Opdam til Østersøen. Danmarks Flaade var den saa underlegen, at den ej for Alvor kunde tænke paa at spærre for Gjennemsejling til Østersøen, og Loddet var altsaa kastet, da Sverig gjentagende fordrede bestemt Forbud nedlagt fra dansk Side. Sejren ved Warschaw fra 10—20 Juli 1656 bragte dog Hollænderne til at see deres Fordel ved et Forbund med Carl Gustav, der nu havde viist sin

Evne til at fjærne deres værste Frygt ved at udelukke Russerne fra Østersøherredømme, og deres Forhandlinger fik den 1ste September Udtryk i Elbing-Tractaten; men forinden, nemlig den 16de August, havde Holland forenet sig med Danmark om at understøtte Danzig, at hævde Østersøhandelens Frihed og at sikre hinanden mod visse mulige Følger af deres Forening. Holland var altsaa en tvivlsom Forbundsfælle, og Danmark var tvunget til at gjøre et sidste Forsøg paa at afværge den truende Krigsfare ved den 20de Januar 1657 at tilbyde Sverig en Hær paa 10—12000 Mand som Hjælp til at hævde dets Stilling i Preussen, imod at faae Halland tilbage. Dette Forslag blev imidlertid uvenligt modtaget, næsten afvist med Ringeagt, og da Brømsebrofreden kun i 30 Aar havde til Sverig overladt Halland, hvis Tilbagegivelse nu rent ud erklæredes for en Umulighed, saa var Krig den uundgaaelige Følge, eftersom Rusland, Polen og Brandenburg ubetinget vilde i dette Øjeblik stille sig ved Danmarks Side, naar det drog Sværdet mod Sverig, og der var god Udsigt til at andre Magter vilde slutte sig til Coalitionen. Kongen ønskede at benytte Øjeblikket, og det var naturligt, at Mange delte hans Haab om nu at kunne tilbagevinde de tabte Provinser, men med Rigsmarskens Hær, selv om den i Virkeligheden var kommen op paa 12,000 Knægte og 8000 Ryttere, var intet at udrette, da den kun kunde bruges indenfor, ikke udenfor Rigsgrændsen; Krigspartiet begyndte følgeligt at tale om Hverving, og Rigsmarsken fik en mægtig Stemning mod sig, da han holdt igjen. Den 20de September 1656 skrev Christen Skeel i sin Rigsraadsdagbog de bekjendte Ord; «Vi gaa op og ned her med Bedrøvelse og med en ond Samvittighed, for vi snakke derom og gjøre dog intet derved, saa Gud maa ikke være iblandt os.» Dette Udtryk for modløs Usikkerhed stemmer kun altfor vel med Durells Ord fra Marts s. A., da han i en Indberetning udtalte, at Kongen var imod Rigsraadet, men at dette var delt i Partier, og at alle Undersaatter vare

desperate (Beckers Saml. I. 93). Danmark savnede en Mand, som bar sit Hoved højt nok til at gjøre Haandfæstningens § 15 gjældende, og som kunde løfte Fanen saa højt, at Alle maatte faae Lyst til at følge ham. Rigsmarsken evnede det ikke; hans Holden igjen eggede blot de Krigslystne og gjorde hans Stilling uklar og usikker. Efter at vi nu gjennem en halv Snes Aar have fulgt hans Planers Skjæbne, forstaa vi vel, at han kunde være træt, men til denne Mands Passivitet maa der søges en skjellig Grund; da Actstykkerne tale saa utydeligt om den, maa vi atter vende os til hans private Forhold for at hente Lys fra dem.

Efter at Hr. Anders Billes ældste Søn var kommen tilbage fra Cancelliet, overtog han det store jydske Gods og lovede for 300 Spd. Korn til Landets Forsvar, hvorpaa han og Fru Mette Rosenkrands holdt Bryllup i Sommeren 1653. Halvandet Aar derefter fødtes hans ældste Søn, der blev opkaldt efter Rigsmarsken, som saa overdrog til Erik den bekjendte Gaard «Affuindtzbjerg» (Avnsbjerg) ved Viborg, hvilken kort før var kjøbt af Jørgen Marsvin, medens Hr. Anders samtidigt afrundede sine Godser ved Mageskifter, dels i Silkeborg Len, dels ved Sønder Aaby. Da Erik med sin Hustru fik Højgaard, overdrog Hr. Anders ham endvidere Løgismose; og efter at hans Datter Sofie A° 1655 havde ægtet Mogens Rosenkrands til Glimminge, mageskiftede han den 13de Februar 1656 med Viborg Hospital. Vi mærke gjennem denne Række Data, hvor meget Hr. Anders har ventet sig af sin ældste Søn; derfor blev det ham selvfølgeligt et meget haardt Slag, da Erik, enten paa sin Bryllupsdag, eller den 25de Juli 1656 døde paa Avnsbjerg (D. Saml. 2. II. 79: hans Ligprædiken af Franz Rosenberg: Ny kgl. Saml. 4° Nr. 1985); og naar vi bemærke, at han en Maaned før, nemlig den 17de Juli, lod sine Svogre: Mogens Høg, Gunde Rosenkrands, Henrik Ranzau og Knud Ulfeld udnævne til Værger for sine Børn: Lisbet, Pernille, Henrik og Karen (F. T.), skjønne vi, hvor stærkt hans Tanker have været rettede mod Døden,

netop i denne Sommer 1656, hvori hans frejdige Hævdelse af Haandfæstningens § 15 havde været saare ønskelig.

For Historikere, der lade, som om de ere hjemme i Objectivitetens Sfære, tabe de menneskelige Livsvilkaar altfor let den Indflydelse, de selvfølgeligt have havt paa den Handlende, som derpaa dømmes simpelthen efter Handlingens Udfald; men uagtet slige Domme ere almindelige, ere de ligefuldt uretfærdige, og naar vi see Hr. Anders dadlet, fordi han i Løbet af ti Aar ikke naaede at faae den danske Hær i god Stand, samt fordi han ikke optraadte djærvt, men lod sig rive med, da Mængden raabte paa Krig, saa kunne vi ikke stærkt nok fremhæve Storheden af de ydre og indre Tryk, hvorunder han var kaldet til at virke.

Hans Standsfæller viste sig uvillige til i Fredstid at udvikle den Nationalvæbning, som skulde afløse de Gevorbne; først da Krigsudsigter truede, begyndte de at give efter; men næppe var Væbningen kommen paafode, før Pesten kuldkastede den nye Ordning, hvis Gjenrejsning tyngedes og forhaledes af hans Fadersorg. Resultatet af denne Sags Gang blev, at Rigsmarsken ved Nytaarstid 1657 tilbød for egen Regning at hverve et Rytter- og to Fodfolksregimenter; paa samme Tid som han var med til Udarbejdelsen af det sidste Opraab til Provindsadelen om at fremme Nationalvæbningen og den rene Defensive, «Conciliet om Armaturen», ydede han altsaa et stort Bidrag til den Angrebskrig, man raabte paa, og derved blev hans Færd selvmodsigende. Var han traadt tilbage, havde hele det tiaarige Væbningsarbejde været spildt, og Magten var bleven lagt i Hænderne paa det hvervende Krigsparti; kun ved at blive i sit Embede og at gjøre det mest mulige ud af Væbningen, var der for Rigsmarsken en Smule Haab om at redde Rigsforfatningen; her var ikke som A° 1647 Tale om en Hestgarde «efter de Oldenburgers Skik», men om en Hær, bekostet af Adelen og underlagt Kongen. Vilde hans Standsfæller ikke følge ham, maatte han nu følge dem i deres Uforstandighed, skjøndt han vel vidste hvor sammenarbejdet og vel commanderet den Hær maatte være, der

skulde tage Kampen op mod Carl Gustavs krigsvante Tropper. Efter at Kongen havde modtaget Rigsmarskens «patriotiske Tilbud» og den 31. Januar ved et Brev havde tilladt Hr. Anders under hans egen Commando at maatte beholde de Regimenter, han vilde hverve (D. Kgs. Hist. Nr. 123), mødte Rigsmarsken den 23. Februar næstefter paa det noksom kjendte, store Stændermøde i Odense ganske som de mange Standsfæller, der enten havde gjort lige saa store Tilbud som han, eller som alt havde indbetalt store Summer, for hvilke de høstede Kongens store Taksigelse ved Cansleren; men med disse Uforstandiges Krigsbegejstring kunde han selvfølgeligt ikke møde. Da det Rygte udbredtes, at de Svenske vare i Færd med at marchere fra Polen til Bremen, kunde Hr. Anders saaledes ikke engang for de andre Deltagere skjule den Virkning, det gjorde paa ham, men maatte udbryde: «Gud bedre det! det er os nu umuligt at bestaa dem; vor Armatur er ikke in esse!»

Et Fjerdingaar gik derefter hen med diplomatiske Forhandlinger, storartede Troppesamlinger og andre Forberedelser til Krig. Hovedhæren samledes i Omegnen af Oldeslohe; en anden, mindre Hær samledes i Skaane under Axel Urups Commando med den i Marts til Generalmajor og Riberhus-Lensherre udnævnte Ulrik Christian Gyldenløve som Næstcommanderende. Stor Tvivl herskede med Hensyn til Besættelsen af Hovedhærens Chefspost, men Udfaldet blev, at Rigsmarsken udnævntes, dog ikke før end han havde ladet sine Hænder binde og givet Afkald paa sin Selvstændighed. Haandfæstningens § 15 var tvetydig: den friede ganske vist Rigsmarsken for at faae en Instans mellem ham og Kongen, men da denne i Krigstid var Generalissimus, havde han som saadan Ret til at vælge sine Generaler, altsaa ogsaa til at vrage Rigsmarsken som Overanfører.[1])

[1]) 20. April 1657 udfærdigedes i Cancelliet et aabent Kongebrev om Hr. Anders Billes Generalcommando over Gevorbne, Landfolk, Høje og

Der er bevaret et samtidigt Vidnesbyrd om, hvor dybt Hr. Anders Bille havde underordnet sig de Befalinger, som udgik fra Kjøbenhavns Slot, og det maa fremdrages her, da Forf. til hans Biografi i Dansk biogr. Lexicon ikke tilbørligt har ænset det, saa lidt som nysnævnte § 15's Tvetydighed, men vedbliver at lægge Ansvaret for Krigsførelsen i Nordtydskland Aº 1657 over paa Rigsmarsken. Det omtalte Vidnesbyrd findes i den vidtløftige, haandskrevne Beretning fra den danske Resident i Hamborg, Martin Rasch, om en Samtale, denne havde havt med Rigsmarsken i Hovedkvarteret Bargteheide (1½ Mil SV. for Oldeslohe) i Dagene omkring den 6. Juni (G. A.; D. Kgs. Hist. Nr. 126), et Actstykke, som vi bl. a. skylder den, S. 399 givne Oplysning om den unge Anders Billes første Krigsbedrifter. Rasch havde nemlig fra Hamborg medtaget den derværende Oberst Soboyardt, som «i gamle Dage havde tjent med Anders Bille i Schlesien under Generalmajor Markvard Ranzau», dels for at lette Omkostningen ved den dyre Rejse, dels for godt Selskabs Skyld og endeligt for at gjøre Rigsmarsken meddelsom. Rejsen foretoges vel nærmest efter dennes Opfordring, for at den med Holstens Topografi bedre kjendte Rasch kunde give Rigsmarsken et Project til en mindre spredt Opstilling, «hvis det skulde komme til Ruptur», men Rasch havde sine særlige Grunde til at ønske Rigsmarsken i Tale; han vilde nemlig fraraade det paatænkte holsten-bremenske Felttog, saa vel som ethvert Angreb paa Sverigs Yderlemmer, og tilraade

---

Nedrige, Hest- og Fodfolk, Fremmede og Indlændiske udi Militien. Dette Brev fik imidlertid en ganske betegnende Udskrift: «NB. det schal iche Registreres, thi det gich indted vd.» (D. Kgs. Hist. 123. Nr. 57). Den skjæbnesvangre Vaklen i Commandoen fik sit Udtryk i de holstenske Commissairers Erklæring af 30. Juli 1657, hvori det hed, at de gamle Compagnier ved Krigens Udbrud deltes og omdannedes, saa at derved opstod en stor Confusion (ibid. Nr. 29). I faa Dage tilintetgjordes saaledes den Fasthed og det Sammenhold, som mange Fredsaar havde tilvejebragt; — næsten som hos os Aº 1863!

et kraftigt Stød i dets Hjerte, Stockholm. Skjøndt Rigsmarsken, strax i Begyndelsen af Samtalen gav Rasch det nys citerede Vink: «hvis det skulde komme til Ruptur», udtalt fem Dage efter at Krigserklæringen var afgaaet til Sverig og over 15 Dage efter at Fjendtlighederne vare begyndte i Øresund, kunde Rasch ikke tænke sig Muligheden af et saa bagvendt Commandoforhold som det, at Feltherren afventede Ordrer fra Kjøbenhavn.

Rigsmarsken ømmede sig uden Tvivl ved at berøre dette Forhold, dels fordi det ikke var passende at indvie Uvedkommende deri, dels fordi det kunde blive farligt for hans Myndighed i Holsten, naar man der fik Nys om en saadan Afhængighed, og han indskrænkede sig derfor til et nyt indirecte Vink om Forholdet, det hvortil vi især have sigtet; han udtalte nemlig for Rasch sin Beklagelse over, at han ikke havde turdet standse og fængsle de svenske Oberster Aschenberg og Waldeck, som med preussiske Officerer og Ryttere nyligt passerede Lauenburg. — End ikke dette Vink synes Rasch at have forstaaet, thi han udbreder sig vidtløftigt om alle de gode Raad, han senere gav Rigsmarsken om at gaa Carl Gustav imøde i Pommern & c., ret som om denne eller en lignende Operationsmethode alene afhang af Hr. Anders. Formodenligt har Rasch's Mangel paa Forstaaelse af Forholdet ladet Biografiens Forfatter blive staaende paa samme Trin, især da Hr. Anders Bille, efter at være rykket ind i Bremerland den 16de Juni fra Glückstadt og derefter at have modtaget Rasch's Gratulation med Ønsket om fortsat Fremgang, besvarede et dertil knyttet Raad om at passe paa de Svenske, der nærmede sig til Holsten, med de Ord: «Im Uebrigen des Feindes Herannäherung in Holstein betreffend, halte ich es Zeit genug zu sein den Hut abzuziehen, wenn man den Mann gesehen»; men i denne Ytring kunne vi kun see et sidste, energisk Forsøg fra Rigsmarskens Side paa at faae Rasch til at holde op med de gode Raad, der gik ud fra grundløse Forudsætninger.

Atter her maa vi udtale Beklagelse over, at vi mangle Plads til at fremdrage flere interessante Oplysninger af Raschs Beretning og af en vidtløftig Rapport fra Krigsraadet i Glückstadt til Kongen, dat. 4de August 1657, men nu maa disse Relikvier overlades til Danske Magazin og lignende Kildesamlinger, medens vi ville gaa over til en kortfattet Afslutning paa Rigsmarskens Historie, idet vi henvise dem, der ønske større Udførlighed, til vor Skildring af den ulykkelige Krig A° 1657, som er given i «Fra Enevældens Dæmring» S. 107—160.

Da Kong Carl Gustav i Slutningen af Juli gjennembrød det holstenske Grændseværn og gik til Hamborg, maatte Rigsmarsken opgive sine bremenske Erobringer og trække sig mod Nord til Glückstadt, hvorpaa C. G. Wrangel erobrede Bremerland efter at have tilintetgjort de derværende, indbyrdes splidagtige Rester af det danske Corps, der blev forladt af dettes Chef, Generalmajor Friedrich v. Buchwald, saa snart Rigsmarsken var kommen Nord for Elben. Den danske Hær samledes i Holstens sydvestlige Hjørne bag Stør, men her skortede det snart paa Proviant, hvorfor Krigsraadet maatte sende Tropper bort til Danmark i saa stort Tal, at den tilbageblevne Styrke ikke kunde blive farlig for Svenskerne, naar disse rykkede op i Jylland. Carl Gustav overbeviste sig derom ved et Recognosceringstog mod Størstillingen, og efter et Hvil i Egnen om Gottorp, lod han sin Hær gaa imod Fredriksodde. Da Rigsmarsken havde erfaret dette, forlod han Glückstadt tilsøs og førte en Afdeling over Ribe til Frederiksodde, som var berendt af Svenskerne fra den 23. August og blokeret paa Landsiden fra Begyndelsen af September til 21. October, da General Würtz bragte dem Forstærkning fra Polen. Herpaa havde det svenske Krigsraad ventet i de Maaneder, som det brugte til at studere den nye, store Fæstning, og derfor laa Angrebsplanen saa godt som færdig. Fæstningens svageste Punkter vare dens Fløje, som støttede sig til Stranden, thi denne var flad, og ved

Lavvande kunde man endog gaa udenom de Palissader, som vare rejste et Stykke ud i Vandet. Naar Artilleriet og Fodfolket ved et regelret Stormangreb bandt hele Fæstningens Besætning til Volden mod Landsiden, vilde Rytteriet med Fordel kunne bruges til at tage Fæstningen fra Søsiden ved at nytte det Tidspunkt, da Strandpalissaderne lettest kunde omgaaes. Ved Solopgang Søndag den 24de October gik Angrebet for sig efter den lagte Plan, og det lykkedes saa fuldstændigt, at Kampen kun varede en Timestid.

Skjøndt Fæstningen havde baade Guvernør og Commandant, kunde Rigsmarsken som Hærøverste ikke betragte sig som passiv Tilskuer ved den paa nogle Steder hæftige Kamp, men hans Optræden i den skaffede ham strax i Begyndelsen et Saar i Hovedet, og han maatte bringes ud af Ilden; under Transporten saaredes han atter, dog vovede hans Svoger, Mogens Høg, der var en af Fæstningens Krigskommissærer, at lade ham bringe i en Baad for at føre ham hjem til Fyn. Vind og Strøm vare imidlertid contraire, og begge Svogrene faldt i Krigsfangenskab.

Svenskerne viste dem stor Agtelse og Carl Gustav Wrangel roste Rigsmarskens tapre Adfærd; da Corfits Ulfeld vilde besøge den Døende, som til Tegn paa Uvillie strax vendte sit Aasyn fra ham, maatte Hr. Corfits fjerne sig efter Wrangels Ordre. Men al denne Velvillie og Hensyntagen fra Fjendens Side satte ondt Blod i Rigsmarskens Landsmænd, som endog kaldte ham Forræder, efter at han den 6te eller 9de November 1657 havde udaandet i sit Fangenskab. Dette hadefulde Eftermæle fik ny Næring, da Svenskerne senere med store Hædersbevisninger udleverede den Tapres Lig, og Regjeringen benyttede sig deraf til et Forsøg paa, gjennem Proces imod hans Arvinger, at faae Del i hans store Gods. Den 18de Marts 1659 fik forhenværende Generalauditør ved Rigsmarskens Hær, Friedrich Giese, Ordre til «fra sig en skriftlig, udførlig Relation at gjøre, og under sin Haand i Vores Cancelli til Efterretning indlevere, saa

vidt ham bekjendt er af forrige Rigsmarsk, Hr. Anders Bildes Forretning med Armeen udi Holsten og Fyrstendømmet Bremen med alle sine Circumstantier af Missiver, Ordres, Protokoller, saa og Gjensvar med andet mere som der passeret er» (Sjæll. T. XXXV. 161); da denne Mand havde været Rigsmarskens Secretair fra A° 1646 og blev kgl. Kammersecretair A° 1660, er det sandsynligvis hans Indberetninger det skyldes, at hint onde Eftermæle voxede sig værre og værre, saa at man endog længe efter den kgl. Enevældes Tidsrum vedblev i Skolebøger at haane og spotte «den fejge, udygtige Anders Bille».

Han efterlod ikke Sønner, der kunde kræve Æreskjænderen til Regnskab, thi vi have ovenfor seet, at han i levende Live jordede to af de tre, som hans Frue havde skjænket ham, og den tredie, *Henrik*, døde A° 1658. A° 1660 var altsaa alt hans store Gods paa umyndige Hænder, for saa vidt som ikke hans gifte Døtres Ægtemænd havde det i Eje. Avnsbjerg blev saaledes A° 1669 solgt af Fru Mette Rosenkrands, Erik Billes Enke, til Christoffer Ulfeld, efter at hun havde kjøbt meget skaansk Gods, deriblandt Hækkebjerg, af de danske Adelige, som ikke vilde gjøre sig til Svenske. Hun var A° 1663 bleven Enke efter sin tredie Husbond, Hr. Niels Krabbe, som fra 27de September 1657 var Enkemand efter Erik Billes Søster, Fru Mette Bille. Fru Mette Rosenkrands omtales meget af Etatsraad Johan Monrad i dennes Selvbiografi, ligesom ogsaa Erik Billes Søn *Anders*, der kaldte sig til Løgismose og maa have været meget velhavende, vel oplært og godsindet, men uden Evne til at træde frem paa den fædrelandshistoriske Baggrund. — Hvis vi tør slutte fra hans Ægteskab med Beate Bjelke, Datter af Frederik den 3dies højt betroede Rigsadmiral Henrik Bjelke, og fra hans Udnævnelse til Cancelliraad (F. Saml. VIII, 230), saa har han hørt til de Adelsmænd, der vare forsonede med Statscoup'et af A° 1660. Hans Søn *Erik*, der fødtes paa Løgismose den 17. Septbr. 1686, kom

til sin Gudfader Johan Monrad paa Hækkebjerg og blev Capitain i Throndhjem, hvor han døde ugift A° 1717, og med ham uddøde Rigsmarskens Gren paa Stamtræet.

Af det store Gods blev kun en ringe Del i Ætten, og det for en kort Tid. Jfr. Karen Bille, som ægtede Steen Bille Henriksen til Tirsbæk, bragte det i Medgift til denne, men da deres eneste Søn, Henrik Bille, som ung henrettedes i Paris, fordi han i Duel havde dræbt sin Modstander, var selv denne Godsrest tabt for Billeætten.

C. b. **Kjærsgaardslinien** (jvfr. 1ste Afsnit S. 470).

Steen Bille, Eriksen, var alt i Juni 1647 bleven Major tilhest over den sjællandske Eskvadron (Sjæll. T. XXIX. 200), men blev dog ikke forsat fra Fyn, siden han om Efteraaret escorterede Prins Christians (V.) Lig igjennem Landet og derhos blev beordret til at have Indseende med Dalum Klosters Len paa Grev Valdemar Christians Vegne; efter Christian den 4des Død, da man søgte at rejse Penge, havde han endvidere det Hverv at taxere det i Odense, Hindsgavls og Rugaards Len til Salg bestemte Krongods. Ved Kroningen blev han som sagt en af de 32 Elefantriddere og opvartede sammen med Herman Kaas Hertug Ernst August af Brunsvig-Lüneburgs Gesant under Festlighederne, for derefter med Peter Brokkenhus at følge de Fremmede ud af Landet til Assens. I Sommeren 1649 finde vi Hr. Steen Bille med Frue ved de store Hoffester, snart er han Drinkmarsk for Hertug Hans Ludvig af Lüneburg, snart Marsk for Prinsen af Oranjes Gesanter (Sjæll. T. XXXI. 113, 120); ved en Ringrenden vinder han den første Pris og ved en Tournering i August, til Ære for den svenske Gesandt, vinder Hr. Steen Bille atter en af de store Præmier «med Hovedet» (ɔ: vistnok Stridskøllen), medens Kongen vandt en anden med Pistolen og Henrik Gyldenstjerne en tredie med Degenen (D. Saml.

2. II. 71). Skjøndt han, derefter at dømme, har gjort sig yndet ved Hove, finde vi dog intet Tegn til, at han har deltaget i Angrebet paa Svogerskabet, uden for saa vidt som han blev Medlem af den Forhørs-Commission, som man A° 1651 sendte til Norge for at undersøge Hannibal Sehesteds Bestyrelse af dette Land. «Hvad der fandtes passeret til Hs. Majestæts Skade blev repareret med nogle Tønder Guld» (N. d. Mag. 2. I. 130), men Hr. Hannibal mistede Statholderskabet og sin danske Rigsraadsværdighed, foruden alt sit norske Jordegods med Bjergværker og Tiender. Jørgen Bjelke og Hr. Niels Krabbe havde været Hr. Steens Colleger i Commissionen, saa at det er vanskeligt at sige, om Nogen af dem har havt særlig Del i dette Udfald, men sikkerligt har Hr. Steen fra da af staaet udenfor enhver Berøring med den i Juli bortflygtede Rigshofmester og de øvrige Medlemmer af Svogerskabet. At hans Holdning har været behagelig for Hofpartiet, skjønne vi deraf, at han A° 1653 kom af med Rugaards Len, for hvilket han alt 1650 havde faaet Kvittance, muligvis i den Tanke, at han skulde have et norsk Len istedenfor; nu forflyttedes han til det store Koldinghus Len, som gav ham ca. 1300 Spd. større Indtægt end den, han i 19 Aar havde havt for Rugaard. Koldinghus laa ganske vist fjernere fra Kjærsgaard, men for Passagen over Lillebælt var der dog sørget bedre end paa Landets andre Overfartsteder. Hensyn hertil var blevet den fynske Godsejer særlig vigtigt, da han A° 1652, efter Hjemkomsten fra Norge, udvidede sit Gods og oprettede Billesbølle, en Milsvej SØ for Kjærsgaard, til en Herregaard, ved hvilken han derhos byggede Arbejderboliger, for hvis Skyld han paatænkte en Udvidelse af Brænderup Kirke, samt Tilbygning til denne af et Kapel; han stod endvidere fra 8de October 1652 i Underhandlinger med den fynske Adel om Indretning af Sogne-, Præste-, Foged- og Skriver-Rytteriet og havde, foruden andre fynske Ombud, Sæde i Skiftecommissionen for Falk Lykkes Dødsbo. Oppe under Billesbølles

Tagskjæg satte han paa Nordsiden Jærnbogstaverne: «H. S. B. og F. B. K. A° 1652» (Hr. Steen Bille og Fru Birgitte Kruse). Et Kongebrev af 25de November s. A. (D. Adelsbreve Fasc. 4. Nr. 11) tillod Hr. Steen Bille til Kjærsgaard «at udsende af Landet en hans Søn, uanseet han ikke er kommen til den Alder, han efter Forordningen det gjøre maa», og dette maa vel forstaaes saaledes, at han ikke til Koldinghus har villet medtage sin ældste Søn, den da 17aarige *Erik*, som i Anledning af Opbrudet har tiltraadt sin Studierejse noget for tidligt; den næstældste Søn, den da 14aarige *Envold*, der viste sig meget fremmelig i militære Sager, har formodenligt paa Koldinghus faaet særlig Undervisning, maaskee af den P. J. Trane, som A° 1654 fra Aarhus dedicerede Hr. Steen Skriftet «De utilitate matheseos» bl. a, med de Ord: «Nonnulli commendant eruditionem tuam ac sapientiam; qvidam exercitia militaria et eqvestria» (V. S. Rugaard. 2. II. 5).

De militaire Evner og Færdigheder vare paa den Tid stegne i Værd, Frederiksodde og Amalieborg Fæstning ved Lillebælt anlagdes i hans Len, altsaa tildels under hans Tilsyn; Udsigterne til Fredsbrud nærmede sig, altsom det blev vitterligt, hvem der skulde afløse Dronning Christina paa den svenske Throne; og da Frederik den 3die i den Anledning den 20de Juni 1653 opfordrede sin Adel til at yde frivillige Forsvarsbidrag, viste Hr. Steen, at han ogsaa i Henseende til materielle Ydelser var rede til store Ofre, idet han fra Kjøbenhavn den 21de Juli 1653 udgav sit Brev paa i den tilstundende Vinter at støtte Defensionen med 100 Tdr. Rug og 50 Tdr. Byg, samt i paakommende Tilfælde at ville hverve 100 Musketterer paa sin Bekostning eller give 500 Spd. istedenfor (V. S. Rugaard. 2. II. 118; D. Mag. 3. II. 118). Dette Tilbud maa fremhæves, bl. a. fordi der ved dets Indfrielse blev Tale om, at Steen Bille og hans Officerer havde faaet Vederlag for deres Udlæg i sidste svenske Fejde giennem noget bornholmsk Jordegods; skjøndt Steen havde været i Rusland i Rigets Tjeneste, under

hele Christian den 4des sidste Krig, har han altsaa af sit Gods maattet bidrage til dens Omkostningers Dækning; i samme Anledning skal det ogsaa nævnes, at Hr. Steen fra 1ste Maj 1653 var en af Garanterne for Poul Klingenbergs Tontine, idet han med sit Gods hæftede for 2500 Spd. aarligt (Wolffs Enc. regn. Dan. S. 407 og 431 ff.).

Havde de voxende Udsigter til Krig deres Del i, at han indrettede sig det omtalte Begravelseskapel ved Brenderup Kirke, som blev færdigt A° 1654, saa virkede vel disse Aars «store Svaghed», Bubonpesten, ikke mindre til at holde ham Dødens Nærhed for Øje; den hindrede ham dog ikke i at være med ved Hoffesterne, som da han i Juli 1653 deltog i Jomfru Margrethe Bjelkes Bryllup med Joh. Fr. Marskalk. — Den værste Pesttid gjorde selvfølgeligt hans Liv paa Koldinghus meget bevæget, idet det danske Cancelli jo blev forlagt dertil i Maj 1654 og Herredagen var indkaldt til Kolding den 26de Juni. Han fungerede ogsaa i denne Tid som Stiftslensmand for Ribe Stift (Sjæll. T. XXXIII. 336) og havde bl. a. det Hverv den 26de Oktober 1655 at give Bestemmelser for Frederiksoddes Toldfrihed (ibid. 413). Noget tidligere i samme Aar havde Hr. Steen og Hr. Anders Bille sammen med Hr. Niels Krabbe og Otte Krag været Voldgiftsmænd i en Strid mellem Oluf Rosenkrands til Enggaard og Franz Povisks Enke, Fru Hilleborg Krafse, om Kjøbet af Vellerupgaard (ibid. 306), men af alle hans Hverv i Aaarene 1655—6 var hans Deltagelse i Prinds Christians Hylding i Odense, Mandag den 10de October, vistnok det anseeligste. Præsten Jacob Clausen fortæller os som Øjenvidne til denne Hylding, hvorledes Hr. Steen om Lørdagen havde samlet hele det fynske Rytteri, som han førte ad Nyborg til for at modtage Prindsen og følge ham til Odense (D. Mag. 3. V. 328; Beckers Saml. I. 73).

Rigsmarsken, Hr. Jørgen Brahe og Hr. Fleming Ulfeld havde tilligemed andre fornemme Rigens Mænd sluttet sig til Toget, som ved Odense Byport modtoges af det væbnede

Borgerskab og de rødklædte kgl. Drabanter. Her steg de høje Herrer af Hestene for til Fods at følge Prindsens med sex prægtige Heste forspændte Stadsvogn gjennem Byen til Odensegaard. Prindsen sad i selve Carossen under en rød Fløjels Himmel, medens hans Hofmester Offe Skade sad i det højre og hans Kammerjunker Styge Høg sad i det venstre «Udhæng»; hans øvrige Følge kjørte bag efter; det fynske Rytteri aabnede og sluttede dette Festtog; Hr. Steen Bille commanderede den forreste Afdeling, men «Sønnen, 14 eller 15 Aar gammel, commanderede den 2den Skvadron og med sin blotte Degen den meget tappert anførte, og derefter ankom alt hver Skvadron ordenlig under sine Officerer». Om Mandagen fandt den offenlige Hylding Sted paa Torvet, men vi skulle ikke dvæle ved den naive Beskrivelse deraf; et stort Gilde for alle Deltagerne i Ceremonien afsluttede Festen, og den unge Thronfølger havnede som vi vide i Hoflejren ved Skanderborg Slot.

Kongen havde fra først af tænkt sig at følge med sin Søn paa denne Hyldingsfærd, men Tiderne vare blevne ham for alvorsfulde. «Forslagene til Offension og Defension vare i de Dage stundom saa mangfoldige, at man ej vidste ret, hvad man vilde, saa at man undertiden, især i de sidste 14 Dage, har været ivrigere end selve Magten og ikke har kunnet see andet, end at det var resolveret at paaføre Sverig Krig». Saaledes skrev Magnus Durell til sin Konge den 8de Septbr. 1655 (Beckers Saml. I. 73), og Adelen delibrerede visseligt ivrigt nok, ikke mindst i Odense. Under et af dens Møder indløb fra Hamborg et højst bedrøveligt Brev af 20de Juni 1655 fra Grev Valdemar Christian Gyldenløve, som deri omtalte et tidligere afsendt, men hidtil ubesvaret Brev til det danske Rigsraad om at skaffe ham Kongens Naade og en Ansættelse i Danmark. Da Grev Valdemar havde fulgt Corfits Ulfeld til Sverig, havde Frederik den 3die selvfølgeligt ingen Brug for ham, og Hr. Steen Bille blev nu Vidne til, at hans forrige Ambassadechef, Kongesønnen, maatte skrive

tydske Tiggerbreve til det danske Rigsraad: «so habe ich durch die Noth, welche keine Gesetze hat, gezwungen, einen Herrn gesucht, durch dessen Gnade ich mein Brod zu gewinnen verhoffe,» — det var i den tydske Kejsers Tjeneste, at den danske Kongesøn foreløbigt var havnet. Selv om Hr. Steen Bille har villet, har han sikkert ikke evnet at skaffe sin forrige Chef et gunstigt Svar, thi Svogerskabets Anseelse var, som vi have seet, sunket meget dybt i Landet, hvis Adel i Aarene 1656—7 desuden havde vigtigere Sager at betænke end Grevens Forsørgelse.

Hr. Steen var selvfølgeligt, ligesom Rigsmarsken, nødsaget til at bøje sig for den fanatiserede Stemning paa Odensemødet i Februar 1657. Efter at Krigen var besluttet, laa Udstedelsen af Hververpatenter i Kongens Haand, og for den danske Adel gjaldt det følgeligt om at komme de tydske og andre fremmede Officerer i Forkjøbet ved Oprettelsen af de nye Regimenter. Hr. Steen Bille blev Oberst for sit hvervede Rytter-Regiment den 15de April 1657 (D. Mag. III. 4. Bd.), og den 29de s. M. blev der stillet to Postvogne til hans Raadighed (Sjæll. T.), men allerede den 9de Januar havde han faaet Rigsraadets Fuldmagt til at hverve et Regiment Ryttere paa 10 Compagnier à 108 Md., hvilket skulde staa færdigt i Ribe den 1ste Maj. Den 26de Februar befalede imidlertid Rigsmarsken, at Steen Billes fire Rytter-Compagnier skulde forene sig med de i Holsten værende jydske Tropper; Modsigelsen imellem denne Ordre og hin Capitulation hæves maaskee rigtigst ved at antage om Ordren, at den gjaldt det fynske nationale Rytterregiment, som da maa have ligget i Hamborg, siden Steen Bille med fire Ryttercompagnier fik Pas af 1ste Marts fra Hamborg til Lejren ved Rendsborg, og siden han samme Dag capitulerede med Otte Povisk, Mogens Høg og Otte Krag om Hverving af 1000 Ryttere. — Fra da af høre vi først den 7de August til Steen Billes Rytter-Regiment, nemlig at Rigsmarsken beordrer det til at forblive i Fredriksodde, men den 4de Sep-

tember staar det paa Fyn tilligemed sex andre Rytter-Regimenter (Actstykker i Vaupells Hærhistorie).

Vi skulle ikke her fordybe os i den sørgelige Krigs Begyndelse, saalidt som i den vanskelige Udredning af, om det var Steens hvervede eller hans nationale Regiment, med hvilket han efter 4de September laa paa Fyn, men strax gaa over til at skildre Hr. Steens Katastrofe.

En Ugestid efter Frederiksoddes Erobring blev Ulrik Christian Gyldenløve Øverstcommanderende paa Fyn, og han bestemte Vinterkvartererne for de danske Tropper paa Øen. Hr. Steen Billes Ryttere kom selvfølgeligt til at ligge i Omegnen af Middelfart, og deres Oberst boede paa Kjærsgaard, thi i disse Kvarterer havde de ligget, hver Gang de afløstes fra Tjeneste i Fredriksodde; her laa de i hjemlig Tryghed, medens Vinteren strengedes, og isnende Snestorme rasede i de sidste tre Uger af Januar 1658. Ulrik Christian blev syg og maatte lægge sig under Lægebehandling i Odense; Oberst Jens v. Hadersleben (Løvenklov) blev i hans Sted Øverstbefalende over Tropperne ved Lillebelt.

Carl Gustav havde holdt Jul i Wismar, men ingen af hans Gesanter fik Held til at byde ham de Julegaver, han brød sig om. Polen vilde ikke afstaa til ham Kurland og sin Del af Litland, hverken give ham Trediedelen af Danzig-Tolden eller Løsesum for Thorn og Elbing; Frankrig vilde ikke støtte ham, hverken med Hær eller Penge; Østrig ligesaa lidt, og Danmark var, selv efter Frederiksoddes Fald, modigt nok til at afvise den Fred, han tilbød paa Vilkaar af Skaane og Hallands samt det sydøstlige Norges Afstaaelse.

Under disse Omstændigheder hilste han med Glæde det nye Aars ualmindeligt strænge Vinterkulde, og med Anelser om at have faaet en overjordisk Allieret til Gjengjæld for de jordiske, der svigtede ham, gav han sine Tropper Ordre til Opbrud mod Nord. Den 27de Januar stod den svenske Hær imellem Haderslev og Kolding efter en saa streng Frostnat, at endog det i Reglen isfrie Lillebælt frøs til paa nær Strøm-

løbet mellem Brandsø og Iversnæs; saa vedholdende var Frosten, at Bæltet den 30te var fuldstændigt tillagt med Is, som kunde bære Rytteri. Da Svenskerne hverken havde Skibe eller Brotrain, behøvedes ingen Overtro for i dette ualmindelige Tilfælde at see et Vink fra Oven om, at Danmarks Undergang nu var besluttet. Carl Gustav var hurtigt enig med sig selv og sine Fortrolige om, at Lejligheden skulde benyttes med fuld Kraft. Erik Dalberg havde undersøgt Isen i Middelfart Sund, andre Oficerer dens Styrke længere mod Syd, overalt bar den, og tidligt om Morgenen den 30te Januar gik Svenskerne over Bæltet fra og til forskjellige Punkter.

Paa dansk Side vare Øjnene aabne for den truende Fare; de gamle Strandskandser vare udbedrede og besatte; Troppperne vare paa deres Alarmpladser; langs med Kysten gik Bønder og huggede Isen op, men de vare for faa til samtidigt at kunne bryde den overalt, og umuligt var det at gjætte de Steder, Svenskerne havde valgt til Landstigning. Lige saa umuligt var det at bestemme Stedet for Troppernes Opstilling, thi ved at sprede sine fire Rytterregimenter mellem Iversnæs og Fynsskov udsatte Oberst Jens sig for at savne Styrke til at slaa det egenlige Hovedangreb tilbage; det samme gjaldt Hr. Steen Bille, som tilligemed den skotske Oberst Henderson havde Bevogtningen af Middelfartsund, men da ingen Svenske gik over der, havde de ingen Anledning til at sprede sig; først da De la Gardies Colonne, som var gaaet fra Stenderuphage til Fynsskov, viste sig paa dette Punkt, havde Henderson Anledning til at samle sin Styrke ved Hindsgavl, hvilket han gjorde. Oberst Jens sendte Sehesteds[1]) Regiment frem paa Isen ved Iversnæs, formodenlig for at forbyde Svenskerne Overgang paa et Sted,

[1]) Henrik Sehested havde i Avgust 1657 været Oberstlieutenant under Hr. Steen Bille (D. Kgs. Hist. 123 Nr. 32); han var muligvis med en Del af Billes Regiment detacheret til Hovedstyrken.

hvortil Bønderne endnu ikke vare komne med Ishakkerne. De danske Ryttere bukkede under for Overmagten, og medens de kæmpede, søgte Carl Gustav bagom de Fægtende dybere ind i Tybringbugten, hvor han, efter nogle mindre Uheld og nogen Kamp, omsider fik fast Fod paa Landet og samtidigt truede Oberst Jens's Retraite til Odense. Ængstet herved lyttede Oberst Jens til Raab fra den svenske General, som havde kastet, forfulgt og fanget Sehested, og under hvis Commando han selv havde staaet i Tydskland; Oberst Jens overgav sig med hele Styrken, og de svenske Tropper deltes saaledes, at Hovedstyrken fulgte Kongen, som tog Hovedkvarter i Kjøng, medens en anden Afdeling under Aschenberg sendtes ad Odense til, for der, i Forening med De la Gardies Colonne at tilintetgjøre de danske Reserver og Oplag.

Ligesom Henderson blev Hr. Steen Bille betids underrettet om De la Gardies Bevægelse, og da han derfra kunde slutte, at et betydeligt Antal Svenske vare komne over Bæltet, var hans Opstilling ved Middelfartsund unyttig; saasnart han havde faaet sin Formodning bekræftet, maatte han søge paa bedste Maade at dække Oplagene i Odense. Det maa vel have taget Tid at skaffe paalidelige Efterretninger om Svenskernes Færd; vist er det, at Hr. Steen i eller ved Odense blev bragt i Klemme og tagen til Fange med en stor Del af sine Folk, medens Resten, tilligemed de øvrige danske Flygtninge samledes i Nyborg. Saa hurtigt naaede Efterretningen om Fyns Tab Kjøbenhavn, at derfra allerede den 2den Februar gaves Ordre til at overføre Flygtningene fra Nyborg til Korsør (Sjæll. T. XXXIV. 359, 420); her udspredte de allehaande forfærdende Rygter, hvoriblandt uden Tvivl det, at Hr. Steen havde været Forræder, hvilket støttedes ved Fortællinger om, at Svenskerne havde skaanet hans fynske Gods for den ellers almindelige Plyndring.

Han havde ganske vist ikke naaet at dække Odense, hvis betydelige Oplag, tilligemed Gyldenløve, Jørgen Brahe,

Gunde Rosenkrands o. Fl. faldt i Svenskernes Hænder, men hvis han, som der siges af Nyrup S. 42, kun har havt 500 Ryttere under sig ved Middelfart, turde det være hævet over enhver Tvivl, at han ved Odense maa have fundet en saa stor Overmagt, at hans Tilfangetagelse er forklarlig. Da vi savne enhver paalidelig Underretning om de Forhold, hvorunder den skete, kunne vi ikke gaa dybere i Tilbagevisning af det slemme Eftermæle, som denne Færd skaffede ham, og som bestyrkedes ved hans senere Uheld. Den 8de Marts beordredes de Overblevne af hans Regiment indkvarterede i Nakskov; han selv udløstes af Fangenskabet ved Roskildefreden og A° 1659 finde vi ham og Henning Pogvisch som Landcommissairer paa Fyn (F. Saml. III. 297). Den 28de Februar 1660 mistede han sin Søn *Envold*, som kun 22 Aar gammel havde opnaaet Majors Grad i Oberst Christian Urnes Regiment, der havde ligget paa Langeland A° 1657 (G. A. Aarsberetn. VI. 248), og med hvem der var gjort Afregning efter d. 15. April 1658 (Sjæll. T. XXXV. 498). Envold døde paa Kjærsgaard (V.-S. 2. II. 7; Klevenfeldt).

Hr. Steen var efter disse Begivenheder og Fyns paafølgende Udsugelse vel næppe i Stand til, om han havde villet, at optræde mod det kgl. Statscoup; hans Underskrift haves derfor paa det første Actstykke, som efter dette blev Adelen forelagt (D. Saml. 2. II. 96), men saa anseelig var han dog, at han bar Blodfanen, det første af de fem Regalier, da Stænderne aflagde Homagium paa Slottet den 15. Novbr. 1660; naar vi her see Hr. Steen optræde sammen med to af sine Colleger fra den russiske Rejse, nu blandt de højeste Rigsdignitarer, nemlig Hr. Oluf Parsberg, der bar Rigsæblet, og Hr. Peter Redtz, der bar Kongesværdet; desuden Hr. Hannibal Sehested, der bar Scepteret, og Hr. Jokum Gersdorf, der bar Kronen (D. Saml. 2. II. 127), saa er der vel ingen Tvivl om, at han paa denne Tid var regnet blandt Kongens fuldtro Mænd, og at han maa have frigjort sig for enhver Mistanke, saavel om Forræderi under Krigen,

som for hemmelig Uvillie mod Statscoupet. Ikke desto mindre mistede han Kolding Len A° 1661 (Len og Lensmd. 37) og dermed en Aarsindtægt af over 2500 Spd., hvis Tab netop da maa have været saare føleligt for ham; noget nyt Len sees han ikke at have faaet, hvorfor man med Vedel-Simonsen kan antage om hine slemme Paasagn, at de ikke have været ganske grundløse.

Forgjæves have vi søgt en Forklaring af denne bratte Overgang fra Naade til Unaade, hvorfor vi maa nøjes med at udtale som den rimeligste Formodning, at Jokum Gersdorfs Død i Maj 1661 kan have medvirket til Tabet, idet man fra da af forfremmede Udlændinge, især Holstenere, saa hensynsløst, at mange danske Adelsmænd «af Jalousie» trak sig tilbage til deres Godser eller søgte Embeder i Udlandet (Beckers Saml. I. 252). Hr. Steen hørte blandt de førstnævnte, thi han tog Bolig paa Kjærsgaard, hvor han sagtens modtog de Besøg af Oberstlieutenanten ved hans tidligere Rytter-Regiment, Grev Henrik Ditlev Holk til Skafføgaard, hvilke førte til dennes Trolovelse med Hr. Steens eneste levende Datter, Jfr. Mette Bille, f. 15. Juni 1639, og A° 1663 til disse Tvendes Ægteskab. Samtidigt ægtede Hr. Steens ældste Søn, *Erik*, Jfr. Anna Trolle, Datter af Norges Statholder, Rigsraad Hr. Niels Trolle til Trolholm og Gavnø, og dette Par skulde have bosat sig paa Billesbølle, som Hr. Steen havde overdraget til Erik, men Grev Holk og Erik Bille, der begge fungerede som Marskalker paa Kjøbenhavns Slot den 10de October 1663, da Prindsesse Anna Sofie af Danmark højtideligt trolovedes med Kurprindsen af Sachsen, og som derpaa medvirkede i de paafølgende Hoffester, vare sagtens der blevne enige om at mageskifte deres Gaarde, thi Erik skrev sig fra den Tid af til Skafføgaard, medens Grev Holk sees at have boet paa Billesbølle, hvor ogsaa et af hans Børn fødtes den 7de Januar 1665. Uagtet Hr. Steen saaledes beholdt sin Datter i Nærheden og hans ældste Børn vare vel forsørgede, vare Tiderne dog, som vi vide,

saa drøje, især for den gamle danske Adel, at en stor Del af denne maatte fortrække fra Gaarde og Gods. Hr. Steen synes dog at have holdt sig paa Kjærsgaard ved Hjælp af 1000 Spd., som han A° 1665 laante af Odense Hospital mod Pant i noget Jordegods, men A° 1666 maatte han sælge Kjærsgaard til Hr. Niels Trolle, hvorpaa han flyttede til Billesbølle. Baade A° 1666 og 1667 finde vi ham i Listerne over de Rejsende, som meldte sig i Kjøbenhavns Portvagter; Hr. Steen navngav sig som Oberst Steen Bille fra Fyn og opgav at ville logere snart i den nye Fortun, snart hos Peter Hansen (Copenhag. Garnis. Protokol). Hans Rejse A° 1667 var nok ellers nærmest foranlediget af Hr. Niels Trolles sørgelige Dødsfald, efter at han den 15de Juli s. A. ved Frederiksborg havde væltet med den Vogn, han kjørte for Kongen, og var kommen slemt tilskade (Beckers Saml. II. 195). Efter at have arvet sin Svigerfader, overtog *Erik Bille* Kjærsgaard, som han tildels ombyggede A° 1669, medens hans Fader blev paa Billesbølle, da Grev Holk atter af Erik fik Skafføgaard overdraget.

Midt i Juni 1669 finde vi, at Hr Steen paa en Rejse til Kjøbenhavn kaldes Kammerherre, men hvorledes det har sig med denne Titel skulle vi lade være usagt; er den rigtig, vidner den om, at han har vedligeholdt sin Anseelse ved Hove, men en Misforstaaelse af den Vagthavende i Porten er let tænkelig. Ikke fuldt saa mærkeligt er det, at han den 29de Octbr. 1670, i et Kongebrev til ham og Grev Christian Christoffer Holk[1]) til Ourebygaard, stadigt kaldes «til Kjærsgaard» (G. A. Topogr. Saml. Svanholm Nr. 19 a; 21), thi da hans Søn ejede denne Gaard, forklares det jo let, at Cancellisterne have ladet Hr. Steen beholde den gamle Godstitel. Ifølge Danske Atlas døde Hr. Steen dog paa Billes-

[1]) Ifølge Ole Borchs Rejsedagbøger (Ny kgl. Saml. 373, 4° 3die Hefte) studerede Christian Christoffer og Henrik Ditlev Holk A° 1648 i Leyden under Christian Ostenfeld.

bølle den 12te October 1672 i sit 67de Aar og nedsattes i Brenderup Kirkes Kapel.

Den 27de Maj 1675, altsaa knapt tre Aar efter, døde hans Søn Erik paa Kjærsgaard uden at efterlade sig Sønner, og denne gamle Familie-Ejendom var saaledes tabt for Billeætten, thi Hr. Steens yngste Søn, *Otte*, havde efter Faderens Død faaet Billesbølle. — Grevinde Mette Bille skal ligge begravet i Holkernes Gravsted ved Ravnholt paa Fyn, men Indskriften har af genealogiske Oplysninger kun hendes Fødselsdag og Forældrenes Navne, samt at hun var «til Skafføgaard» og overlevede sin Husbond. Hendes Dødsaar er sat in blanco: 17 . .

Til det, vi ovenfor have meddelt om *Erik* Steensen skulle vi endnu blot føje nogle pudsige Smaatræk fra hans Deltagelse i Hoffesterne A° 1663. I Balletten «Waldlust» optraadte han som en ung Bondeknøs; dernæst som en af de fire Krigsofficerer, der tilbøde Kongen deres tro Tjeneste; endelig var han Medlem af det Orkester, som efter Forestillingen underholdt Hoffet med en «wundervolle Musik» af en Fløjte, Cither, Violin, Mundharpe og en — Rumlepotte (D. Saml. 2. II. 144, 157, 158, 162, 164). I et stort Ridderspil, som afholdtes i Haven ved Rosenborg, deltog han ogsaa. Ikke sjældent rejste han til Kjøbenhavn, hvor han den 22de Juni 1666 boede hos sin Svigerfader og oplevede en Solformørkelse samt den 25de s. M. et ualmindeligt stærkt Tordenveir, der varede fra Kl. 10 til Kl. 3 om Natten, for ej at tale om den store Triumffest, der fejredes paa Hallandsaas i Kjøbenhavn af det hollandske Gesantskab i Anledning af en Sejr over Englænderne.

Endnu 1672 finde vi Erik Bille nævnet som Ritmester i det fynske Landregiment, men paa den fædrelandshistoriske Baggrund blev han ikke fremtrædende, saa lidet som hans yngste Broder, nysnævnte Otte til Billesbølle.

Lave Bille, Eriksen, Hr. Steens Broder, var, som vi hørte, ved sin Svigerfader, Otte Marsvins Død A° 1647 bleven

Arving til det skaanske Gods Dybæk, hvor han bosatte sig og forblev efter sin Hustrus Død den 26de October 1650. Foruden den arvede han Strøgods i de andre Landsdele, f. Ex. et Hus i Vendsyssels Jerslev Sogn, kaldet Lunken (J. Saml. IX. 318), thi Skiftecommissairerne i Otte Marsvins Bo havde meget at varetage: I Skaane var der, foruden Dybæk, Boesøe (nu Marsvinsholm) og Krogholm Gods, i Jylland var der Clausholm, og paa Sjælland Bonderupgaard at udlodde (Sk. T. VII. 151); men alene som Herre til Dybæk og Arving efter Broderen til Leonore Christines Mormoder var Lave fremragende nok til at blive inddragen i den skaanske Sammensværgelse, som i Efteraaret 1658 kom i Stand i Malmø og havde til Maal at bringe det ved Roskildefreden svenskblevne Skaane tilbage under dansk Højhed. Corfits Ulfeld var efter den nævnte Fredslutning bleven svensk Greve af Sølvisborg og Herre til Herrisvad Kloster, samt en af de tre kgl. Commissairer, der skulde modtage de skaanske Stænders Hyldingsed og forberede Skaanes Sammensmeltning med Sverig. Han var imidlertid ikke tilfreds med disse Gunstbevisninger, udtalte sig hensynsløst mod Kong Carl Gustav og blev i Midten af Marts alvorlig syg i Malmø. Blandt andet af denne Grund indviede de Danske ham ikke i deres Forehavende, men da dette mislykkedes sidst i A[9] 1658, efter at den nye Krig var begyndt, og de Svenske kom under Vejr med, at den fra Kjøbenhavn udgaaede Expedition under Oberst Fr. v. Ahlefeld var strandet paa Saltholm, faldt deres Mistanke naturligvis paa Corfits Ulfeld, som derhos havde mægtige svenske Misundere og Fjender. Hr. Corfits arbejdede dem op i Hænderne ved at vise Kong Carl en paafaldende Uhøflighed, og deraf fulgte, at han og hans Hustru arresteredes i deres Malmøske Bolig paa samme Tid som de danske Sammensvorne, og at de bleve inddragne i de Forhør, som nedsattes over disse. Sagen blev trukken ud i et Aar og i al den Tid var Lave Bille svensk Arrestant; som saadan var han med Palle Urne, Steen Redtz,

Otte Lindenov og Arild Svave[1]) Vidne ved et Retsforhør over Leonora Christine den 17de December 1659 (S. Birket Smith: Grevinde Ulfelds Hist. I. 379); om han ogsaa var tilstede paa Malmøs Torv fem Dage derefter, da tre af de Sammensvorne henrettedes (jvfr. Hist. Tidskr. 2 II. 185 Anm., 2. IV. 90 f.), medens de Øvrige, der for største Delen, ligesom hine vare dødsdømte, men i sidste Øjeblik pardonneredes, vide vi ikke; den langvarige Arrest har i sig selv været en saa stor Lidelse til Løn for en patriotisk Færd, at den alene er nok til at give Lave Bille en smuk Plads i hans Æts Historie. En saadan Adkomst maa, særligt for hans Vedkommende, stærkt fremhæves, thi efter sin Frues Død indgik han Ægteskab med sin Tjenestepige, Dorthe Skov. Efter Fredslutningen ved Kjøbenhavn A° 1660 lod han Dybæk udlægge som sin umyndige, 19 aarige Søn, Christians Ejendom, for paa den Maade selv at undgaa Edsaflæggelse til Sverig, medens han, pudsigt nok, to Gange underskrev Arvehyldingsacten af A° 1660 (D. Saml. 2. II. 96); han ejede paa den Tid saavel Olstrupgaard paa Sjælland som Havrelykke paa Laaland, begge Arvegods efter den mødrene, Bekske Æt, hvilke han formodenligt havde tiltænkt sine to yngre Sønner, Jørgen og Mandrup, medens den ældste, Christian, skulde have Dybæk, hvorfor han A° 1664 blev introduceret paa det svenske Ridderhus. Herved lode Svenskerne sig ikke formilde, men brugte overfor Lave den samme Fremgangsmaade, de anvendte overfor de øvrige danske Adelsmænd, som de ønskede at blive af med. Selv-

[1]) Muligvis den Arild Svave, som blev *Sofie Elisabeth Billes* (Petersdatter) anden Husbond (jvfr. Ættetavle I, sidste Led). Hendes første Mand var Børge Rosenkrands til Ørup, ikke som der ved en Trykfejl er kommen til at staa: «til Ørum». Hendes tredie Husbond kaldes i Benzons Stamtavle: Oberst Ernst Bode, men Rigtigheden deraf have vi ikke kunnet prøve. Ifølge D. Adels Aarbog for A° 1886 «Beck», Sigvard Becks og Lisbet Billes 7de Barn, var Arild Svob til Lærkesholm ⊙[2] Lisbet Sofie Bille, Børge Rosenkrands's Enke.

følgeligt affødte disse Forhold mange Rejser over Sundet, snart af Lave selv, der kom med to Tjenere og logerede paa Østergade, enten hos Arvid Skriver eller hos Albrecht Schwender, snart af hans Sønner, hans Haandskriver Jørgen Cramer, hans Fogeder og Tjenere. Disse sees undertiden at være gaaede i Land ved Dragør og at være komne til Kjøbenhavn gjennem Christianshavns Port, i hvilken Anledning det kan bemærkes, at denne Færdselsvej ret ofte blev foretrukken for den gjennem Kjøbenhavns Toldbod. Mandrup Bille sees kun en eneste Gang, nemlig den 20. Januar 1663, at have været i Kjøbenhavn, og det kan formodes, at hans Sindssvaghed indtraadte imellem Aarene 1663 og 65, thi i det sidstnævnte Aar gav Lave Bille Skjøde paa Olstrupgaard til Søren Lauritsen. Lave skal have ladet sig portraitere og Billedet, der endnu skal hænge paa Dybæk, siges at have virkeligt Kunstværd; Nogle sige rigtignok, at det skal forestille hans Svigerfader, Otte Marsvin, hvis Frue, Mette Brahe, ogsaa er afbildet der. Lave blev, som vi have seet, over 72 Aar gammel og oplevede altsaa i sin Alderdom de sørgelige Følger af den skaanske Krig, ved hvilken Christian den 5te tænkte at gjenerobre Danmarks gamle Provindser Øst for Sundet. Efter den var det svært, selv for yngre Danske, at udholde Livet blandt Svenskerne, saaledes ogsaa, trods Immatrikulationen, for Laves Søn, **Christian Bille**, der var født den 9de Februar 1641. Han begik den Uklogskab, at vælge sin Hustru i Danmark og ikke i Sverig, færdedes derhos jævnligt i Danmark, endog i det sidste Tiaar af Frederik den 3dies Regering, saa at han ej kan roses for at have ledet de Svenskes Mistanke fra sig, om han end var blandt dem, der underskrev den Malmøske Reces og derved havde godkjendt Skaanes Afstaaelse til Sverig. Hans Trolovede, Karen Vind til Snogeholm, NØ. for Dybæk, født d. 17de Septbr. 1657, død d. 17de Febr. 1698, var ham beslægtet i tredie Led, saa at han maatte skaffe sig dansk Kongebrev for at faae hende. Hendes For-

ældre vare: Christian Vind Iversen til Nørholm og Mette Krabbe Iversdatter af Gunderslevholm. Den kgl. Bevilling af A° 1673 findes i Sjællandske Register XXIX. 26. De Børn, hun fødte ham før og under Krigen, døde som smaa, muligvis paa Grund af de Plyndringer, for hvilke Dybæk gjentagne Gange under den skaanske Krig var udsat; Christian klagede idetmindste til den svenske Regjering over Wittenbergs Officerer, men det var forgjæves; ikke desto mindre holdt han ud i Skaane, hvor han ved sit Giftermaal var bleven Ejer af Jordbjerg tæt Vest for Dybæk, de Krabbers gamle Herresæde, som i det 15de Aarhundrede havde været forenet med Dybæk og efter Ødelæggelsen i Christian den 4des sidste Krig var blevet prægtigt gjenopført.

Trods sine to gode Godser og Part i Nørholm ved Ribe, blev Christian af det svenske Tryk tvungen til at søge Laan, og han pantsatte en Fjerdedel af Jordbjerg for 3000 Spd., som han fik af — Generalmajor Friederich von Buchwald i Aaret 1682, skjøndt denne siges at være død A° 1676.

Vi kunne ikke med fuld Sikkerhed afgjøre, om det er vor gamle Bekjendt fra Torstenson-Fejden, vi her saa uformodet støde paa, men det er sandsynligt, skjøndt vi A° 1661 finde ham med Hustru og Datter ved Brønden i Spa (A. D. Jørgensen, Nils Stensen, S. 42) og A° 1662 dømt fra Ære, Liv og Gods i Kjøbenhavn (Fr. Meidell, Fra Enevældens Dæmring, S. 177 ff.). Vel blev han benaadet, men maatte af med visse Landgodser, hvilket Tab synes at have maattet svække hans Evner som Pengeudlaaner. Imidlertid finde vi ham A° 1663 som Godsejer i Skaane og fra da af see vi ham og hans Tjenere færdes livligt til og fra Kjøbenhavn og Kiel. Ligesom Oberst Jens v. Hadersleben meldte han sig til de kjøbenhavnske Vagter som Oberstlieutenant Friederich v. Buchwald; i Reglen kommer han med to Tjenere og han logerer hos ingen Ringere end selve Kjøbenhavns stormægtige Commandant, Generalmajor Friederich v. Ahlefeld, f. Ex. 18de Maj 1667, og denne gjør ham Gjenbesøg i

Skaane paa «Jeylerød» fra 21de til 31te October s. A., vel at mærke med allerhøjeste Tilladelse; v. B. holder Secretair; i August 1669 gjæster han atter Kjøbenhavns Commandant; i Novbr. 1671, da Landgrevinden af Hessen skulde forlade det danske Hof, kom v. B. atter til Kjøbenhavn, ligeledes var han der fra 18de til 29de Decbr., da Friederich v. Ahlefeld var bleven meget syg (Copenh. Garnis. Protokol). Disse Data gjør det som sagt meget sandsynligt, at det virkeligt er vor interessante gamle Bekjendt, som A° 1682 hjalp Christian Bille med 3000 Daler mod Pant i Jordbjerg; dette Pant blev aldrig indløst, og Gaarden har altid siden været delt mellem en Ejer af dens ene og en anden Ejer af dens tre Fjerdedele. Da Christian Bille den 14de Januar 1686 maatte betale et Laan, der var ydet ham af den fra Kjøbenhavns Belejring bekjendte, senere Admiralitets- og Justitsraad Jens Lassen (J. Saml. VII. 26 ff.), blev han A° 1690 nødt til at afstaa Nørholm og at sælge de sidste $^3/_4$ af Jordbjerg, efter at han den 7de Juni 1684 havde delt Dybæk med sin Broder *Jørgen*, der med ham paatog sig at sørge for deres sindssvage Broder *Mandrup*, som døde 1694. Efter dennes Bortgang have Christian og Jørgen sandsynligvis søgt at komme af med Dybæk paa bedste Maade for at undgaa de svenske Chicaner (jvfr. Beckers Samlinger I. 218), som uden Tvivl fik ny Næring ved Jørgens Familieforhold. Denne var nemlig, ifølge en svensk Ættetavle, A° 1670 bleven gift med Regitse Bek, Datter af den lollandske Landsdommer Lave Bek og Fru Marie Grubbe, og havde med hende bl. a. Datteren Pernille Margrethe, som ægtede den svenske Overjægermester Hammerberg, formodenlig omtr. 1690. I dette Ægteskab tillod hun sig Udskejelser, der vakte en saadan Forargelse, at hun endog blev dømt til at staa aabenbar Skrifte (jvfr. Sv. hist.-topogr. Lexicon). Dommen blev vel, efter Sigende aldrig exekveret, men den har sikkert, til Trods for de Giftermaal, som Christians Døtre Mette og Petronelle, indgik med ret anseelige Svenske, bidraget meget

til at fremme Christians og Jørgens Overflytning til Danmark, hvor imidlertid ethvert Spor efter dem synes at være udvisket af Tidens Strøm. Christian siges rigtignok at være død i Kjøbenhavn d. 7de August 1714, men for Rigtigheden heraf tør vi ikke indestaa.

I Afsnit I S. 475 have vi lovet en kort Omtale af Sorte Steen Billes fire Sønner, til hvilken vi nu ville gaa over.

Den vigtigste genealogiske Bestemmelse findes med Hensyn til *Frederik Bille* og haves i følgende Gravskrift, der blev sat over ham i Kjøbenhavns Helliggeistes Kirke: «Her under hviler Erlig og Velbyrdig, nu Salig Friderich Bilde til Bourholt, som var Erl. og Velb. Mand, Salig Steen Bilde til Billischauf og Erl. og Velbiurdig Sal. Frue, Fru Karen Skeel til Bourholt, deres Søn, og var han født paa hans møderne Gaard Bangsbou i Vendsyssel Aar 1648 in Decbr. Maanet, og kaldede vor Herre hannem udi Kjøbenhavn Aar 1665 den 8de July om Aften Klocken mellem 10 og 11 udi hans Alders 17 Aar. Gud give &c.» Vi see heraf, at Fru Karen Skeel har bragt sin Husbond baade Bangsbo og Burholt, Hjørring A., Børglum H., i Medgift, og at disse Ejendomme ere blevne overdragne til Sønnerne, da Sorte Steen gik over til Svenskerne, thi naar den 17-aarige Frederik kunde besidde sin Mødrenearv, maatte den 22aarige *Holger* og hans to yngre Brødre, *Otte* og *Albert*, vel ogsaa kunne det. — Af de kjøbenhavnske Vagtmeldinger see vi, at Holger og Otte Bille rejste fra Kjøbenhavn til Jylland i August 1665, altsaa efter Frederiks Begravelse. Ved disse Brødres Besiddelse af Bangsbo, see vi dette Gods for anden Gang knyttet til Medlemmer af Billeætten (jvfr. I. 24), men deres Liv har ellers ikke baaret Frugt for Familiehistorien, uden for saa vidt som *Albert* ægtede sin fjerne Frænke *Birgitte Bille* Knudsdatter, A° 1682, medens

Ottes Navn findes paa Souverainetetsacten af A° 1661 (G. A. Aarsberetn. II. 122—129) og han selv som Amtmand paa Koldinghus A° 1672. I denne Stilling klagede han over, at der hørte for lidt Gods under Amtet, men engang, da han skulde have et Udlæg godtgjort, fordrede han 60 Tdr. af Amtets Hartkorn, hvilket man fandt besynderligt (Suhm, N. Saml. I. 1. 42). Han var en Tid Hofjunker hos Dronning Sofie Amalie (Chr. Bruun: Gunde Rosenkrands. S. 139).

Holger blev ved sin Hustru, Cathrine Sofie Below, Fader til to Sønner og en Datter, som maa omtales, fordi de forplantede denne Familiegren ind i det 18de Aarhundrede. Datteren, *Birgitte Christine*, nævnes fordi hun havde den Ulykke at være gift med Adam Ernst Penz til Aastrup, senere (omtrent fra 1702) til Meilgaard, Formanden for den Tyvebande, som i Jylland mindes under Navn af «de Glesborg Tyve»; hendes Broder, Justitsraad *Henrik Bille* til Meilgaard (til Bangsbo indtil A° 1704 og død A° 1708), var gift med denne Penz's Søster, Fru Ingeborg Christine Penz, død 1719 (Hist. Tidsskr. 3. I. 435). Om Penz's Datter, Frøken Kirstine Sophie Penz, vidner en Indberetning fra A° 1747, «at hun intet har til sit Ophold uden det, hun nyder af Fru Geheimeraadinde Sehested» (Pers. hist. Tidsskr. I. V. 197). I Januar 1706 mishandlede Penz en Sognepræst, hvorfor han af Højesteret blev idømt Bøder paa 1300 Daler, og hans Rygte var saa slet, at han i en Supplik fra Odense af 23de Debbr. 1716 bruges som en Maalestok for Slethed (Hist. Tidsskr. 3. I. 118). Et Boelsted under Mejlgaard sees at have heddet Dybæk (D. Hrgd.).

Henrik Billes Datter, *Henrikke Christine*, opholdt sig A° 1748 hos en fhv., da næsten døv Officer, Ole Rudolf Krabbe paa Mindstrup i Hveisel, S. Nørvangs H., Vejle A.; Han var nemlig gift med hendes Søster, *Frederikke Louise Bille* (Pers. hist. Tidsskr. 2. I. 143). En tredie af Henrik Billes Døtre, *Cathrine Sofie*, blev 1725 gift med Peter Kaarsbøl, som den 18de April 1726 var Styk-Capitain paa Kron-

borg, og paa nævnte Dag havde en Søn i Helsingørs Sct. Mariæ Kirke til Daab (Kirkebog. Capt. Fr. Rist's Medd.). Ifølge Indskrift paa hans fløjlsbetrukne Kiste i Præstø Kirke (Pers. hist. Tidsskr. 1. II. 2) var han født i Throndhjem A° 1689, blev Officer 1709, avancerede i det danske Artillericorps til 1744, da han fik Commando over det norske Artilleri-Corps, som han forestod i 20 Aar og blev Generallieutenant A° 1759. Ved en Reduction A° 1764 gik han af og trak sig tilbage til Præstø, hvor han døde den 12. Febr. 1767. To Døtre overlevede ham; hans Hustru var død den 7. Decbr. 1732.

Henriks Broder, *Christian Fredrik Bille* til Dragsgaard (Aalborg A., Hellum H., Bælum S.) havde i Ægteskab med Anna Cathrine v. Deden en Søn *Holger*, der blev Lieutenant og døde 1737, samt Datteren *Sofie Dorothea*, født 1695 og 1735 gift med Grev Otte Henrik Juel Ranzau, Arving til Baroniet Rysensteen med mere jydsk Gods; han var født i Juli 1706; de fik ingen Børn. Han døde i Septbr. 1769, hans Enke A° 1775. Henriks ældre Broder, *Steen*, finde vi A° 1694 som Fænrik i Drabantgarden.

Hermed sluttes Oversigten over den Familiegren, der har Erik Bille Steensen til Kjærsgaard og Mette Bek Lavesdatter til Stamforældre, hvorefter vi gjenoptage Behandlingen af

Kjærsgaardsgrenens Hovedlinie.

Denne repræsenteredes ved Christian den 4des Død ganske vist af Henrik Bille Knudsen til Tirsbæk, men han var sagtens for gammel til at gribe virksomt ind i Begivenhedernes Gang, eller for aflægs, efter at han da, som vi mindes, med et kort Mellemrum ved Døden mistede sine to ældste, lovende Sønner, Mogens og Ejler Bille. Tilbage vare den 21aarige *Knud* og den 18aarige *Steen*, begge for unge til at eje den Erfaring og at nyde den Anseelse, som i Reglen er nødvendig for en saadan Indgriben. Lejlighedsvis er det

i Rigsmarsk Anders Billes Historie berørt, at Steen strax i Frederik den 3dies Tid slog ind paa den militære Vej og blev Chef for et jydsk Ryttercompagnie, fra hvilken Stilling han dog A° 1651 traadte tilbage og drog paa Studierejse bl. a. til Leyden (Pers. hist. Tidskr. 1. II. 196), indtil Landet atter fik Brug for hans Tjeneste under Svenskekrigen. Ryttervæsenets Skjæbne under denne var hverken fremtrædende eller lystelig; efter Rigsmarskens Fald og Hr. Steen Eriksens Tilfangetagelse havde Billenavnet ej heller god Klang, hverken i Magthavernes eller i Befolkningens Øren (jvfr. J. Saml. V. 245 og Jokum Gersdorfs Tale 10de Septbr. 1660, D. Saml. 2. II. 100). Jo bedre vi kjende den fra det kjøbenhavnske Borgerskab i A° 1660 udgaaede Begejstring for Kongen, som havde adlet det, og den deraf følgende Foragt for Landets gamle Adel, desto bedre forstaar vi, at dennes Medlemmer maatte trække sig tilbage fra det offenlige Liv, og naar vi betænker det Had, for hvilket man gjorde den afdøde Rigsmarsk til Gjenstand, et Had, som efter de daværende svenske Diplomaters Opfattelse kun havde til Hensigt at skaffe det souveraine Kongedømme Del i hans store Gods, saa kan man tillægge Steen Henriksen et ikke ganske ringe borgerligt Mod, naar han vovede at trolove sig med *Karen Bille*, Datter af den i hans Grav foragtede, hadede og forfulgte Rigsmarsk. Naar Bircherods Dagbog fortæller os om den store Pragt, hvormed Fru Sofie Rosenkrands lod sin Husbonds Lig føre fra Løgismose til Jordefærd i Odense den 6te Novbr. 1660, altsaa ganske kort Tid efter Kongens Avehylding m. m., til hvilken Beskrivelse han knytter et komisk Udbrud af sit Had mod Adelen, saa have vi her et godt Bevis paa, hvorledes ogsaa Fru Sofie vovede at trodse den kunstigt opskruede Folkestemning; om hun end, formodenligt paa Grund af at Rigsmarskens Jordefærd endnu ikke laa et Aar tibage i Tiden, ikke lod sin Datter Karens Bryllup med Steen Henriksen fejre saa stateligt, som den gamle Skik bød, saa gjorde hun til Gjengjæld A° 1662,

baade den 4de og den 6te Maj, ægte standsmæssige Bryllupper, først for sin Datter Lisbet og Jørgen Skeel til Broholm, der fik Arreskov, saa for sin Datter Pernille, der ægtede Børge Trolle til Trolholm og bragte ham Brobygaard. Om nysnævnte Jfr. Lisbet fortælles (V. S. Rugaard, 2. I. 126, Pers. hist. Tidskr. 2. III. 127), at hun A° 1658 blev trolovet med Ritmester Christoffer Due til Krastrup, som faldt i Slaget ved Nyborg d. 14. Novbr. 1659, og med ham have vi altsaa ikke færre end fire danske Adelsmænd, der efter Rigsmarskens Død havde moralsk Mod og Evne til at trodse Folkestemningen ved at lade sig optage i hans Familie, men Steen Henriksen gjorde nok Begyndelsen; ialtfald stod hans Bryllup netop i det Øjeblik, da Familiens Omdømme var uhyggeligst. Hendes Medgift var imidlertid en Korntiende i Fæste, Søbo og Vindum Overgaard, og naar vi see hen til de andre to Søstres Medgift, fristes vi til at mene om de Herrer Svigersønners moralske Mod, at det ikke behøver at have været synderligt stort, naar der var saadan Lokkemad paa Krogen. Herved maa dog først bemærkes, at Steen i Skifte havde faaet Ørumgaard udlagt, og dernæst, hvad ovenfor er fremhævet, at de danske Landgodser hurtigt mistede Værdi efter Indførelsen af den kgl. Enevælde, i den Grad, at Ejerne foretrak frivillig Landflygtighed for den Tvang, Regjeringen øvede til Skatternes Inddrivelse. Det var dog ikke blot mod Godsejerne, men ogsaa mod Kjøbstæderne, at Regjeringen i Frederik den 3dies Tid tog sin Tilflugt til Executions-Commandoer. De fleste større sjællandske Kjøbstæder have i det sidste Tiaar af hans Regjeringstid maattet sukke under Byrden af slige paatvungne Gjæster og dyrt betale den Souverainetet, som deres Tillidsmænd lode sig lokke til at støtte. I Beckers Samlinger I. 300 og II. 184, 201 have vi samtidige Fremmedes Syn paa denne Sag, og i de kjøbenhavnske Garnisons-Protokoller for A° 1665, 66 og 67 have vi uigjendrivelige Beviser for denne Virkning af «den milde Enevælde». Høje Skatter og

usle Omsætningsforhold i et Land, som det daværende Danmark, der næsten var blottet for al Industri lige til Kvægavl og Agerbrug, ere virksomme Midler til at kue en Befolknings Mod; derfor tabte sig forholdsvis snart det Overmod, hvormed den gamle Adel var bleven betragtet, og denne begyndte at finde sig i de Omstændigheder, den ej kunde ændre. Ganske vist nedsank en Mængde af de gamle Ætter i uhjælpelig Armod, medens det pantsatte Krongods gled umærkeligt over i Landets store Masse af Fæstegods (Hist. Tidsk. 4. III. 662), men denne Gren af Billeætten holdt sig, idet Godsejervirksomheden blev levende paa Tirsbæk, hvor Fru Lisbet Bryske oprettede den Avlsgaard Bryskersborg, der siden blev til et selvstændigt Gods, og Steen bortbyttede Ørumgaard til sin Broder Knud imod dennes Part i Tirsbæk, af hvilken sidstnævnte Gaard han saaledes blev Eneherre, da hans Moder for Alderdoms Skyld trak sig ganske tilbage. Hans Hustru sygnede imidlertid hen et Par Aar efter og døde paa Tirsbæk A° 1671, saa at Fru Lisbet Bryske kom til at overleve denne Sønnedatter i tre Aar. Et tredie smerteligt Dødsfald har Steen vistnok oplevet, idet hans eneste Søn Henrik blev henrettet i Paris, fordi han i Duel havde nedlagt sin Modstander; formodenligt var det paa Studierejsen, at han var kommen til Frankrig, altsaa i 1680'erne, og Steen har i saa Fald ikke længe overlevet dette tunge Slag. Han døde A° 1686 og hans store Gods tilfaldt da hans eneste Barn, *Sofie*, som ægtede sin kjødelige Fætter, Kammerjunker Anders Rosenkrands[1]) til Glimminge, Demmestrup, Langtind og Kjærgaardsholm, der efter Giftermaalet blev en af Landets største Godsejere. Tirsbæk m. m.

[1]) Mogens Holgersen Rosenkrands til Glimminge etc., den skaanske Adels Formand, var gift med Sofie Bille, Datter af Rigsmarsk Anders; deres Søn, ovennævnte Anders Mogensen R., fik sin Rigdom øget A° 1715, da hans Broder Holger døde.

var saaledes tabt for Billeætten; vi gaa nu over til at vise, hvorledes det gik

Knud Henriksen og hans Efterkommere, som vi tage under Et, da deres politiske Virksomhed var forsvindende ringe, hvorfor ingen af dem træder synderligt frem paa den fædrelandshistoriske Baggrund. At male denne er saaledes overflødigt; Skildringens Inddeling i og Begrændsning af politiske Afsnit bliver følgeligt lige saa unyttig for Knuds som for Eriks Billes Gren.

Om Knuds Barndom og første Ungdomstid vide vi intet, men at han er bleven omhyggeligt opdraget «efter sin Tids Lejlighed», see vi af et endnu bevaret Manuscript (Gml. kgl. Saml, Nr. 2081 i Kvart) med Titel: «1647. Min Reiszes beschriffuelse. Knud Bille. H. S. Egen Hand» med Motto: «Dieu me donne bon-heur de mon entreprise.». Ret betegnende for dets Tilblivelsestid er den danske Titel, det franske Motto og — at hele den vidtløftige Rejsedagbog er ført paa Tydsk, kun med Undtagelse af de sex Slutningslinier og nogle faa Steder hist og her, hvor Beskrivelsen af Ubehageligheder ikke har tilladt ham at oversætte sine Tanker. Den 5. Maj 1647 var han efter sine Forældres Ønske rejst fra Tirsbæk mod Syd, og Dagen efter traf han i Haderslev den Preben Brahe[1]) til Hvedholm, der skulde være hans Rejsefælle, samt den Mr. Crebschmer, som formodenligt var deres fælles Hofmester. Hvis denne, hvad Navnet tyder paa, var en Tydsker, som har havt det Hverv at føre daglig Control med Optegnelserne, kan dette forklare det fremmede Sprog i Dagbogen. Stilen er ikke livlig, netop saa tør, som den maa blive, hvor man har Skolemesteren bag sin Ryg, og dertil kommer, at Knud helliger Minderne fra Torstenson-

[1]) I Listen over de Studerende i Leyden (Pers. hist. Tidskr. 1. II. 135) findes de begge immatrikulerede der den 27. Juni 1647 som Jurister og 20 Aar gamle.

fejden og de forskjellige Fæstninger[2]), han besøger, en særlig Opmærksomhed, der let trætter Læseren, fordi Nyhederne falde meget sparsomt i Ophobningerne af de mange bekjendte Ting. I Paris fik han hjemmefra Underretning om, at hans Broder (ɔ: Mogens) var død og andre vigtige Ting forefaldne, hvorfor han bestemte sig til at rejse hjem den 1ste Septbr., men saa blev Preben Brahe syg og bad ham dvæle, hvad Knud selvfølgeligt gjorde, vel endog udover den Maaned, han strax lovede Preben, thi han blev i Paris lige til den 2den Juli 1649, saa at han kom til at overvære Urolighederne den 5. Januar, efter hvilke Cardinal Mazarin i Ledtog med Dronning-Moderen under Frondekrigen bortescamoterede den unge Louis XIV med hele Hoffet fra Louvre til St. Germain, samt de derpaa følgende Optrin. I Selskab med Steen Hundorf rejste Knud Bille den 3. Juni over Rouen til Holland og var den 11. August 1649 atter hjemme paa Tirsbæk, hvor han siger at have fundet alle sine Kjære vel; vi kunne deraf slutte, at Ejlers Død (jvfr. 1ste Afsnit S. 496) maa være kommen uventet for Familien.

Allerede før den indtraf, har man sagtens begyndt at tænke paa Arvskiftet efter Mogens; ved nu at faae Ejlers Gods Gjelskov i Svendborg Amt, Salling H., Hillerslev S., ind i Skiftet, maatte de Efterlevendes Parter voxe betydeligt, og saaledes maa det være gaaet til, at Knud, foruden Halvparten i Tirsbæk med Skjerrildgaard og Slumstrup, tillige har faaet meget fynsk Jordegods. Af Viborg Landsthings Dombog for A° 1638 see vi S. 460, at Mogens i nævnte Aar kaldtes til Skjerrildgaard, den Godstitel, som Knud valgte at at bære lige til sin Død A° 1684. De store Ejendomme

[2]) Foruden denne fortificatoriske Interesse aabenbarer han ogsaa hist og her en artilleristisk. Efter at have fortalt om Svenskernes Approcher mod Rendsborg under dens 22 Uger lange Belejring, fortæller han f. Ex. at have seet en Sten, mærket W og vejende 52 $\overline{\text{ll}}$, som var udskudt fra de svenske Batterier og faldt paa Commandant Jørgen Walters Bord, medens denne spiste.

synes at have lagt Beslag baade paa hans Tid og Kræfter. A° 1653 ægtede han Mette Gyldenstjerne, der fødte ham syv Børn, af hvilke de to ældste Sønner, *Henrik* og *Axel*, fødtes i Krigsaarene, resp. 1657 og 1659. Heri tør muligvis søges en Hovedgrund til, at vi, trods megen Søgen, ikke finde Knud i den active Hær, hvor hans Rejsedagbog lod os formode, at vi vilde træffe ham. Med den kgl. Enevælde har han vist ikke havt svært ved at forsone sig, skjøndt han først A° 1661 underskrev Hyldingsactstykket (G. A. Aarsberetning II. 129). Da Fru Mette Gyldenstjerne kaldes «til Brolykke» (Odense A., Bjerre H., Viby S.), har hun vistnok ved sin Medgift forøget hans fynske Gods. — Brolykke fulgte iøvrigt deres ældste Datter, Lisbet Margrete (eller Mette), som den 21. Septbr. 1687 ægtede Amtmanden paa Rugaard, Jørgen Henning Valkendorf til Klingstrup, men allerede døde d. 16. Januar 1688 (F. Saml. VIII. 84). Hun ligger begravet i Skaarup Kirkes Kapel, hvor Kistepladens Indskrift endnu kan læses. Det er mærkeligt, at denne J. H. Valkendorf, som har det Vidnesbyrd, at han hørte blandt de Adelige, der tidligst forsonede sig med Kongens Enevælde, giftede sig anden Gang (c. A° 1690) med Helle Trolle, Datter af den Børge Trolle til Trolholm, som var gift med Rigsmarsk Billes Datter Pernille, thi det viser, hvilken Magt nye Krige have til at svække Minder fra de tidligere.

En anden af Knud Henriksens fire Døtre er den Jfr. *Lisbet Bille*, som 21 Aar gl. A° 1676 ægtede Holger Paks til Eriksholm, Torup og Bonderup i Sjælland. Denne byttede A° 1628 sine to først nævnte Godser mod Sæbygaard, som da ejedes af den berømte Admiral Niels Juel (D. Hrgde. Sæbygaard). Holger Paks døde A° 1698, næsten 50 Aar gl., og blev den sidste Mand af sin Æt[1]); hans Gravsted blev i Holbæk Kirke, hvor Ægteparrets Epitaphier endnu findes, kjøbt

[1]) En Datter af dette Par var den Anna Sofie Paks, der ved Moderens Død A° 1723 arvede Sæbygaard og ægtede Cancelliraad Lave Aren-

for 500 Daler; men Fru Lisbet overlevede ham i 25 Aar paa Sæbygaard, hvor hun vandt sig et slemt Eftermæle. Biskoppen siger nemlig, at hendes Sognepræst, Hr. Albert Christensen i Voldstrup, Provst i Børglum Herred, ideligt efterstræbtes af hende med et giftigt og fordærveligt Had, idet hun af al Magt søgte at kuldkaste den Myndighed, han skulde have over sine Tilhørere. Om hendes Portrait siges, at det tyder paa et Sind, der svarer til Bispens Vidnesbyrd. En anden Relikvie, nemlig et Bæger med Holger Paks's og Fru Lisbets Navne og Vaaben, skal endnu findes i privat Eje udenfor Familien.

Knuds fjerde Datter har særlig Betydning for Familiehistorien, idet den Affinitet, der paa en Mængde Punkter i Historien lader sig paavise imellem Familierne Bille og Brahe, ved hende fik et Udtryk, som indledede de to gamle danske Ætters Sammensmeltning. Om Preben Brahe, der havde været Knud Billes Rejsefælle paa Studierejsen, vide vi, at han var yngste Søn af Hr. Jørgen Brahe til Hvedholm m. m., og at han ægtede Jfr. Susanne Gjø, som døde A° 1683. Hun var Datter af den lærde, berømte Diplomat, Markus Gjø til Hvidkilde og Brahesborg, Ridder, Gehejmeraad, Assessor i Højesteret, Stiftamtmand paa Laaland, fra A° 1695 Hofmester paa Sorø og Patron for Herlufsholm, hvilken Stiftelse han reddede fra Undergang, medens han selv ikke undgik at falde i kgl. Unaade A° 1690, saa at han maatte trække sig tilbage til sin Datter paa Hvedholm (D. Hrgde. Hvidkilde og Hvedholm. Hist. Tidskr. 2. I. 529; 2. II. 185 f.), hvor Preben Brahe, der hverken deltog i Hoflivet ellet i Statstjenesten, skaffede den gamle Hædersmand et ærefuldt Asyl. Markus Gjø (f. 1635, † 1698) var Søn af den Falk Gjø Henriksen, der ægtede Markus Billes Datter

---

feld, ved hvem hun blev Moder til Elisabeth Bille Arenfeld. Hun ægtede Oberst Otto Arenfeld, som A° 1797 oprettede et Stamhus af Sæbygaard; det bemærkes her, fordi Fruens Fornavne have ledet Genealoger paa det Vildspor, at hun hed Lisbet Bille.

Karen; og en Søn af ovennævnte Preben Brahe (f. 1627, † 1708), som ægtede Susanne Gjø, var Capitain Henrik Brahe til Engelsholm, som ægtede Knud Billes fjerde Datter, Jfr. *Henrica Sofie Bille*. Dette Par blev meget rigt A° 1716, da Henrik Brahe med tvende Søstre arvede sin Broder, Etatsraad Jørgen Brahe, som havde levet i barnløst Ægteskab med Fru Anna Hedevig Thott til Gavnø.

Da Henrik døde A° 1725 og Fru Henrica Sofie A° 1731 splittedes Godset, idet hvert af deres mange Børn fik sin Part deraf. En af Døtrene, Fru Susanne Brahe, blev nok den rigeste, thi hun havde ifølge sin Tantes, Bibliothek- og Odense Jomfru Klosters Stifterinde, Jfr. Karen Brahes Testament, faaet Østrupgaard; ved at ægte Etatsraad Hein, hvem hun overlevede, fik hun Steensgaard, og selv kjøbte hun Damsbo; endvidere overlevede hun sine Søskende, paa nær Preben Brahe, der var Lieutenant, og med ham delte hun Arvelodderne efterhaanden som deres Søskende faldt fra. Da Rigdommens Vext havde naaet sit Højdepunkt, oprettede disse to Søskende A° 1751 af Hvedholm, Steensgaard og Østrupgaard et Stamhus, som Etatsraadinden A° 1758 forøgede med Damsbo. Arvefølgen skulde være agnatisk-cognatisk, og da Etatsraadinden døde A° 1760, Preben Brahe A° 1786 som ugift Oberstlieutenant og sidste Mand af sin Æt, tilfaldt Stamhuset ifølge Erectionsbestemmelsen Opretternes Morbroders Sønnesøn, *Axel Frederik Bille*, en Søn af Knud Bille Henriksens Sønnesøn, og han antog A° 1787 Navnet *Bille Brahe*, men døde samme Aar ugift. Saaledes gik Stamhuset i Arv til hans Fader, Geheimeconferensraad *Henrik Bille* Axelsen til Egeskov, som d. 7. Marts A° 1788 antog Navnet *Bille Brahe*, men døde Aaret efter, da hans Søn *Preben Bille Brahe* tiltraadte sin Fædrenearv og A° 1798 af Stamhuset oprettede Grevskabet Brahesminde. Da den første Lensgreve Bille Brahe først døde 1857, ere vi ved dette mærkelige Stykke Familiehistorie, som er ofte nok fremstillet (f. Ex. F. Saml. VIII. 310, 393), men hvoraf

en samlet Oversigt ikke kunde undværes paa dette Sted, førte ind i den nyeste Tid; derfra maa vi nu gaa tilbage for at dvæle lidt ved et og andet af de mange Mellemled, som ikke lod sig opfatte ved det flygtige Overblik, og først skulle vi om Fru Henrica Sofie Bille, som gav Anledning dertil, bemærke, at hun to Aar efter sin Husbonds Død solgte Engelsholm til Frederik Danneskjold Samsøe (D. Mag. VI. 325), hvorved vi opdage Grunden til, at dette Brahegods ikke kom ind under Stamhuset. Dernæst gaa vi over til Omtale af *Axel Bille*, Knudsen, f. 1659, † 1739. Da han blev voxen, havde den kgl. Enevælde befæstet sig, og for ham, der vistnok arvede Ørumgaard ved sin Faders Død A° 1684 og i Moderens Dødsaar 1713, som Ejer af Faarupgaard i Jelling Sogn var kommen i vidtløftig Retsstrid med Niels Morville til Brantbjerg om en Smule Jord, der i 132 Aar havde fulgt Jellinge Kirke som Frijord, var Godsejervirksomheden vel den eneste, der ret kunde fylde ham, men i den rørte han sig ogsaa. Efter at han i nogle Aar efter 1693 havde været Auditeur ved Generallieutenant Schacks Regiment, samt Ltnt. og Capitain fra 1699—1712, kjøbte han A° 1713 Stenalt af Capitain Mogens Seefeld og den 17. Oktbr. 1727 fik han Skjøde paa Holbækgaard ved Randersfjord, under hvis Birkething han i Januar 1730 fik Lov til at henlægge Stenalt. Han var gift første Gang med Sofie Amalie Daae, som døde 1734, og to Aar derefter ægtede han Sofie Seefeld, Søster til ovennævnte Capitain Mogens Seefeld, men Axel begyndte snart at skrante, saa at hans 55aarige Hustru maatte overtage Godsbestyrelsen, hvilken hun forestod selvstændigt lige fra hans Død i August 1739 til to Aar før hun selv døde A° 1753, thi hun skiftede med Børnene A° 1751. Et Aar før sin Død havde Axel Bille, som da var bleven Etatsraad, forøget den Fond, han havde givet til Ørsted Hospital, til 5000 Daler, for hvilken Stiftelse han da gav en ny Fundats. Ved Skiftet A° 1751 fik den ældste Søn, Etatsraad *Knud Bille*, Stenalt med over 604 Tdr. Hartk., den

tredie Søn, *Henrik*, fik Holbækgaard med over 325 Tdr. Hartk., thi han var Søn af 2det Ægteskab; i Forening paatoge de sig at sørge for deres Broder, Justitsraad *Christen Bille*, der var svag og siden blev sindssvag; hans Arvelod bestod i en mindre Gaard og en Pengesum, og en Præsteindberetning af 1. Maj 1748 viser, at han da boede paa Stenalt som ugift (Pers. hist. Tidskr. 1. VI. 82)[1]).

Etatsraad *Knud Bille* til Stenalt var 46 Aar gammel, da han overtog Stenalt, og traf snart efter Overtagelsen Aftale med sin Broder Henrik om det fremtidige Retsforhold imellem deres Godser, af hvilke Stenalt jo var bleven lagt ind under Holbækgaards Birkething. Knud var Landsdommer i Jylland og Henrik Stiftamtmand paa Fyn, hvorfor der var Grund til at vente af Brødrene, at de havde klaret Forholdet fuldstændigt; de nøjedes imidlertid med, at Henrik gav sin Broder Løfte paa, at Stenalt Gaard og Gods aldrig i hans Levetid, saalænge Knud ejede det, skulde blive besværet med større Retssalairer etc. end Holbækgaard og Gods maatte yde, og virkelig viste Fordrageligheden sig saa vidt fremskreden, at denne lidet lovfaste Ordning nu kunde forebygge de Stridigheder, som tidligere havde været uundgaaelige i lignende Tilfælde, men — A° 1763 solgtes Holbækgaard.

Knud var gift med Birthe Skeel v. Holsten, der fødte sex Børn, af hvilke de fire vare døde, inden han skiftede med sin Broder, og de to Overlevende vare Døtre, som paa nævnte Tid begge vare ugifte. Den yngste Datter, Jfr. *Sofie Seefeld Bille* ægtede 19 Aar gammel A° 1761 Major Axel Rosenkrands til Stamhuset Søby Søgaard paa Fyn, eller rettere Holstensgaard, opkaldt efter Erector, den Eutinske

[1]) Da var Henrik Conferensraad, Storkors af Dbg., øverst Landsdommer i Fyn, barnløs Enkemand; men denne Indberetning, som gjør rede for Axel Billes Børn og Børnebørn, veed intet af den paa Ættetavle III nævnte *Holger Bille*, f. 1713, † 1776; Aarsagen er, at det sidste Syv er Trykfejl for To; læs 1726.

Hofmarsk Friederich v. Holsten. Hun døde A° 1774. Den ældste Datter, Jfr. *Ide Skeel Bille*, ægtede i sin Moders Dødsaar A° 1767 Grev Frederik Christian Schack til Giesegaard, Spanager, Ottestrup, Juullund, Gram og Nybøl, Kammerherre og Storkors af Danebrog, som ved dette Ægteskab lagde mindst Halvdelen af Stenalt til sine øvrige Besiddelser, hvilke han dog først tiltraadte ifølge kgl. Bevilling af A° 1771, fordi der hvilede en Gjæld paa dem af c. 100,000 Daler; men allerede A° 1776 lykkedes det ham af Giesegaard at oprette et Stamhus, saaledes som det ønskedes af hans Bedstemoder i det Testamente, der bragte Godserne i hans Eje. Efter hans Død A° 1790 styrede hans Enke Stenalt for sin 14aarige Søn, Grev Preben Brahe Schack, til hvem det var solgt A° 1786, medens Stamhuset overgik til hendes Søn, Grev Knud Bille Schack.

Etatsraad Knud Billes to ældre Søstre vare begge A° 1721 blevne indgiftede i den Arenfeldske Familie. Den Ældste, Fru *Birte Skeel Bille* mistede A° 1739 sin 51aarige Husbond, Steen Hundorf Arenfeld til Lerbæk, og flyttede saa til Søsteren Mette, som A° 1744 blev Enke efter den 43aarige Cancelliraad Hans Lorenz Arenfeld til Knivholt. Her paa den vendsysselske Herregaard i Vennebjerg H., Flade S. levede de to Enker i April 1748 (Pers. hist. Tidskr. I. VI. 211, 182) sammen med Fru Mettes ugifte Døtre, Sofie Amalie og Johanne, samt afgangne Ritmester Peter Redtz's Datter, Jfr. Johanne.

Den tredie af Etatsraad Axel Bille Knudsens Sönner, den ældste af hans andet Ægteskab, den ovennævnte Conferensraad, fra A° 1779 Geheimeconferensraad, *Henrik Bille*, Axelsen, blev for Familiehistorien denne Grens mærkeligste Led, thi i hans Liv falder Vendepunktet, hvorfra dens nuværende kraftige Vækst begynder, idet der da tilførtes den Livsbetingelser, som brat gjorde Ende paa den ældgamle Æts Decadence. Han blev født den 20. October 1709 paa Ørumgaard og arvede, som vi vide, Holbækgaard A° 1751,

hvilken han solgte A° 1763 for 28,000 Daler. Vi have alt seet ham nævnet som Øverst Landsdommer paa Fyn og som fynsk Stiftamtmand; sin juridiske Virksomhed havde han begyndt A° 1732 som Assessor i Hofretten, og ligesom han avancerede i den, saaledes steg han jævnt op ad den nye Rangforordnings Stige. I sit første Ægteskab (22. Juli 1740) med den 36aarige Christiane, Datterdatter af Søhelten Niels Juel, Datter af Gregers Juel, havde han ingen Børn; hun døde i Barselseng den 27. Juli 1745; men med sin anden Hustru, Fru Mette Johanne Arenfeld, hvem han ægtede A° 1752 og levede med i ti Aar, fik han, foruden Stedsønnen Holger Redtz, to Døtre, der døde som Børn, og sin Hustrus Part i Palsgaard; hun var nemlig A° 1742 bleven Enke efter Etatsraad Niels Juel Redtz til Palsgaard. Fire Aar efter hendes Død giftede han sig A° 1766 tredie Gang med den 28aarige Hofdame hos Prindsesse Sofie Magdalene, Caroline Agnese v. Raben, der fødte ham to Sønner og to Døtre (jvfr. F. Saml. VIII 310, Indskrift paa hans Kiste i Kværndrup Kirke ved F. R. Friis). Som Fyns Landsdommer byggede han A° 1747 Gaarden Nr. 63 paa Odense Vestergade (Engelstoft, Odense Hist. 256), men som Stiftamtmand kjøbte han A° 1784 Egeskov af Fru Sofie Juul, Datter af Admiral Just Juul, Enke efter Etatsraad Niels Krag. Han var altsaa vel ved Magt, da det Forunderlige indtraf. Ovenfor have vi omtalt den forunderlige Tilskikkelse, at Henrik Billes ældste Søn, den 19aarige Axel Frederik Bille Brahe, bortkaldtes samme Aar som han arvede det nye Navn, der fulgte med det Braheske Stamhus; derved blev Faderen sin Søns Arving til Navnet Bille Brahe, som han, tilligemed Stamhuset og et nyt Vaaben, antog A° 1788, men rigtignok kun for snart derefter, da han ved Døden bortkaldtes i Odense (han jordedes i Kværndrup d. 9. Januar 1789), at lade al sin Herlighed gaa i Arv til sin og Fru Caroline v. Rabens anden Søn, den da 16aarige *Preben Bille*.

Inden vi gaa over til at fremstille hans Livsvilkaar, skulle

vi omtale, at hans et Aar ældre Søster, Christiane Bille, ægtede Lensgreve Scheel til det nu opløste Grevskab Scheel, hvoraf Gammel Estrup var en Del. Ved ham blev hun Moder til mange Børn. Iblandt deres Descendenter er den nuværende Ejer af Gml. Estrup, Grev Henrik Scheel til Stamhuset Rosenkrands, Rygaard m. m.

Prebens yngre Søster, Bertha Sofie Bille ægtede d. 23. Septbr. 1781 Gebhard, Grev Moltke til Moltkenborg, som A° 1843, paa Grund af en Arv, til sit Navn føjede Huitfeldt.

Da Faderen døde, skulde *Preben Bille* demitteres fra Latinskolen i Odense, i hvilken By han var født d. 25. Febr. 1773. Som Student kom han til Göttingen, studerede der i nogle Aar til A° 1793, men valgte ved sin Hjemkomst en militair Virksomhed og modtog Ansættelse som Lieutenant i Hestgarden, hvorfra han tog Afsked A° 1798 som Landeværns Major, da han i samme Aars 9. Maj fik det Braheske Stamhus m. m. oprettet som Grevskabet Brahesminde og selv blev udnævnt til Lensgreve Bille Brahe.

Hans Moder beholdt Egeskov til hun døde d. 12. Marts 1810, hvorefter Greven d. 20. November 1811 oprettede Stamhuset Egeskov med agnatisk-cognatisk Arvefølge for sin næstældste Søn, født 26. Februar 1799, nemlig *Frederik Siegfred* Baron *Bille Brahe* og hans Efterkommere. — Denne og hans ældre Broder *Henrik* vare Sønner af Grev Prebens første Ægteskab med Eleonore Sofie Baronesse Ranzau, som døde A° 1800, kun 21 Aar gammel.

Nogle Aar efter denne sin Hustrus Død saae Grev Preben Lejlighed til at gjenerhverve for sin Æt det sjællandske Gods Svanholm med Overbjerg og Pagterold, som Fru Elsebe Skram for 200 Aar siden havde været nødt til at sælge (jvfr. 1ste Afsnit S. 17 f.). Det ejedes fra A° 1801 af den under Navnet de Svanenskjold adlede Peter Jørgensen, der A° 1805 eller i Juni 1806 solgte Godsets c. 100 Tdr. Hartk. for 300,000 Rdl. d. Cour. til Grev Preben. Meget taler for, at en ideel o: familiehistorisk Interesse har gjort sig gjæl-

dende hos Kjøberen, thi efter nogen Tids Forløb, hvori Greven opbyggede Pagterold, maatte han som praktisk Godsejer søge klogere Anbringelse af Kjøbesummen og modtage et Tilbud fra Proprietair Bartholin Eichel, der nu blev Ejer af hele Godset.

Denne kunde dog hverken udrede sin Kjøbesum eller de kgl. Skatter og Afgifter, hvorfor Greven tog Svanholm tilbage for 90,000 Rdl., medens Statskassen tog de to andre Gaarde, hvilke Greven derpaa søgte at faae enten tilbudne, eller tilslagne ved offenlig Auction. Skjøndt der blev udstedt Bekjendtgjørelse om Auction i Kjøbenhavns Hotel du Nord til November og December 1824, var det blot pro forma, thi en indvandret Tydsker, Müller, fik gjennem Statsminister Møsting Skjøde paa Godset for en relativ Bagatel. Man mente dengang, at Regjeringen foretrak ubemidlede Fremmede som Jorddrotter for indfødte Ejere af store Godser (Svanholms Arkiv og mundtlige Meddelelser).

Svanholm var dog nu vundet tilbage og dermed Bodraadet paa nogen gammel Brøst; og medens det stod paa, fik Greven A° 1813 Lejlighed til i Gjerning at vise ideel Sands, idet han med den bekjendte Geheimeraad Bülow og Biskop Plum oprettede det store fynske Stiftsbibliothek (Engelstoft, Odenses Hist. S. 294), ligesom han, efter Englændernes Flaaderan A° 1807, havde været iblandt de mange Patrioter, der ophjalp Flaadeværnet, bl. a. ved paa Fyn at lade bygge den Kanonchalup, der fik Litr. D Nr. 2 (Gardes Efterretn. IV. 619).

I Aaret 1815 eller 16 fik Greven sin anden Hustru, Johanne Caroline Vilhelmine Falbe, født A° 1789, Adoptivdatter af Johan Christian Ryberg, Chef for det bekjendte, i vort Aarhundredes Begyndelse blomstrende Handelshus og Ejer af de fynske Godser Frederiksgave (det gamle Hagenskov), Flenstofte m. m. I Aarene mellem 1817 og 22 skjænkede hun sin Husbond to Døtre og en Søn, men hun døde A° 1823, og Aaret derefter indgik Greven sit tredie

Ægteskab med Birgitte Susanne Sofie, Grevinde Schaffalitzky de Muckadell, som var født A° 1802 og i A° 1827 fødte en Søn; hun døde d. 16. Januar 1876.

De store Godser, for hvis ypperlige Administration der altid har været ydet Greven de Sagkyndiges Anerkjendelse, og den store Familie med fire Sønner og to Døtre lagde ikke mere Beslag paa Grevens Kræfter, end at han A° 1832 saae sig istand til at modtage Kong Frederik d. 6tes Valg, først som en af de erfarne Mænd, der skulde give Betænkning over Enkelthederne i den A° 1831 bebudede Stænderforfatning; dernæst som Medlem af den første roskildske Stænderforsamling, og her kritiserede han Regjeringens Finansregnskab, samt tog sig af Landsbylærernes Kaar. Udenfor Forsamlingen viste han sine Bønder en saa stor Velvillie, at de hædrede ham ved at rejse Mindestøtter for ham paa alle tre Godser. Hans Humanitet ytrede sig ogsaa ved store Dotationer til Odense adelige Jomfrukloster, hvis Patron han var. Hædret af Kongen med Titler og høje Ordner døde den første Greve i Bille-Ætten paa Hvedholm d. 11. Septbr. 1857, hvorpaa hans ældste Søn, *Henrik* Grev *Bille Brahe*, tiltraadte Grevskabet i en Alder af 59 Aar, efter at have virket i forskjellige diplomatiske Stillinger. — Den næstældste Søn, *Frederik Siegfred* Baron *Bille Brahe*, var, som vi vide, bleven Arvetager til Stamhuset Egeskov, medens den tredie Søn, *Johan Christian* Baron *Bille Brahe*, opkaldt efter sin Moders Adoptivfader, til hvis Arving han var indsat, men som gik Glip af Arven, da Handelshuset Ryberg fallerede, først i en Alder af 38 Aar overtog Svanholm, hvis Gods han har forøget ved at kjøbe Storgaarden, en Fæstegaard under Overbjerg, af ovennævnte Müllers Sønnedatter. Den fjerde, da 30aarige Søn, *Erik Carl* Baron *Bille Brahe*, kjøbte Bjørnemose ved Svendborg[1]). Den ældste

[1]) Ved hans Død A° 1866 er denne skjønt liggende Ejendom gaaet over paa andre, fremmede Hænder. Egeskov kan derimod endnu regnes som

Datter, Eleonore Sofie, havde A° 1842 ægtet Baron Wedell Wedellsborg, og den yngste, Ida Marie, ægtede d. 8. Marts 1844 daværende Kammerherre og dansk Ministerresident ved Hansestæderne, Christian Høyer Bille, om hvem vi ville faae nærmere at høre andensteds. Efter at være bleven Enke A° 1853 og efterat Kong Christian d. 9de havde besteget Thronen A° 1863, udnævntes daværende Geheimeconferensraadinde Bille til Overhofmesterinde hos Dronning Louise, hvilken Stilling nu indtages af Fru Louise Frederikke Gustava, født Baronesse Hochschild, Enke efter ovennævnte Hr. Henrik, Lensgreve Bille Brahe, hvis anden Hustru hun var fra A° 1851 til Lensgrevens Død A° 1875. Dennes første Hustru var fra A° 1838 Jeromie Catharine Baronesse Selby, hvis efterladte Arv har givet hendes Søn, den nuværende Lensgreve til Brahesminde, *Preben Charles*, Anledning til at foretage en ny Ændring af Ættens Navn og Vaaben. Grevens og hans Efterkommeres Navn er nu *Bille Brahe Selby*, og Vaabenet har faaet en tilsvarende Forøgelse.

Her maa vi standse, thi Værkets Plan tillader os ikke at komme Nutiden nærmere end paa de nulevende Familiemedlemmers Alders Afstand. Hvad her er meddelt turde ogsaa være tilstrækkeligt til at begrunde vort Udsagn om denne Familiegrens voxende Kraft. Vækten er kommen, ikke blot som Følge af Arven fra Fortiden, eller af hin underlige Tilskikkelse, men ogsaa fordi de danske Konger have i denne Gren fundet en af Thronens stærke Støtter. Af politiske Frugter, som kunde prange paa den fædrelandshistoriske Baggrund, har Grenen ikke baaret mange, men desto rigere Gavn har den gjort det borgerlige Samfund, dels igjennem dens Repræsentanters Embedsvirksomhed, deres

---

følgende Bille-Ætten, idet Godset efter Frederik Siegfreds Død A° 1871 arvedes af hans Søn *Franz Preben* og ved hans Død A° 1882 af dennes Datter, Camilla Jessy, hvis Husbond, Grev *Ahlefeld Laurvig*, til sit Navn har knyttet Navnet *Bille*.

sociale Ombud, dels ved at bære og støtte alle Slags patriotiske Bestræbelser, som ere for mange til her at kunne nævnes. Uden at vrage det fremmede, som duer, og uden Frygt for de Omvæltninger, som Tidernes Skiften medfører, sender denne Gren sine nye Skud fra sig i Haab om engang, med og ved dem, at vorde det klareste Udtryk for gammel dansk Adels inderste Væsen, thi med det voxende Liv følger et voxende Haab, og fra den danske Adel, som knækkedes A° 1660, have Efterkommerne arvet det sande Adelskabs højeste Opgave, hvilken den maatte lade ligge uløst, nemlig Kunsten at gjengjælde Ondt med Godt for Fædrelandets Skyld.

«Chaqu'un à son tour», sagde Frederik den 3die og tænkte vel derved ikke blot paa sin egen Magtforøgelse, men maaskee ogsaa paa sit Fædrelands Vel. Den samme Devise kan godt bruges, men i en forædlet Mening, af de nye Kræfter, som kaldes til hin Opgaves Løsning.

I Haab om at dette Værks Fortsættelse ad Aare vil faae den lykkeligste Løsning at meddele, skilles vi nu fra Bille-Ættens fornemste Gren og gaa over til Behandlingen af dens anden Gren, som har været frodig nok til at naae frem i vor Tid. Det vides allerede, at dens Historie begynder med den Mesalliance, Hr. Anders Bille til Rosendal indgik, og det deraf følgende Brud paa den adelige Tradition. Herpaa bødedes imidlertid snart ved det Knæk, som hele den danske Adel maatte lide A° 1660, hvorved Betydningen af hint Brud svækkedes; Embedsvirksomhed, navnlig i militaire Stillinger, gjorde denne Betydning forsvindende, og da Kongen nobiliterede Grenens Repræsentant A° 1679 var det som om der aldrig havde været nogen Afbrydelse. Vi faae ganske vist at see, hvorlunde denne afbrudte og paa Stammen gjenindpodede Gren ikke som Kjærsgaardsgrenen har faaet væsenlig Næring ved arvet Gods, men idet dens Ætmænd i uafbrudt Række skaffede deres, ved Hof- og Landtjeneste utilfredsstillede, adelige Frihedstrang Udtryk ved at

slaa ind paa «de Danskes Vej til Roes og Magt», vandt Grenen saa almindelig Anseelse og saa høj Kongegunst, at den godt kunde nøjes med at være Stammens Supplement til Godsbesiddelsens Herlighed; dens Ætmænd ere efterhaanden blevne næsten lige saa selvskrevne til Hædersposter og Tillidshverv som de have været i Adelsvældens blomstrende Tider, men kun som Kongens Tjenere, hvis Daad ikke var selvbestemt og derfor ikke kræver detailleret politisk Baggrund.

A. 2. **Steen Andersen Bille** (f. 1624 (?), † 1698).

Blandt de i 1ste Afsnit (S. 247) citerede Actstykker, som godtgjorde at Hr. Anders Bille til Rosendal A° 1633 havde Børn med Karen Henriksdatter, var der intet, som gjorde det enten sikkert, eller blot tilnærmelsesvis sandsynligt, hvormange Børn der avledes i denne Forbindelse; vi kunne derfor ikke stole paa, at Steen og Kirsten, de to Børn, som navngives i officielle Rescripter, ikke have havt flere Søskende, og vi tør ikke undlade at drøfte de Muligheder, som i den Retning frembyde sig.

Jo stærkere det er fremhævet, at Hr. Anders til Rosendal løfter sig højt over de samtidige Standsfæller i den Kunst at sætte Tæring efter Næring, desto naturligere fordres historisk Klarhed over, hvad der blev af alt det Gods, hans Økonomi og Vindskibelighed indvandt; i saa Henseende ere vi vel paa det Rene med hans adelige Gods og med Kjøbstedgaardene i Helsingborg og Kjøbenhavn, men der var mere; vi vide f. Ex. intet om, hvad der blev af Drageholm, hvorfra mange af hans sidste Skrivelser dateres og hvor det derfor tør antages, at han har boet hyppigt i sine sidste Aar.

Alt, hvad vi med Sikkerhed vide om Drageholms Skjæbne, reduceres til, at vi finde dette Jordegods i Claus Gagges[1]) Eje et Par Aar efter Hr. Anders's Død (Rgs Dbg. Nr. 46 Fol. 635 ff.; Viborg Landsthings Dombøger for 4. Novbr.

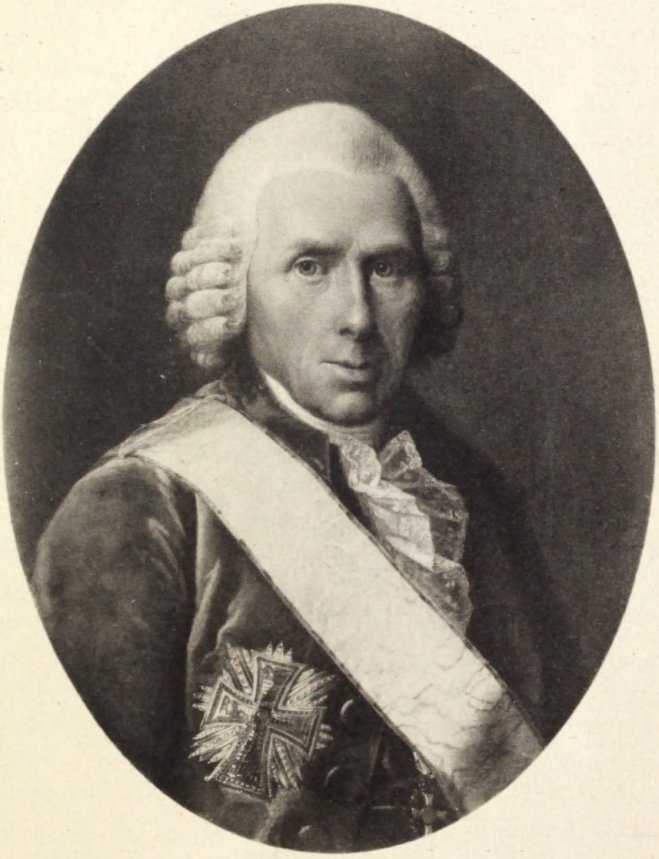
[1]) Den samme C. G. vi kjende fra Hartvig Billes Historie som Finmarkens Lensherre under Kalmarkrigen (jvfr. 1. Afsnit S. 482).

1638 Side 316; medd. af Godsejer C. Mansa; jvfr. Hist. Tidskr. 5. VI. 821). Herfra tør vi, med Henblik til Hr. Anders's Gjældfrihed slutte, at hans uadelige Arvinger have solgt det, men Karen Henriksdatter synes efter hine Kongebreve kun at have arvet Kjøbstedejendomme.

Naar vi nu i Actstykkerne finde to Mænd med Bille-Navn, ovenikjøbet nævnede som Andersen, og begge i en Alder, som ikke modsiger deres Nedstamning fra Hr. Anders, saa gjætter man uvilkaarligt paa dem som Drageholms uadelige Arvinger. Med alt Forbehold have vi derfor opført dem paa Ættetavle IV i Rækken af Hr. Anders's Børn, og med en tilsvarende Reservation meddele vi her det lidet, vi have fundet om dem.

Mikkel Andersen (Bille), der jævnligt omtales under Krigen 1657—60, dels som Undertøjmester, dels som Søtøjmester (Sk. Reg. for 1659; Sjæll. T. Nr. 34 Fol. 164; Nr. 35 Fol. 429, 533, 540, 542, 545, 551 o. s. v.), maa vistnok A° 1657 have været en Mand paa omtr. 30 Aar, da han strax viser sig som Undertøjmester og, alt efter et Aars Forløb, baade som Chef for Suine- eller Sundbatteriet ved Indløbet til Tøjhusbassinet og som Søtøjmester, sees at have været i overordnede, selvstændige Stillinger; dette forudsætter, at han før Krigen maa have lært Artillerividenskab og været godt kjendt paa Kjbhvns. Tøjhus[1]). Han omtaler sig selv som en gammel fattig Mand, da han A° 1675 søgte Kongen om, at Arkelimester Antoni Mohling maatte forflyttes til en anden Fæstning, fordi han plagede ham og hans Dat-

[1]) Den danske Marine har en anden Søtøjmester Bille i sine Rækker, med hvem Mikkel Andersen altsaa kan forvexles. Til Forebyggelse heraf bemærkes, at hin hed *Hans Martin Bille*, var født 11. Marts 1732 og døde 13. Septbr. 1788, tre Aar efter at være bleven Commandør-Capitain. Han var anerkjendt som Vandbygningsingeniør, ægtede A° 1760 Margrete Lytken i Helsingør og optraadte som religiøs Forfatter (jvfr. N. M. Petersens Literaturhist. V. 298). Han hører til de blaa Biller.

HENRIK BILLE-BRAHE,

GEHEIMEKONFERENSRAAD, STIFTAMTMAND,

F. 20. OKTOBER 1709, D. 9. JANUAR 1789.

FOTOTYPI. PACHT & CRONE.

Ættetavle III (blot til Orientering).

Broder til Rigshofmester **Eske Bille** til Svanholm (jvfr. Ættetavle I) og Brodersøn af **Steen Basse Bille** (jvfr. Ættetavle II) var Rigsraad **Knud Bille** Petersen til Kjærsgaard († 1555), ⊙ [1] Dorete Daa Olufsdatter, † 1512, ⊙ [2] Birgitte Rønnov Markvorsdatter, † 1527.

(1) Peter † spæd. | (2) **Erik Bille** til Lindved f. 1520, † 3/6 1573, ⊙ [1] Karen Marsvin, † 1512. ⊙ [2] Gese Brokkenhus, † 1599. | Hilleborg f. 1520, ⊙ Laurits Grubbe.

Steen Bille til Kjærsgaard f. 1522 † 1590, ⊙ Helvig Ulfeld † 1601. | Lisbet f. 1524 † 1601 ⊙ Jens Rodsten. | Peter † ugift. | Anne † ugift. | Sofie † ugift.

(1) Knud † lille. | (2) Hilleborg f. 1550 † 1627. | **Mogens** til Rynkeby † 1597 ⊙ Anna Hvitfeld. | **Knud** til Lindved † 1592 ⊙ Birgitte Banner. | Karen † 1582 ⊙ 1578 Henrik Gyldenstjerne. | Birgitte † ugift. | Henrik. | Jacob. | Sofie f. 1559 † 1601 ugift. | **Ove** til Lindved f. 1562 † 1618 ⊙ 1587 Elsebe Skram. | **Peter** til Haastrup † ugift. | Margrete til Donslund † 1629 ugift.

Knud til Billeskov ⊙ Hilleborg Gyldenstjerne. | Elsebe † 1621 ⊙ 1583 Carl Bryske. | Mette † 1636 ⊙ [1] Laurits Straale ⊙ [2] Niels Skinkel. | Margrete † 1599. | Ide † 1586 ugift. | Birte † 1589 ugift. | **Erik** til Kjærsgaard f. 1561 † 1641. ⊙ [1] Magdalene Emmiksdatter † 1598 ⊙ [2] Mette Bek Lavesdatter † 1631.

Erik til Mølle-gaard f. 1586 ? † 1638 ⊙ [1] Eline Rosengedde ⊙ [2] Margrete Krag. | **Steen** til Skovsgaard f. 1587 ? † 1644 ? ⊙ Margrete le Norman. (Linien uddød.) | Karen f. 1588 † 1654 ⊙ Henrik Gans. | Birte til Lidemark.

Erik † 1589. | Ane f. 1588. | **Peter** til Lindved f. 1589 ? † 1649 ? ⊙ 1624 Kirsten Skeel. | Franz, Else Tvillinger † smaa. | Birgitte ⊙ 1618 Jørgen Hartvigsen til Klingstrup 8 Børn. | Elsebe † før 1625 ugift. | Karen til Bisbo † ugift. | Hilleborg f. 1595 † ugift.

Birgitte f. 1576 † 1648 ⊙ 1607 Jens Mogensen (Harbou) til Sindinggaard. | **Henrik** til Tirsbæk † 1653 ⊙ 1616 Lisbet Bryske. | Christoffer † 1641 ugift i Haag. | Erik † 1641 ugift for Østende. | **Hartvig** til Møllerup ⊙ 1603 Anne Kaas til Damsgaard. | Karen f. 1583 † 1630 ⊙ Poul Skinkel. | Holger † lille. | Knud † lille. | **Tønne** til Billeskov f. 1584 † 1644 ⊙ 1626 Margrete Norby. | **Holger** til Bjørnsholm ⊙ Ane Juul til Meilgaard. | Preben † lille.

Steen til Kjærsgaard f. 1606 † 1672 ⊙ 1634 Birgitte Kruse. | Helvig † 1674 ⊙ [1] 1627 Joh. Brokkenhus ⊙ [2] Henning Povisk. | **Lave** f. 1607 † 1679 ⊙ [1] Pernille Marsvin ⊙ [2] Dorte Skov.

Anne ⊙ Peter Harbou.

Mogens til Tirsbæk f. 1617 † 1648 ⊙ 1646 Margrete Lunge. | Knud † 1623. | Ejler til Gjelskov f. 1622 † 1649 ugift. | Vibeke f. 1624 † 1698 ⊙ Oluf Brokkenhus. | Gertrud ⊙ Fredrik Ulrik v. Schulk til Finstrup. | **Knud** til Tirsbæk f. 1627 † 1684 ⊙ 1653 Mette Gyldenstjerne. | Hilleborg † 1679 ugift. | **Steen** til Tirsbæk f. 1630 † 1686 ⊙ 1661 Karen Bille, Andersdatter.

Hilleborg ⊙ 1649 Preben Gyldenstjerne. | Karen ⊙ 1662 Henrik Friis. | Niels f. 1620 † 1624. (Linien uddød.)

Birgitte. Karen. (Linien uddød.) | **Steen** til Billeskov ⊙ 1642 Karen Skeel. | Hilleborg ⊙ Christoffer Pachs til Torup. | **Christoffer** til Meilgaard † 1663 ⊙ Anna Sofie v. Taupadel.

Erik til Kjærsgaard f. 1635 † 1675 ⊙ 1663 Anne Trolle. | **Envold** f. 1638 † 1660 Major ugift. | Mette f. 1639 † 1667. ⊙ Henrik Ditlev Grev Holk til Skaffogaard. (Linien uddød.) | Else † lille. 1640 | **Otte** til Billesbølle.

2 Sønner 2 Døttre † smaa. | **Christian** til Dybæk f. 1641 † 1714 ⊙ Karen Vind. | Mandrup sindssvag. | **Jørgen** til Dybæk ⊙ Regitse Bek Lavesdatter.

Jørgen Lunge f. 1648 † 1648. (Linien uddød.)

Lisbet ⊙ 1676 Holger Pachs. | **Henrik** f. 1657 † 1701 ⊙ 1685 Lisbet Redtz. | **Axel** til Ørumgaard f. 1659 † 1739 ⊙ [1] Sofie Daa ⊙ [2] Sofie Seefeld. | Preben f. 1660 † 1671. | Birgitte † 1682 ⊙ 1682 Albert Bille til Bangsbo | Lisbet Margrete f. 1661 † 1688 ⊙ 1687 Jørgen Valkendorf til Klingstrup. | Henrikke Sofie † 1731 ⊙ 1698 Henrik Brahe til Engelholm.

Henrik henrettet i Paris. | Sofie † 1705 ⊙ Anders Rosenkrands til Langtind. (Linien uddød.)

Holger til Bangsbo f. 1643 † 1668 ⊙ Cathrine Sofie Below. | Otte til Bangsbo † 1674 i Duel. | Albert til Bangsbo f. 1651 † 1703 ⊙ 1682 Birgitte Bille, Knudsdatter. | Fredrik til Burholt f. 1648 † 1665.

Birgitte. † smaa. | En Datter. | Mette. † smaa. | Christian. | Mette ⊙ Ritm. Johan v. Løven | Petronelle Cathrine f. 1660 † 1746 ⊙ [1] Thomas Ihre ⊙ [2] Niels Bildenskold. (Linien uddød.) | Lave † lille.

2 Børn † smaa. | Christian. | Mette | Pernille Margrete ⊙ Overjægermester Hammerberg.

Knud † 1694 lille. | Elisabet Margrete † 1696 lille. (Linien uddød.)

Birte Skeel † 1766 ⊙ 1721 Steen Arenfeld til Lerbæk. | Mette ⊙ 1721 Hans Arenfeld til Knivholt. | **Knud** til Stenalt f. 1705 † 1785 ⊙ Birte Skeel v. Holsten. | Christen f. 1706 † 1765 ⊙ 1752 Anna Cathrine Nørkenkrone. | **Henrik Bille Brahe** (fra 1788) til Egeskov f. 1709 † 1789 ⊙ [1] Christine Juel ⊙ [2] Mette Johanne Arenfeld ⊙ [3] Caroline Agnete Raben. | Holger f. 1713 † 1776.

Birte Christine † 1703 ⊙ Adam Ernst Pentz. | Steen. | **Henrik** til Meilgaard Justitsraad † 1708 ⊙ Ingeborg Christine Pentz † 1719.

Christian Frederik ⊙ Anna Cathrine v. Deden. | Otto.

Axel f. 1738 † 1740. | Ide Skeel f. 1741 † 1804 ⊙ 1767 Grev Schack. | Sofie Seefeld f. 1742 † 1774 ⊙ 1761 Axel Rosenkrands. (Linien uddød.) | Anne Margrete † 1744. | Christiane f. og † 1747. | Wulff Siegfried † lille.

Christiane f. 1753 † 1765. | Sofie f. 1754 † 1766. | **Axel Fredrik Bille Brahe** f. 1770 † 1787. | Christiane f. 1772 ⊙ Lensgreve Scheel til Grevsk. Scheel. | **Preben** Lehnsgreve Bille-Brahe f. 1773 † 1857. ⊙ [1] Eleonore Sofie Ranzau ⊙ [2] Johanne C. V. Falbe ⊙ [3] Birgitte Susanne Sofie Comtesse Schaffalitzky de Muckadell. | Bertha Sofie f. 1775 † 1833 ⊙ 1791 Gebbard Grev Moltke Hvitfeld.

Frederikke Louise ⊙ OleRudolf Krabbe til Mindstrup.

Jokum Fredrik. | **Holger** † 1738 ⊙ Christine Dyssel. | Cathrine Sofie † 1732 ⊙ General Peter Kaasböll. (Linien uddød.) | Henrikke Christine. | Kirstine Norman ⊙ 1726 Christian Brönsdorff.

Sofie Dorothea ⊙ Ove Henrik Juel Rysensten. | Holger Lieutenant † 1737. (Linien uddød.)

(1) **Henrik** Lensgreve Bille Brahe f. 21/1 1798 † 7/4 1875 ⊙ [1] 12/10 1838 Jeromie Cathrine Baronesse Selby ⊙ [2] 15/11 1851 Louise Fredrike Gustava Baronesse Hochschild f. 18/4 1830.

(1) **Fredrik Siegfred** Baron Bille Brahe til Egeskov f. 26/2 1799 † 30/11 1871 ⊙ 26/11 1823 Marie Sofie Fredrikke Caroline v. Bülow f. 8/8 1805 † 24/10 1869.

(2) Eleonore Sofie f. 9/8 1817 ⊙ 24/6 1842 Ferdinand Baron Wedell-Wedellsborg. f. 1792 † 1862.

(3) **Johan Christian** Baron Bille Brahe til Svanholm f. 2/7 1819 ⊙ 21/3 1852 Marie Caroline Wilhelmine Comtesse Moltke Bregentved f. 22/7 1827.

(2) Ida Marie f. 2/8 1822 ⊙ 8/3 1844 Christian Höyer Bille f. 19/8 1799 † 13/6 1853.

(3) **Erik Carl** Baron Bille Brahe til Bjørnemose f. 5/1 1827 † 1/4 1866 ⊙ 13/9 1851 Hedvig Charlotte Amalie Baronesse Schaffalitzky de Muckadell f. 12/9 1831.

(1) **Preben Charles** Lensgreve Bille Brahe Selby f. 14/11 1842 ⊙ 12/5 1864 Antoinette Comtesse Ranzau. | (1) Louise Eleonore Birgitte f. 1844 † 1845. | (1) Vilhelm Moritz f. 1848 † 1849.

Franz Preben Baron Bille-Brahe f. 1824 † 1882 ⊙ 1850 Camilla af Harmens.

Preben Vilhelm Baron Bille-Brahe f. 1852 ⊙ 1883 Betty Brun. | Adam Vilhelm Baron Bille-Brahe f. 1855 ⊙ 1887 Marie Comtesse Moltke. | Axel Henrik Baron Bille-Brahe f. 1858 ⊙ 1886 Fanny Comtesse Schaffalitzky de Muckadell. | Marie Elisabeth f. 1863 | Johanne Ida Eleonore f. 1668. | Julie Joachime Henriette f. 1873.

Betsy f. 1852 ⊙ Baron Vilh. Knuth. | Preben Baron Bille-Brahe f. 1854 ⊙ 1882 Elisabeth Cederfeld de Simonsen. | Ludvig Baron Bille-Brahe f. 1858 ⊙ 1881 Regine Vilhelmine Bahnson.

Jeromia Caroline f. 1866 ⊙ 1887 Grev Chr. Petersdorff til Roepsdorf. | Caroline Louise f. 1867. | **Henrik** Baron Bille-Brahe-Selby. f. 1870. | Preben Charles Baron Bille-Brahe-Selby. f. 1872. | Carl Fredrik Baron Bille-Brahe-Selby. f. 1874. | Antoinette f. 1876. | Daniel Baron Bille Brahe-Selby. f. 1878. | Eleonore Sofie f. 1880.

Fredrik Henrik Baron Bille-Brahe. f. 1851 † 1872 | Camille Jessy til Egeskov f. 1853 ⊙ Grev Julius Ahlefeld-Laurvig-Bille til Skovsbo.

Regitze f. 1884. | Marie Elisabeth f. 1886. | Johan Christian f. 1888. | En Søn f. 1888.

Erik Baron Bille-Brahe f. 1883. | Oluf Baron Bille-Brahe f. 1888.

Karen Ragnhild f. 1883. | Svend Erik Baron Bille-Brahe f. 1884. | Hedevig f. 1885.

(2det Afsnit S. 83*).

Ættetavle IV (blot til Orientering).

Hr. **Anders Bille Steensen** til Rosendal, ⊙ Karen Henriksdatter (jvfr. Ættetavle II).

Steen (?)
† lille.

Sigvard (?),
Præst i Hjørlunde,
f. 1632, † 19/10 1681.

Mikkel (?),
1657 Undertøjmester, 1659 Søtøjmester,
Gammel Aº 1675.

Steen,
f. 1624, † 1698, Oberst og Vice-Commandant i Kbhvn.
⊙ 1 10/8 1659 Karen Mandixen Hansdatter, † 13/3 1681, ⊙ 2 Rebekka Elisabeth Poppe.

Kirsten,
⊙ Jens Meyer.

Birgitte,
f. 20/2 1661,
† 12/4 1694.
⊙ Jens Simonsen
til Sødal (?).

Hans,
f. 24/4 1662,
† 9/2 1740 (6?).

Andreas,
f. 18/3 1663,
†

Frederik,
f. 1/3 1664,
† 10/11 1689.

Anna Cathrine,
f. 4/4 1665,
†

Ferdinand,
f. 4/8 1666,
† 4/12 1666.

Else Margrete,
f. 23/1 1668, † 1710.
⊙ Major Albrecht v. Peperlow.

Christian,
f. 20/4 1669,
† 1744.

Just,
f. 14/7 1670,
† 26/9 1749.
⊙ Cathrine Mule.

Hugo,
f. 8/11 1671,
†

Ditlev,
f. 7/1 1675,
† 24/1 1675.

Jens,
f. 25/1 1676,
†

Mikkel,
f. 16/8 1680, † 2/5 1756, Admiral.
⊙ 1 Mette Glud, † 1720 26/11,
⊙ 2 1722 17/11 Karen Lassen Bendixdatter.

Hans
† lille.

Anton Gynther,
f. 1699,
† 25/9 1747,
Capitain.
⊙ Sofie Margrete
Arenschild.

Margrete Andrea,
f. 1701, † 1703.

Fredrik Ludvig,
f. 1702, † 1760.

Karen Elisabet,
f. 1704, † 1787.

Steen,
f. 1708,
† 1718.

Daniel Ernst,
f. 1711, † 1790,
Contre-Admiral.
⊙ 1738 Johanne
Stibolt.

Lucie,
f. 1712,
† 1783.

Sigvard,
f. 1714,
† 1756,
Fyrværker.

Michael,
f. 1716,
† 1796
(1787?)

Christian
Liebman,
f. 1718, † 1788,
Capitain.

En Søn,
† 1718.

Steen,
f. 20/11 1720,
† 1721.

Bendix Lassen,
f. 23/12 1723,
† 5/10 1784,
Contreadmiral.
⊙ Karen Elisabeth
Ditmar, † 1786.

Steen Andersen,
f. 26/3 1725,
† 1788,
Søltnt. i engelsk
Tjeneste.

Anne Sofie
f. 23/12 1726,
† 22/11 1727.

Henrik,
f. 23/12 1727,
† 1753.

Mette,
f. 7/9 1729,
† 1/4 1792.
⊙ Ritmester
Andreas
Mensinger,
† 1776.

Hedvig
Margrete
f. 16/9 1731.
⊙ Major
Nicolaus
August Rothe,
† 1796.

Mathias,
f. 14/2 1736,
† 17/3 1782,
Capitain i
Flaaden.
⊙ 1 1767
Adolfine Chr.
Friedenreich.
⊙ 2 16/12 1774
Anna Rebekka
Bredal,
† 1847.

Ferdinand,
f. 8/8 1738,
† 12/3 1755,
Søcadet.

Cathrine,
f. 1738, † 1810,
⊙ 1758 Cmdr.
Capt. Thiel Erik
Stibolt,
f. 1726, † 1790.

Charlotte
Margrete,
f. 1739, † 1804,
⊙ 1762 Cmdr.
Capt. Andreas
Bille (blaa),
f. 1734, † 1782.

Cecilie Andrea,
f. 1742, † 1764,
⊙ 1764 Geh. R.
Fredr. Mikael
Krabbe,
† 1796.

Just,
f. 1744,
† 1802,
Commandeur,
Khrre.

Andreas,
f. 1747,
† 1763,
Søcadet.

Steen Andersen,
f. 22/8 1751, † 15/4 1833,
Geh. Statsminister,
Admiral, Khrre.
⊙ 6/12 1790 Frederikke
Vilhelmine Bornemann,
f. 24/7 1771, † 1/7 1851.

(1) Karen Marie
Benedicte,
f. 17/7 1768,
† 1861.
⊙ Sorenskriver
Andreas Kjærboe,
† 1821.

(1) **Michael Johan
Petronius,**
f. 8/11 1769,
† 23/3 1845,
Contreadmiral.
⊙ 2/3 1798
Magdalene Friedlieb.

(2) **Søren Adolf,** f. 4/6 1775, † 2/9 1819, Comd. Capitain,
⊙ 1 1798 Johanne Martine Lund,
⊙ 2 1/3 1814 Johanne Severine Brandt, † 1837.

(2) **Christian
Holger Adler,**
f. 10/11 1777,
† 1806,
Captn. i hollandsk
Tjeneste.
⊙ Johanne
Magdalene (Jansje)
Roode.

(2) Adolfine
Christine,
f. 9/7 1780,
⊙ Justitsraad,
Postmester
Hans Top.

(2) **Steen Andersen,** f. 7/9 1781, † 28/11 1860,
Geh. Legationsraad.
⊙ 26/2 1809 Christiane Arnette Hage,
f. 21/1 1789, † 5/12 1868.

Thalia Amalia,
f. 12/1 1791,
† 1/3 1820,
⊙ General Fredr.
Hannibal v. Levetzau.

Sofie,
f. 1794,
† 1797.

Ernst Vilhelm,
f. 9/9 1795,
† 1821,
Pr. Ltnt. i fransk
Tjeneste; ugift.

Steen Andersen,
f. 5/12 1797, † 2/5 1883,
Vice Admiral,
fhv. Marine Minister.
⊙ 26/11 1829
Caroline Christiane
Sofie Frederikke Bülow.

Chr. Høyer,
f. 9/8 1799,
† 13/6 1853,
Geh. Conferensraad.
⊙ 8/3 1844
Ida Marie, Baronesse
Bille-Brahe.

Holger Adolf,
f. 4/2 1799,
† 8/3 1866,
Toldcontrolleur.
⊙ 17/9 1823
Karen Dorothea
Fredr. Meisler.

Henrik
Lodberg,
f. 1800,
† 1808.

Mathea,
f. 9/10 1802,
† 10/9 1824.
⊙ Provst
Ingerslev.

Ida Thora
Valgerda,
f. 16/4 1815,
⊙ 3/10 1838
Christoffer
Budde.

Jes Fæster,
f. 27/11 1818,
† 1888,
fhv. Capt. i
N. Flaade,
Postmester.
⊙ 1 1846
Nielsine Bolette
Harris, † 1862,
⊙ 2 1867
Mariane Louise
Walter.

Anne Christine,
f. 1802, † .

Martha
Stenette
Rebekka,
f. 5/1 1816.

Palmine
Theresia,
f. 4/5 1812,
† 8/6 1882.

Eleonore
Mathilde
f. 12/5 1815.

Torben,
f. 25/12 1819,
† 12/5 1883,
Dansk Gesant i
London.
⊙ 24/11 1864
Louise Elisabeth
Domville, † 1888.

Steen Andersen,
f. 24/7 1830,
Kammerherre, fhv. Capt. i Flaaden.
⊙ 29/12 1874 Comtesse Siegfriede
Frederikke Raben.

Franz Ernst, f. 14/2 1832,
fhv. Ingenieur Off., Dansk Gesant i Stockholm.
⊙ 4/8 1869 Sarah Augusta Zabriski.

Fernanda Caroline,
f. 22/2 1835,
⊙ 10/10 1866 Sofus Otto
Grev Danneskjold
Samsø.

Carl Steen Andersen,
f. 1/7 1828,
Amtmand, Khrre.
⊙ 8/6 1859 Louise
Mogensine Ipsen.

Anna Rebekka
Martine
Elisabeth,
f. 29/3 1831.
⊙ 5/5 1852
Justitsraad
Chr. Jørgensen
Westergaard,
† 3/6 1889.

Laura
Emilie
Mathea,
f. 8/6 1833.
⊙ 30/4 1877
Pastor
Jensen.

Mathias
Søren
Michael
Christian,
f. 8/7 1836.

Louise
Conradine
Christiane
Didrikke,
f. 8/2 1838.

Caroline
Sofie
Andrea,
f. 8/8 1840,
⊙ 11/10
1865 Carl
Vilh.
Hansen.

Ida Marie
Adolfine
Dorthea,
f. 15/12 1844,
⊙ 17/10 1865
Rasmus
Ingvar Fog.

(1) Molly
Johanne
Severine,
f. 5/4 1847,
† 2/9 1849.

(1) Steen
Andersen,
f. 15/7 1850.

(1) Torben
Viking,
f. 1/5 1852,
† 2/4 1876.

(2) Marie
Nielsine,
f. 23/12 1868.

(2) Ida
Frederikke
Annine,
f. 4/4 1871.

(2) Harald
Haarfager,
f. 18/7 1872.

(2) Torben
Holger,
f. 11/1 1880.

Siegfriede
Caroline,
f. 28/4 1877.

Emerentze
Julie
Magdalene
Elisabeth,
f. 30/1 1880.

Steen
Andersen
Josias
Christoffer,
f. 1/10 1882.

Mary
Fernanda,
f. 8/2 1870,
† 18/2 1879.

Steen
Andersen
Eske,
f. 16/10 1873.

Torben
Ivar,
f. 22/10 1879.

Caroline
Elisabeth,
f. 22/11 1881.

Anna Rebekka,
f. 3/4 1860.
⊙ 10/6 1881
Pr. Lt. i Flaaden
Chr. Fr. Drechsel.

Fanny Dorothea,
f. 7/12 1861,
† lille.

Steen
Andersen,
f. 27/11 1862.

Carl
Adolf,
f. 15/4 1864.

ter Cathrine, med hvem Antoni var gift, især da han, ifølge vedlagt Lægeattest, havde Buboner.

Sigvard Bille, født A° 1632 (Pers. hist. Tidskr. 1. II. 310), gik endnu i Pestaaret 1654 i Kjøbenhavns Latinskole og var I Huset hos Rectoren, Mag. Jørgen Ejlersen, hvor han blev Kammerat med den «meget yngre» Søn af Biskop Erik Monrad i Ribe, den i Middelfart den 2. Decbr. 1638 fødte Johan Monrad, hvis Autobiografi omtaler Sigvard Bille som en vældig Jæger, der en Gang paa Rejsen fra Korsør til Kjøbenhavn fyldte deres Vogn med Dyr, Harer og andet Vildt (S. 14, B. Beckers Udg.). Han blev Præst i Hjørlunde, ægtede formodenligt 1661 sin Formands Enke, Anne Sørensdatter Brochmand, og døde 19. Octbr. 1681. Det ligger nær at tænke sig ham opkaldt efter Sigvard Bek.

Saa ubetydelige disse Meddelelser ere, vise de dog, at begge disse Mænds Opdragelse har kostet Penge, og at ingen af dem blev Landmand; ere de Sønner af Hr. Anders, bestyrke Meddelelserne altsaa vor Antagelse om Drageholms Salg. Stærkest bekræftes den dog af det, vi vide om den eneste Søn af Hr. Anders, der uden Forbehold nævnes som saadan i vore Actstykker, nemlig

Steen Andersen. Han kom til Sorø A° 1636 (Sjæll. T. Nr. 26, Fol. 41), hvor han, trods sin Uadelighed, sandsynligvis er bleven betragtet som Adelsmand (Jvfr. Hist. Tidskr. 4. VI. L. 72) og har betalt for sig. Efter at han den 7de Decbr. 1643 var bleven Student ved Kjbhvns. Universitet, studerede han sagtens der i nogle Aar, men A° 1646 træffe vi ham ved Universitetet i Leyden som studiosus literarum, hvor han opgav sin Alder til 21 Aar; dette stemmer vel ikke med, at han den 15. Octbr. 1650 angav at være 23 Aar gammel (Pers. hist. Tidskr. 1. II. 134 og 196; Oluf Borks Rejsedagbog), men da det er udtalt om disse Aldersangivelser, at de ofte ere urigtige, ville vi ikke dvæle ved dem. Da han forlod Leyden i Begyndelsen af 1650'erne, har han muligvis fulgt Oluf Borks, Rasmus og Jacob Bartholins, Povl

og Elias Resens, Andreas Høyers eller lignende af hans mere fremragende Medstuderendes Raad, at drage til Firenze, hvorhen det mediceiske Hofs Glands iøvrigt drog mange unge Mennesker. A° 1657 skrev Redi: «Vi é noto, che ho l'onore di servire in una Corte, alla quale da tutte le parti del mondo concorrono quei grand' uomini, che con i loro pellegrinaggi vanne cercando e portando merci di virtude, e quando vi arrivano sono con maniere cosí benigne accolti, che nella cittá di Firenze confessano esser rinati gli antichi deliziosissimi Orti dei Feaci» etc. (Riguccio Galluzzi: Istoria del granducato di Toscana sotto il governo della casa Medici. Firenze 1781. Tomo 4. Libro 7mo Pag. 127). Blandt hans øvrige Medstuderende i Leyden skulle vi blot nævne den 21aarige Steen Bille Henriksen til Tirsbæk og den senere Ingeniør Otto Heyder, til hvem Steen Andersen blev Nabo paa Kjøbenhavns Østervold under Belejringen (Hist. Tidskr. 2. V. 282). Eftersom Steen Andersen blev Militair, ligger det nærmest at antage om hans Valg af Firenze, at det var begrundet i den Anseelse, til hvilken den A° 1647 pludseligt afdøde 39aarige Torricelli havde løftet den toscanske Dyrkelse af de mathematiske Fag, et Ry, som Galileis andre Elever forstode at hævde under Beskyttelse af Storhertug Ferdinand den 2den og hans Broder Leopold. Da den Sidstnævnte nærede særlig Interesse for Udviklingen af Galileis Skole og modtog Udnævnelse til Cardinal omtrent paa den Tid, da Steen Andersen maa være kommen til Firenze, skyldes det sagtens ham, at den unge Danske, der havde ladet sig optage i den storhertugelige Kyrasser-Livvagt for paa billigste Maade at samle Lærdomssmuler fra den toscanske Videnskabs overdaadigt rige Bord, hvor særligt Danske have været velkomne Gjæster (A. D. Jørgensen: Niels Stensen S. 78), ogsaa kom til at lære Roma, Byernes Dronning, at kjende; her havde nemlig Brødrene af Medici en Onkel, som var en af de fornemste Cardinaler og holdt egen Livvagt, hvori Steen Andersen kom til at tjene nogen Tid. Livet

ved disse lærde, gejstlige, kunst- og pragtelskende, af Macchiavellis Aand gjennemsyrede Hoffer, med den italienske underdanige Smidighed overfor Overmænd og Barskhed overfor Laverestaaende, stemte uden Tvivl med de Anskuelser af Samfundsordningen, den unge Steen Andersen maa have bragt med hjemmefra, da Faderens Mesalliance berøvede ham Stammenavn og Standsfortrin; i dette Hofliv modtog han vistnok Indtryk, der senere gjorde det let for ham at forsone sig med den gamle Adels Undergang og Kongens Enevælde, ialtfald til at nærme sig den macchiavellistiske Betragtning: «Hvor Indretningerne ere enten slette eller magtesløse kan Frelse kun ventes af en Fyrste, der har Kraft og Forstand til at gjøre sin Vilje til enegjældende Lov og til at samle Folket. Om Moraliteten af de Midler, hvorved et saadant Herredømme kan opnaaes, bør han ikke bekymre sig, thi Fædrelandet bør reddes til enhver Pris» (jvfr. C. Paludan Müller: Om Macchiavelli, S. 72). Steen Andersen har sikkert været vel næret af baade gode og onde Frugter paa det italienske Kundskabstræ, da Rygterne om den voxende politiske Spænding mellem Danmark og Sverig naaede ham i Begyndelsen af A° 1656; eftersom han ikke tjente i Udlandet for at blive der, men kun for at dygtiggjøre sig til Fædrelandets Tjeneste, ilede han med at bede Storhertug Ferdinand om Afsked og Anbefaling til Kong Frederik den 3die. Anbefalingsskrivelsen er endnu til i Original (D. Adelsbreve Fasc. 4) og lyder saaledes:

Real Maestá!

Steno Andrea Bille, suddito di VM[tá] ha servito piú anni nella mia Guardia ferma di corazze et anche di lancia spezzata [Halvpikegarden] a Roma il Sig. Card[l] mio zio con intera nostra sadisfazione, ed havendo egli risoluto di tornarse alla Patria ha desiderato ch'io l'accompagni con questa mia allá M[ta] V[a], ch'io volontieri l'ho consolato, non tanto per havermi egli servito fedelmente, ma per abbracciar le occassione di

attestar á VM^{tá} la mia continuata osservanza, e per supplicando la M^{tá} V^{a} como faccio di favorirmi suoi comandam: menne allá M^{tá} V^{a} bacio reverentissime le mani.

Dal Loggia a Caiano[1])
con estima reveren:
Granduca Ferdin.

Med et saadant Anbefalingsbrev havde Steen Andersen let ved at opnaa Ansættelse i den danske Hær, som, tildels under hans Frænde Rigsmarskens Ledelse, i Foraaret 1657 udvikledes i stor Maalestok og modtog Officerer fra alle Verdens Kanter, men til en Begyndelse blev han Capitain til Fods ved et af Adelens Compagnier (G. A. D. Kgs. Hist. 120. Nr. 163); herfra overgik han den 1. Juni som «Landmajor» ved det sjællandske Fodfolk med det Formaal at vaabenøve Almuen. Paa denne Tid vare Oluf Brokkenhus, Oluf Rosenkrands, Otte Povisk og Lave Bek sjællandske Kvartalcommissairer, og hver af dem fik tildelt sin Landmajor, som havde at udtage de fornødne Underbefalingsmænd blandt de Udskrevne. Skjøndt disse Majorer befalede over Borgervæbningerne i deres Districters Byer og foruden eget Kvarter desuden fik Kvarter for to Tjenere og to Heste, samt Vognpas for Tjenstrejser, var deres sociale Stilling næppe videre anseelig, hvilket man kan slutte deraf, at Landmajor Lorenz Hein eller Feint havde været kgl. Drabant og var saa drikfældig, at han aldrig var ædru, hvorhos han stadigt ved sine Opfordringer til Drikkelag hindrede sine Corporaler og Constabler i at passe deres Tjeneste. — Den 10. Februar, da Svensken var nær, sendte man ham ogsaa med

[1]) Da jeg ikke har kunnet finde noget Sted af dette Navn, tør jeg vel hidsætte den Gisning, at det bør læses Cascine; saaledes kaldes nemlig Lystskoven ved Firenze, hvor Foraarsfesterne fordum holdtes (jvfr. C. K. F. Molbechs Oversættelse af Dantes gudd. Com. I. 9). Haandskriften er i dette Brev af og til meget utydelig, især i Ordenes Endelser.

150 Mand over Sundet for at garnisonere i Malmø. — Steen Andersen kom til den enøjede, levelystne Oluf Brokkenhuses Kvartal, som omfattede Nestved og Vordingborg Egnen, der i civil Henseende stod under Vordingborgs Lensherre, Fredrik Redtz (D. Kgs. Hist. Nr. 120, Fol. 74 og 188). Herfra indindstilledes nogle Landgangspunkter, især Karrebæksminde, til Befæstning, og fra Kjøbenhavn udsendtes en Ingeniør til Vejledning for Majoren. Det var altsaa ikke blot Exercits, men ogsaa Skansearbejde, der lagde Beslag paa Tid og Kræfter; det forklarer tilstrækkeligt, at Landmajorerne fordrede sig aflagte som «andre gevorbne Majorer» og at de i Juli fik udbetalt deres «Mustermaaned», en Slags Haandpenge. Steen Andersen kom her i Tjenstforhold til Kay Lykke, hvis Livregiment i August laa i Kvartalet, og i December til den fra Tydskland forskrevne Feltmarsk, Ernst Albert v. Eberstein (D. Kgs. Hist. Nr. 120 og 122; Sjæll. T. XXXIV. 297), som anordnede flere Befæstninger i Stevns Herred. R. Nyrup siger i Efterretn. om Fr. III. S. 52, «At nu, uagtet alle trufne Modanstalter, slet Ingen, da Svensken kom, satte sig til Modværge, kan da ikke tilskrives andet end en total Mangel paa militair Disciplin», og hertil knytter han en Mistænkeliggjørelse af Kay Lykke og Oluf Brokkenhus, hvilken ogsaa maatte omfatte Steen Andersen, hvis den var vel grundet; men en lang Række af Ordrer i Sjæll. T. XXXIV for Dagene omkring den 1. Februar 1658 viser klarligt, at Overledelsen i Kjøbenhavn da har bortkaldt samtlige Stridskræfter fra det sydlige Sjælland for at samle dem i eller nærved Kjøbenhavn; Steen Andersen maa rigtignok være bleven tilbage en kort Tid, siden han den 6. Februar kunde faae Ordre til at sende endnu flere af sine Landfolk og Vordingborg Lens Compagni Dragoner til Kjøbenhavn (Sjæll. T. XXXIV. 370). Stadens Besætning var som bekjendt for ringe til, at man turde vove Folk paa den forberedte kraftige Modstand i Sydsjælland, og det var følgeligt ganske i sin Orden, at Svenskerne, som den 11. Februar gik over

Isen fra Falster, ingen Modstand mødte. I Kjøbenhavn besluttede Studenterne samme Dag at væbne sig for at gaa tilvolds mod Fjenden, «dog at de maatte exerceres af deres egne Capitainer»; Tilbudet og dets Vilkaar blev med Tilfredshed modtaget af Kongen, der udnævnte Brandenborgeren, Generalmajor Joachim v. Breda til Chef for Studenterne, og denne lod dem opbyde til Exercits i Studiegaarden den 14. Febr. Kl. 9 Morgen.

Imidlertid havde der hos Lederne ytret sig en saa modfalden Stemning, at Kongen lod gjøre Fredstilbud; den 18. Febr. sluttedes Freden i Tostrup og den 26de bekræftedes den i Roskilde paa forfærdelige Vilkaar, med hvilke Carl Gustav, efter det mærkværdige Besøg i Marts hos Kong Frederik paa Frederiksborg, dog ikke vilde nøjes; han lod stadigt gjøre Udsættelser paa den Maade, man i Danmark overholdt Fredsvilkaarene, og heraf fremgik en utaalelig Tilstand for det dybt beskjæmmede, tildels udplyndrede, danske Folk.

Ved Svenskernes Nærmelse havde Lauenborgeren, Commandant Hans Schack, faaet Ordre af 12. Februar til at afbrænde Kjøbenhavns Forstæder, men endnu en Maaned efter, da Borgerne bad om at turde gjenopbygge dem for at faae Tag over Hovedet i den strænge Kulde, vovede man ej at give Tilladelsen, før en nedsat Commission havde overvejet Spørgsmaalet og erklæret sig derover. Byen havde altsaa færre Huse, end dens Befolkning behøvede, og dens Garnison var langt talrigere, end den havde været før Forstædernes Brand, men de politiske Forhold tillode ikke i nogen væsenlig Grad at formindske Soldaterholdet; den 13. Marts sendtes vel de sidstankomne sjællandske Landfolk tilbage; den 15de bebudedes en Reduction af Milicen, og Hesteholdet mindskedes saa meget som muligt, ja Dragonerne fik Lov at sælge deres Heste og at beholde Pengene som Godtgjørelse for resterende Lønning, Artilleriet for en Del ligesaa, thi Penge savnedes til ordenlig Aftakning af de Folk, man

helst vilde være kvit. De Officerer, der havde været over Adelens Soldater, kunde man vel slippe billigst og dog være sikker paa at faae igjen, naar det kneb, derfor fik Joakim v. Breda den 11. Maj Ordre til at forløve dem. Sandsynligvis har Steen Andersen været iblandt dem, thi, selv om han, hvad vi formode, da han baade var Student og Militær, har været udvalgt til at exercere med Studenterne, saa have disse, efter Fredslutningen, næppe været oplagte til at holde frivillige Vaabenøvelser. Den 14. Maj kom der desuden Ordre til «for Borgernes Skyld» at aftakke samtlige Officerer i Kjøbenhavn, hvilke ikke skulde nyde Tractement i Fredstid, saa fra den Dag af maa Steen Andersen sikkert have staaet ledig paa Torvet; derimod kan det være tvivlsomt, om han har staaet lige saa tomhændet som hans Kammerater. Fra hans oftnævnte egenhændige Optegnelser vide vi nemlig, at han paa Sct. Lauritsdag (10. August) 1659 ægtede Karen Mandixen, hvilket efter Datids Skik forudsætter omtrent et Aars forudgaaende Trolovelse, ved hvilken han er bleven Svigersøn af en fra Christian den 4des Tid velbekjendt, velhavende og fornem Kjøbmand, Hans Mandixen, Ejer af den store Gaard, som nu er Assistenshus, af en Gaard paa Christianshavn og af nogle Boliger i Farvergade (O. Nielsen: Kjbh. Hist. IV. 381, 435). Hans Hustru hed Birgitte og hun overlevede ham, som vistnok døde kort efter Datterens Bryllup[1]). Sandsynligvis er Landmajor Steen bleven indkvarteret i en af Kjøbmandens Ejendomme og har derved

[1]) Der kjendes vistnok en samtidig Hans Mandix, som A° 1652 var Skriver paa Holmen (D. Saml. 2. V. 281), men Meldinger fra to Malmø Kjøbmænd i Kjbhvns. Toldbodvagt fra 1667 og 8 om at de ville logere hos *Birgitte Hans Mandixens i Snaregade* (Copenhag. Garnis. Protokol. $^{21}/_{8}$ resp. $^{9}/_{10}$) hæve formentlig enhver Tvivl om, hvem af de To, der var Steen A.'s Svigerfader. Hans M. levede i Marts 1659 (Sjæll. T. XXXV. 83), men var død ved Steens ældste Datters Birgittes Daab i Marts 1661. — Han var (Halv?) Broder til Raadmand Jørgen Danielsen.

faaet Lejlighed til at gjøre sin Tilkommendes Bekjendtskab. Som en vidtberejst og lærd, derhos tapper Mand af god Familie havde Majoren, endog efter Reductionen, ingenlunde daarlig Udsigt til at blive Søn af et Hus, der talte Latinskolens Rector, Mag. Jørgen Ejlersen blandt Omgangsvennerne, og, som sagt, han blev det midt under Kjøbenhavns Belejring, en Periode, som næppe har bragt de Nygifte Hvedebrødsdage.

I Sommeren 1658 søgte Regjeringen at skaffe Penge for at kunne aftakke saa mange Folk som muligt, navnlig Officerer, for at skaffe Plads i den overfyldte By og lette Trykket paa dens Borgere, der maatte yde «Service» til deres Indkvartering; næppe var man kommen i Gang hermed, og kun et ringe Tal af øvede Soldater var tilbage som Garnison, saa rørtes Trommerne den 9de August og enhver vaabenfør Mand opfordredes til strax at væbne sig til Stadens Forsvar. Den 5. August havde nemlig Carl Gustav lettet Anker i Kiel, og den 7de landsatte han uformodenligt i Korsør 1200 Ryttere og 8000 Knægte. Den almindelige Forfærdelse, der strax greb Sindene ved Underretning herom, afløstes hurtigt af viljestærk Beslutning om at lade det briste eller bære i Kamp paa Liv og Død; nu var der kun altfor god Brug for enhver Arm og de aftakkede Officerer kaldtes paany til Tjeneste. Hans Schack var imidlertid bleven Guvernør og Joachim v. Breda Commandant i Kjøbenhavn; de havde vel ladet flikke lidt paa Voldene i Sommerens Løb, men Pengemanglen havde ikke tilladt saa store Arbejder, som tiltrængtes; til Patriotismen var det nu overladt at gjøre Underværker, og Kjøbenhavns Borgere, opflammede af Kongens Løfter om Adelsprivilegier for Enhver, der gjorde sin Pligt, fremtryllede i faa Uger et Værn, som bragte Carl Gustav til at studse. Kjøbmandssvendene samledes af Oberst Kjeld Lange, Haandværkssvendene af Oberstlt. Mogens Krag; disse Tvende vare efter Roskildefreden blevne udløste af svensk Fangenskab, og fik tilligemed Holmens Admiral Niels

Juel, som commanderede den faste Stok, Ordre at gaa tilvolds; ligeledes opmanedes Studenterne af Oberst Heinrich Vollrath Both, men imod ham protesterede de og udbade sig de danske Adelsmænd Kjeld Lange og Mogens Krag som dem, der «bedst kjendte danske Studenters Humør». Dette bevilgedes dem den 11. Aug. (Both blev Commandant paa Christianshavn) med det Tillæg, at de fremdeles skulde forblive under Universitets-Rectorens Jurisdiction og have visse Begunstigelser nu og i Fremtiden. Paa dette Kongeord gik ogsaa de tilvolds, og deres adelige Anførere gik i Spidsen med Trillebøren, for at ogsaa deres Voldstykke imellem Rosenborg og den ufuldførte Kirke Sct. Anne (Sølvgadens Kaserne) maatte højne sig; allerede den 30. August var dette Arbejde saa vidt fremskredet, at Kjeld Lange kunde gjøre Udfald med 500 Mand; det mislykkedes, og den 3. Septbr. maatte andre Kræfter i Ilden, men Kongen stod paa Volden og saae paa de Stridende; idet Kongen fjernede sig, indtog Kjeld Lange hans Plads, men næppe var det skeet, før en Kugle dræbte ham. Mogens Krag blev følgeligt Chef for det af Kjøbmandssvende, Haandværkere og Studenter bestaaende Regiment, der altsaa maa have faaet en ny Næstcommanderende, men først den 13. October faae vi at vide, at «Major Steen Andersen Bilde» var «over Studenterne»; sandsynligvis har han været der længe før, men da der paa den Dag uddeltes Klæde til Kapper og Dragt for en Mængde Officerer, nævnes han flygtigt sidst i deres Navnerække, saaledes som det her er citeret. Ingen kunde mere end Steen Andersen være selvskreven Befalingsmand i et Corps som Studenternes, men det har visselig ikke været et let Hverv, han dermed overtog; uden Støtte i militair Subordination med dertil hørende Tvangsmidler kunde ingen Officeer vente at føre Corpset lykkeligt hjem fra et Udfald, men denne Støtte havde Studenterne jo frabedt sig, og Kongen havde opfyldt deres Ønske. Majorers almindelige Hverv var den Gang at vaage over deres Afdelingers gode

Disciplin, hvis Bedømmelse her var overdragen til Rector Magnificus, som ved flere Lejligheder klarligt viste, ganske at savne ethvert sundt Begreb om militair Disciplin og dens Gjennemførelse; alene det, at han mildnede, eller endog hævede nyligt dicterede Smaa-Straffe, maa her være tilstrækkeligt betegnende. Rivninger vare altsaa uundgaaelige, og den c. 34aarige Major har kun havt sin egen Karakterfasthed at takke for det Held, hvormed han bestod sin farlige Prøve.

Dr. H. F. Rørdam har bevaret nogle karakteristiske Exempler paa Rivningerne i Datidens Studentercorps, og da Majoren spiller en Rolle i dem, skulle vi korteligt gjengive, hvad der klarest viser hans Optræden.

Engang havde Major Steen nedenfor Volden paatalt den umilitære Adfærd, som vistes af Student Lars Gram, hvem han slutteligt paalagde at aflevere sine Vaaben og at melde sig i Vagten som Arrestant. Hertil svarede Studenten, at han gjerne skulde aflevere det til ham laante Skydevaaben, men da han for sine egne Penge havde kjøbt sin Kaarde, vilde han ikke udlevere den. Majoren trak da sin Kaarde og truede med at ville stikke Studenten ihjel, hvis denne ikke lystrede strax. Dette virkede, Gram afleverede alle sine Vaaben, men hans omstaaende Kammerater, navnlig den tjenstgjørende Capitaine des armes (ɔ: Vaabenmester), Vendelboen Claus Kjærulf, misbilligede Grams Føjelighed, og mumlede noget om, at der skete ham Uret, eftersom et Kongebrev fritog Studenterne for at staa under den gemene Krigslov. Majoren henvendte sig nu til Kjærulf med Spørgsmaal om, hvad han havde at bemærke, hvorpaa Kjærulf traadte frem, navngav sig og forklarede sin Mening. Da Majoren derefter tilkjendte ham Arrest, nægtede Kjærulf at efterkomme Kjendelsen. Obersten kom til og støttede sin Majors Autoritet, men Kjærulf holdt sig og fandt saa mange højrøstede Meningsfæller, at det begyndte at see misligt ud for den militære Disciplins Haandhævere. Kongens Telt laa nedenfor Volden, udfor Kirkeruinen, og

derindefra har han maaskee hørt Tumulten, eller han er tilfældigvis kommen i Nærheden af de Stridende, nok sagt, han stod pludseligt iblandt dem med en Pistol, som han rettede mod Kjærulf. Denne gjemte sig heldigvis hurtigt, og Kongen overlod saa til Rector, at dømme den Skyldige.

En anden Gang kom Major Steen i Kast med den norske Bispesøn, Christian Stockfleth, der ej vilde parere Ordre, og hvem han derfor maatte afvæbne ved egne Kræfter.

Ligesom disse Fortællinger tilstrækkeligt forklare, at Overbefalingen ikke mere vovede at bruge Studenterne i forreste Linie, saaledes vise de ogsaa hen paa Anledningen til, at Major Steen blev Generaladjudant og før Juli 1659 (Sjæll. T. XXXV. 332) Kjøbenhavns Stads-Major, en Stilling, der nærmest kan betegnes som den belejrede Bys militaire Politichef. Naar derfor Samtidige, f. Ex Hjørring i hans «Lejrskrands», blive veltalende ved Tanken om den Sikkerhed, som under den toaarige Belejring herskede indenfor Voldene, saa kan Stads-Majoren tage en stor Del af Æren derfor. Det hedder der bl. a.: «Her var et stort mangfoldigt Stykke Folk af allehaande Slags, her var hver Mand, Karl og Dreng med Vaaben og Værge, her var hine unge, lystige Burs, den gik dagligt med en, den anden med to smaa Bøsser ved Siderne og i Lommerne, foruden Sidegevær og Musket, her var og en Post overgivne Krigskarle overløbne fra Svenskerne, alligevel blev holdt her i Byen saadan en herlig Politi uden Oprør, uden stor Klammer, hver Mand og Kvinde, Børn og Tyende kunde gaa sikre paa Gader og Stræder som mest i Fredstid. Ingen indbyrdes store blodige Slagsmaal, som kunde give noget Afsagn, ingen aabenbare Røveri og Overvold, at naar en ærlig Mand var ude af sit Hus, turde han ikke frygte, hans Hus blev udrøvet, inden han kom hjem» etc.

Havde Nogen alligevel Grund til at frygte Overlast, f. Ex. i mørke Nætter, saa kunde man frit henvende sig paa Raadhuset og rekvirere Patrouiller paa 10 a 20 Mand. som uden

Betaling eller Drikkepenge, eller nogen Slags Udsugelse, men «strax, villig, gratis og redebon» ydede den ønskede Hjælp. Desuden var Nattepatrouilleringen indrettet saa fortrinligt, at den gamle Forfatter maa udbrede sig vidtløftigt over denne, for ham sikkert hidtil ukjendte Indretning.

Efter at Opdam i Slutningen af October 1658 havde sejrrigt ført den hollandske Flaade forbi Kronborg og gjennem den svenske Flaade, samt i Kjøbenhavn havde landsat et Corps paa nogle Tusind Mand under Püchler, trak Svenskerne sig som bekjendt ad Brønshøj til, og Kjøbenhavnernes Tjenstiver slappedes; endog Universitetets Rector og Professorer maatte høre ilde for, «at Studenterne findes nachlæssig deres Poster saa flittig at opvarte, som det sig burde» og de flyttedes længer hen ad Østerport til, men da vi ifølge det foregaaende have Grund til paa den Tid at formode Steen Andersen forsat fra Corpset, i hvis Historie han ikke længere er fremtrædende, skulle vi ikke følge Belejringshistorien videre. I dens sidste Afsnit nævnes han et Par Gange (Sjæll. T. XXXV. 473, 501) som Modtager af Brædder til Arbejdet ved Østerport, et Hverv, der vistnok fulgte med Stadsmajorsbestillingen. I denne blev han, medens en stor Mængde andre Officerer aftakkedes efter den 27. Maj, da Freden blev sluttet i «de smaa Fredshuse» udenfor Kjøbenhavn.

Efter Joachim v. Breda, som døde A° 1660, blev den tapre Forsvarer af Bremerførde, Generalmajor Eckerick, den 8. Septbr. Commandant i Kjøbenhavn, hvortil han med sit Regiment var bleven forlagt, formodenligt i Anledning af det forestaaende Stændermøde, men han døde i August 1661, uden at der var Anledning til at dvæle ved Stadsmajorens Forhold til ham, saa lidt som til hans Forgjænger, eftersom de begge vare aldrende Mænd, for hvilke Commandantskabet nærmest har været en Sinecure. Om Steen Andersen har taget Del i Forberedelserne til Kongens Statscoup kan ikke oplyses; som factisk Commandant i Kjøbenhavn har han

selvfølgeligt spillet en Rolle i denne Periodes indviklede Intriger, om end officielt kun ved efter Ordre at hindre den i Byen tilstedeværende Adels Flugt. Hans Stilling medførte selvfølgeligt, at han commanderede Honnørparaden ved den unge, tapre Ulrik Christian Gyldenløves prægtige Jordefærd, som bekostedes ved at pantsætte hans Have, det nuv. Charlottenborgs Grund, fortsat lige til Stranden. Ligeledes, at han fra Torsdag den 11. October i otte Dage holdt Fæstningsportene tillukte og med hele Garnisonen var forberedt paa en Indskriden, som Adelens mærkelige Eftergivenhed i sidste Øjeblik dog gjorde overflødig; Lunterøgen fra den paa Slotspladsen opmarcherede Borgervæbning havde været tilstrækkelig til at gjøre Revolutionen ublodig. Dette Udfald gjorde Regjeringen betænkelig midt under Sejrsrusen, bragte den unge Enevælde til at frygte Revanche fra Adelens Side, men Pengemangel hindrede den i at holde stor Hær; derfor gjaldt det om i Enevældens første Aaringer, at gjøre navnlig Kjøbenhavns Garnison saa talrig og veldisciplineret som muligt var. Den under Belejringen oprettede «røde Garde», Livregimentet tilfods, havde under dens Chef, Oberst Friedrich v. Ahlefeld til Maasleben, vundet stort Ry for Tapperhed og god Mandstugt, hvorfor den ved Eckericks Død næsten samledes i Kjøbenhavn, idet kun to Compagnier blev liggende i Nakskov, hvor Chefen indtil da havde været Commandant, foruden at han var Stiftamtmand paa Lolland; nu blev han, som i den syge Jokum v. Bredas Sted fra den 28. Septbr. 1659 factisk var Kjøbenhavns Commandant under den sidste Del af Belejringen, Eckericks Efterfølger i samme Commandantskab, dog ikke som Guvernør, hvad man har villet gjøre ham til[1]); han blev ifølge sin egen Protokol dog kun Generalmajor og Commandant, men af sine servile tydske

[1]) I det allerførste Møde af «det høje Krigsraad», som er beskrevet i den militære Consilie Protokol (G. A.), har Secretair Meyer ganske vist kaldt ham Guvernør; da han var Foresat for Christianshavns Com-

Undergivne kaldtes han Excellence. Han var en meget ærgjerrig, tjenstivrig Militair, som førte stramme Tøjler og for Alvor holdt dem i sin egen Haand, saa at Stadsmajorens Virksomhed under ham maatte blive saare underordnet; naar der f. Ex. A° 1664 skulde repareres Laase og laves Nøgler, maatte han udbede sig 10 Daler dertil. — Vi have endnu de fleste af Kjøbenhavns Garnisons Protokoller fra v. A.'s Tid, og Commandanten har i dem, gjennem en Mængde Randgloser, ikke blot bevaret karakteristiske Træk af sin Tid, men ogsaa af sig selv; disse samle sig til et Billede, der stemmer ulige bedre med Eleonore Christines Opfattelse af Manden (Jammersmindet, 2. Udg. S. 16), end med den Skildring, som Dansk Biografisk Lexicon har leveret af ham. Barbariske Straffe haglede ned over Kjøbenhavns Garnison for derved at tvinge den til Lydighed, uagtet de usle Vilkaar, paa hvilke Regjeringen maatte lade Soldaterne leve. Den 11. Decbr. 1660 skrev den svenske Gesant hjem: «Her er er en stor Jammer blandt Soldaterne, som af Hunger bedrive den ene Insolens efter den anden», og den 22. s. M. indmeldte han: «Over 100 Soldater have gjort til Pris hvad der kunde findes paa Amagertorv; dernæst have de besøgt dem, der ved Stranden havde Fisk at sælge, og tilsidst Slagterboderne, hvor de have faaet dygtige Hug af Løftestænger og Forke, eftersom de ej vare vel bevæbnede», og i et saadant Opløb, som foregik i samme Aars Maj Maaned, var det nær gaaet ud over Stadsmajor Steen. Borgervæbningschefen, Frederik Thuresen, som ved den Lejlighed kom til at dræbe en Soldat, har strax derpaa sendt Kongen en Indberetning om Sagen (O. Nielsen, Kjbh. Hist. V. 244), som vi her kortelig vil referere. Fredag Aften den 25. Maj stod Thuresen i sin Dør og saae nogle Soldater gaa forbi

---

mandant og blev det for Citadellets, var der god Mening i at give ham Guvernørtitel, men da han ikke selv har brugt den, har han sikkert heller ikke faaet den.

ned til Stranden; kort Tid derefter kom nogle Borgere til ham fra Stranden og bad ham skaffe dem Fred for Soldaterne, der øvede stor Vold imod dem ved at rane fra dem alt hvad de kjøbte. Thuresen gik med Borgerne og truede Soldaterne med den Stok, han havde i Haanden, men disse brød sig ikke derom, de svarede ham frækt med «onde og ubeskedne Ord», som han roligt bed i sig, skjøndt mange Folk hørte paa dem. Medens han stod der, kom «Steen Bilde, Stadsmajor» gaaende, og for ham beklagede Thuresen sig over Soldaternes Frækhed og deres Røveri fra de fattige Borgere, idet han udtalte sin Harme over, at saadant kunde gaa ustraffet for sig, tilligemed en Trusel om at Borgerskabet derved nødtes til at tage sig selv tilrette. Imidlertid var en syg Stakkel kommen gaaende forbi med noget Brænde under Armen; en Soldat kastede sig over ham, slog og stødte ham omkuld for at tage Brændet fra ham. Da gik Stadsmajoren imod Voldsmanden, foreholdt ham denne Skjændighed og truede ham med Stokken: «Jeg skal lære Dig noget andet, hvis Du ikke lader ham gaa med Fred». Soldaten svarede: «Jeg giver Dig Djævelen, og rører Du mig, da skal Djævelen tage Dig». Stadsmajoren trak nu blank og slog Soldaten paa Skulderen, men betænkte sig hurtigt, stak Sværdet i Skeden og gik, idet han truede med at ville hente Vagten. Herover fnøs Soldaten, trak sin Degen, og efter at have kastet Skede og Bærerem fra sig, huggede han saa kraftigt efter Steen Billes Hoved, at dette vilde være kløvet, hvis ikke Thuresen havde afpareret Slaget med sin Stok. Da vendte Soldaten sig imod Thuresen, som af Nødværge kom til at dræbe ham, efter selv at have faaet sin venstre Arm saaret.

Da Soldaterne, paa Grund af Landets store Forarmelse, vare henviste til væsenlig at leve af den Service, Borgerne vare pligtige at yde dem, skjøndt deres nye Privilegier gav dem Frihed for Indkvartering i Fredstid, og da Borgerne under den langvarige Belejring vare blevne saa forarmede,

at den Service, de kunde yde, maatte blive ganske utilstrækkelig, altsaa en Grund mere for Soldaterne til at tage hvad de kunde, saa hørte slige Optrin til de jævnlige Uordener, for hvilke det blev General v. Ahlefelds Pligt at sætte en kraftig Stopper; samtidigt skulde han indestaa Kongen for Rigets Hovedfæstning og værge Thronen mod Angreb af indre og ydre Fjender. Betænker man ikke dette under Læsningen om de Hængninger, Halshugninger, «Geharquepoussierungen», Brændemærkninger, Pidskninger etc., der offenligt foregik i hans Tid, for ej at tale om de Pinsler, anklagede Soldater maatte gjennemgaa i Stokhusforhørene, saa vilde man komme til at sætte ham i Klasse med Middelalderens grusomme Inkvisitorer; men selv om man tilfulde erkjender Uløseligheden af hans Opgave, kan det falde svært nok at billige den Pris, for hvilken han bildte sig ind at kunne løse den. Det umenneskelige Soldatertyranni, som Ahlefeld indførte, fordrev lidt efter lidt alle danske Krigere fra Hæren til Flaaden; allerede d. 2. Marts 1668 skrev den engelske Consul fra Helsingør, «at de derværende stakkels Soldaters Tilstand var værre end Slavernes i Berberiet, hvorfor det danske Folk ikke havde stor Lyst til Soldatertjenesten». Det var kun 9 Aar efter Kjøbenhavns Forsvar! Og i Maj 1681 skrev en svensk Diplomat, «at man holdt den danske Nation saa lidt duelig til Krigstjeneste, at man havde ophørt med at udskrive Danske til Soldater». Svært har det været for Stadsmajoren, at tjene under et saadant Regimente, selv om hans menneskelige Hjerte Nat og Dag har baaret de macchiavellistiske Sætningers tunge Rustning, som dengang behøvedes for at leve.

Efter at Steen var bleven Familiefader og den 20. Febr. 1661 havde faaet Datteren Birgitte, har hans Svigerfaders Dødsbo uden Tvivl viist samme betænkelige Status, som de andre kjøbenhavnske Borgeres Regnskaber efter Belejringen, og Stadsmajoren har følgeligt maattet slutte sig fuldt ud til Magthaverne for at beholde Brødet til sig og Sine. Hvor

stor hans Løn var, kunne vi ikke sige nøjagtigt[1]), men en væsenlig Del af den bestod i Indtægten af et gevorbent Compagnie Fodfolk, saaledes som det var almindeligt for Fæstningernes Stadsmajorer; først fik han et af General Eckericks Compagnier, men da dette Regiment ved Nytaarstid 1662 gik over til at blive den indkaldte hollandske Ingeniør, Generalmajor Henrik Ruses, kom Stadsmajoren derved til nominelt at staa som en af denne nye Generals Capitainer (Jvfr. Beckers Saml. I. 273); i Aaret 1668 forflyttedes Ruses Regiment og Feltherre Schacks kom til Kjøbenhavn, hvorfor vi fra den Tid af finde Stadsmajorens Compagnie i dette Regiment. Feltherrens Regiment siges iøvrigt at være dannet paa Grundlag af et Fricompagni (ɔ: et Compagni, som ej var indlemmet i noget Regiment), som Major Steen Andersen Bille skal have oprettet i Kjøbenhavns Castel (Pers. hist. Tidskr. 1. VI. 192). Som et Curiosum meddele vi, at Vaabenmesteren i hans Compagnie af Feltherrens Regiment hed Christian Fürchtenicht og Corporalen Claus Paars; de have kanskee været Grandonkler til Christoffer Maurbrecher og Per Paars.

Vor Ættetavle IV udviser, at hans Familie voxede jævnt til den betydelige Størrelse af 13 Børn; alle Data om dem paa Ættetavlen ere uddragne af Steens egenhændige Optegnelser, som desuden give os nogle Meddelelser om,

[1]) Hans Mandixen havde Aº. 1659 forstrakt Kronen 6459 Spd. for hvilke han fik Pant i Norland (Sjæll. T XXXV 83,561). — Den 7. Maj 1698, altsaa atten Dage før Oberst Steen Andersen Billes Død, fik den daværende Stadsmajor, Lucas Yttersen, Bestalling som Oberst med en aarlig Gage af 1000 Daler, medens Andreas Franke installeredes som Stadsmajor med 600 Daler i Aarsløn, hvorimod dennes Eftermand Aº 1701 fik 800 Daler. Muligvis havde Steen Andersens Løn været af samme Størrelse, altsaa ret god, — naar han kunde faae den nogenlunde regelmæssigt, men endog i hans Dødsaar maatte han søge om at faae nogle Kvartaler af sin tilgodehavende Løn, og d. 19. Marts 1698 udgik en kgl. Resolution om, «at to Kvartaler af den ham resterende Gage maatte avanceres ham» (Udg. Sager fra Krigs Coll.).

efter hvem hans Børn ere opkaldte, samt Lister over deres resp. Faddere og — Faddergaver. Rækken af Faddere viser os, at Steen har fulgt med de skiftende Tider, idet han, foruden nogle faa Frænder og Venner, har valgt dem blandt de Mægtige; den omhyggelige Notering af Faddergaver har rimeligvis havt for Øje, ikke blot at gjøre Gjentjeneste, men ogsaa Gjengjæld. — Birgitte siges opkaldt efter sin Mormoder, Hans efter Feltherre Hans Schack, Friedrich efter Kongen, der selv stod Fadder og gav 15 Ducater paa Vuggen, medens Generalmajor Friedrich v. Ahlefeld gav 10 Ducater, Otte Skeel til Vallø 6 og Oberst Niels Rosenkrands's Frue, ligesom Feltherrens, ogsaa 6 Ducater. — Kjøbenhavns Præsident, Borgmestre og Raad stode Faddere til Andreas og Præsidenten gav for alle 25 Guldkroner. — Ferdinand siges opkaldt efter «Groszfürsten af Florenz, min forrige Herre». Christian opkaldtes efter Kronprindsen, der gav 20 Daler; blandt dennes andre Faddere nævne vi en Mr. Lund, som gav 1 Portugaløse, thi her er sikkert Tale om en Forbindelse med Ulrik Fredrik Gyldenløves norske Rigssecretair Lund, der paa sine Rejser til Kjøbenhavn sees at have logeret hos Stadsmajor Bille (Garnis. Protok. $^{23}/_{2}$, $^{31}/_{10}$ 1668; P. W. Beckers Saml. II. 234; jvfr. I. 273 og B. Smith, Otto Sperlings Selvbiografi S. 214 Anm. 2). Justs Faddere ere mærkelige, fordi de vidne om, at Stadsmajoren i Frederik III's Dødsaar har søgt Omgang med Diplomaterne: Den svenske Resident Lilliecrona og den brandenburgske Resident Brandt, som hver gav 20 Ducater, medens Hs. Majestæts Raad Biermann gav 8 Ducater og 1 Skuepenge. Garnisonsprotokollen viser, at man undertiden benyttede hans Sprogkundskab til at lade ham rejse om i Landet som Fører for fremmede Diplomater, f. Ex. d. 16. og 25. Juli A° 1667. De saaledes stiftede Bekjendtskaber førte vel naturligt til nærmere Forhold.

Hugos Fødsel d. 8. Novbr. 1671 fulgtes fire Timer efter af hans Død, og man kan tænke sig, at disse Begivenheder

have bragt stor Forstyrrelse i Hjemmet. Det er derfor nok værd at bemærke, at den eneste dadlende Ytring om «Stadsmajor Steen Andersen Bilde», der findes i de omtalte Garnisonsprotokoller, forekommer den 12. November 1671. Efter alle Tegn at dømme, har Forholdet imellem ham og hans Chef tidligere været upaaklageligt; de sees ikke sjældent at have rejst sammen, enten til Generalens Gods Trudsholm[1]) (ved Holbæk) eller til den muntre Otte Skeel Christensen til Vallø[2]), eller til Oberst Niels Rosenkrands's Gods, Alsted ved Sorø, og der er ialtfald ingen Mislyd at skjønne i hele Frederik den 3dies Tid; men under nævnte Dato findes følgende: «Wenn durch nachlässige Aufsicht des Stadt Majoren Steen Andersen Bilde die in und um Copenhagen und Christianshafen vorhandenen Corps de gardes, so wohl theils ruinirt also noch täglich ruinirt werden, und daher mehr einen Saustall als Corps de garde ähnlich, wird der Stadt Major hiermit beordert, der ihm beikommenden Charge nach, mittelst Zuziehung der beiden Regiments Maieurs: Messrs de la Haye und Offenberg, alle und jede dieser Corps de gardes alsofort fleiszig nachzusehen» etc. etc.

Hertil bemærke vi først, at disse Corps de gardes, ifølge en Notits af 6te November s. A.. hverken have havt Borde, Bænke eller Kakkelovne, altsaa været omtrent umulige Op-

---

[1]) Han afstod dette 459 Tdr. Hartk. store Gods til Kongen, Aº 1665, og denne betalte dermed fire Aars Gage à 3000 Daler, som Generallieutenant Jørgen Bjelke havde tilgode, mod 6874 Rdl. Afkortning i dennes fremtidige Lønning (G. A. Topogr. Saml. Trudsholm Nr· 2 og Nr. 30).

[2]) Han ægtede d. 16. Septbr. Aº 1662 Jfr. *Kirsten Bille*, Hansdatter, og bestemte til hendes Enkesæde *Billesborg*, det tidligere Rudholt ved Vallø, hvilket hun tiltraadte ved hans Død Aº 1695 d. 28. Marts. Han var en dygtig Embedsmand, godgjørende og saa munter, at han endog blev Forfatter af en Satire over Misbrug af Titler. Ikke desto mindre regnede Titler ned over ham, der fra 1672 kaldtes Justitsraad, fem Aar efter Etatsraad og tre Aar derefter Geheimeraad, hvorhos han blev Ridder 1684. Hans Frue, Kirstine Bille, der var født d. 16. Marts 1637 døde først d. 26. Februar 1704.

holdssteder om Vinteren; dernæst, at Generalmajor Friedrich v. Ahlefeld den 12. Octbr. 1671 havde lidt en slem Skuffelse, da Christian den 5te kun gjorde ham til hvid, ikke til blaa Ridder, hvilken Eleonore Christine tænkte sig som Grund til det Afsind, hvori han døde den 4. Januar 1672. Skjøndt han tillige blev Generallieutenant, hjalp det ham ikke. Jo mere vi have fundet Grevinde Ulfelds Opfattelse af ham bekræftet af hans egne Udtalelser, desto mindre Vægt bør der lægges paa den citerede Dadel, der dicteredes faa Dage før Generalen faktisk fratraadte Commandantskabet.

For at afslutte Omtalen af hans egenhændige Optegnelser skulle vi endnu blot nævne, at Steens yngste Søn, Mikkel, udtrykkeligt siges opkaldt efter Geheimeraad Wibe, «som och war hans fadder Allene». — Det gode Forhold til hans Hustru faaer sit Udtryk, da han den 13. Marts 1681 optegner, at hun er død efter syv Maaneders smertefulde Lidelser, men at han haaber paa Gjenforening med hende i de evige Boliger. — Optegnelserne slutte med følgende: «Anno 1689 paa S. Martins Aften er det ostindiske Skib Dansborg (?) strandig bleven paa Færø og Alle som der vare paa druknet, blandt hvilke var ogsaa min S. Søn Friederich. Gud være hans Sjæl naadig. Amen!»

Det var den sidstfødte Søn, Mikkel eller Michael, der tog Faderens Optegnelser i Arv. Da Mikkel døde den 2. Maj 1756, gik den lille Duodez over i hans niende Barns, Capitain Mathias Billes Eje, og gjennem hans Enke kom den til hans Sønnesøns Søn, nuværende Khrre. Carl St. A. Bille, som har holdt den interessante Relikvie i Agt og Ære, saa at de ofte flygtigt henkastede Noter endnu lade sig tyde. Relikviens store, ikke blot genealogiske, Interesse er forøget ved, at Steens Søn, Mikkel, vedblev som Faderen at fortsætte Familieoptegnelserne paa dens ubeskrevne Blade; de gjøre, ligesom Steens, Indtryk af, at begge disse Mænd have været lykkelige Husfædre i ret gode Kaar, men Mikkels røbe ringere Dannelse end Steens, blandt hvilke endog et

græsk Ord hist og her viser os, at han ikke har forglemt sine Ungdomsstudier over sin tøre og trættende, militære Embedsgjerning[1]), men paa den anden Side turde hans Fadderes Rækkefølge vidne om, at han ikke har søgt at gjøre sine Evner gjældende under Athenes Ægide; dertil var hans Tid for brusende, og Familiens hurtige Vækst tvang ham som sagt til ved mægtige Forbindelser at fortøje sig og den saa godt som muligt paa en sikker Ankerplads. Man kunde vel synes, at den studerede Mand, der A° 1698 rostes for sin «exqvisita eruditio et elegans lingvæ latinæ peritia», lettest maatte have fundet en saadan ved at gjøre sin Lærdom gjældende hos en saa lærd Konge som Frederik den 3die, men vi vide jo, at Krigen var saa godt som i Gang, da Steen kom fra Italien, samt at det ikke havde været klogt af ham, efter Krigen at opgive sin da vundne Stilling for at gribe en ganske modsat Virksomhed; at Kongens gunstige Omdømme fra Belejringens Tid næppe ganske let havde

[1]) Foruden de i Skildringen omtalte Hverv karakteriseres Stadsmajorens Gjerning ved følgende, som ere uddragne af Garnisonsprotokollerne: I Septbr. 1663 paalagde Commandanten ham at befale samtlige Vagthavende at sende nøjagtige Meldinger om alle de Personer, der passerede Fæstningens Porte; Undladelse heraf medførte Livsstraf. I samme Maaned skulde Stadsmajoren «mit Ernst» overholde, at de Fiskere, som fra Kalveboderne kom til Staden, først falbød deres Varer til Hof-Kjøkkenskriveren. I Februar 1664 overbragte Stadsmajoren til Kjøbenhavns Byfoged en Klage fra Commandanten og til denne Fogdens Besvarelse. I August s. A. udviste Stadsmajoren og en Fænrik Byggeplads til Møllen i Qvitzovs Bastion. I Juni 1665 fik en Skifertækker, som havde lagt Tag paa et Krudttaarn, Anvisning paa Betaling, at hæve hos Stadsmajoren. I Juli 1669 paalagdes det Stadsmajoren at reparere Corps de garderne af de ham betroede Midler. I December s. A. har Stadsmajoren Overtilsyn med Opisning af Stadsgravene. I Febr. 1671 bringer Stadsmajoren til Byfogden Commandantens Ordre om at nedrive et Hus, der er blevet bygget for tæt op til Volden. I Octbr. s. A. beordredes Stadsmajoren til at inddele Borgerne, som vare satte i Grundskat til Staden.

ladet sig overføre paa Steen som Professor-Emne, det har en saa klog Mand strax forstaaet.

Verdensklogskab er Steen Andersen Billes mest fremtrædende Egenskab; Spørgsmaal rejse sig, om den ikke paa sin vante Vis kvalte hans gode Hjertelag. Det lykkelige Husliv, hvorom hans Optegnelser vidne, berolige os ganske vist noget i saa Henseende, men, foruden om hans Delagtighed i hin Tids Militair-Barbari, er der opbevaret idetmindste et Træk, som for en flygtig Betragtning kan tyde paa, at han har kjøbt sin huslige Lykke altfor dyrt. Dette Træk, som Eleonore Christine, Grevinde Ulfeld, har opbevaret i «Jammersmindet», er saa vel kjendt, at vi her kun behøvede at nævne S. 21 (2den Udg.), hvis vi turde stole paa, at alle Læsere havde betragtet det der skildrede Optrin med andre Øjne end Leonore Christines og glemt, hvor hildet denne ulykkelige Bedragnes Syn maa have været. Lad os see hende sidde paa det Skib, som den 8. August 1663[1]) havde ført hende fra England til Kjøbenhavn, jævnligt frittende Peter Dreyer om Aarsagen til, at hun saaledes var bortført, men ikke tilfredsstillet ved de Svar hun fik; hun kan ikke forstaa, at man vil lade hende undgjælde for, at hendes Søn Christian i Udlandet har dræbt hendes bornholmske Bøddel, Generalmajor Fux, og i en pinlig Ventetid, hvori hun ud-

[1]) Denne Datum, som haves i B. Smiths Otto Sperliug S. 212, stemmer med Garnisons-Protokollens Melding s. D., at Grev Corfits de Ulfelds Gemalinde kom paa en engelsk Fregat og blev indsat i Blaa Taarn; men der bemærkes endvidere, at Hinrich Olivier, Skipper, kom med Hds. kgl. Majts. og Frøken von Ulfelds Gods samt Hr. Peder Dreyer fra London; muligvis var Hinrich Olivier Skipper paa dav. Oberst Ruses Galliot, som d. 28. Juli 1663 beordredes til at føre Capt. Ziegler med 12 Mand og nogle Udcommanderede directe til Dover i England, hvor de skulde melde sig til Kgl. Resident Petkum, som, efter at Kongens Brev var ham overleveret, vilde udlevere den der arresterede Grevinde Ulfeld, hvem de havde at føre hurtigt og velbevogtet til Kjøbenhavn. Capt. Ziegler afrejste til Dover d. 29. Juli, kunde altsaa nok i gunstigt Vejr være tilbage d. 8. August.

maler sig den Modtagelse, som venter hende paa det velbekjendte Slot histovre, medens den sammenstimlende Mængde forøger hendes angstfulde Spænding, hvilken hun dog mesterligt bekjæmper, saa kommer «wed 12 Slet Nels Rosenkrantz, da Oberste Lütenant oc Statz Major Steen Andersøn Bilde med nogle Musquetterer om Borde. Oberste Lütenant Roszenkrantz helste mig intet. Statz Majoren spatzerede frem oc tilbage oc gick mig flux nær, huilcken ieg en passant spurte, hvad paa Færde war. Hand suarte intet anded end: «Bonne mine, mauvois ieu»; der af war ieg liige wiisz».

Sætte vi os i Leonore Christines Sted, maa Stadsmajoren i den saaledes beskrevne Scene vise sig lige saa kold og og udeltagende som hele den øvrige Verden, der tillod Dronning Sofie Amalie at øve denne Hævndaad, men det turde hænde, at vi ved denne Betragtningsmaade kom til at gjøre ham betydelig Uret. Lad os betragte Scenen fra et friere Stade. Det er ikke blot en Commandantskabsbefaling her udføres, thi Grevinden er vel Statsfange, men Kongedatter og ikke dømt som Forbryderske; Commandant og Generalmajor Fr. v. Ahlefeld har faaet Kongens Ordre til at sætte hende fast, og han sender forud sine to Næstcommanderende med fornødent Mandskab og Instruction om ikke at indlade sig med Grevinden, blot sikre sig hendes Person og sikre denne mod al Overlast. Til Modtagelse af en fornem Statsfange vilde Commandanten kun have sendt sin Stadsmajor med Mandskabet, men naar han desuden sender sin Gardes Souschef, betyder det Honnør. Derfor bliver det paafaldende, at Niels Rosenskrands ikke hilser paa Grevinden, medens Steen Bille antageligvis maa have gjort det, siden hun fremhæver Niels Rosenkrands's Mangel paa simpel Høflighed; og jo bedre vi kjende Niels Rosenkrands som en ikke blot udmærket tapper, ja sand heltemodig dansk Adelsmand, men ogsaa som Haveelsker af saadan Rang, at han vandt Udlændinges Beundring for sin Have bag det nuværende Hotel d'Angleterre, og endelig som en for hin Tid

ualmindelig human Mand, der satte en Ære i, hvergang han kom til at vicariere for sin Chef i Commandantskabet, enten at eftergive, eller, til Adjudantens store Forbauselse, at formilde de af Ahlefeld idømte barbariske Straffe, saa tør vi stole paa, at hans Uhøflighed mod Grevinden kun var en Følge af Generalens strenge Paalæg.

Ligesom Kong Frederik den tredie var Formalist helt ud til Fingerspidserne, saaledes vare hans Trofaste det, og General Friedrich v. Ahlefeld fremmest blandt disse; derfor tør og skulle vi ikke lade disse Smaaligheder ude af Betragtning; derfor bliver det en Sag af Betydning, at en 36aarig Mand som Niels Rosenkrands ikke har en Hilsen tilovers for den fint dannede Dame, den ulykkelige Kongedatter, som han skal escortere til, ja, hvortil veed han rigtignok ikke, men vistnok til en eller anden Ulykke. Hans Uhøflighed gjör atter Stadsmajorens formodede Hilsen til noget betydningsfuldt, thi det vil sige noget, naar en ubemidlet Familiefader, der rider Tidens Storme af i Læ af en militær Stilling, vover at udsætte sig for dennes Tab ved at gaa blot et Hanefjed udenfor den Instrux, han har modtaget af en Mand som Commandanten. Forbauselsen herover voxer, naar vi derpaa see de to Herrer tage hver sit Parti; de blive ikke staaende sammen og forkorte Tiden ved Samtale, som det kunde ventes af Mænd, der optraadte efter den samme Ordre, men Stadsmajoren giver sig til at vandre op og ned ad Dækket, altsaa tydeligt nok for at faae Lejlighed til ubemærket at kunne give den ulykkelige Dame et trøstende Ord, eller paa en og anden Maade at vise hende menneskelig Deltagelse, uden derved at bryde sin Pligt aabenlyst. Selv om han handler efter Aftale med Rosenkrands, er det ikke let, allerede fordi Mandskabet har Øjne og Øren, men det bliver helt vanskeligt, fordi han ikke har det mindste personlige Bekjendtskab til den fornemme Dame, hvis Vanskjæbne vel har rørt ham som Andre, der have Hjertet paa rette Sted, men hvis aandelige Tilstand er ham

fuldstændig ubekjendt; vandrende forbi hende, søger han igjennem de Ansigtstræk, han nu seer for første Gang, at læse sig til hendes Indre, for at yde hende det trøstende Ord, hun bedst kan modtage. Hun føler hans Hensigt og vover at rette til ham det samme Spørgsmaal, som hele Dagen har ligget hende paa Læben, men det hjælper ham ikke til nærmere Bekjendtskab; derfor kommer hans Svar kun til «at gjøre hende lige viis», men saa lidet det siger directe, saa meget har det dog sagt hende indirecte, at han har Øje og Hjerte for den Strid, i hvilken hun der sidder og tilkjæmper sig gode Miner til et forfærdeligt slet Spil. Havde han kjendt Styrken af hendes Tro, eller blot kjendt hende fra andet end hendes Uvenners Omtale, havde han maaskee formet sit Svar efter hendes virkelige Behov, men i al dets Tarvelighed viser det dog os, at han har villet yde hende den Hjælp, han kunde ønske sig i en lignende Situation, og denne Villie kan, under de givne Omstændigheder, kun være udsprungen af hans Medfølelse, hans gode Hjertelag for den Lidende.

Hans Adfærd kommer til at staa endnu stærkere i dette Lys, naar vi læse de paafølgende Scener mellem Grevinden og først Capt. Bendix de Ahlefeld[1]), derpaa Generalmajor Friederich v. Ahlefeld; navnlig Scenen med den Sidstnævnte, «hvis Glæde teede sig icke alleeneste vdi hans Ansict, men hans Mund war fuld aff Latter oc løb offuer aff Lystighed», maa oprøre Enhver ved den Hjerteløshed, han viste Leonora

[1]) Imod Birket Smiths Antagelse i Jammersmindet S. 22 skulle vi her bemærke, at denne Bendix skal have været en uægte «de Ahlefeld». Han var Compagnichef i den røde Garde siden dens Oprettelse og ialtfald til Juli 1671 (Garnis. Protokol). I denne Periode haves ikke mindre end 8 v. Ahlefeld'er i tildels meget høje, danske Stillinger, nemlig: Burchard, Cay, Claus, Detlef, de tvende Friedrich, Hans og Joachim. — Om ovennævnte Bendix de A. bringer Pers. hist. Tidskr. 2. III 285 gode Oplysninger. En 9de v. Ahlefeld var A° 1664 Capitain i holstenske Landregiment og hed Dierich v. A.

Christine; men derom bør man læse hendes sandfærdige Skrift og ikke nøjes med Skildringen i D. biogr. Lexikon, som er ubegribelig, naar den fremstiller hans Adfærd ved denne Lejlighed som «udsøgt Høflighed»; større Haan kan ikke tænkes mod hende.

Jo mindre vi kunne vente i historiske Actstykker at finde Træk, som belyse en underordnet Statstjeners Hjerteliv, desto ivrigere have vi grebet, hvad Leonora Christine bød os, men dermed maa vi ogsaa lade os nøje i saa Henseende, og gjenoptage nu Traaden i Skildringen af Steens ydre Forhold i Christian den 5tes Tid.

Uagtet Fadderlisterne, som ovenfor viist, tillade os at paastaa om Steen Andersen, at han holdt sig til Magthaverne, gjenfinde vi ham i Begyndelsen af Christian den 5tes Tid ganske i samme Tjenststilling som den, han havde beklædt under Frederik den 3die. Man kan gjætte paa forskjellige Modstandere, som kunne være Skyld i saa ringe et Udbytte, gjætte paa Commandanten, gjætte paa Dronningen, det bliver dog kun Gjætteværk; vist er det, at han først paa den skaanske Krigs Tid gjorde et lille Hanefjed frem ad Vejen til Magt og Ære, idet han blev Oberstlieutenant; Bestallingen fik han i Juni 1675 (Krigsraadets Registratur Nr. 188), hvorpaa han i samme Aars August Maaned installeredes som Commandant i Citadellet Frederikshavn, hvor ogsaa den gamle Søtøjmester Michel Andersen sees at have boet paa denne Tid.

Da Commandanten, General v. Ahlefeld, lod sig naturalisere som dansk Adelsmand, altsaa betragtede dansk Adelsværdighed som et Gode, og da Steen Andersen utvivlsomt under Belejringen har gjort sig værdig til Belønning, vilde han sikkert have hjulpet denne til Nobilisation i den første halve Snes Aar efter Belejringen, medens de stod i indbyrdes godt Forhold, hvis Stadsmajoren da havde ytret Ønske om en saadan Forfremmelse; men eftersom han ingen fik, tør vi vel slutte, at han ingen har søgt, skjøndt vi maatte have

fundet det ganske naturligt, om han havde ønsket at vinde officielt anerkjendt Ret til at føre det adelige Navn og Vaaben, som hans Moders Byrd havde skilt ham ved, men som han alligevel altid brugte, baade i Udlandet og hjemme; herhjemme kaldte de officielle Skrivelser ham iøvrigt snart «Steen Andersen», snart «Steen Bille» og som oftest «Steen Andersen Bille». Magthaverne havde jo triumferet over den gamle danske Adel, af hvilken Mange solgte Landgodser til halv Pris, ja Adskillige endog godvilligt afstod deres Godser (Beckers Saml. II. 143. 147), saa at man i det nævnte Tiaar ikke havde Grund til at hævde den gamle Adels Rettigheder, eller til at forebygge Overgreb paa dem. Paa den anden Side kunde jo Kjøbenhavns Borgere betragte sig som nobiliterede, Steen Andersen altsaa ogsaa sig, og han har derfor kunnet spare at søge særligt den almindelige Ret, han ejede i Fælleskab med alle Medborgere. Naar vi ovenfor saae, at han A° 1663 indbød Kjøbenhavns Præsident og Magistrat til Fadder for Andreas, maa dette vel opfattes som et Udtryk for hans Borgersind, der ikke kunde see nogen Forfremmelse i hans særlige Nobilisation, men det hindrer ikke, at hans Anskuelse kan have ændret sig i Christian den 5tes Tid, da Adelskab begyndte at blive et efterstræbt Fortrin efter Peter Schumachers Ophøjelse til Greve af Griffenfeld. Der haves et Vidnesbyrd fra 1674 om, at Steen Andersen har havt noget at gjøre med Olstrupgaard i Sjælland, det adelige Gods, hvortil Hr. Steen Bille skrev sig A° 1634. Den 18de Juni 1674 udstedte nemlig Steen Andersen Bille et Pantebrev paa Olstrupgaard med Tilliggende, hvoriblandt Jordegods i Rønnebæk By, til Kjøbenhavneren Lüder Stiffkens Enke, men det er ikke ganske klart, om han ikke ved den Lejlighed optraadte paa Grev Hans Schacks[1]) Vegne, thi denne havde i samme

[1]) Den gamle Feltherre laa paa denne Tid dødssyg paa sin Gaard Gisselfelt, men blev dog i Live til Begyndelsen af A° 1676 (D. Saml. 2. III 340).

Gaard en Prioritet paa 4100 Daler (jvfr. Franziska Carlsen: Noget om og fra Rønnebæk Sogn S. 134 og 307). Da vi vide, at Hr. Steen Bille og tildels ogsaa hans Broder Lave havde spillet en vis Hoffet velbehagelig Rolle i A° 1660, kunde det jo tænkes, at Steen Andersen har villet støtte sine Prætensioner som den A°. 1672 afdøde Hr. Steen Billes Efterfølger i den adelige Hofkreds paa Besiddelsen af en Gaard, der længe havde tilhørt anseelige Medlemmer af hans Æt, men Grundlaget for denne Gisning er saa løst og selve Gisningen saa uvæsenlig for os, at vi betragte vor Pligt som opfyldt ved denne Omtale af Sagen. Der er nemlig fremdraget et solid Actstykke fra to Aar efter hint Pantebrevs Udstedelse, hvilket synes tydeligt at pege hen paa et fuldvoxent aristokratisk Hovmod hos den samme Steen Andersen, der A° 1663 følte sig beæret ved Kjøbenhavns Magistrats Fadderskab. Baade til Documentet og dets Behandling nødes vi følgeligt at ofre Plads; skjøndt det foreligger trykt i Dr. O. Nielsens Kjøbenhavns Historie V. 226, maa vi her aftrykke det, thi hist er det opført som et af sin Sammenhæng udrevet, stygt Exempel paa en Officers hidsige Optræden overfor Magistraten, medens vi have Grund til at opfatte den omhandlede Sag ganske anderledes. I Raadstueprotokollen berettes: «Aar 1676 den 20de August kom Hr. Oberstløjtnant Steen Andersen til Kjøbenhavns Raadstue, da vi havde med Retten at forestaa, og da vi fornam, at han var der, strax bad vi ham, at han vilde indkomme. Da han indkom, hilsede Præsidenten ham og rejste sig op af sit Sæde, bad ham, at han vilde sidde hos ham og Borgmestrene, som vare tilstede paa deres Sæde, hvilket ikke skete, men han strax begyndte og foregav, at vi vilde drage Omsorg, at de svenske Fanger kunde faae Værelser her i Staden. Hvortil blev svaret, at Magistraten havde gjort, hvad den kunde, ved Compagniets og Pesthusets Tilbydelse, desforuden lydte Hs. kgl. Majestæts skriftlige Befaling ikke til Magistraten, men til Hr. Statholder, hvortil Hr. Oberstløjtnant svarede og spurgte os ad,

om vi ikke parerede Statholder; hertil blev svaret, at vi respecterede ham og assisterede ham til Hs. kgl. Majestæts Tjeneste, men vi havde ingen Ordre til at parere ham, hvortil blev svaret, havde vi ikke faaet Ordre, saa skulde vi faa. Dertil blev givet Svar, naar vi fik den, bør vi derefter at leve. Siden blev spurgt, om vi ikke parerede ham, da Hs. kgl. Majestæt var for Wismar; dertil blev givet til Gjensvar, at det ikke skete, men til alt, hvis vi har paalagt Borgerskabet, og nu, siden Hs. kgl. Majest. er kommen til Skaane, har vi gjort efter til os [given] kgl. skriftlig Ordre. Men da Præsidenten begyndte at tale til Hr. Oberstløjtnant, at han kunde fornuftelig eftertænke, da, førend han kunde videre udføre sin Mening og Ord, blev velb. Hr. Oberstløjtnant vred, talte haarde Ord, satte sin Hat paa sit Hoved, gik ud af Raadstuen, slog Døren saa hart i, at aldrig veed man saadant at være skeet paa Raadstuen, murmurerede igjennem Raadstuehuset i mange Borgerskabets og Andres Nærværelse, som var der mødte til deres Sagers Expedition.»

Denne Beretning sætter os ind i den bevægede Tid, da Krigspartiet havde bestemt den danske Regjering til at benytte sig af den fransk-hollandske Krig for at tilbagevinde de skaanske Provindser. Flaaden var ude under Niels Juel, en stor Landhær var hvervet; den 13de December 1675 var Wismar efter 5 Timers Stormangreb bleven erobret, og i Juli 1676 gjorde den danske Hær Landgang i Skaane.

Den 7de Juni 1675 var afd. Rigsdrost Jokum Gersdorfs Svigersøn, Griffenfelds gode Ven, Generallieutenant Jørgen Bjelke, Søn af den norske Rigscansler Jens B., bleven udnævnt til Statholder paa Sjælland og Overcommandant i Kjøbenhavn, hvis Magistrat han den 22de August 1675 beordrede at arrestere samtlige svenske Undersaatter, der maatte findes i Residensstaden; fra 20de Juni 1676 fik Kjøbenhavns Borgervæbning Ordre til at overtage samtlige Vagter i Fæstningen og den blev gjældende lige til September 1677.

Naar Raadstueprotokollen taler om Hr. Statholder, saa

vide vi altsaa nu, at den sigter til den i Kjøbenhavn efterladte Repræsentant for den kgl. Enevælde, hvis Magt imidlertid kun hvilede paa Borgervæbningen, der holdt mere af at betragte Magistraten end Generallieutenanten som sin Foresatte. Enevældens Repræsentant kunde selvfølgeligt ikke tænke sig, at Magistraten kunde være en ham sideordnet Autoritet, navnlig ikke i de militaire Anliggender, og hvilke Sager vare vel under den daværende Krigstilstand udelukkende civile? Omvendt kunde Magistraten ikke lægge sin privilegerede Magtfuldkommenhed i Stadens Anliggender over i den militaire Højstbefalendes Hænder, saalænge ingen udtrykkelig kgl. Ordre paabød et saadant Subordinationsforhold. Om Belejringstilstand havde der selvfølgeligt ikke været Tale, om ikke af anden Grund, saa fordi den ikke lod sig gjennemføre med en Borgervæbning, der næppe nok adlød Krigsartiklerne saalænge den var paa Vagt, end sige naar den var afløst og havde nok af Borgerpligter at iagttage. Heraf fulgte en Uendelighed af Anledninger til Strid imellem Stadens tvende højeste Autoriteter, og, da Kongen var ved Hæren, lode Stridsspørgsmaalene sig kun vanskeligt løse, særligt ikke i det rette Øjeblik. For Statholderen gjaldt det følgeligt om at have en Mellemmand, som ved en determineret, soldatermæssig Optræden kunde bringe Magistraten til at bøje sig for hans noget ubestemte, ialtfald blot nominelle Magtfylde. Oberstlieutenant Steen Andersen fik i Embeds Medfør dette ubehagelige og utaknemlige Hverv, som han synes at have løst upaaklageligt fra begge Sider lige til 30. Aug. 1676, da det blev Magistraten for stramt; han mødte iøvrigt ved denne Lejlighed ikke som Stadsmajor, men som Vice-Commandant, thi en Instrux af 19 Juni 1676, angaaende den ham paahvilende Oversendelse af Proviant til Hæren, nævner ham saaledes. Der haves endnu «Oberst Steen Billes Regnskaber for Proviant, Ammunition og Materialier for Aarene 1676, 77 og 78, aflagte ved Krigscommissair og Proviantforvalter Emanuel Junge» (Rentek. Medd. 1878; S.

121 og 140). Denne Intendanturvirksomhed, hvoraf fulgte Opkjøb, som bragte ham i Forretningsforhold til Borgere, skulde, i Forening med hans borgerlige Giftermaal, synes at have gjort ham ganske egnet til at føre Statholderens Anskuelser til Sejr i Magistraten, men det er ikke altid let, selv for den Klogeste, at vogte sig for den Draabe, som bringer et fuldt Kar til at flyde over.

Den 2. Septbr. havde Præsident, Borgmester og Raad gjæret ud og skummede nu over i følgende Skrivelse til Kongen: «Efterdi Vinteren tilstunder, Nætterne blive lange og de fangne Svenske og andre Fremmede ere her i Byen, om det var ikke fornødent, at Borgervagten blev forstærket saaledes, at af hvert Hus uden nogen Exception skulde skikkes en Person paa Vagt under den Capitain, udi hvis Kvarter de bor. Herforuden efterdi Hs. kgl. Majt. allern. har befalet os, at vi skal af ingen Anden dependere uden af Hs. kgl. Majt. alene og Ingen parere, ihvem de monne være, hvilken store Naade vi med allerstørste Underdanighed og allerpligtskyldigste Troskab og Tjeneste erkjender og skal erkjende,» saa søgte den om, at det maatte skriftlig forundes, «eftersom i disse Dage noget er foregaaet, som os dertil tvinger, hvilket vore 2 Colleger, Borgmester T. Bülche og Johan Höjer, Raadmand, allerunderd. kan referere, om det Hs. kgl. Majt. saa behager, fordi ved Pennen det at udføre er for vidtløftigt og for Hs. kgl. Majt. at læse mulig kjedsommeligt, som ellers med besværlige Krigsaffærer er højt nok besværet.»

Paa samme Tid som dette Brev overbragtes til Kongen af Borgmester Bülche og Raadmand Höyer, var Statholderen ifærd med at udarbejde et Memoriale til Majestæten om alt, hvad han havde gjort for at samle og mustre og exercere og uniformere de udskrevne Soldater; han havde øjensynligt ikke tænkt paa at melde noget om Steen Andersens Optrin paa Raadhuset, hvorom han selvfølgeligt havde faaet Melding af denne, thi den 1. Septbr. havde Præsidenten været hos ham og de to vare blevne enige om, at Hs. Majt. skulde

holdes uden for denne Sag. Medens Statholderen skrev paa Memorialen, maa han have faaet at vide, hvor forrædersk Magistraten havde handlet ved alligevel at gjøre Indberetning, thi i hans Skrivelse foregik der et pludseligt Omslag i Tonen, saaledes:

— — «Mens som samme Karle ej kan stilles under disse Officerers Commando, som restere her i Garnisonen med de senest udskrevne Soldater og Resten af det hele Regiment, eller ordineres Underholdning og Indkvartering, uden Hs. kgl. Majt^{s}. expres Befaling, i Særdeleshed til Præsident, Borgmestre og Raad her i Staden, som have ladet dem offenligt mærke, at Hs. kgl. Majt. allern. haver befalet dem ej at parere mig eller Nogen, enddog ej nogen Tid er bleven dem anmodet, uden naar Hs. kgl. Majt^{s}. naadigste Befaling til mig udviser, at de kan og bør efterkomme den, som er dem bleven anvist til underdanigst Efterlevelse, men [som de] dog disputere og tage udi langsom Betænkende og Resolution, som [ɔ: hvad] jeg troskyldigst haver eragtet at være imod Hs. kgl. Majt^{s}. høje Respects og Tjenestes Befordring, og med al Høflighed remonstreret for dem og Præsidenten i Borgmester Bølckens og Borgmester Christen Andersens Nærværelse, [som] her i mit Hus have begjæret, at den Dispute derom imellem ham og Vice Commandanten, Steen Andersön Bille, maatte overtvert tages, og Vice Commandanten af mig paa Hs. Majt^{s}. Vegne imponeres, ej videre derom at lade sig mærke, paa det at Hs. kgl. Majt. ej med saadan Vidervärtighed af nogen af Parterne skulde blive besværet.

Saa forstaar jeg dog uformodeligen, at Præsidenten, imod hans Afsked med mig, haver samlet de andre Borgmestre med Raadmændene og underdan. suppliceret til Hs. kgl. Majt., og Borgmester Bølcken med en Anden her af Staden affærdiget.

Og forhaaber allerunderdan. at Hs. Majt. allern. imponerer Alle og Enhver at parere og efterkomme Hs. Majt^{s}. naadigeste Befaling, enten den er til En eller Flere, naar den viser paa dem, som kan og bør forrette efter Bestillings Gemäs, thi ellers skal Hs. Majt^{s}. Tjeneste herefter blive mere forsinket end som hid-

indtil, eftersom Langdrægtighed findes daglig, og derfore idelig fornødent, at man paa Hs. Majts. Vegne driver med Alvor, hvis troligen i disse besværlige Tider [skal] forrettes.

Formodendes allerunderd., at Hs. kgl. Majt. naadigst og vel optager denne min allerunderdanigste og korte Erklæring, og, om Vice Commandanten udi deres Supplication videre og for hart er angreben, [at] Vi da derimod os skriftlig [maa] forsvare. — Forblivendes med Liv og Blod stedse Hs. kgl. Majt^{s}. allerunderdanigste og tropligtigste Tjener

Jörgen Bjelke. mpp.

Magistraten havde ved denne Lejlighed ikke været «langdrægtig», thi den vidste, først at Kongen gjerne vilde være yndet af Borgerskabet, dernæst, at han hyldede Principet «først til Mølle, faaer først malet — og Ret i Tilgift,» især over en af den styrtede Griffenfelds Venner. Kongen svarede den ogsaa ganske rigtigt, at Borgerskabet ikke skulde ulejliges med nogen Forandring, da det om kort Tid skulde lettes i Vagtholdet ved Hjælp af Soldater. Kongen vilde selv bekoste, at de fangne svenske Officerer indtingedes i et eller to Huse, hvor de skulde tilholdes at forblive, medens svenske Underofficerer og Soldater skulde sættes i Pesthuset, og andre Svenske sendes til de Kjøbstæder, hvor de havde mindst Lejlighed til at føre mistænkelig Correspondance. Hermed fortjener det at sammenholdes, hvorlunde Admiralitetet d. 8. Juni 1677 fik Ordre til at sende de svenske Fanger enten til Orlogsskibene eller til Stokhuset i Kjøbenhavn, et Sted som nød endnu værre Ry end Pesthuset. Officererne skulde føres dels til Nakskov, dels til Nyborg, hvor det dog tillodes dem at leve paa egen Bekostning (G. A. Extract af de kgl. Expeditioner, som angaa Søetaten).

Statholderen, der jo ganske havde gjort fælles Sag med Steen Andersen, eller rettere sagt gjort hans Sag til sin, fik formodenligt en Næse, thi den 16 Septbr. indsendte han til Kongen sit Forsvar (D. Kgs. Hist. 163 c.). Da det jo ikke

kunde bebrejdes ham, at han havde villet tvinge Magistraten til større Villighed og Hurtighed i Kongens Tjeneste, maa man have rettet Bebrejdelsen paa et andet Punkt, thi hans Forsvar gaar ud paa, at han var nødt til at give de svenske Fanger Lov til at spadsere paa Gaderne og at sørge for sig selv, da de af Magistraten anviste Lokaler vare uanstændige eller ubrugelige. Saaledes lykkedes det ham en Tid at holde det gaaende, men efter det tabte Slag ved Lund samlede Magthavernes Vrede sig atter over Griffenfelds Venner og deres Tilhængere. Ved Juletid 1676 fik den ved Helsingborg saarede General Schack Bestalling som Kjøbenhavns Commandant og som saadan Ordre til at inddrage Statholderens to Skildvagter; dermed begyndte den Række af Krænkelser, som Hofpartiet tilføjede Jørgen Bjelke, hvem Kongen dog ikke vilde helt af med, — han fik endog kort efter den ene Skildvagt tilbage! (O Nielsen, Kjbh. Hist. V. 375) — og Steen Andersen var som brødefri altsaa nu bleven tredie eller fjerde Mand i Kjøbenhavns Commandantskab. Da General Fr. v. Ahlefelds Sygdom blev vitterlig 1671, var Niels Rosenkrands bleven Vicecommandant og 1672, ved v. Ahlefelds Død, blev han Commandant. Han var altsaa i fire Aar Steen Andersens nærmeste Foresatte, indtil Krigen kaldte ham til Nordtydskland, men i sin Commandantskabsperiode havde han store Arbejder for, f. Ex. Udgravningen af Nyhavn, saa at han næppe har havt Tid til at tage sig af Garnisonstjenesten, der sikkert heller ikke interesserede ham. Commandantskabsprotokollerne fik Lov at hvile.

Steen har som sagt i denne Tid tillige været Commandant i Citadellet Frederikshavn, hvor han altsaa fra den 11. Marts 1676 har baaret Ansvaret for den, især ved Statholder Friedrich v. Ahlefeld styrtede Rigscansler, Grev Griffenfeld, indtil denne A°. 1680 forflyttedes til Munkholmen; i Juli 1682 blev B. v. Bülow Commandant i Citadellet Frederikshavn, men vi tør ikke paastaa, at han afløste Steen Bille. Da vi A°. 1670 saae den kgl. Raad, Conrad Bierman opført

i en af Steen Andersens Fadderlister, og da vi om samme Bierman vide, at han havde været en af Griffenfelds «gode Venner», efter hvis Fald han blev omtrent eneraadende i de udenrigske Sager og fik en ikke ringe Indflydelse ved Hove, saa øjner man Muligheden af, at Castellets Commandant ikke har været for blid mod sin berømte Fange, men herom vide vi intet, og vi skulle vel vogte os for at drage Slutninger i saa Henseende fra den Omstændighed, at han efter Niels Rosenkrands' Fald, d. 3 Juli 1676 i Stormen paa Helsingborg, blev Kjøbenhavns Interimscommandant og A°. 1677 avancerede til Oberst, samt fik Patent paa Oprettelsen af et Fricompagni. Samme Compagni findes, foruden andre Steder, omtalt af Niels Juel til Sæbygaard i en Ordre af 9. Juni 1678 (G. A; hans Copibog) om Landmilicens Fordeling paa Flaadens Skibe, idet 40 Mand af «Oberstlieut. Steen Andersens Compagni» commanderes til «Havmanden», men heri ligger selvfølgeligt ikke, at Steen Andersen selv førte sit Compagni; det har kanskee været en Erstatning for det Compagni af Feltherrens Regiment, som Steen mistede ved Hans Schacks Død d. 28. Febr. 1676.

Bemærkes det, at Steen Andersen blev nobiliteret den 3. Maj 1679, kunde deri snarest findes Støtte for Formodningen om, at han til Magthavernes Behag har viist sig haard mod Griffenfeld, men derimod kan henvises til Mængden af Nobilisationer i Fredslutningsaaret 1679, nogle og tyve mod 1—5 i de Aar nærmest deromkring. Da Patentet har flersidig Betydning for Billeættens Historie, give vi det Plads paa dette Sted.

Stempel 100 Rixdaler.

Wi Christian dend femte af Guds Naade Konge til Danmarck oc Norge de Wenders oc Gothers, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn oc Dytmersken, Grefve udi Oldenborg oc Delmenhorst, Giøre alle vitterligt, at vi udi allernaadigst henseende til dend allerunderdanigste, troe, tapper og ufortrøden tienneste, Som woris Obrister og Vice Commandant her udi woris Konge-

lige Residentz Stad Kiøbenhaffn Osz Elskelige Steen Andersen Bille Os Saavelsom woris Elskelige Kiære her Fader Sallig og høyloulige ihukommelsze udi mange Aar giort haffuer, og endnu fremdeelis agter at giøre, allernaadigst haffuer bevilget og tilladt, Saa og aff voris absolute Souveraine Kongelige magt og myndighed wed dette woris obne breffs Krafft allernaadigst bevilger og tillader, at hand og hans Rette Egte Liffs arffuinger og Descendenter aff Mand og Quinde Kiøn her effter udj alle maader aff alle og een huer, skulle agtis, æris og holdis lige Ved Andre gamle paa Fæderne og Møderne aff Adelige Anher og Slægter ægte fødde og baarne Tourniers og Rette Riddermeszige Adelsfolch og nyde de samme Privilegier, Friheder og benaadninger, Som Andre udi wore Riger og Lande ægte fødde og baarne Riddere og Svenne nn med benaadede ere eller i Fremtiden med benaadis kunde.

Og haffuer wi herforuden allernaadigst bevilget og tilladt, at hand og hans Rette egte Liffs Arfuinger og Descendenter aff Mand og Quinde kjøn herefter og till ævig tiid maa bruge og føre det Samme Adelige Waaben og Samme Naffn, som hans Fader afgangne Hr. Anders Bille til Rosendal etc. for hannem brugt og ført haffuer. Forbydendis alle og een huer her imod som forshreffuet Staaer at hindre eller i nogen maade forfang at giøre under Voris og Voris Kongelige Arff Successores udi Regieringen høyeste unaade.

Giffuet paa Vort Slot Kjøbenhaffn dend tredie May Aar efter Christi Fødsel It Tusind Sex Hundrede Halffierdesindstyve oc Nii Voris Regierings Tiende.

Christian

(L. S.) under vort Zignet

Luxdorph.

Da vi ovenfor, (I. 130) have omtalt, at Steen A°. 1680 skal have foræret til Universitetsbibliotheket en Tavle, «hvorpaa var malet det Slag mellem Christian d. 4de og de Svenske 1611,» hvilket muligvis har været Vidsøtræfningen, kunne vi ikke undlade her, med Henblik til Adelspatentets

Datum, at fremsætte den Formodning, at hans nye Adelskab i hans Øjne kan have forringet Værdien af hans Relikvier efter Faderen, og vi støtte os herved til et Vidnesbyrd om, at han kan have sat saa stor Pris paa sin nye Stand, at hans Svigersøn, Jens Simonsen til Sødal, d. 21. Juni 1681 ogsaa maatte lade sig nobilitere (G. A. Geneal. Saml. Specialia Nr. 43); vi tør dog ikke paastaa, at dette, hvorom iøvrigt intet findes hos Riegels, skete ifølge Oberst Steens Ønske, eller ved Hjælp af hans Indflydelse, men da vi vide, at han paa nævnte Tid var saa højt anseet, at han ikke blot Aº. 1679 var Medlem af Commissioner som den, der skulde prøve et Forslag til Belysning af Kjøbenhavns Gader (O. Nielsen, Kjbh. Hist. V. 97), og Medlem af Krigs Collegiet, men Aº. 1683 sammen med Jens og Niels Juel, Sehested, Vibe og Schack var Medlem af den Regjering, «General-Commissariatet»,[1]) som indsattes i Anledning af Kongens Rejse til Holsten, saa kan den saaledes tiltagne Anseelse vel have givet hans adelige Selvfølelse Vext nok til ej at kunne taale en uadelig Svigersøn, og til ej videre at agte sit Adelskabs arvelige Moment.

Den sidste Meddelelse om hans Sæde i Regjeringscommissionen giver Anledning til at bemærke, at han endnu der nævnes som «Steen Andersson»; da den er kommen til os bl. a. igjennem Vilhelm Julius Coyet, som Aº. 1682 var bleven extraordinair svensk Envoyé ved det danske Hof og havde

[1]) Nº. 545 for Aº. 1683 af «Indkomne Sager til Krigscollegiet» er en Skrivelse til Kongen fra Regjeringsraadet, hvis Medlemmer nævnes saaledes: Geheimeraaderne Baron Juel, General-Admiral-Lieutenant Niels Juel, C. Sehested, M. Wiibe, K. Thott, Præsident P. Resen og Krigsraad Bille. Skrivelser af sildigere Dato fra Vicecommandant og Oberst Bille vise dog ganske bestemt, at han ikke da havde nedlagt sit Vice Commandant Embede, f. Ex. Registratur Nº. 715 af 8 October 1683. Hans egenhændige Underskrift, som haves paa dette Brev og flere Steder, viser, at han ikke fordoblede sit Fornavns Vocal; det burde altsaa, overalt hvor han er omtalt eller opkaldt være skrevet «Sten», og jeg maa beklage at have givet efter paa dette Punkt for en Anmodning fra nulevende Familie Medlemmer med Navnet «Steen».

faaet Underretningen fra den hollandske Diplomat Moering, (D. Saml. 2. V. 121) er det ganske mærkeligt, at disse Diplomater ikke bedre respecterede hans lovlige Ret til Billenavnet; det viser formentlig hen til, hvad hans Medborgere kaldte ham i daglig Tale og af gammel Vane. Officielt kaldtes han selvfølgeligt ved sit Ætnavn, f. Ex. da han i Ceremoniellet for Enkedronning Sofie Amalies Ligbegjængelse A°. 1685 nævntes øverst i § 4 blandt de Herrer, der skulde bære Liget fra Kirken til Ligvognen (D. Saml. 2. V. 270), og han regnedes utvivlsomt blandt Hovedstadens fornemste Mænd.

Hvorledes han brugte sin Anseelse og Indflydelse, er det vel vanskeligt at documentere, men Spørgsmaalet rejser sig med saa gyldigt Krav paa Besvarelse, at vi idetmindste maa give nogle Momenter til den, idet vi fremlægge Samtidiges Ytringer om ham og see hen til de Mænd, med hvilke han plejede Omgang.

Fra de egenhændige Optegnelser vide vi, at Steen alt A°. 1670 havde kgl. Majts. Raad, Conrad Bierman til Fadder hos sig; denne Badenser havde, som ovenfor sagt, efter Griffenfelds Fald faaet stor Indflydelse paa de udenrigske Sager og var A°. 1681 bleven adlet under Navnet Ehrenschild, men han var ikke videre yndet af Diplomaterne, fordi disse aldrig med ham kunde bringe deres Sager til Afslutning, hvorfor de kaldte ham «le père des difficultés». Blandt danske Folk havde han et slemt Ord paa sig for at være tilfals, og Mange havde Aarsag til at ønske ham en Afløser, men et godt Rygstød havde han i Geheimeraad Mikkel (Michael) Vibe, som A°. 1680 var Gudfader til Steens Søn Mikkel. De Mange, som ønskede at komme af med Bierman, kastede deres Øjne paa den berømte svenske Historiker, Samuel Puffendorf, der havde faaet Anledning til at ønske Tjeneste i Danmark. Han havde nemlig i sine Skrifter storligt berømmet Kong Carl X Gustav, ikke mindst fordi denne, trods hans Soldaternatur, i høj Grad havde respecteret det

svenske Rigsraads Ytringsfrihed; derved havde han paadraget sig Kong Carl d. 11tes Mishag, og hans Fjender pustede saa kraftigt til Unaadens Ild, at han fandt det klogest at fortrække; men da han havde fem Døtre og ikke var velhavende, maatte han søge Erhverv der, hvor man paaskjønnede ham mest, og det var i Danmark, hvor endog Geheimeraad Mikkel Vibe var iblandt dem, der modtog ham som en stor Mand, hvem det var godt at knytte til dansk Statstjeneste, om ikke just ved at give ham Expectance paa Biermans Embede.

Geheimeraad Vibes Omgangskreds, til hvilken Oberst Bille hørte, modtog følgeligt Puffendorf venskabeligt og gav ham Raad om, hvorledes han skulde bære sig ad; Puffendorf fulgte Anvisningerne og bevægede sig A°. 1688 i de kjøbenhavnske Magthaveres Kredse, hvor han halvvejs fik Løfte paa at komme til at afløse den danske Envoyé i Paris, Meyercrone, en Stilling der vilde give ham 10,000 Daler aarligt, men Puffendorf ønskede at faae et fast Embede i Danmark, inden han lod sig bruge udenlands. Gjennem den deraf følgende Frem- og Tilbagesnak kom Ehrenschild under Vejr med, at Nogle vilde bruge Puffendorf til at fortrænge ham, og han ilede derfor med at lade Kongen forstaa, hvor utilraadeligt det var at tro en Overløber fra det suspecte Naboland.

Sverigs Envoyé i Kjøbenhavn var paa den Tid Anders Lejonklo, med hvem Oberst Bille havde plejet megen Omgang. Da han saae hvor særdeles imødekommende Bille havde været mod den i svensk Unaade værende Puffendorf, fandt han det klogest at omgaas Bille med større Forsigtighed end hidtil, og denne Beslutning modnedes hos ham efter et Nytaarsgilde hos Sjællands Biskop, Hans Bagger, hvor han traf baade Puffendorf og Bille, og hvorefter han i Brev af 7. Januar 1688 til Kong Carl XI. indberettede sin Hensigt i følgende karakteristiske Udtryk:

«[Puffendorfs] förtrognaste wänner här, så mycket jag

än har kunnat märka, äro fuller Biskoppen och Vice-Commendanten Öfwerste Bille, hwilkas inrådende han mycket följer, warandes bägge kloke och indbundne nog. Och såsom bägge desse äre, som jag förtroligaste wänskap har plägat med härtilldags och icke utan nytta för Eders Kgl. Majts. tjenst, sä får jag något warsammare umgå dem härefter, och icke mere utlåta mig emot dem än jag tror på, att hwar och en må wäl weta, kunnandes nogsamt tänka, att de intet spara lära att säga och förtro det Puffendorf igen. Biskoppen står eljest mäkta wäl hos Konungen, och har stort appuy af Wibe och det anhang, wet också secretissima af det som passerar» & c. (D. Saml. 2 V. 179).

Den sidste Sætning forklarer den Mærkelighed, at vi træffe Oberst Steen hos Biskop Hans Bagger. Denne Mand, som i en Alder af kun 29 Aar var bleven Sjællands Biskop A°. 1675, var nemlig gift med Griffenfelds Søster, Margrete Schumacher, og havde derhos i en Bededagsprædiken d. 18. April 1684 været saa fritalende i «at stikle paa Kongens Alliancer med fremmede Religioner og Tyrker», at han var bleven suspenderet. Ganske vist var Oberst Steen nu friere stillet, idet hans Frue, Karen Mandixen, jo var død A°. 1681, men hans yngste Søn var kun otte Aar gammel, og selv var han saa højt oppe i 60'erne, at en oppositionel Virksomhed, der muligvis havde ligget for ham i Griffenfelds sidste Tid, nu maatte være ganske utilraadelig for ham at slaa ind paa. Biskop Bagger havde imidlertid ikke ladet sig kyse af Suspensionen, men var faa Dage efter bleven gjenindsat i sit Embede (O Nielsen, Kjbh. Hist. V. 340) og havde i de følgende Aar vundet en saa høj Plads iblandt Landets Stormænd, at der, trods hans Svogerskab, intet riskeredes ved at holde Omgang med ham; denne Omgang tør nok snarest være at opfatte som et Vidnesbyrd om Oberst Billes Verdensklogskab, lige saa godt som de 50 Daler, han A°. 1685 gav til Frelsers Kirke paa Christianshavn (Kjbh. Dipl. III. 790). En Familiefader paa hin Tid maatte ofte bugte sig frem ad

underlige Veje for ikke at tabe Ligevægten. A°. 1682 var Landets Tilstand saa ulykkelig, at Præsterne som sagt holdt Kirkebøn for at afvende Landets øjensynlige, totale Undergang (D. Saml. 2 V. 87); men det hindrede ikke Oberst Bille fra i April 1683, da hans Søn, enten Hans eller Andreas, skulde drage i fremmed Krigstjeneste, at søge om han maatte beholde sin Lønning ubeskaaren, samt A°. 1687 at søge Kongen om et aarligt Gagetillæg. Hvorledes man dengang maatte tage med den ene Haand, hvad man gav med den anden, see vi endnu tydeligere i April 1691: Den 25de afknappede Regjeringen hver Embedsmands Gage, som oversteg 200 Daler, ikke mindre end tyve pro Cent alene i Fortifications Skat, men den 21de s. M. var der udgaaet et kgl. Rescript om Pensioner og Benaadninger, hvori der bl. A. tillagdes Steen Andersen Bille *med Hustru* paa Husumgaard en aarlig livsvarig Pension paa 200 Daler, at hæve af Kjøbenhavns Amts Indkomster (Riegels Chr. V. S. 586).

Denne Bestemmelse i Rescriptet har mangesidig Interesse for os, først fordi den viser os, at den 60aarige Enkemand maa have giftet sig anden Gang. Benzons Stamtavler oplyse, at hans anden Hustrus Navn var Rebekka Elisabeth Poppe, men intet om hendes Familie. I Kjøbenhavns Garnison tjente A°. 1666 en Menig Johan Poppe, som A°. 1675 var overgaaet til Sjællandske Regiment som Corporal, men Oberst Bille har sikkert ikke nedladt sig til hans Familie, saa lidt som til den, af hvilken Pramskipper Peter Poppe paa Ejderen var Medlem. I Aaret 1675 finde vi derimod en Capitajn Alexander Poppe i Dronningens Livregiment paa Kronborg, og selv om hans Navn af og til skrives Popp, tør vi med størst Sandsynlighed i hans Familie søge Steen Andersens anden Hustru. Vi vide for lidt om hende til, at yderligere Efterforskninger af hendes Familieforhold kunne lønne sig. Dette andet Ægteskab er især interessant, fordi det tyder paa, at Brudgommen maa have været en for sin høje Alder usædvanlig rask og rørig Mand. Hermed stem-

mer det, at han endnu i Aaret 1697 sees at have virket som Vice Commandant, da han indgav Forslag om en nyttigere Anvendelse af den vagtfrie Milice (Indk. Sager til Krigs Coll. Nr. 87). Før A°. 1682 havde han rigtignok maattet afgive Commandantskabet i Citadellet Frederikshavn, men til Gjengjæld finde vi ham fungerende som Overcommandant i General Schacks Fraværelse. (Udgaaede Sager fra Krigs Collegiet d. 5. Juni 1694 og 20. April 1695). General Schack tog nemlig Tjeneste i Wolffenbüttel for et halvt Aar ad Gangen, men beholdt i den Tid baade sin Charge, sit kjøbenhavnske Commandantskab og sit Regiment. Da der A° 1695 vare mange Tyverisager i Garnisonen og Politi-Collegiet gjorde Mine til at lade dem trække i Langdrag, tilraadede Oberst Bille, at den engang forordnede Inkvisitions Commission i Stokhuset, hvis skarpe Forhør med adskillig Tortur vare berygtede, maatte vedblive at virke (ibid. Nr. 455). Oberst Bille træder ogsaa frem A°. 1690 i Anledning af et storartet Slagsmaal mellem Garnisonens Soldater og Nyboders Folk.

Paa disse og mange flere Steder kaldes han i hele Perioden fra Nobilisationen til hans Dødsdag d. 25. Maj 1698 *Oberst* Bille, kun med Undtagelse af et Uddrag af en Ansøgning, han indgav i Novbr. 1694 om at faae en Søn indskreven som Lærling, og hvori Krigscollegiet kaldte ham *Brigadier*, samt af et Brev fra A°. 1697, hvori Brigadier Gersdorf kalder ham Brigadier Bille. Om denne Titel har været mere berettiget end den Generalstitel, man i en senere Tid har tillagt ham, tør vi ikke afgjøre.

Hin Rescriptbestemmelse viste os dernæst, at Oberst Steen boede paa Husumgaard. Vi finde dog en Ansøgning af 11. Juni 1695, hvori han beder om at faae hine 200 Daler udbetalte paa Amtstuen (Indk. Sager Nr. 247). Den Gaard, paa hvilken han sagtens tilbragte Somrene i sine syv sidste Leveaar, kan da hverken have været den ved Ringkjøbing eller den i Sønderjylland; det vilde ogsaa have været besynderligt, om den fuldblods Kjøbenhavner med de mange gode For-

bindelser i hin Tid havde valgt at ligge paa Landet ved Vesterhavet.

Sandsynligvis er Talen om den Fogedgaard i Husum, Kjøbenhavns A. Sokkelunds Herred, som den 5. August 1658 af Kongen overdroges til Jens Jacobsen af Halland (Sjæll. T. XXXIV 657), og i saa Fald er det vel den samme Gaard, paa hvilken Eleonore Christine, efter at være løsladt af Fængslet den 19. Maj 1685, afventede Kongens Komme fra Norge, for saa at drage til Maribo Kloster. Det fejler ikke, at den Dobbelt-Coloni af adelige Damer, som da boede paa den en Mil fra Kjøbenhavn liggende Gaard,[1]) har indrettet den saa godt og herskabeligt, at den aldrende Oberst, kun sex Aar derefter, har kunnet finde sig vel i det Hjem, de havde efterladt. Han skal være jordet i Kjøbenhavns Frue Kirke (Klevenfeldt), men vi kunne ikke oplyse om hans Jordefærd hædredes med Salut af 3 Gange 9 Kanonskud, saaledes som hans Eftermands blev det A°. 1701.

---

[1]) S. Birket Smith, Eleonore Chr. Ulfeld paa Maribo Kloster. Side 7—8. D. Saml. 2 V. 140 f.

Anm. Med Hensyn til den Jens Meyer, med hvem Oberst Steen Billes Søster, Kirsten Andersdatter var gift (Ættetavle IV), maa jeg her henlede Opmærksomheden paa Side 494 i det nys udkommne 3 Hefte af Dr. O Nielsens Kjbhvns. Histories 5 Del, da de der opførte Navne paa Byfoged Jens Mouritsens Hustru og Børn gjøre disse tvende Jens'ers Identitet saa meget mere sandsynlig, som Oberst Steen Andersen Bille optraadte i Byfoged Jens Mouritsens Skifte med Værgemaal for dennes to Børn (Medd. af Dr. O Nielsen).

Imellem Oberst Steen og dennes Efterkommere indskyde vi her en kort Fortælling om den forhen nævnte, sidste Mand af Steen Bille Jensens Linie. Saavel Kronologien som Hensynet til at faae Oberst Steens Efterkommere frem i et samlet Billede, byder os at give dette Indskud Plads paa dette Sted.

B. 1. **Jørgen Bille** til Junget- og Ellinggaard.

Side 336 i foregaaende Afsnit blev det omtalt, at Hans Bille Steensen til Jungetgaard havde to Døtre og Sønnen *Steen*, som arvede Jungetgaard. Om denne Søn vides ikke ret meget, ikke engang hans Fødselsaar kan bestemmes nærmere end til 1650'erne. Sikkert er det dog, at hans Opdragelsestid faldt i Enevældens tidligste Periode, og dette forklarer, at han lod sig gjøre til Cancelliraad d. 6. Maj 1684, da Christian d. 5te holdt sin sidste store Titeluddeling paa Rosenborg (P. Brock. Rosenborg I. 133). Steen var gift med Jfr. Mette, Datter af Axel Sehested til Stougaard og Fru Øllegaard Tott til Næs (Benzons Stamtavler; jvfr. Pers. hist. Tidskr. I. III. 189).

Med sin Frue (død A°. 1739) havde han de tre paa Ættetavle II nævnte Sønner, af hvilke den yngste, *Jørgen Bille*, blev saa fremragende, at han ej kan lades uomtalt, skjøndt han døde sønneløs.

Han er sandsynligvis født i sin Farfaders formodede Dødsaar 1672, og han blev tidligt bestemt for Sølivet, men først d. 30. April 1689 optagen i Lærlinge Compagniet, hvorfra han d. 25. Novbr. 1693 udtraadte som Sø-Lieutenant med 200 Daler aarlig Gage; d. 25. Septbr. 1697 fik han fornyet kgl. Tilladelse til at gaa i udenlandsk Tjeneste (G. A. Extract af kgl. Expeditioner i Søetaten. Udgaaede Sager fra Krigs Collegiet). Snart efter Hjemkomsten blev han Capitain, og som saadan finde vi ham opført under Nr. 46 i Registret til Gardes Efterretninger, som viser, at han allerede i Marts 1703 blev Commandeur Capitain.

Dette raske Avancement i Løbet af 10 Aar er paafaldende, og naar man ikke seer nøje paa Aarstallene, kommer man deraf til at formode, at han maa være den «Captain Bille», som i Niels Juels Rapport af 25. Juli 1679 (Gardes Efterretn. I. 246), sammen med to andre Søofficerer, frem-

hæves med Udmærkelse for deres Optræden «i det sidste Slag». Rapporten nævner ham desværre ikke ved Fornavn, men han er aabenbart identisk med den «Lieutenant Bille», hvis Ankomst Niels Juel melder til Rigsadmiral Henrik Bjelke i et Brev af 26. Juli 1677 (G. A.; Niels Juels Copibog), dog atter der uden Fornavns Nævnelse.

Det vilde have været os umuligt at fremsætte blot en rimelig Formodning om, hvor denne første officielt anerkjendte Søhelt af Bille-Ætten skulde søges, dersom ikke W. v. Benzons Stamtavler havde givet et Vink, som førte os paa det rette Spor. Af vor Ættetavle I see vi, at *Unge Eske Billes* Søn *Peter* d. 14. Januar 1649 ægtede Margrete Cathrine Akeleje, Knudsdatter, hvis sjette Barn hed *Gabriel*, der vel altsaa er født omtr. A°. 1654. Om ham siger Benzons Stamtavle, at han døde A°. 1689 som *Schoutbynacht* og Herre til Holsegaard, samt at han havde ægtet Fru Birgitte, Grevinde Holk. En Liste over Søetatens Officerer fra A°. 1680 opfører virkelig «Velb. Gabriel Bille» blandt Sø Capitainerne med 300 Rdl. aarlig Gage, men den Pakke, hvori Listen findes, er ogsaa den ældste, som haves af de til Geh. Ark. afleverede Expeditioner. Listen viser, at der paa den Tid ikke fandtes nogen anden Bille i det danske Søofficerscorps, hvilket sagtens er Grunden til, at hans Fornavn almindeligvis udelades. Som Bisidder i Krigsret og Ansøger om Rejsetilladelse har han nogle Gange egenhændigt underskrevet sig «G. Bille». I senere Pakker see vi kgl. Ordrer til at Capt. Bille skal have Gageforbedring indtil 400 Rdl; og fra A°. 1686 nævnes kun en Schoutbynacht Bille. Det vil allerede heraf være klart, at det er Unge Eske Billes Sønnesøn, der har udmærket sig under Niels Juel og derved har kastet lysende Glands over den Gren, hvis sidste Skud han var; Vovehalsen Peter Skrams Blod flød jo ogsaa i hans Aarer; men for at Ingen skal nære Tvivl om Rigtigheden deraf, skulle vi pege paa en Udnævnelse af 20. April 1689, som forfremmer Capt. von Støcken til afdøde Schoutbynacht Billes Efterfølger og

paa en kgl. Resolution af 27. s. M., hvorved *Schoutbynacht Billes Enke, Birgitte, Friherinde af Holk*, tillægges 150 Rdl. i aarlig Pension. Skjøndt vi ikke kunne oplyse, hvori hans Heltedaad har bestaaet, saa er det klart, at den maa have været opsigtvækkende, siden den kun 32aarige Mand hædredes med en Grad, der bragte ham i Klasse med Oberstlieutenanter. Stamtavlens Data om ham ere ifølge ovenstaaende bevislig rigtige, og Formodningen om, at Jørgen Bille var den fremhævede Søhelt, falder af sig selv til Jorden.

Det er dog ikke udelukkende gjennem Søslag og i hjemlige Farvande at en flink Sø-Officer kan vinde Udmærkelse; Sølieutenant Jørgen Bille vandt sikkerligt sin, (jvfr. Gardes Efterretn. II. 70). dels i sin udenlandske Tjeneste, fra Vaaren 1697 til Efteraaret 1699, dels som Næstcommanderende ved «Lærlingecompagniet» under Commandeur Christen Thomsen Sehested, der kort efter rejste udenlands og efterlod Bille som Chef ad interim, hvilken højtbetroede Post han synes at have overtaget ved sin Hjemkomst. At han fik den var mærkeligt nok, thi han havde været den sidste i Rækken af de otte Lærlinger, som A°. 1693 samtidigt udnævntes til Sølieutenanter, men i hin Tid spillede Skolekarakterer ikke nær den Rolle, man senere tillagde dem, og man forstod dengang saare vel, at Skolesinker meget godt kunne blive de Fremmeligste i det practiske Liv. Den 22. Octbr. 1699 udstedtes Bestalling for Capitain Jørgen Bille, hvis Hovedvirksomhed utvivlsomt gik ud paa at reformere Opdragelsesmaaden for de danske Søofficerer. Christian den 5tes Død og det paafølgende Regjeringsskifte lagde vel Hindringer i Vejen for Reformer, thi selv efter at de sorte Flag, som i et helt Aar vajede fra Kronborg og Kjøbenhavns Toldbod, den 10. Septbr. 1700 vare ombyttede med de gamle røde, varede det lige til den 8. Juli 1701 førend Søcadetcorpset oprettedes og dets Øvelseslocale paa Holmen højtideligt indviedes bl. a. med ni Kanonskud. En Kgl. Bevilling af 4. Februar 1702 siger udtrykkeligt, at det er efter Capitain

Billes underd. Forestilling, at det tillades de otte ældste, *eller dertil bedst skikkede* «Cadets de marine», at søge Employ paa den engelske Flaade. Sandsynligvis blev det overladt til Capitainen at vælge de otte Cadetter, og dette Valg har sikkert skaffet ham de Vragedes Had; vist er det, at der i samme Foraar blandt Cadetterne viste sig saa stor Uvillie imod ham, at det kom til Krigsret, hvis Dom ikke maatte offenliggjøres, førend den havde været forelagt Kongen. I den paafølgende September Maaned afskedigedes to Cadetter «paa graat Papir», medens en tredie fik ordenligt Afskedspas, men om det var i Anledning af Krigsretsdommen tør vi ikke afgjøre. Den 17. Marts 1703 fik Jørgen Bille sin Bestalling som Commandeur-Capitain, men tre Dage efter aftakkedes han fra Søcadet-Compagniet, hvor Capt. Thamsen blev hans Efterfølger, og d. 23. October fik Comdr. Capt. Jørgen Bille sin Afsked fra Marinen. I Marts 1705 undergik Søcadet-Compagniet en Omorganisation under Ledelse af Chefen, Commandeur Chr. Thomsen Sehested, og Cadetternes Tal sattes til 62. Alle disse Data tilsammentagne give Indtryk af, at Jørgen Bille ikke har gjort Lykke ved sin reformatoriske Virksomhed, men ligesom hans Udnævnelse til Commandeur-Capitain maatte føre ham bort fra Posten som Næstcommanderende ved Cadet-Compagniet, der var en Stilling for Capitainer, saaledes have vi ogsaa en bevislig og god Grund for hans Afsked saa kort efter hin Udnævnelse. I Aaret 1703 var han nemlig bleven trolovet med Jfr. Ida Rodsten, Frederiksdatter, hvem han ægtede d. 22. Januar 1704 paa Vraa, som ejedes af Brudens Moder, Enkefrue Kirstine Beck. Denne havde af Ejler Evert Banner kjøbt Ellinggaard ved Fladstrand (J. Saml. VII 233), hvilken Gaard tilligemed andet vendsysselsk Gods blev Brudens Medgift og det unge Pars Residens. En jydsk Godsejer kunde umuligt i hin Tid tillige være Søofficer, naar han ikke havde en meget paalidelig Forvalter, og Manglen af en saadan forklarer naturligst Jørgen Billes Afskedigelse; at han

samtidigt modtog den da anseelige Justitsraadstitel viser noksom, at han ikke var i Unaade.

Stillingen som Magnat krævede dengang Forgylding af en Titel; denne blændede sikkert ikke Jørgen Bille, der bevarede aabent Øje for Samfundstilstandene og i sin Person gjorde den danske Adelsmands Væsen til Et med Sømandens og Godsejerens. Ligesom han selv bevarede sin Kjærlighed til den Stand, han havde forladt, saaledes haves der ogsaa Beviser for, at Flaadens Styrere tyede til ham i paakommende Tilfælde, f. Ex. i Maj 1712, da de udbad sig Hjælp af «Justitsraad Bille» for at faae en i Aalborg opbragt Kaper repareret og ekviperet.. Under Krigen modtog de ogsaa med Glæde Justitsraad Billes Forslag om Bygning af Embarquementsbrygger ved Fladstrand, samt af Hestebroer til de Smakker, paa hvilke Rytteri førtes over Havet. Tordenskjold synes især at have omfattet disse Arbejder med Interesse, thi i Novbr. 1716 paalagdes det Admiral Judichær at conferere med Bille og Tordenskjold om disse Bryggers og Broers Bygning. Det kan dog næppe have været denne ringe Fællesinteresse, som A°. 1719 gav Tordenskjold Anledning til at besøge Jørgen Bille paa Ellinggaard, et Besøg hvorom den locale Tradition har bevaret følgende Træk af den berømte Søhelt.

Da Tordenskjold engang i Aaret 1719 havde fægtet med Svensken i Kattegat, fik han Lyst til at besøge Jørgen Bille, men Vinden var ugunstig og Barkassen satte ham derfor iland ved Strandby, omtr. en Mil nord for Fladstrand, hvorfra han altsaa maatte leje en Mand til at kjøre for sig. Idet nu Vognen kjørte ud af Bondegaarden, tørnede den mod noget og væltede baade Søhelten og Bonden ud i Bløden. Ved Synet heraf blev Bondens Hustru bange for, hvad den hidsige Tordenskjold kunde falde paa at tractere hendes Mand med, og hun løb frem for paa sine Knæ at bede om Skaansel. Tordenskjold arbejdede imidlertid med Bonden paa at rejse Vognen, og da de begge paany vare

komne til Sæde i den, sagde han venligt til Konen: «Det var jo mig, der sad til Roers, saa maatte jeg dog vel hjælpe Skuden paa ret Kjøl igjen!» (I. Saml. IV. 204). — Naar vi mindes, at Peter Wessel søgte Kongen om at blive Søcadet A° · 1706, men først fik kgl. Udnævnelse dertil fra Venedig d. 11. Januar 1709, hvorpaa han allerede d. 17. Juli 1711 udnævntes til Underlieutenant, saa turde der i disse Data ligge et tydeligt Vink om, at denne uvidende norske Skræderdreng og senere kjøbenhavnske Tjener i Aarene 1707 og 8 maa have faaet god Privatundervisning og vundet en Magnats Indflydelse for sig; Jørgen Bille havde jo selv brugt $4^1/_2$ Aar til at gjennemgaa sit Lærlinge Cursus. Det lader sig næppe mere godtgjøre, hvem der har taget sig faderligt af den norske Dreng og gjort ham til den Sømand han blev, men i denne Fortælling haves et Fingerpeg, som vi ikke tør lade upaaagtet. Jørgen Bille og Tordenskjold *kunne* ganske vist under Krigen have lagt Plan til hin Bryggebygning, uden at de dertil have behøvet tidligere indbyrdes Kjendskab, men den unge Søhelt maa i hvert Fald have havt god Introduction hos den meget ældre og fornemme Godsejer for at kunne forhandle med denne.

A°· 1722 mistede Jørgen Bille sin Frue (Klevenfeldt), men dette Tab synes kun at have ildnet hans Virksomhed for Godset og Fædrelandet. Den anerkjendtes af Kongen ved at der til hans Justitsraadstitel knyttedes en Etatsraads D°· ; det sees af en Udskrift af Salling Herreds Thingbog for 5. Marts 1725 (Ny kgl. Saml. 4°, 1985 Fol. 417 b), som bl. a. indeholder, «at Højædle og velbaarne Hr. Etats- og Justitsraad Jørgen Bille til Ellinggaard, Lengsholm og Jungergaard» paa den Tid laa i Strid med Cornet Johan Parsberg til Eskjær om Tienden af Brokholmsgaarde. Iøvrigt synes Jørgen Bille at have været en lykkelig Familiefader. Paa Aaby Kirkegaard (Aalborg Stift, Kjær Herred) ligger en Ligsten over den A°· 1762 afdøde Steen Kjærulf, der A°· 1692 blev antagen som Fostersøn af Fru Kirstine Beck til Vraa,

og som, efter at have taget Magistergraden A°. 1710, efter sin Velgjørerindes Befaling «rejste her hjem for at informere Sal. Conferensraad Bildes Børn i 2de Aar» (J. Saml. IX 193). Han havde to Døtre, om hvis Alder denne Indskrift altsaa tilsyneladende lærer os, at de maa være fødte i Aarene 1705—6. Den ene, Kirstine Birgitte, siges rigtignok at være født A°. 1709 og død A°. 1767; hun kan derfor næppe have været blandt hans «Børn», som nød Kjærulfs Undervisning A°. 1710—12, men dette tyder paa, at han har havt andre Børn, som ere døde i ung Alder. Nævnte Kirstine Birgitte ægtede A°. 1738 Ritmester Schack Vittinghof, Greve af Holk, som med hende fik Vraa og Ellinggaard (jvfr. Pers. hist. Tidskr. 1. VI. 181. 203), hvilke Godser saaledes tabtes for Billeætten. Om Jørgens anden Datter vide vi slet intet, men ved hendes Giftermaal ere Lengsholm og Jungetgaard sagtens komne bort fra Familien.

Tallet paa og Værdien af hans jydske Godser viser os, at Jørgen Billes Meninger og Raad maa have havt ret god Vægt, især da han havde baade aabent Blik og Frimodighed; disse Egenskaber havde allerede før hans Hustrus Død skaffet ham Sæde i forskjellige Statscommisioner, hvor han udmærkede sig ved Forretningsdygtighed og Retsind, — sjældne Egenskaber i en Tid, der var saa depraveret som hans (jvfr. Chr. Bruun: Fr. Rostgaard 233—9; 315). Ikke Mange have som han kunnet troværdigt skildre Jyllands slette Tilstand, og det Forslag til dennes Forbedring, som Jørgen Bille fremsendte A°. 1730 (D. Saml. I. IV. 193) har sikkert vakt hans Samtidiges Opmærksomhed. Herpaa tyder ogsaa den Conferensraadstitel, der gives ham i Kjærulfs Ligstensindskrift; et endnu tydeligere Vink derom have vi i Meddelelsen om, hvorledes han fik denne Titel.

Denne Underretning faae vi gjennem et Brev af 24. Juni 1733 fra Norges Statholder, Grev Christian Ranzau til Asdal, til Frederik Anton, Baron Vedel Jarlsberg (D. Saml. 2. II 338), hvor det hedder: «La Cour s'embarqua à Flad-

strand, d'Ellinggaard, où vous sçaurés apparemment déjà, que Bille, le Conseiller d'Etat, qui y demeure, a été fait Conseiller des Conférences.»

Naar vi heraf see, at Kong Christian d. 6te med Hoffet har gjæstet Jørgen Bille og udmærket ham A°. 1733, tør det nok antages, at hans «Forslag» har havt Indflydelse paa Dannelsen af «General-Land-Økonomi- og Commerce-Collegiet», som oprettedes d. 30. Decbr. 1735, især da Conferensraad Jørgen Bille kort efter dets Oprettelse blev Stiftamtmand i Aalborg, en Virksomhed paa hvilken dog Døden gjorde brat Ende i samme Aar 1736.

Har «Forslaget» været betydningsfuldt for Samtiden, har det ikke mindre været det for hans Karakteristik og for Historien. Det kunde vel fortjene at optrykkes i dette Værk, men Pladsen strækker ikke engang til at referere det nogenlunde fyldigt; Dr. O. Nielsens Udgivelse deraf (D. Saml. 1. IV. 193—233) er da ogsaa omhyggelig og let nok tilgjængelig til, at vi her tør nøjes med en Henvisning, idet vi blot fremhæve et Par for Forfatteren karakteristiske Steder.

«Blandt andet vil jeg ej melde om den saakaldede Gammel Adels uheldige Skjæbne, thi haver deres underdanigste Huldhed, Troskab, Bravhed, med flere viste Dyder ej kunnet samme forandre, saa holder jeg mig og min Pen for ringe sligt at foretage; det faaer blive dem nok, at være forsikret udi deres Samvittigheder. Gud paa Regnskabsdagen kan vidne med dem, aldrig troere Underdaner bleven skabt, og det som paa Jorden bør glæde dem og gjøre Avind og deres Misundere (som dem hos deres Herre vil disrecommendere) Sorg og Beskjæmmelse er, at udi saa mange Aar aldrig nogen af dem er befunden eller overbevist det, som bør kaldes Utroskab mod det Kgl. Arvehus og deres Fædreland, ja endnu aldrig nogen kan bebrejdes af Miner eller Ord, de jo haver viist sig, og alle Tid ere villige med al underdanig Troskab for det Kgl. Arvehus og deres Fædreland, at lade sig opofre, som er jo et fast Tegn, de ej vil vige fra, hvad de ere komne af, og at de ere for-

visset, det franske Ordsprog vil staa fast «la vertu va paraître en temps», derfor haver de største Aarsag med Liv og Blod at soutenere Souveraineteten, paa det deres Dyder kunne vorde haandhævede og ej slet undertrædes.» Var det her Adelsmanden, som kom til Orde, saa kommer Sømanden frem paa et Sted, hvor Forfatteren tilraader at slutte faste Alliancer med fremmede Magter, for derved at mindske Faren, som truer Øriget med Overrumpling: «thi som Hs. Majts. Riger ere næsten omflydte, vil Hs. Majts. Orlogsflaade, sat ud i den bedste Stand, næst Gud være som en af de største Frygt-Værn og Beskyttelser mod Hs. Majts. Fjender.» — Slutteligt gjengive vi følgende Udbrud af hans Nationalfølelse, som giver sig Luft i Raad mod de indvandrende Tatere og Tiggere: «Thi de fleste tydske Prakkere ere nogle insolente Creaturer, der ej lader sig nøje som en dansk Stakkel, saa som jeg veed af Erfarenhed, at adskillige slige Landløbere have refuseret 2 Mark til Almisse, ja givet af en slem Mund til, da en fattig Dansk lader sig nøje med et Stykke Brød og en Skilling og takker til.» Mærkeligt er, at dette Udfald ikke omfatter svenske Prakkere, thi paa hin Tid have vistnok begge vore store Naboer havt deres ubehagelige Repræsentanter i Vendsyssel.

Jørgen Billes ældre Broder, *Hans Bille*, var i Aarhundredets Begyndelse Capitain i Garden tilfods og deltog som saadan d. 10. Marts 1710 i Slaget ved Helsingborg, hvor Fodgarden alene mistede 10 døde og 11 saarede Officerer. Reventlov var bleven syg af Ærgrelse og Overcommandoen var tilfalden Generallieutenant Jørgen Ranzau, hvis altfor store Dristighed hidførte det sørgelige Resultat.

Capitain Hans Bille nævnes som Nr. 3 blandt Gardens døde Officerer (Løvenskjold, Efterretn. om den kgl. Livgarde til Fods. S. 176), hvilket ophæver Muligheden af at forvexle ham med den følgende Navnefætter.

A. 2. Oberst **Steen Andersen Billes Børn.**

Hans fødtes den 24. April 1662 og blev hjemmedøbt. Da han, som vi vide, blev opkaldt efter Rigsfeltherre Hans Schack, der stod Fadder og gav ham tyve Ducater, var hans Levevej dermed saa godt som given. Vi finde ham som Capitain allerede A°. 1694. (Udg. Sager fra Krigs Coll.) men han var det endnu A°. 1714 (G. A. Topogr. Saml. Rønnovsholm Nr. 45), og dernæst som Compagnichef i Fodgarden, hvor han i sit Compagni havde den ovennævnte Ole Rudolf Krabbe til Mindstrup som Volontair (Pers. hist. Tidskr. 2. I. 143; 1. V. 183). Udover Capitainschargen kom han næppe, men han blev over 84 Aar gammel, thi kort før sin Død d. 10. Febr. 1747 (?) sendte han under 10. Decbr. 1746 til Magistraten i Odense følgende karakteristiske Svar paa en Ordre af 5. s. M.: «Saa omendskjøndt ieg ei kand forestille mig, at anførte meget laconique Magistrat Resolutions-Stiil og under den Caractaire alleene af Byens Indvaanere skulde angaae mig og at jeg derunder skulde være forstanden: saa dog for een Vished Skyld haver jeg ei vildet undlade at give Borgemester og Raad udi Odense tilkiende, baade at ieg udi rette Linie nedstiger af den ældgamle Danske Bille Familie og af vores Danske Historie kand erfahres (tilligemed eendehl Omstændigheder), at samme Familie nogle hundrede Aar haver været bekjendt, saa og at jeg ei er Eyere af nogen Sædegaard.»

H. Bille.

Andreas maa vel være den Sergeant Bille, som den 10. Febr. 1694 blev Fænrik og fik Lov til at gaa i udenlandsk Krigstjeneste, men det eneste faste Holdepunkt for hans Historie haves i Faderens Optegnelser om hans Fødselsdag og Faddere.

Friedrichs Skjæbne er ovenfor omtalt. *Else Margrete*

maa i tyve Aars Alderen være gift med Major Albrecht v. Peperlow, thi den 17. Marts 1691 havde de en Søn til Daab i Helsingørs Sct. Mariæ Kirke (Medd. af Capt. Fr. Rist efter Kirkebogen). Peperlows Navn, før han nobiliteredes d. 11. Maj 1685, var Piper. I Januar 1691 søgte Capitajn v. Peperlow om Majors Charge i Prinds Frederiks Regiment, og d. 4. Decbr. 1696 søgte Major v. Peperlow om Gage som virkelig Major. I Novbr. 1697 afløstes han fra Garnisonen i Helsingør og kom til Kjøbenhavn, hvor han altsaa var i sin Svigerfaders Dødsaar, men A° 1701 finde vi ham som Oberst og Chef for Viborg Stifts National Regiment tilfods (Udg. Sager fra Krigs-Coll. No. 418), og som saadan modtog han i samme Aars Sommer sin Hustrus næstyngste Broder *Jens Bille* som Fænrik ved Regimentets i Viborg staaende Bataillon (ibid. No. 609). Denne Jens træffe vi A°. 1747 som afsk. Capitain, men iøvrigt kjende vi intet til hans Liv, uden det, at hans Bestalling som Capitain ved det Viborgske National Regiment tilfods udgik A°. 1713 (ibid. No. 1476) og at hans Compagni s. A. laa i Holsten. — *Christian* var d. 12. Juni 1694, altsaa 15 Aar gammel, Lærling ved Søetatens Compagnie, men saa vidt fremme, at han da kom i Nummer ved Etaten (Udg. Sager fra Krigs-Collegiet); ikke desto mindre overgik han til det norske Land-Artilleri, thi d. 12. Marts 1710 forflyttedes Fyrværker Christian Bille fra Throndhjem til Frederikshald i samme Egenskab (ibid. No. 777). Formodenlig blev han i Norge, thi vi gjenfinde ham ikke i de danske Lister, skjøndt han blev c. 75 Aar gml.

Just eller *Joost*, som Faderen skriver dette Navn, var 24 Aar gammel, da General Schack anbefalede hans Udnævnelse til Secondlieutenant og i Slutningen af det følgende Aar, nemlig 1695, blev han ansat hos Major Büren som Lieutenant (Udg. Sager fra Krigs-Coll.), hvorfra han d. 8. Marts 1698 som Premierlieutenant overgik til Prinds Carl af Hessens gevorbne Regiment. Han maa have giftet sig tidligt med den to Aar yngre Catharina Mule, der skal have

været Datter af en Oberst, sikkert identisk med den Styk-Capitain Anthon Gynther Mule, der fik Bestalling som Capitain i April 1675, var Major ved Laboratoriet A° 1696 og i Marts 1697 kom for en Krigsret, da han havde «forseet sig med sin afg. Hustrus Søster», thi Just Billes næstældste Søn, f. A° 1699, fik, som Ættetavlen viser, i Daaben denne Major Mules Fornavne. Krigsretssagen var rejst fordi Mule havde ægtet sin afg. Hustrus Søster, til hvem han havde ladet sig vie af Sognepræsten i Tikjøb, Magister Hasebard. Da Capitajnlieutenant Wilster af Søetaten havde været hans Forlover, blev han selvfølgeligt ogsaa inddragen i Sagen, men han fik Pardon d. 16. April s. A., medens Major Mule straffedes med Arrest, som dog blev hævet ved Kongebrev allerede d. 12. April 1698. Ogsaa denne Frænde kan altsaa have staaet ved Oberst Steen Andersens Dødsleje. Fire Dage før Major Mule kom ud af Arresten, blev »Secondlieutenant Justus Bille« udnævnt til Premierlieutenant ved Capitain Vinds Compagnie i Helsingør, hvor han var baade d. 3. Novbr. 1701 og den 18. April 1708, thi paa disse Dage havde han først sin Datter Margrete Andrea, dernæst sin Søn *Steen* til Daab i den derværende St. Mariæ Kirke (Medd. efter Kirkebogen af Capt. Fr. Rist), men ogsaa han kan jo dog have været hos sin døende Fader. Midt i A° 1710 fik han Bestalling som Capitain i Fynske National Regiment tilfods under Oberst v. Holstein.

Om hans andre Børns Fødselssted kunne vi intet oplyse, lige saa lidt som om Just Billes eget øvrige Liv, der vist ikke er hengledet ganske roligt, da Krigsmagten i Frederik d. 4des første Regjeringsaar jo var stærkt sysselsat. Paa sine gamle Dage synes Just at have været Stadsmajor i Fredericia, for hvilken Post hans Tjeneste i Fynske Regiment kan have banet Vejen.

Igjennem den femte af sine otte Sønner blev han Hovedet for den ene af de to Linier, hvori Oberst Steen Andersens Gren deler sig. Denne Søn var *Daniel Ernst.* Da

Gardes «Efterretninger om den danske og norske Sømagt» omtale to danske Søofficerer med samme Navn: Daniel Ernst Bille, kunde vi skjelne imellem dem ligesom tidligere ved at kalde den ene «Gamle» og den anden «Unge», men her vil det være naturligere at hjælpe sig med et «*de*» sat foran Efternavnet, eftersom dette Skjelnemærke sees at have været brugt af den adelige Billeæts Medlemmer.

Den anden eller Unge Daniel Ernst Bille hørte nemlig til «de blaa Biller», hvis Vaabens Tegning er ganske som «de røde Biller»s, medens dettes afvexlende røde og hvide Farver hist ere blaa og hvide. Som Dattersøn af sin Navner var han selvfølgeligt optagen i de røde Billers Kreds og han findes ofte omtalt i dens Familiebreve. A° 1796 var han Officer paa Cadetfregattens første Tur og den 2. April 1801 var han paa Sødefensionens venstre Fløj hos Steen Bille Danielsen.

Al den authentiske Oplysning, vi have kunnet finde om *de blaa Biller*, indskrænker sig til nedenstaaende Ættetavle, som findes blandt det genealogiske Selskabs Papirer i Rigsarkivet (Specialia No. 40. c.). Dens ikke indklamrede Oplysninger ere udarbejdede af Unge Daniel Ernsts Fader, *Andreas Bille*, der ifølge vor Ættetavle IV giftede sig ind i (de) Billernes Familie og selv var en veltjent dansk Søofficer.

Daniel (de) **Bille** har i Gardes Reg. No. 376, hvor hans Avancementer i Marinen let kunne eftersees. Der sættes hans Fødselsaar til 1715, Andre angive 1711. Fra A° 1735, da han blev Secondlieutenant[1]), avancerede han jævnt til Contre Admiral, hvilken Titel han fik A°. 1779, medens Gagen først tilfaldt ham A°. 1784. Han var i sin Tjenestetid hyppigt udcommanderet, tilsidst som Escadrechef, fra A°. 1779

[1]) Eller fra den 18. Decbr. 1730, da han blev «Cadet reformé» o: uden Lønning (jvfr. Register for udg. Sager fra Krigs-Cancelliet No. 288); eller fra Octbr. 1731 da han blev «virkelig Cadet». Begge disse Data gjøre A°. 1715 sandsynligst som hans Fødselsaar.

Andreas Bille

var en ubekjendt og uanselig Mand, som skal have boet i Høyer. Hans Fader siges at have været Officier og at være skudt i Norge under Krigen mod Carl Gustav.

Lars Bille

kom ind i dansk Tjeneste som Maanedslieutenant under sidste Krig med Svensken, blev A° 1715 Pr. Lt. i Søetaten og avancerede til Capitain. Han var f. 1683, ⊙ 1729 Helvig Margrethe Møller, Datter af Krigskommissær M. til Hesselagergaard, død 1757 som Indrulleringschef i Vester Jyllands District. Helvig † 1734, efterlod to Sønner [jvfr. Gardes Reg. No. 517.]

Andreas Bille,

f. 1730, nuv. Comdr. Captn.
⊙ Ianuar 1762 Charlotte Margrete Bille,
Datter af Contre Admiral Ernst Daniel Bille.
[Gardes Reg. No. 515.]

7 Børn † smaa.

Daniel Ernst, nu Cadet. [Gardes Reg. No. 821; f. 1770, † 1807 Cptn. Ltnt. og Fører af „Fylla", der i Vestindien blev angreben af gul Feber.]

Andreas, nu Cadet.

Just.

Hans Martin Bille,

f. 1732, nuv. Comdr. Captn. og Tøjmester ved Søetaten;
⊙ 1760 Margrete Lytken,
Datter af Sø-Captn. Lytken i Helsingør og Cornelia Sievers.
[Gardes Reg. No, 517 og vort andet Afsnit S. 84.]

Hedevig Margrete.

Lars Frederik.

Christen Lodberg, Cadet. [Gardes Reg. No. 795, f. 1764, † som Cpt. Ltnt.]

Gerhard Sievers, Cadet. [Gardes Reg. No. 796, f. 1765, var A. 1800 dansk Consul i Nord-Afrika; † 1807 som Contre-Admiral.]

Hans. Cadet.

Cornelia.

Vilhelm.

var han dernæst Hvervingschef. A°. 1738 ægtede han Datteren af Capt. Andreas Henrik Stibolt (Gardes Reg. No. 570). Hun fødte ham tre Døtre og tre Sønner, som næsten alle knyttedes til den danske Søetat. Han døde den 25. Februar 1790.

Just (de) *Bille*, hans ældste Søn, f. 13. Marts 1744 † ugift 17. Januar 1802. Han blev Lieutenant i Søetaten A°. 1763 og havde i sin Tjenestetid ligesom Faderen mange Udcommandoer. Hvis det er rigtigt, at han blev Ridder af Ordenen «pour le mérite», saa tyder det paa, at han ogsaa har været i fransk Tjeneste. Den 28. Oktober 1783 var han Capitain og Generaladjudant og blev senere Kammerherre (Benzons Stamtavle).

A°. 1800 var han Commandeur Capitain og Chef for «Arveprinds Friederich», som var et af de fire Orlogsskibe, der skulde værne om Danmarks neutrale Territorium ved Krydstogter i Nordsøen og under Norge; han kom derfor ikke til at tage Del i Slaget paa Rheden den 2. April 1801, hvilket derimod faldt i hans yngre Broders Lod. Denne,

Steen Andersen Bille (Danielsen) blev født i Assens d. 22. August 1751 og døde i Kjøbenhavn d, 15. April 1833. Af hans Liv har hans yngste Søn i Aaret 1840, foran i det bekjendte Værk «Det danske Flag i Middelhavet», givet en god Fremstilling, grundet paa Faderens efterladte Papirer; bygget paa denne og andre Skildringer af den berømte Mands Liv har Dansk biografisk Lexicon nyligt bragt en saa vellykket og udtømmende Biografi af ham, at vi stærkt fristes til her at nøjes med en Henvisning til den. Familiehistorien skal og bør dog ikke give Afkald paa en af sine Prydelser, blot fordi andre Værker have smykket sig med den, selv om det skjønne Blad kan komme til at tage sig ud som en Gjenganger.

Skjøndt han som Barn var sygelig og led af Gigt, blev Steen dog bestemt til at blive Søofficer og han gjorde som tiaars Dreng sit Prøvetogt med Cadetskibet, for næste Aar

at indtræde i Marinen som Cadet. Under et meget strengt Togt A°. 1765 med Fregatten «Hvide Ørn», for hvis Undergang der næredes almindelig Frygt, udviklede den fjortenaarige Cadet sig saaledes, at han snart blev en af de flinkeste blandt sine Kammerater, og den 16. Marts 1768 udnævntes han til Second Lieutenant for strax at komme paa Togt under sin Faders Commando. Han var derefter omtr. hvert andet Aar udcommanderet; A°. 1773 atter under sin Fader, men denne Gang som Premierlieutenant. A°. 1775 havde han sin første selvstændige Commando i danske Farvande, to Aar derefter i de vestindiske og da han A°. 1780 var bleven Capitainlieutenant, fik han Orlov for at gaa i det ostindiske Compagnis Tjeneste, hvor han blev i fire Aar, som vare alt andet end lykkelige, skjøndt han dog fik Held til at bringe sit slet sejlende Skib hjem i god Behold. Paa Cap var han personligt uheldig, idet han fik sin Arm brækket ved Nedstyrtning af en Vindebom, og blev saa slet cureret, at han aldrig forvandt sit Uheld, skjøndt han søgte Hjælp derimod baade ved tydske Bade og i Paris, hvor han tilbragte Vinteren 1785. Først tre Aar efter udcommanderedes han med et Linieskib under Commandeur-Capitain Fasting, men i denne Stilstandsperiode ægtede han den 6. Decbr. 1790 Frederikke Vilhelmine Bornemann, Datter af Generalauditeur Vilhelm B. og Thalia Storm; derpaa gik det rask med hans Udcommandoer, af hvilken den A°. 1794 med Fregatten «Triton» maa nævnes, ikke fordi han paa sit Skib maatte overføre nogle Soldater til Kiel, men fordi den gjensidige Mistillid mellem Broderfolkenes Regjeringer endelig da tillod en dansk og svensk Escadre for første Gang at forene sig i Sundet til Forsvar for den væbnede Neutralitet (jvfr. Hist. Tidskr. 3, V. 25) og i denne Escadre var «Triton» med. Det følgende Aar førte han Cadet-Fregatten «Frederiksværn», hvor han gjorde sig udødelig ved at give de Unge saa megen Mad, de kunde spise og Vin to Gange ugenlig, og A°. 1796 tjente han under sin Broder Just, som da var Com-

mandeur og Chef for et Linieskib. I samme Aar førte han Fregatten «Kronborg» paa et Besejlingstogt mod den Hohlenbergske Fregat «Najaden» saa dygtigt, at den gamle Sejler ikke blev overvunden af den geniale Constructeurs Nyskabning, for hvis udmærkede Egenskaber Bille dog havde faaet saadan Respect, at han udbad sig den at føre, da han A° 1797 fik Ordre til at afløse Commandeur Fisker i Middelhavet.

Her var der store Interesser at varetage for Danmark og der trængtes til en energisk Mand. Den danske Handel havde under den almindelige europæiske Krigstilstand faaet Held til at slaa sig op i den Grad, at der paa en Dag kunde løbe 100 danske Skibe ud af Tajo; det var den af A. P. Bernstorff skabte «væbnede Neutralitets» gyldne Periode, hvis Varighed selvfølgeligt afhang af den Kraft, hvormed danske Orlogsmænd kunde skaffe Danebrog Respect hos det Utal af Kapere, der benyttede sig af de lovløse Tider til at gjøre Havene usikre.

I Begyndelsen frygtedes de danske og svenske Orlogsskibe, der convoyerede Handelsskibene, men efterhaanden sank deres Anseelse, navnlig i Middelhavet, hvor ikke blot de nordafrikanske Røverstater, men ogsaa franske, spanske og navnlig engelske Kapere voldede Tab og store Bryderier, som tildels foranledigede det engelske Overfald paa Kjøbenhavn A° 1801.

I Aaret 1796 havde der været Revolution i Tripolis. Den gamle Dey blev stødt fra Thronen af sine to Sønner, af hvilke den yngste skubbede den ældste tilside for selv at blive Hersker. Da det var gjort, meldte han Kongen af Danmark sin Thronbestigelse, idet han fordrede Afslutning af en ny Tractat for som hidtil at lade danske Skibe fare med Fred. I Danmark fandt man ingen Grund til at betale en lignende svær Sum Penge, som den gamle Tractat havde kostet, og da Paschaen ad en Omvej fik Besked om den danske Regjerings Beslutning, følte han sig krænket, erklærede

Danmark Krig og lod sine Skibe kapre danske, hvis Besætning han gjorde til Slaver.

Bille skulde altsaa skaffe Oprejsning og gjennemføre sin Regjerings Beslutning; den 2. Maj 1797 kom «Najaden» til Malta, hvor den forenede sig med en Brig «Sarpen», Capt. Holk, og en væbnet Chebek, Pr. Ltnt. Munk, medens Fisker paa «Thetis» afgav sin Commando og sejlede hjem.

Med sine to Smaaskibe naaede «Najaden» den 15. Maj til Tripolis, med hvis Havn og Flaade Steen Bille gjorde sig overfladisk bekjendt. Styrken derinde var ti til fjorten Sejlere af forskjellig Størrelse, fra Fregatter nedefter. Næste Dag lod han sine to mindre Skibe blive tilbage, for med «Najaden», lodset af en Malteser, at løbe ind mod Havnen, paa nært Hold at give Fjenden det glatte Lag og derpaa atter staa udefter. Paa dette Tilbagetog forfulgtes «Najaden» af sex tripolitanske Skibe med 120 Kanoner, og Synet heraf havde til Følge, at Holk og Munk med deres Skibe ilede Bille til Undsætning, hvilket «snarere blev til Hinder end til Gavn» i den Fægtning, som nu udspandt sig fra Kl. $5^1/_2$ til $7^1/_2$. «Najaden» klarede sig dog godt, afværgede et Entringsforsøg ved en behændig Manøvre og mistede kun en Constabel ved et Flinteskud; intet af de danske Skibe blev ramt alvorligt, medens Fjenden, ilde tilredt, søgte Havn i Hui og Hast. De danske Skibe blokerede derpaa Havnen og fremtvang derved en Fredslutning den 25de. Den 2. Juni rapporterede Bille hjem, at Freden var sluttet, og at Stridighederne med Algier og Tunis vare bilagte. Bernstorff og Kronprindsen takkede varmt den Søhelt, som først af alle europæiske Skibschefer havde vovet at byde Barbarerne det glatte Lag og derved banet den eneste solide Vej for Danebrogs fremtidige Agtelse i Middelhavet. Men Tjenesten var saare anstrengende; i et Brev til Søcollegiet siger Bille, at han som en Slave maa sidde hele Dagen med Pen i Haand; til andre Tider farer han om i alle Havne, convoyerer hele Koffardiflaader, eller jager Kaperskibe. Engang maatte

han, for at forebygge Afsendelse af et marokkansk Gesantskab til Kjøbenhavn, som dansk Ambassadør rejse gjennem Ørkenen til Fez for at lykønske en ny marokkansk Kejser til hans Thronbestigelse.

Hjemmefra kom der efter Fredslutningen desuden Forstærkning, saa at Billes Escadre voxede til 3 Fregatter og 2 Brigger, som under hans Ledelse beskyttede den danske Handel, dels ved Underhandling, dels ved stadig Convoyering. Lexicons-Biografen siger: »Den Tact, Energi og Kløgt, han ved mangfoldige Lejligheder lagde for Dagen under Forhold, hvis Vanskelighed her ikke til fulde kan beskrives, geraader Bille til den største Ære; den anerkjendtes ogsaa hjemmefra, idet han forfremmedes til Commandeurcapitain samt udnævntes til Kammerherre.»

Det var nemlig ikke blot overfor Røverstaterne, men ogsaa overfor Englænderne, at Danmarks Repræsentant havde at optræde paa en bestemt Fod, uden derved at komme i Conflict med de Sidstes langt overlegne Søstyrke, der havde Ordre til at visitere Convoyer; imod dette Suprematie paa Havet maatte Steen Bille protestere saa kraftigt som muligt, og ved en Mængde Lejligheder fristedes han og hans Skibschefer til at understøtte Protesten med Kanonskud. Naar det alligevel aldrig kom til Kamp og det engelske Hovmod dog ytrede sig sjældnere, saa havde Danmark væsenligt Billes velberegnede Forholdsregler at takke derfor.

Desuagtet glippede Maalet for alle hans Anstrengelser, da han i Begyndelsen af Juli 1800 blev hjemkaldt. En Krig med Tunis blev uundgaaelig og Englænderne hjemsøgte Danmark A° 1801; den bevæbnede Neutralitet blev opgiven, og Krigen 1807 ødelagde hurtigt alle de vundne Fordele. Men om end hans Anstrengelser i Middelhavet saaledes syntes at være spildte, saa ventede der ham dog Tjeneste nok i de danske Farvande. I Slutningen af A° 1800 kom Bille tilbage til Kjøbenhavn, men her blev ikke Tid til at

nyde Familieglæder med de to Døtre og to Sønner, hans Hustru havde født ham. England havde da erklæret ej at ville taale den væbnede Neutralitet, og Bille beordredes derfor i Begyndelsen af A° 1801 til at commandere Convoy-Escadren for den norske Provianterings-Transport, nemlig to Linieskibe, en Fregat og to Brigger. Den 8. Marts hejstes hans Stander, men streng Vinter hindrede dog Skibene i at gaa tilsøs, og da Foraaret kom i Slutningen af Marts, viste den engelske Flaade sig i Sundet og forcerede Kronborg. Bille blev derved atter standset og laa med sin Escadre fortøjet indenfor Batteriet Trekoner under de følgende Dages Begivenheder. Den 23. Marts modtog han følgende egenhændige Ordre fra Kronprinds Frederik: «Da det er muligt at de Engelske uden at skyde Doubleerte Linien af Defensionen, saa skal De i dette Tilfælde begynde Affairen, og bruge den Magt Kongen haver anfortroet Dem.» Tre Dage efter bleve 11 Kanonbaade underlagte hans Commando og denne Del af hans Styrke blev den eneste, som under hans Standerskibs Næstkommanderende kom til at gribe activt ind i Slaget den 2. April, thi medens Nelson gjennem Kongedybet angreb vor af Olfert Fischer commanderede Sødefension fra «Prøvesten» paa dens højre Fløj, havde Parker med den fjendtlige Hovedstyrke spærret Kroneløbet, altsaa indelukket Bille. Dagen efter Slaget beordredes Bille og Generaladjudant Lindholm ombord til Admiral Parker, men forinden havde Admiral Nelson aflagt et Besøg i Kjøbenhavn og indledet Vaabenstilstand. Under Forhandlingen om dens Betingelser blev fra den 4. April alt, hvad der af «Sødefensionen» — Olfert Fischer var Dagen forud gaaet iland som Saaret, — var tilbage paa Rheden, nemlig Blokskibene Mars og Elefanten, Batteriet Trekroner og Flydebatteriet Nr. 1, underlagt Billes Commando. Da Chefen for sidstnævnte, slemt forskudte Batteri, den 18aarige Secondlieutenant Peter Willemoes, meldte sig hos Bille, præsenterede denne ham for sine Bekjendte med de Ord, som W.

har gjengivet i et Brev til sine Forældre: «Jeg har havt Udkig med Flaadebatteriet hele Bataillen og har seet, at Lieut. Willemoes har staaet sig excellent» (D. Saml. 2, VI 96). Forhandlingsperioden forløb iøvrigt i travl Virksomhed med Rustninger, thi man mistænkte Englænderne for at ville overrumple Trekroners Batteri, og Kronprindsen sendte Bille følgende, af hans ældste Sønnesøn bevarede, egenh. Skrivelse:

«Min kiære Kammerherre Steen Bille! Omendskjøndt Vaabenstilstanden er forlænget, og Fienden vil i Morgen nærmere udlade sig over Vaabenstilstanden, saa tror jeg ei videre paa denne Sag[s] i standkommelse. Een Tanke haver jeg faaet, hvorover De nærmere kunde høre Major Meyer[1]), det bestaaer deri, at han kunde miste Folk i den første de charge af Fienden, til den Ende maatte han kunde give et Signal til Castellet, som viste at han ønskede Forstærkning, dette vilde forkorte Tiden, De eller en Baad maae komme i Land, for at forlange Folk. Deres Svar forventer jeg i Morgen Tiidlig. Deres meget hengivne

Kiøbenhavn den 7. April 1801.

Frederik C. P.»

Da Vaabenstilstand to Dage efter sluttedes paa fjorten Uger, see vi af dette Brev, i hvilken Spænding Bille maa have været næsten lige til Afslutningsdagen, thi Batteriet Trekroner har aabenbart havt utilstrækkelig Besætning, og selv om Willemoes var Chef for Flydebatteriet No. 1, har det næppe synderligt kunnet øge den Styrke, med hvilken han skulde optage Kampen mod en uhyre stor Overmagt.

Heldigvis førte Vaabenstilstanden til Fred, og i Slutningen af Sommeren 1801 blev Bille Chef for en Besejlings-Escadre i Østersøen. Det var atter et af Hohlenbergs nye Skibe, der skulde prøves, og Bille havde selve denne Fabrikmester ombord hos sig tilligemed Commandeur O. Lütken

---

[1]) Major v. Mejer var før, under og efter Slaget den 2. April Commandant paa Trekroners Batteri (Gardes Efterretn. IV. 367).

som Besejlings-Commissair. I sidstnævnte Egenskab var Broderen, Commandeur Just Bille, ombord paa det andet Skib. Alle Fagmænd vare spændte paa Udfaldet af Sejladsen; det blev ikke ganske klart, men regnedes dog som en Sejr for Hohlenberg. Denne Efteraarssejlads blev Billes sidste Søtogt.

I Juni 1803 udnævntes han til tredie Militair Deputeret i Admiralitetet, Aaret efter blev han anden og fik Karakter af Commandeur, men Gage som saadan fik han först 1809.

Da den engelske Flaade viste sig i Sundet A° 1807 og den danske Regjering havde besluttet med Magt at afvise det engelske Ministeriums Fordringer, tyede man strax til Bille, som udnævntes til at commandere under General Peymann i Kjøbenhavns Fæstning, idet navnlig Søforsvaret blev ham underlagt. Uden at gaa nærmere ind paa hin Tids Skildring, skulle vi her blot omtale, at Bille udførte sine Pligter med den Karakterstyrke, det Mod og den patriotiske Selvopofrelse, som var at vente af ham. Ifølge sin Stilling deltog han i de Krigsraad, der afholdtes i Bombardementets sidste Dage, men i den endelige Raadslagning, som fandt Sted om Natten til den 7. September og i hvilken Capitulationen forelaa til Underskrift, nægtede han at sætte sit Navn paa den, hvorimod han forlangte følgende Votum tilføjet Protokollen: «— — — Jeg, Kammerherre og Commandeur Bille, kan derimod ikke tiltræde den anførte Mening» — at man fra dansk Side burde gaa ind paa den af England fordrede Udlevering af Flaaden m. m. — «og deri være enig med den commanderende General og Generalmajor v. Bielefeldt; men tror meget mere, at en Capitulation af den Natur ikke bør antages, men at man, forinden man derpaa indlod sig, burde gjöre et Udfald med Alt, hvad der i Staden er bevæbnet, tilligemed alle de Søfolk, som ere paa Kanonbaadene, samt Holmens Magt, hvilket da idetmindste vilde udgjöre 3000 Mand. Naar man da slog som fortvivlede Folk for sin Ære, kunde man dø en salig Død.»

Dagen efter Capitulationens Udfærdigelse, altsaa d. 8. September, skrev Bille følgende underdanigste Rapport til Kronprindsen:

«Af den commanderende Generals Rapport samt af Capitulationen vil Ds. Kgl. Hhd. have erfaret Tabet af Deres Flaade og Arsenalet, og som det ikke kan være andet end martrende for Dem at læse, fritager jeg mig selv for at berøre denne ulykkelige Streng. Det er min underdanigste Pligt at rapportere Marinens Anliggender, og har jeg troet det kortest at oversende D. kgl. H. en Extract af en Journal, som jeg har ladet Pr. Lieut. Grotschilling, min yngste Adjudant, holde; kjært vil det være mig, om jeg til allersidst kan sige til disse mine Yndlinger: Kronprindsen har læst min Rapport, og han er kjendt med Deres Handlinger. Min egen Conduite og Bestræbelser som Commanderende for Søværnet vil naadigst erfares af Journal Extracten, jeg maa alene føje til, at Alting var præpareret til at gjöre Flaaden ubrugbar, nemlig Hul hugget i hvert Skib og derpaa slaaet en Lap, der ved et Koben kunde opbrækkes, alle Rorene med Mahler (Model af Roret) skulde hugges istykker, Sejlene skulde med Knive være skaarne itu; men dette kunde og maatte nok ikke skee, naar man vilde capitulere, thi da vilde Capitulationen ikkun bleven ringe. Imidlertid foreslog jeg det i Raadsforsamlingen, men Alle fandt, at det ikke var passende, naar man capitulerede. Regnskab for min Handling som Second-Commanderende under Generalmajor Peymann vil naadigst erfares, enten af Gen. Maj. Peymanns Rapport og Bilagene, ifald de indsendes, eller af Oberst, Grev Schmettau,[1]) der overbringer dette, og selv har været nærværende ved adskillige Beraadslagninger; han vil da kunne sige, hvad der er passeret.

Det være langt fra, at jeg, uagtet jeg stærkt opponerede imod Capitulationen, vil sige, at der er handlet uklogt, Nej, efter hvad Cheferne for Ingeniør Corpset og Artilleriet declarerede, at Fæstningen ikke paa nogen Maade kunde holde sig,

[1]) Jvfr. D. Saml. I. III. 127.

indseer jeg meget vel, at mit Forslag ikke nyttede til andet, end at erholde en ærefuld Død for mig og alle de Søkrigere, som følgede mig, og i den Mellemtid da tilintetgjorde Skibene, men at Byen derefter vilde komme til at lide des mere derunder, og muligen Kronborg da blevet gjort til et andet Gibraltar.

Efter nu denne ulykkelige Capitulation var blevet gjort, opstod hos en Del Folk i Byen Frygt for Oprør af Søfolkene og Tømmermændene, og var der rigtig nok en ubetydelig Haandfuld Folk forsamlede udenfor Hovedkvartereret og der gjorde lidt Støj, men denne Forsamling bestod mest af den saakaldte anden Rekvisitur(?)[1]) af Borgerskab, der var beskænkede. Jeg har god Grund til at tro, der fra Søfolkene ingen Uordener skal skee, og de messures, som derimod kan tages, ere tagne.

Fienden har i Capitulationen antaget 6 Uger for at blive færdig med Skibene, dette er en plat Umulighed, men om det ogsaa kunde skee i 6 Uger, saa er det dog en lang Tid. Skulde der til den Tid ikke kunne forventes Hjælp! Var det saa, om man derom kunde blive underrettet itide, kan endnu Flaaden muligvis reddes.

Kjøbenhavn, den 8. September 1807.

Underdanigst
Steen Bille.»

Saasnart Kronprindsen i Kiel havde faaet Meddelelse om den sörgelige Begivenhed, kaldte han Bille over til sig for af hans Mund at faae nærmere Underretning; ikke för end sidst i October vendte Bille tilbage derfra, men saa

[1]) Udtrykket er forklaret af L. Engelstoft i D. Saml. I. III. 131 saaledes: «Under anden Afdeling af Borgervæbningen hører al den Pøbel, som intet Fædreland har.» Paa den følgende Side fortæller Engelstoft, at han d. 17. Septbr. i Kolding læste Kronprindsens Kundgjørelse om Begivenheden, hvori der ikke var et rosende Ord om Kjøbenhavns Forsvar, men vel en Bebrejdelse for at Flaaden var udleveret, istedenfor at den burde været tilintetgjort. Vi see heraf Virkningen af ovenstaaende Rapport.

tog han kraftigt fat paa den tilsyneladende umulige Gjerning, at skaffe Fædrelandet en ny Flaade. A°. 1808 havde Danmark, foruden England, ogsaa faaet Sverig til Fjende og ikkun en eneste Kanonchalup havde Røverne levnet det; men Billes Utrættelighed og smittende Patriotisme hjalp mægtigt til, at Folkets sunkne Mod gjenrejstes. Ham skyldtes det, at der strax lagdes en fornuftig Plan, hvorefter de folkelige frivillige Bidrag anvendtes, saa at der endog under denne Krig kunde tales om en dansk Flaade, thi med den blev der inden Sommeren 1811 erobret 7 Orlogsbrigger, 2 Kuttere, 5 Kanonbaade og 340 Koffardiskibe. Kongen ydede ham ogsaa A°. 1809 sin Anerkjendelse derfor ved at decorere ham med Commandeurkorset og A°. 1811 med Danebrogsordenens Storkors, og A°. 1812, da Kongen drog over til Hæren paa Halvøen, overdrog han Søetatens General-Commando til Bille; men efter Kielfredens Afslutning A°. 1814 fik denne rigtignok til Gjengjæld det sørgelige Hverv til Sverig at overlevere alle de norske Fæstninger, samt at stemme Norges selvvalgte, men ikke af Danmark anerkjendte Konge til at bøje sig for den europæiske Nødvendighed (Chr. VIII[s] Dagbog S. 107—9); ogsaa paa andre Maader traadte han hjælpende til, altid klogt og taktfuldt, understøttet af Oberst Lønborg og Sølieutenant Falbe.

A°. 1825 blev han Viceadmiral og første Deputerede i Admiralitetet, hvori han til sin Død virkede som Marinens ledende Aand, fra A°. 1829 som Admiral (jvfr. H. G. Garde i Hist. Tidskr. 3. V. 170). Den 4. Marts 1831 nød han den sjældne Ære at udnævnes til Geheime-Statsminister med Sæde i Statsraadet, og som saadan var han med til at tage Beslutning om Indførelsen af Stænderforfatningen. I samme Aar modarbejdede han som Medlem af Karantæne-Commissionen dennes Beslutning om at holde Kolera, der var udbrudt i Nabolandene, borte fra Danmark ved Hjælp af Grændseafspærring. Han lod de besluttede Forholdsregler tage, men viste saa, ved at træde ud af Commissionen, hvor

afgjort han var forud for sin Tid i dette Stykke. I en anden Henseende viste han det endnu klarere, nemlig ved at kunne, ikke blot taale, men agte og lytte til Opposition, saa længe Tid var dertil; efter at have taget Beslutning og efter at Øjeblikket til dens Udførelse var kommet, stod han til Gjengjæld urokkelig fast og kunde tage sig ud som en Despot. Han nød da ogsaa sine djærveste Modstanderes usminkede Höjagtelse; selv om han maatte skuffe Mange, idet han, altid vis paa Regjeringens Støtte, fremdrog Dygtigheder uden Hensyn til Anciennetet, hvorved han ikke altid kunde frigjöre sig for personlige Hensyn, saa maatte Enhver dog agte hans Princip og den værdige Maade, hvorpaa han gjennemførte det. — Hans store Anseelse, klare Dömmekraft, Verdensklogskab og uhyklede Værdighed krævede uvilkaarligt Ærbødighed af Enhver, der nærmede sig ham, men den Venlighed, han viste, indgjød Tillid og Oprigtighed, saa vel i Tjenesteforhold, som i det private Liv.

Han oplevede at see sine tre ældste Börn dø, men Sorgen bragte ham ikke til at knurre mod Livets og Dødens Herre; han kunde tale om Døden som om det, at gaa ind i en anden Stue, og et Udtryk for, at han altid selv var rede til at kaldes bort, viste sig i den mønsterværdige Orden, hvori han efterlod alle sine private og offenlige Sager.

Han ejede Halvdelen af det daværende Bernstorfske, senere Prinds Ferdinands og nu Kong Georgs Palais i Bredgade No. 42, hvor hans Sønner, ialtfald den yngste, efter Faderen opkaldte, modtog stærke Indtryk, saa vel af Aarhundredets stormfulde Gry som af den Mandighed, hvormed Faderen gjorde sin Pligt, og af den Højagtelse, som denne nød hos Smaa og Store.

Admiralens Sømands-Jovialitet fornægtede sig ikke i den store Kreds, der samlede sig om ham og glædede sig ved at see op til den højt hædrede Olding, der havde tjent Kongen, Flaget og Fædrelandet med Udmærkelse i 70 Aar, og som gjennem sit Liv havde udtrykt, hvor ærligt han

mente sit Valgsprog «Gjør Ret og frygt Ingen», som han lod sætte om Skjoldet, da han blev hvid Ridder. Han vedkjendte sig ogsaa frejdigt det Navn, der minder om Hr. Anders til Rosendals Brud paa Adels-Traditionen, og gav sin yngste Søn det samme Navn, der nu er blevet den hele Familie-Grens særligt paaskjønnede Adelsmærke.

Det var ikke blot hint slet curerede Armbrud, hvoraf han led, men i sin høje Alder følte han Døden nærme sig ad mange Veje. Hovedet var dog klart endnu paa Dødssengen, thi et af hans sidst udtalte Ønsker var, at Carl Adolf Rothe, en dygtig Officer, maatte gjenindtræde i Admiralitetscollegiet, som han havde forladt, da han A°. 1824 blev Holmens Over-Ekvipagemester. I April 1833 maatte hans afkræftede Legeme bukke under og den 15. s. M. udaandede han, næsten 82 Aar gammel. Kongen modtog Efterretningen med dyb Rørelse, skjøndt han undertiden havde følt sig trykket af Billes store Indflydelse, thi i Bille mistede han en trofast Ven, en klog og erfaren Raadgiver. Paa hans Grav i Kjøbenhavn, Sø-Etatens Kirkegaard, staar skrevet:

Af Kongen hædret, af Folket elsket,
af Alle æret, tilbedet af sin Slægt,
med Manddoms Kraft i Oldings Alder
han leved, handled, virked,
Gjorde Ret og frygted Ingen.

Kun den yngste af ovenomtalte Admiral Billes to Sønner overlevede ham; det var den **Steen Andersen Bille**, som blev født d. 5. Decbr. 1797, og om hvem det nys blev sagt, at han fra det daværende Bernstorfske Palais modtog rige Barndomsindtryk.

Af disse gav han os i sit 72. Aar en saa livfuld Skildring («For Ide og Virkelighed» I, 152—179), at Livet i Datidens Kjøbenhavn, især under Englændernes Plyndringstog A°. 1807, kommer i en fortrinlig Belysning, som gjør Billedet

til et værdifuldt historisk Supplement til den foregaaende Skildring. Da Faderen yndede at have denne Søn om sig, hvor han gik og stod, var det rimeligt nok, at den knapt tiaarige Dreng kom til at see og høre meget, og at hans Opfattelsesevne hurtigt udviklede sig til en for saa ung Alder sjælden Correcthed. Da hans Iagttagelser selvfølgeligt ere blevne nøje prøvede i den lange Tid, der forløb inden han nedskrev dem, vil det derfor være rigtigt her at gjengive hans Skildring i Uddrag, som paa engang vise os Forfatteren og den historiske Baggrund for hans og flere følgende Livsskildringer:

«Sommeren 1807 var en af de varmeste og mildeste, jeg mindes her i Danmark. Mark og Skov stod i sit frodigste Flor. I Juli Maaned gav Efterslægtskolen os Drenge den sædvanlige Sommerferie, og vi forberedte os til at tage paa Landet til vore respektive jordiske Paradiser. Da lød det som et Tordenskrald fra skyfri Himmel: en engelsk Orlogsflaade med en betydelig Transportflaade, med 30,000 Mand Tropper ombord ligger paa Helsingørs Rhed; Danmark har Valget mellem den dybeste Ydmygelse, eller Krigen med alle dens Følger mod en langt overlegen Fjende. Kronprindsen, som var i Holsten med Armeen, der var opstillet paa Grændsen for at værge Landets Neutralitet mod Krigen, som rasede mod Syd, — Kronprinds Frederik valgte Krigen. Han kom til Kjøbenhavn i største Hast, indsatte General Peymann til Commandant i Fæstningen &c. Saa rejste han bort igjen, medtagende den sindssvage Christian d. 7. og de kgl. Børn.

«Og nu begyndte der et helt nyt og uvant Liv at udvikle sig over hele Byen. Landeværnet blev indkaldt, Studentercorpset dannede sig paany, Livjægerne samledes til Øvelser, alle Herregaardsskytter bleve opfordrede til at møde i Byen, de regulære Tropper, danske og norske Livregiment og Garden tilfods, indkaldte deres Folk, store Transporter af Artilleri og Ammunition raslede gjennem Gaderne; en

Eskadron af sjællandske Ryttere og Garden tilhest udgjorde Garnisonens Cavalleri, Ordonnanser og Adjudanter fløj til alle Kanter, Trommehvirvler og Musik hørtes hvert Øjeblik, det borgerlige Infanteri og Artilleri besatte Voldene, Brandcorpset prøvede Sprøjter paa Kongens Nytorv, kort, der var Liv og krigersk Virksomhed Dag og Nat.

Landeværnet samledes hovedsagelig ude i Landet under Generalerne Castenskjold og Oxholm; men en Del kom dog ogsaa her til Byen. Det var en temmelig ynkelig Parade. De brave Bondemænd kom herind i deres egne Klæder og bleve her forsynede med en rød Soldatertrøje til at trække over disse, en lille spidspullet Hat, opfæstet paa den ene Side med en hvid Snor og en lille grøn Fjer, Gevær og Lædertøj; det øvrige var deres eget, og saae temmelig broget ud.»

«Studenterne uniformerede sig som de bedst kunde; en rød Krave blev sat paa den sorte Kjole, som jo Alle havde; en rund sort Hat, som de ogsaa Alle havde, fik en sort Krampe og en sort Fjer med rød Top; saa fik de sort Lædertøj og Gevær paa Nakke, og dermed stillede de i Geledder og besatte Voldene og kjæmpede hæderligt, hvor det blev befalet.»

«Herregaardsskytterne kom ind i temmeligt stort Antal. De vare tilhest, men de bleve i deres egne Klæder og førte Riffel og deres egen Ammunition. Major Krogh, senere Directeur ved Øresunds Toldkammer, fik Commando over dem.»

«Ogsaa Kjøbenhavns Politi forstærkede sig ved Frivillige, som meldte sig til denne Tjeneste. Jeg erindrer at have seet min Fætter Wilhelm Zeuthen, der døde som Assessor i Højesteret, med et stort Politiskilt paa Brystet. Stakkels Fyr, han var ved et Uheld som Barn bleven Krøbling, saa at han haltede stærkt, hvilket hindrede ham i at følge sit varmeste Ønske, at melde sig ind i Livjægercorpset, hvor han havde sine nærmeste Omgangsvenner: Mangor, Bartholinerne, Dupuy

og fl. A. Han var en kjærkommen Ven i mine Forældres Hus og kom der daglig, naar hans Tjeneste tillod det. Under hans Beskyttelse kom jeg omkring i Byen og saae Alt, hvad der foregik.»

«Men min bedste Glæde havde jeg paa Værftet — paa Holmen, som det den Tid og længe efter kaldtes. — Der kunde jeg komme saa ofte jeg vilde, dels ledsagende min Fader, dels under Opsigt af en gammel Ordonnans, som hed Kjeld. — — Hvilket Liv, hvilken Travlhed herskede derude! Alt Skibsbyggeri var selvfølgeligt ophørt; men Alle, Tømmermænd, Smedde, Snedkere, Rebslagere, Sejlmagere og alt Divisions Mandskabet, foruden hvad man havde kunnet samle af indrulleret Mandskab og Frivillige, der hvervedes mod 15 Daler Haandpenge, vare i fuld Virksomhed med Udrustning af Blokskibe, Stykpramme og Kanonbaade; der arbejdedes uophørligt, Nat som Dag. Men Flaaden, den store stolte Flaade, 17 Linieskibe (to vare i Norge) 10 Fregatter og en Del Korvetter og mindre Fartøjer, den laa stille, aftaklet, svinebunden i Flaadens Leje; der var hverken Tid eller Mandskab til at udruste den; de stolte Snekker maatte finde sig i at ligge værgeløse langs Hønsebroen, fortøjede med Agterenden vendt mod Havnen, visende deres forgyldte Navne og rigt udstyrede Agterspejle. Kun det 80 Kanonskib «Valdemar» laa langskibs nærmest Bomløbet fuldt tiltaklet. Det skulde have været paa et Togt til Østersøen, jeg tror for senere at tage Station ved Kiel. Hvorfor dette Skib ikke kom ud som Defensionsskib, veed jeg ikke. Dets Mandskab blev anvendt paa Kanonbaadene.

Sydligst i Flaadens Leje laa et meget mindre Fartøj med Tag over. Det var Kronprindsens Lystjagt, foræret A° 1785 af Kong Georg d. 3. af England. Om den fortaltes der, at den skjulte Skatte af Pragt i Spejle, Forgyldninger, Mahogni Udstyring o. a. m. Jeg var aldrig der ombord, thi det var strængt forbudt, og Over-Ekvipagemesteren gjemte selv Nøglen til Kahytten.

Der laa alle disse herlige Skibe, Maalet for den blodige Kamp, der førtes udenfor. En Del, de ældste, vare efter Gerners Tegning, kjendelige paa de stærkt indfaldende Sider; andre vare byggede af Stibolt, der saa snildt havde vidst at tilegne sig den berømte franske Skibsbygger Sanés elegante Former; de nyeste endelig vare efter Hohlenbergs Tegning — «Christian d. 7de» paa 90 Kanoner, «Norge» paa 74 Stykker, og saa hans dejlige Fregatter «Perlen» og «Rota» og den min Fader saa kjære «Najaden», alle kjendelige paa deres stærkt indknebne Agterspejl med kun to Kanonporte og uden Forsiringer. Jeg kjendte dem alle, det havde været min største Fornøjelse om Søndagen at faae Lov til at spadsere paa Hønsebroen med min gode Ven og Fætter[1]) Capt. Ltnt. Daniel Bille, at læse Skibenes Navne og høre hans Fortælling om deres Togter og Egenskaber.

Men nu var det ikke til den stille Hönsebro, at jeg styrede min Cours. Det var til den østlige Del af Orlogshavnen, hvor der herskede Liv og Virksomhed, at jeg vendte mine Skridt. Der saae jeg, hvorledes den ene svære Kanon efter den anden blev hejst ind i Blokskibene «Mars» og «St. Thomas» og flere andre; der saae jeg med bankende Hjærte Mandskabet blive mønstret i Stykprammene «Hajen», «Sværdfisken», «Kæmpen» og hvad de andre hed, og Flaget blive hejst under lydeligt Hurra fra de kamplystne Gutter. Disse Stykpramme vare slet og ret fladbundede firkantede Pramme, drægtige nok til at føre 20 Stykker 24-Pds. Kanoner, som stode paa et Dæk, lagt lige med det faste Opstaaende, ovenpaa hvilket der da var sat et Finkenet, hvori Kanonportene vare anbragte. Man havde givet dem Master og Sejl, men de vare naturligvis kun maadelige Sejlere. Alle disse Defensionsfartøjer bleve lagte ud alt som de bleve færdige, dels paa Stubbegrunden, dels Syd for Trekroner, dels til Assistance for Prøvesten. Kanonbaadene

[1]) Af de blaa Biller, men vor Steen Billes Fætter, jvfr. Ættetavlen S. 141.

samledes under Commandeur Kriegers og Capitain, Baron Holstens Commando paa Indre-Rheden.

Briggen «Mercurius» blev lagt tværs for Langebro for at bestryge Kalvebodstand. Den blev commanderet af Capt. Ltnt. Wleugel, som var Navigationsdirecteur. Man manglede Mandskab til den, men Wleugel paatog sig at skaffe frivillige Folk blandt Styrmænd og Styrmandselever, som fandtes i Byen.

Jeg husker grant, da han en Morgen kom og meldte sig hos min Fader. Han var tillige Lærer i Mathematik og Navigation paa Søcadet-Academiet, og da jeg skulde være Cadet, havde jeg allerede hørt en Del om de forskjellige Lærere og da ogsaa om Wleugel, at han skulde være saa stræng; han var altsaa en Bussemand for mig. Men han var i Virkeligheden slet ikke saa farlig, tvertimod var han en rar, godmodig Mand, som Enhver maatte holde af, der lærte ham at kjende. Da Capitulationen blev uundgaaelig, forhalede Wleugel sin «Mercurius» tilligemed Kanonbaadene fra Kalvebodstrand ind imellem en Del Koffardiskibe, som laa i Canalen ved Børsen, men da, tvertimod Capitulationens første Bestemmelse, et vist Antal fjendtlige Officerer, Soldater og Matroser senere fik Lov til at komme ind i Byen, blev ogsaa denne sidste Rest af vor Flaade opdaget og bortført.

De ovennævnte Kanonbaade fra Kalvebodstrand vare en Division under Lieutenant Ch. Wulffs Commando. Senere blev ogsaa Lieutenant Jean Jacques Suenson beordret derhen. Paa Trekroners Batteri var Oberstltnt. Meyer Højstcommanderende. Han havde en Garnison af Mariner-Regimentet. Om disse hvervede Troppers slette Opførsel blev der fortalt en hel Del. Størstedelen af dem deserterede til Fjenden efter Capitulationen. Prøvestens Batteri var commanderet af Capt. van Dockum.»

«Saaledes vare Forberedelserne fra Søsiden. En Eftermiddag kom min Fader hjem, for i Hast at spise til Middag. Træt og mødig satte han sig i Sofaen. «Er Du nu færdig?»

spurgte min Moder. «Ja, for det første» svarede han, «færdig bliver jeg ikke för Alt er forbi, men det blive vi tidsnok. Jeg seer det forud, det tager en forfærdelig Ende. Havde vi blot faaet Tid og Folk til at udruste Flaaden, saa kunde Piben faaet en anden Lyd, men nu!»

«Den 16de August gjorde den engelske Armee Landgang ved Vedbæk. Der var sendt et Troppecorps ud for at observere den, men Landgangen skete uden Modstand. Det hed sig, at der var givet Befaling til ikke at irritere Fjenden; men det var sagtens ondskabsfuld Tale, thi den var der nok af, som i det hele skarp Kritik, navnlig over Landforsvaret, hørte til Dagens Orden, trods eller maaske rettere just paa Grund af den exalterede patriotiske Stemning, som herskede i Byen. Jeg mindes, at en Captn. Hummel af Artilleriet var Dagens Helt, eftersom han ved den ovennævnte Recognoscering skulde have gjort meget indtrængende Fordring om at maatte angribe, men forgjæves.

Og nu nærmede Fjenden sig Byen saa vel til Lands som til Vands, og Udfald fra Fæstningen og Angreb mod de tjendtlige Bombarderfartøjer hørte til Dagens Orden. Jeg mindes som om det var igaar den 17. August. Min Fader var gaaet ud paa Værftet med Ltnt. Grootschilling, men havde givet os Alle Stævne paa Christiani Sexti Batteri Kl. 5 Eftmdg. for at see ud over Rheden og den engelske Flaade, som laa derude i Sundet; Ltnt. Wilde skulde ledsage os. Det var en dejlig Sommeraften og Havet var blikstille. Saa kom vi da over den faste Bro og Elefanten, hvor der herskede travl Virksomhed med Udrustningen af Stykprammene, og op paa Batteriet ved Flagstangen, hvor Schrødersees Monument staar nedenfor Volden. Men min Fader var der ikke. Hvor var han da? Ja, det vidste man ikke at svare paa, han havde været der, men var gaaet igjen. Pludselig hørte vi en voldsom Skydning ude fra Kalkbrænderikanten og Svanemøllebugten. Der faldt Skud paa Skud og svære Drøn rullede over den blanke Sø, medens den hvide

STEEN ANDERSEN BILLE,

F. 22. AUGUST 1751. D. 15. APRIL 1833,

ADMIRAL, GEHEIME-STATSMINISTER.

FOTOTYPI. PACHT & CRONE.

Røg samlede sig i tætte Masser og langsomt drev ud over Havfladen. Det begyndte at mörknes, og nu saae vi Glimtene af Skuddene som Lyn sittre gjennem Røgmasserne. Der rejste sig da en let Brise, og for den gled skyndsomt nogle fjendtlige Skibe ud af Røgen og søgte udefter, og kort efter vendte vore Kanonbaade sejrrige tilbage til den indre Rhed. Midt imellem dem roede en hvid Chaluppe med en Stander i Forstævnen. Det var min Faders Fartøj, han havde selv ført den i Ilden. Vi ilede ham imøde. Paa Toldboden havde der samlet sig en stor Mængde Mennesker, som modtog de hjemvendende Kanonbaade med skingrende Hurraraab. Da min Fader steg iland, omringedes han af Mængden, jeg tror, de vilde bære ham hjem. Men han bad for sig og sagde dem, at han först skulde ud paa Holmen. Saa kom han hen til os, bad min Moder om Undskyldning fordi han havde narret hende, men han havde faaet Forfald, og saa gik han paa Holmen og vi hjem.»

«Min Fader havde jævnligt nogle Officerer ved sit Bord, navnlig Commandeur Krieger og Baron Holsten samt Adjudanterne. Men der herskede stor Tarvelighed, thi der var sandelig hverken Tid eller Raad eller Lejlighed til at gjøre Gilder. Men en Dag havde vi dog et stort Middagsselskab af Kanonflotillens Officerer. Der var nemlig, kort för Krigen brød ud, kommen en Skildpadde til Huset, og den skulde spises. Det maa have været den 23de August, en Søndag var det, det mindes jeg grant. Vore Kanonbaade havde bestaaet en smuk Kamp i Kalkbrænderibugten under Kriegers Commando og fordrevet de engelske Bombarderere, som bleve forfulgte af Kanonbaadene helt ud Nord for Stubbegrunden. Først Kl. 3 eller $3^1/_2$ vendte de tilbage. Der skulde spises Kl. 4. Gjæsterne samledes da, og der var almindelig Jubel; thi der var vel flydt en Del Blod, men man tilskrev sig dog med Rette at have sejret. Kun een Gjæst manglede endnu, det var Hedemann. «Ja,» sagde Krieger, «han var den Første i Ilden, den Forreste under Jagten og den Sidste til at vende om,

men han kommer vist strax». Min Fader saae ud af Vinduet, og jeg naturligvis med; der kom Hedemann løbende, sort i Ansigtet og forpjudsket i Paaklædning. «Jeg skal strax være hos Commandeuren,» sagde han, «tør jeg blot klæde mig om?» «Nej, min gode Hedemann,» svarede min Fader, «kom De kun ind som De er, De er i den smukkeste Paaklædning en Officer kan bære i denne Tid.» — Saa kom han ind, fik blot Lov at vadske sig lidt og saa tilbords.«

«En Dag (efter Journalen den 26. August) kom min Fader mismodig hjem. Han havde fra Sexti Batteri med sin Kikkert observeret en af de sædvanlige Kanonbaadfægtninger i Svanemøllebugten og seet en af Kanonbaadene springe i Luften. Han beklagede dybt de mange brave Mænds Tab, navnlig Chefen, Lieutn. Bruun, hvem han omtalte som en udmærket flink Officer. Det var derfor en glædelig Overraskelse, da en Time efter Lieutn. Bruun kom og meldte sig som opstanden fra de Døde. Han var sprungen, eller, ifølge Ræder, skubbet overbord af en Kvartermester, der selv var sprungen bagefter, da han saae en Granat slaa ned i Krudtmagazinet. Men 31 Mand fandt deres Grav i Søen, 12 Mand fiskedes saarede op af de andre Kanonbaade.»

«Belejringen havde nu varet i henved tre Uger. Skydning hørtes daglig saavel fra Voldene som fra Fjenden. Adskillige Bomber vare af og til kastede over Byen, men hidtil havde de liden eller ingen Skade gjort, og det var blevet en almindelig Tro, at de ingen Skade kunde gjøre. Adskillige Kjendetegn viste mig imidlertid, at min Fader ikke delte denne Mening, og at han frygtede, at et Bombardement var nær forestaaende. Brolægningen i den lange Gaard bag vort Palais blev brækket op og Stenene kastede i Haven bag Staldbygningen. En Dag hørte jeg min Fader beordre min Moder at lade alt Sølvtøj indpakke og bringe over i Landcadetacademiets hvælvede Kjældere; endvidere sagde han: «Dersom der kommer Ild i Huset, saa lader du først og fremmest denne Sekretær bringe ud i Haven, med

det øvrige faaer det at gaa som det kan.» — Alt dette saae jo noget betænkeligt ud.

Klokken var mellem 7 og 8 den 2. Septbr. om Aftenen, da de første Bomber fløj over Byen. I vor Dagligstue var flere Venner samlede, Damer og Herrer. En Bombe viste sin røde Ildtunge over Marmorkirken og sprang i Luften. Damerne stimlede til Vinduet og raabte, at det var Ingenting. Men saa kom en ny Bombe og mange flere. «Nu bliver det min Tro Alvor», sagde Colbjørnsen og tog saa min Moders Thebord og flyttede det helt ind til den inderste Væg. Min Fader lo deraf, men bad dog derpaa Selskabet om at forføje sig hjem hver til Sit; selv tog han Kaarde og Hat og ilede ud, ledsaget af Lieut. Grootschilling og sin Ordonnans. Da han kom tværs for Lancadetacademiet sprang en Granat i Gaden. Min Fader blev kastet op imod Muren, Ordonnansen blev saaret i Benet og faldt om. Han blev bragt blødende ind til os, hvor han blev lagt paa en Madrats i Vestibulen. Min Moder ilede til med Linned og Charpi, og i samme Øjeblik stod Overlæge Winsløv der med de kloge Ansigtstræk, det skarpe Blik og dog saa godmodige Smil; den lille firskaarne Mand i graa Kjole med Staalknapper, graa Vest, sorte Knæbuxer, blaa- og hvidstribede Bomuldsstrømper, brede Sølvspænder paa Skoene, Pudder i Haaret, en lille Pidsk i Nakken med en lille hvid Dusk i Enden, som altid nysgjerrigt tittede over Skulderen, som om den vilde vide hvad dens Herre bestilte, og en trekantet Hat paa Hovedet. Han var Overlæge ved alle Lazaretherne og under hele Belejringen utrætteligt paafærde baade Dag og Nat. Han havde netop været paa Lazarethet i Landcadetacademiet, og derhen beordrede han nu den Saarede bragt over. Jeg stod og græd ved at høre min gamle Ven jamre sig, — alle de Ordonnanser vare gamle Folk, og de vare alle mine Venner, — saa blev han bragt over paa Lazarethet og jeg saae aldrig mere til ham, men erfarede senere, at han var død af sine Saar. Om Morgenen kom

min Fader hjem; han havde tilbragt Natten dels paa Holmen, dels med Kanonbaadene ved deres Angreb paa de fjendtlige Bombarderer, som det atter var lykkedes at fordrive fra Svanemøllebugten.

Næste Morgen ophørte Bombardementet. Hvad der foregik i Byen veed jeg meget lidt at fortælle om af egen Erfaring, thi jeg fik ikke Lov at komme ud af Huset. Man trøstede sig med, at der dog ikke var skeet saa megen Skade; den Ild der var opstaaet var atter bleven slukket, og man var i det Hele taget endnu ved godt Mod. — Fra Vinduerne saae jeg den daglige travle Virksomhed paa Gaderne af militære Transporter, men dertil kom endnu af og til Baarer med Saarede og Vognlæs med Flyttegods.

Om Aftenen skikkede min Moder mig til Sengs; jeg skulde sove, sagde hun, og det lykkedes mig virkeligt, skjøndt Bombardementet begyndte med samme Voldsomhed. Men midt om Natten blev jeg vækket ved et frygteligt Knald, som rystede hele Huset og med det Gulvet og Sengen under mig, saa at jeg fløj ud i Stuen og ud paa den store Marmortrappe. Her herskede det uigjennemtrængeligste Mørke, Lamperne vare slukkede og en tæt Røg opfyldte det store Rum. En Bombe var slaaet ned tæt udenfor og sprunget i Grunden, alle Vinduerne vare slaaede ind, et stort Bombestykke var fløjet ind og var gaaet gjennem den inderste Væg — lykkeligvis var Ingen kommen til Skade. Da Røgen nogenlunde havde fordelt sig, saa et Lys kunde brænde paany, stod en gammel Mand for os, støttende sig til en gammel Livré-Tjener. Det var min Moders Onkel, — Onkel General, som han hed i Familien, — han boede paa Hjørnet af Frederiksborg- og Rosenborggade i Hørkræmmer Froms Gaard; men nu blev det ham for varmt hjemme, sagde han, ogsaa hans Ruder vare alle slaaede ind, og saa kom han og bad om Husly, hvilket han selvfølgeligt fik, men Gud bedre det! for den gamle Mand var det fast af Dynen og i Halmen, thi næste Nat, den tredie Bom-

bardementsnat, slog atter en Bombe ned i Fortovet tæt udenfor Huset og kastede en Bordursten ind gjennem Vinduet, just i det Værelse, der var blevet ham anvist, og lagde sig i Sofaen, hvor han og min Fader kort forinden havde siddet sammen for at tage en Smule Hvile.

Denne sidste Nats Rædsler mindes jeg grant: paa at sove var ikke at tænke hverken for Voxne eller for Børn, hele Himlen stod i Lue, allevegne, hvor vi saae rundt, hvirvlede Flammer i Vejret, og gjennem den tykke Luft, som var opfyldt med Regn, kom Lyn paa Lyn og Knald i Knald af Raketter og Bomber. En af Pigerne tog mig op med paa Loftet i den høje Bygning; herfra kunde man see temmelig vidt ud over en stor Del af Byen. Det var et frygteligt Syn, et helt Ildhav hvirvlede i Vejret, og midt deri stod en høj slank Ildcolonne og kastede lange Ildtunger ud til alle Sider; det var det stolte Frue Kirkespir, der denne Nat sank i Ruiner for aldrig mere at rejse sig over vor Fødeby. — Jeg blev kaldt ned igjen, saa at jeg ikke saae det falde; men Dagen efter hørte jeg Fortællingen om denne sørgelige Begivenhed, saavel som om alle denne Nats forfærdelige Tildragelser, om Tømmerpladsens Brand, om flere Kvarterer omkring Frue Kirke, som stode i Lue, om de mange Døde, Saarede og Husvilde, om mange Familiers Flugt til Amager, om den hæderlige gamle Admiral Lütkens utrolige Anstrængelser i Spidsen for sine brave Holmens Tømmermænd, som vare beordrede til Brandcorpsets Hjælp, om at der var hugget Hul i alle Skibene i Flaaden, for at kunne sænke dem, og saa — om at man havde begyndt at underhandle om Overgivelse. Ja, Underhandlingerne vare begyndte, der var Vaabenstilstand, og Dødsstilhed herskede over Byen efter den foregaaende Nats forfærdelige Larm.»

«Kampen var forbi, Folk vare fra nu af sikre paa Liv, Lemmer og Ejendom; men Harmens og Ydmygelsens bitre Kalk var iskjænket til Bredden af Bægeret, og det skulde nu tømmes tilbunds, til den sidste Draabe. Castellet og

begge Holmene bleve besatte af Fjenden, og Plyndringen af Værfterne og Flaadens Bortførelse begyndte og fuldendtes i Løbet af sex Uger. Det var den stakkels Capt. Rosenvinge, i hvis tunge Lod det faldt at være den, der skulde udlevere Alting, og at staa i directe Forbindelse med den hovmodige, raa og anmassende Sir Home Popham. Dette skete under idelige, men forgjæves Protester mod den overmodige Fjendes Anmasselser, som voxede med hver Dag. De Engelske vare Sejrherrer og vi de Overvundne. Men da Popham en Dag drev sin Uforskammethed saa vidt, at han beskyldte Rosenvinge for at ville skjule visse Sager, som ifølge Capitulationen skulde udleveres, og kaldte det en uhæderlig — ungentlemanlike — Fremgangsmaade, tog denne hæderlige Officer alvorligt til Gjenmæle og udfordrede Popham paa Pistoler. Sagen blev imidlertid bilagt ved Admiral Hoods Mægling, og Popham maatte gjøre Rosenvinge Afbigt i flere engelske Officerers Nærværelse. Men dette var kun en ringe Trøst. Flaaden blev bortført og Værftet blev plyndret, lige fra alt virkeligt Skibsmateriel indtil Haandværkernes private Værktøj, fra de store Magazin-Beholdninger og Tømmeroplag til Dørlaase og Vinduesgardiner. Intet var dem helligt, ikke engang Sølvkalk og Disk til Skibenes Gudstjeneste, de paa Stabel staaende Skibe bleve ituhuggede og væltede i Overværelse af de commanderende Admiraler og Generaler, og under Soldaternes og Matrosernes Hurraraab, og det Skib, som stod i Dokken, blev sønderslaaet og sænket.

Af alt dette Hærværk saae jeg naturligvis intet, men hørte desto mere. Derimod saae jeg daglig, da den engelske General Catcarth, trods Capitulationens klare Ord, havde fordret Tilladelse for sine Officerer og menige Folk til at komme ind i Byen, en stor Mængde engelske Militære af alle Vaabenarter at spadsere omkring i Gaderne. Deres røde glimrende Uniformer vare selvfølgeligt meget tiltrækkende for den kjøbenhavnske Ungdom, især faldt Bjerg-

skotterne med deres Skjørter og høje Grenaderhuer, og Musiken i dens meget brogede og fantastiske Paaklædning, stærkt i Øjnene. De vare altid ubevæbnede, idethele opførte de sig meget ordenligt, og der hørtes ingen væsenlige Klager over Udskejelser. At deres Indtrængen i Byen kom Værtshusholderne og Kræmmerne tilgode, er vel upaatvivleligt. Jeg har senere tidt tænkt paa, om de ikke morede sig med at kjøbe nogle af de mange daarlige Carricaturer, hvormed man efter ringe Evne søgte at hævne sig paa Fjenden. Alle smaa Boghandlervinduer stode fulde af dem, saa vel dengang som længe efter. Det var Popham i Skikkelse af Djævelen med Hestefoden i Søofficers-Uniform, en Congreve-Raket til Hale og et Par Granater hængende ud af Spidserne paa den trekantede Hat, eller det var en engelsk Officer, ridende paa en røvet Bondehest, som han har hugget Halen af, Bonden løber bag efter med Halen i Haanden og raaber: «Har Du taget Øget, kan Du tage Halen med!»

Ogsaa Canning og Congreve maatte i disse Carricaturer underkaste sig den kjøbenhavnske Vittigheds Svøbe. Ved Siden af disse Billeder saaes andre, forestillende Bombardementet, Frue Taarns Brand, Ødelæggelsen i Gaderne, flygtende Kvinder og Børn m. m.

En Dag midt i denne Tid blev Lieut. Bruun af Livjægerne, som var falden ved Udfaldet i Classens Have, begravet med stor Højtidelighed. Jeg stod paa Sct. Annæ Plads og saae derpaa; han blev begravet paa Garnisons-Kirkegaard og mange Tusind Mennesker fulgte Processionen. Allerede paa Østergade havde Uordener fundet Sted, foraarsaget ved en bereden engelsk Husar, som kun ved Major Kroghs Aandsnærværelse blev reddet fra at blive et Offer for Publikums Raseri (jvfr. Ræder, S. 531). Dette saae jeg ikke; men jeg saae, hvorledes en Flok engelsk Militær, som stod paa Fortovet i Bredgade, med stor Møje blev frelst fra Folkets Raseri af vore Officerer og Soldater af Ligparaden,

og der opstod en almindelig og meget uhyggelig Tumult, hvori jeg blev reven ind i Hvirvelen af den støjende Menneskemasse og fik mine Klæder revne itu. Da jeg kom hjem, fik jeg alvorligt Tilhold om ikke mere at løbe paa Gaden, og da min Fader var bortrejst til Kiel, ifølge Kronprindsens Ordre, maatte jeg for Fremtiden lade mig nøje med, hvad jeg kunde faae at see fra Vinduerne, og det var lidet eller intet, som det er værd at antegne.

Endelig den 19—20. October forlod den engelske Hær og Flaade vor saa haardt mishandlede Hovedstad, medtagende vor Flaade og alt, hvad de havde plyndret paa Værftet, efterladende Byen i Ruiner og ledsaget af hele det danske Folks Forbandelse. Men medens de havde bortført alt, hvad der kunde medtages, og ødelagt alt, hvad som ikke kunde rummes i deres Skibe, havde de dog ladet et eneste Skib tilbage: det var Kronprindsens Lystjagt, som ovenfor omtalt, en Foræring fra Kong Georg af England. Den laa der, ensom og forladt tilbage; forgjæves havde Rosenvinge opfordret dem til dog ogsaa at tage den og tilbudt dem alt dens oplagte, tildels kostbare Inventarium; de vilde ikke have den. Men Kronprindsen vilde for ingen Pris i Verden beholde den, og han gav derfor Odre at udruste den, bemande den med engelske Krigsfanger og sende den til England. Og saaledes blev da Flaadens Leje fuldstændigt tømt. Det første Skib, der atter vædede sin Kjøl deri, blev kaldet «Fønix»; det blev sat i Vandet den 5. Decbr. 1810, Kongen var ude at see paa det, og vi Cadetter paraderede ved Indgangen til Pavillonen. Det var i Sandhed en «Fønix», som rejste sig af sin Aske; thi det var bygget af Ruinerne af de paa Stabelen væltede eller ødelagte Skibe, men det var et meget lille 58 Kanonskib, som aldrig kom udenfor Bommen og maatte vel mest betragtes som et Vidnesbyrd om, at Danmark paa ingen Maade havde opgivet at være Sømagt.»

«Over et halvt Aarhundrede er henrundet siden hin

sørgelige Begivenhed fandt Sted. Ethvert Spor af den Ulykke, der ramte vor Fødeby, er saa godt som forsvundet. De nedbrændte Kvarterer af Byen ere opbyggede større og smukkere, Frue Kirke har rejst sig af sin Aske; vel staar det kullede Taarn med det forgyldte Kors stedse som et Sørgemonument paa den faldne Kirkes Grav, men den nye Kirkes Indre er til Gjengjæld blevet et varigt Minde om den udødelige Billedhuggers skabende Aand og Haand. Et af de Steder, som nødtvunget var givet i Fjendens Vold, er nu omskabt til et af Byens smukkeste Kvarterer; fra det Sted, hvor dengang Fjendens udfordrende Janitscharmusik lød over det smalle Vand, lyder nu Polkaens brusende Toner under Gaslysekroners blændende Lys, og der, hvor Bjergskotter og Husarer holdt Vagt over deres ranede Bytte, staar nu den alvorlige Bankbygning, der om føje Tid skal holde Vagt over Grundpillen for Danmarks Velstand, som den vil gjemme i sit Skjød. Et nyt Orlogsværft har rejst sig paa det gamles udplyndrede Ruiner, i Flaadens Leje ligger atter Danmarks Søforsvar, rede til Udrustning, Magasinerne ere atter fyldte, og Dampens mægtige Kræfter arbejde her som allevegne i Menneskenes Tjeneste. Intet Under derfor, at Mindet om hine Begivenheder kun viser sig for den nuværende Generation som et Skyggebillede gjennem Fortidens Taager, hvorom man maa søge Oplysning, naar man ønsker den, i Historiens Aarbøger. Det fortærende Nag, det brændende Had til alt der var Engelsk, som i hin Tid opfyldte hver dansk Mands Bryst, er forlængst forsvundet. Kun af og til, naar Forholdene stille sig saaledes, at man uvilkaarlig kaster et Blik tilbage paa hin Tid, som f. Ex. da for faa Aar siden nye Voldshandlinger [1]) truede Danmark fra en anden Kant, da forekommer det vel en og anden eftertænksom Mand, at det vilde være en

[1]) De nordamerikanske Trusler mod Danmark i Anledning af Sundtolden. Jvfr. Torben Billes Historie.

ønskelig Lejlighed for England til at gjøre hin blodige Uret god igjen, til i Gjerningen at vise, at det fortrød sin Handlemaade, der dengang saavel i som udenfor England blev stemplet som den mest uhørte Voldsgjerning, hvad enten den betragtedes fra det rent moralske eller fra det folkeretlige Standpunkt. Ja, saaledes tænke vel de Fleste, som granske mere i Historien end i Politiken; men for den store Mængde af de Nulevende hører, som sagt, hine Begivenheder til de forsvundne Tider, og de Følelser, de fremavlede, ere kvalte i Nutidens alt nivellerende Malstrøm. Men os Gamle, der have været Øjenvidner til, hvad der dengang foregik, maa man tilgive, at vi ikke ganske kunne glemme. Had og Nag er vel ikke mere tilstede i vore Hjerter, men en bitter Følelse ved Mindet om al den Jammer og Elendighed, om al den Tort og Ydmygelse, som overgik os, den bliver dog tilbage. Synet af Frue Taarns Brand vil følge mig til min Grav.»

Det var den over 70aarige Viceadmiral, der skrev disse Ord, og han var for godt kjendt af sine Samtidige til at behøve forklarende Tilføjelser om den gode Kjærne, der groede ved Siden af hin «bitre Følelse ved Mindet» om A° 1807. Alene Faderens ærefulde Ry og den Ærbødighed, hvormed man fra alle Sider kom han imøde, maa have gjort et uudsletteligt Indtryk, især da Faderen holdt af at have ham hos sig; og nu Synet af den værdige, mandige Maade, hvorpaa denne højagtede Fader bar det tungeste Slag, som kunde ramme ham, hvorledes han, istedenfor at synke tilintetgjort sammen, rejste sig og hele Folket til en forbausende Kraftudvikling for at gjenføde Danmarks ranede Flaade, hvor mægtigt har ikke det maattet gribe Drengen, som fra sine tidligste Aar hørte saa at sige til Holmens faste Stok?

Den tiaarige Steen Bille var ganske vist kun en lille, spinkel Dreng, men saaledes havde Faderen ogsaa været; fra han blev Søcadet, tolv Aar gammel, og til han syv Aar efter blev Secondlieutenant, udvikledes hans Legemskræfter

ikke mere, end at han kun til Nød kunde føre sin Huggert, men det gjorde ham ikke mistrøstig; til alle Legemsøvelser var han tvertimod dristig, og han opnaaede den Legemssundhed, som var nødvendig, for at hin rige Sæd kunde modnes. Strax efter at være bleven Secondlieutenant kom han paa Togt til Vestindien, og A° 1820 traadte han, tilligemed sin to Aar ældre Broder, *Ernst Vilhelm*, i fransk Søkrigstjeneste. Begge Brødre ansattes paa det samme Linieskib, der gik paa Togt til Brasilien og Sydamerikas Vestkyst, og de vare de første danske Søofficerer, som efter Fredslutningen A° 1815 gik i fransk Tjeneste. Linieskibet vendte hjem det følgende Aar, men uden Ernst Vilhelm, som paa Grund af Brystsyge havde maattet forlade det paa Udrejsen i Rio Janeiro; herfra søgte han at komme hjem med et Koffardiskib, men naaede ikke at gjensee sit Fædreland, da han døde paa Rejsen.

Kort efter at Steen var kommen hjem, blev Udsigten til Krig imellem Frankrig og Spanien mere og mere truende, og A° 1823, det samme Aar, i hvilket han blev Premierlieutenant, gik han paany i fransk Tjeneste, hvor han kom med ved Bombardementet af Cadiz og derfra til de græske Farvande, hvor han fik den græske Frihedskamp at see paa nært Hold. Da han A° 1825 traadte ud af fransk Tjeneste, hædrede man ham med Ordenen «pour le mérite militaire». Idet hans Chef vilde overrække ham Decorationen, udtaltes den i saadanne Tilfælde brugelige Opfordring til Edsaflæggelse paa at ville støtte og forsvare den romersk-katholske Tro, men denne Ed nægtede Bille at aflægge. «Saa sværg da Hs. Majt. Kong Carl den 10de af Frankrig Huldhed og Troskab?» sagde Chefen, men ogsaa derfor maatte Bille undslaa sig. «Eh bien, mon cher», sagde Admiralen derpaa i sin Forlegenhed, «voulez-vous donc m'embrasser?»

«De tout mon coeur», svarede Bille og fik sin Orden.

Snart efter at være kommen hjem til Danmark fik han, som alt tidligt var udnævnt til Kammerjunker, den kongelige

Lystdamper «Kiel» at føre, men det varede ikke længe, før han blev Næstcommanderende paa en Orlogsbrig, som var udrustet til et vestindisk Togt, hvorefter han udcommanderedes paa nogle kortere Orlogstogter.

A° 1828 blev han udnævnt til Lærer paa Søcadetacademiet, og den 26. November 1829 ægtede han Frøken Caroline Christiane Sofie Frederikke Bülow, Datter af General Frederik Christian Bülow og Eleonore, Baronesse de Selby. Omtrent samtidigt modtog Bille Ansættelse som opvartende Cavaller hos Kongedatteren, Prindsesse Caroline, der havde holdt Bryllup med Prinds Ferdinand et Par Maaneder før han og nu boede i hans Fædregaard. Intet af dette hindrede ham dog i at modtage forskjellige Udcommandoer, af hvilke vi blot ville nævne den fra A° 1840, da han blev Næstcommanderende i Fregatten «Bellona» paa dens Togt til Sydamerika. Hjemkommen derfra det følgende Aar blev han Capitain og A° 1842 Kammerherre; A° 1844 var han Chef for Cadet-Corvetten «Flora», og A°. 1845 betroedes ham det interessante og ærefulde Hverv, som Chef at commandere Corvetten «Galathea» paa dens Togt omkring Jorden, hvilket udførtes fra A° 1845 til 1847. Han beskrev dette for Landet ærefulde Togt i en Bog: «Beretning om Corvetten Galatheas Rejse omkring Jorden A°. 1845—7», som udkom i Aarene fra 1849 til 1851, men i denne Periode, eller rettere, kort efter at være bleven færdig med sit Manuscript, kaldtes Bille til den Krigervirksomhed, der har givet hans Liv dets stærkeste Præg, til Deltagelse i den slesvigholstenske Oprørskrig fra A°. 1848 til 1850.

Denne Krig er endnu saa levende i vore Samtidiges Minde, at vi ikke for deres Skyld have nødig at tegne et eneste Træk af dens Historie, men da dette Værk er blevet til især for de kommende Slægters Skyld, bør den fædrelandshistoriske Baggrundsskildring ikke ganske savne alt Sammenhæng paa dette Hovedpunkt. Den slesvigholstenske Sags Udvikling maa vi her dvæle lidt ved, men da saa vel

den militære som den politiske Side af hin Treaarskrig er bleven belyst af en righoldig Literatur, tillader denne os at nøjes med et flygtigt Blik paa hin lykkelige Tid, der afsluttede Enevældens Periode og gjenfødte det danske Folk.

Saavel Christian den 5tes som Frederik den 4des Krige med Sverig vare væsenligt Revanchekrige, ved hvilke der søgtes Oprejsning for Danmarks Tab i Christian den 4des og Frederik den 3dies Tid. Fredslutningen i Travendal A°. 1700 med Gottorphertugen og paa Frederiksborg A°. 1720, ved hvilken sidste der omsider gjordes Ende paa en elleveaarig Krig med Sverig, vare tilsyneladende ret gunstige for Danmark, men skaffede ikke paa langt nær Dækning for dets Krigsomkostninger, end sige Bod for hvad det havde tabt i Brömsebro-,Kjøbenhavn- og Lund-Fredslutningerne.

De to gamle Rivaler havde i disse Krige udtømt deres bedste Kraft og kun vundet en usund Stridslyst og et lige saa unaturligt gjensidigt Had; men for Danmark var det en Vinding, at Sverig var blevet for mat til at kunne støtte de Gottorpske Krav; denne Fordel svandt dog hurtigt ind, thi paa den sidste Krigs Tid blev Rusland en Sømagt, som ej blot kunde tage i Arv efter hine to Rivaler det Herredømme over Østersøen, til hvilket de begge havde bejlet, men som endog kunde blive Gottorphertugen en fuldt saa god Støtte, som Sverig tidligere havde været. Det politiske Frø til hans Uafhængighed af Danmark, der var lagt i Brömsebropagten, blev vel jordet af Christian den 5te ved de gottorpske Besiddelsers Incorporation i Danmark A° 1684 og tilsyneladende knust i Frederiksborgfreden, hvor Sverig maatte forpligte sig til ikke at støtte Hertugens Selvstændighedskrav, medens Frankrig og England tilsikrede Danmark det hele Sønderjylland, som A° 1721 højtideligt indlemmedes i Danmark; men næppe var det skeet, för end Czar Peter truede med at sætte Hertug Carl Friederichs retmæssige Fordringer igjennem med Magt, og dette Forsæt blev fastholdt i en Aarrække, eftersom Gottorphertugen var bleven Czarens

Svigersön. Kom det end ikke til Udførelse, fordi England hjalp Danmark med at hindre den russiske Flaades Sejlads til Kjøbenhavn, saa voxede den gottorpske Selvstændighedsfølelse sig dog stor, uagtet Rusland og Østrig fem Aar efter, i Kejserinde Catharina den 1stes Dødsaar 1727, da Frankrig og England paany garanterede Danmark Besiddelsen af Slesvig, tiltraadte denne Garanti. A° 1750 maatte de to daværende Gottorphertuger paany afstaa fra enhver Fordring paa Slesvig, men da den ene af dem A° 1762 blev Czar af Rusland, syntes Løsrivelsen at være en sikker Sag. Denne Czars, Peter den 3dies, Afsættelse og Mord i det Øjeblik, da hans Hær stod rede til at kaste sig over den hvervede danske Hær i Meklenborg, fjærnede vel den truende Fare i samme Aar som den var opstaaet, men Løsrivelsestanken, som oprindeligt var en ganske naturlig Følge af Hertugdömmernes Lidelser under næsten enhver Krig, som Danmark førte, trivedes derefter godt hos de holstenske Godsejere, af hvilke mange tillige ejede slesvigsk Gods, især da Christian den 6te allerede 1732 havde godkjendt de holstenske og slesvigske Ridderskabers og Prælaters Fællesskab, og mange lignende Misgreb, som fornægtede og svækkede Slesvigs Danskhed, vare begaaede fra dansk Side.

Saa længe man i Danmark ikke løftede det nationale Banner, men under Enevælden lod det staa gjemt, for ej at sige, at man lod det være glemt og borte, saa længe kunde den slesvigholstenske Løsrivelsestanke ikke faae den Modstand, som var nødvendig for dens politiske Sejr. Naar de enevældige Konger døde, maatte endog Nationalflaget, som dog ellers vajede fra Kronborg og de Kjøbenhavnske Søbatterier, i flere Maaneder give Plads for et *sort* Flag med hvidt Kors (Registraturer for Hærens og Flaadens Expeditioner f. Ex. A°. 1700 N° 270 og A°. 1730 for 18. Oktbr. N° 35 og 36), og det maatte særligt befales, naar «det røde Flag» atter turde hejses. I dette lille Træk viser det sig ret klart, hvor ringe Sands der under Enevælden var for Nationalitetens Betydning.

Berrnstorfernes Forhandlinger med Rusland A°. 1767 og 1773, som førte til det russiske Hofs Afstaaelse fra alle dets Fordringer paa Slesvig, havde vel en stor Betydning for Hofferne, men saare liden for den tydske og danske Nationalitets indbyrdes Forhold i den danske Stat, uden for saa vidt som man inddyssede sig i en behagelig Følelse af, at ingen synderlig Fare lurede i Hertugdömmerne.

Den første franske Revolutions Rystelser gav vel ny Næring for Slesvigholstenismens som for saa mange andre skjulte Tanker, og end mere da Revolutionen havde affødt Verdens-Erobreren, og Tydskland bøjedes i Støvet af den store Napoleons Hære, thi da vaktes i dette Land den nationale Idé med saadan Vælde, at endog de tydske Slesvigholstenere tidligere eller senere maatte rives med, tiltrods for den Loyalitet overfor de enevældige danske Konger, hvoraf de gjorde sig til. Napoleons Fald fremkaldte imidlertid en stærk Reaction i den tydsk-nationale Bølgegang, og heri maa man vel søge den dybeste Grund til, at Slesvigholstenerne ikke benyttede sig af Danmarks Ydmygelse og Afmagt i det 19. Aarhundredes Begyndelse, thi deres Loyalitet var selvfølgeligt ikke af hjærtelig Natur, mindst overfor deres danske Medundersaatter. Den fik dog en stor Lön i Kielfreden A°. 1814, da Norges Afstaaelse til Sverig svækkede den danske Nationalitet, medens Lauenborg, som A°. 1816 blev Vederlag for dette Tab, tilførte den tydske Nationalitet i Danmark en ikke ganske ringe Magtforøgelse. Da Hertugdömmerne siden A°. 1788 havde deres egen Bank i Altona, kom de ej heller til at lide under Danmarks Statsbankerot i Januar 1813.

Holstenernes Troskab havde iøvrigt været sat paa en haard Prøve i Napoleonstiden, og den havde tilsyneladende bestaaet glimrende. Kong Frederik den 6te benyttede sig deraf til at udstede en Række Forordninger i Aarene 1807 til 20, ved hvilke der skulde raades Bod paa det danske Sprogs uretfærdige Tilsidesættelse i Hertugdömmerne, men

den Modtagelse hans Rescripter fik viste klarligen hvor Troskabens Grændse var. Niels Rosenkrands, Chef for det udenrigske Departement, havde endog Anledning til at give det Raad, at adskille Slesvigs Bestyrelse fra Holstens, eftersom dette Hertugdömme jo efter Congressen i Wien havde to Herrer, nemlig, foruden Kongen af Danmark, den tydske Forbundsdag, under hvis Beslutning det kunde skyde sig ind, naar Kongens Styrelse ikke huede det. Denne Ret brugtes allerede A°. 1822, men dengang vare baade Østrig og Preussen enige med Danmark og alle Andre om, at Slesvig ikke hørte under Forbundet, og at der ikke kunde være Tale om at fordre dets Forbindelse med Holsten gjennem en fælles Forfatning. Denne Afgjörelse bragte ydre Ro tilveje, men den varede ikke længe.

Syv Aar efter udbrød den franske Revolution af A°. 1830, som gav Stødet til en omfattende national Rejsning i Europa, og under Paavirkning af den udsendte Uwe Lornsen sit tydske Opraab til Slesvigholstenerne. Det fandt aabne Øren hos de studerede Klasser, som fra da af samlede sig om den af ham udtalte Fordring paa et evigt udelt Slesvigholsten, hvis Forfatning skulde hjemle Folket i denne udelelige Stat Ret til at give sig selv Love og til at bestemme Störrelsen af sine Skatter. Et politisk agiterende, slesvigholstensk Parti begyndte nu sin Ufærd.

Indførelsen af den danske Stænderforfatning med «raadgivende Stænder i vort Rige Danmark ligesom i Vore Hertugdömmer Slesvig og Holsten» var i Begyndelsen af 1830'erne det vigtigste Træk, hvormed hin oprørske Partidannelse søgtes modarbejdet, men for at gjöre Slesvigholstenerne villige til at gaa ind under denne Forfatning, der gjorde lignende Skjel mellem Holstens og Slesvigs Stænderforsamlinger som der var mellem Øernes og Nörrejyllands, indrömmede man dem en Mængde Fællesinstitutioner, som nærede Tanken om Holstens og Slesvigs Enhed og Udelelighed. Partiets Hovedsætning blev derved factisk lyst i

Kuld og Kjøn af selve den danske Regjering. Gjennem Frederik d. 6tes sidste og Christian d. 8des hele Regjeringstid voxede det slesvigholstenske Parti sig derfor stort og stærkt, ikke blot i Hertugdömmerne, men i selve Kjøbenhavn, hvor man tilsidst ikke syntes at have andre Vaaben mod dets statsfjendtlige Tendens, end at smigre det og vise dets Medlemmer en overdreven stor Agtelse, for ej at tale om uforstandig Tillid.

I Spidsen for det danske Udenrigsdepartement satte Christian d. 8de, som i sin Regjerings Begyndelse lod sig paavirke af sin slesvigholstensksindede Cabinetssecretair Chr. L. Tillisch, Slesvigholsteneren Heinrich Reventlow-Criminil, hvis Broder Josef blev Præsident i det tydske Cancelli. Den Sidste var endnu mere end Hin udpræget Slesvigholstener, og det tydske Cancelli fyldtes derfor med hans Partifæller. Fra den 26. Marts 1842 satte Christian d. 8de sin Svoger, Prinds Friederich af Augustenborg-Noer i Spidsen for begge Hertugdömmernes Statholderskab og militaire Commando, en Mand, som ej blot af Slesvigholstenerne, men af de allerfleste, nogenlunde politisk oplyste Statsborgere, betragtedes som det ulmende Oprørs Hoved. Cabinetssecretair Tillisch's Død A°. 1844 frembragte vel Ændringer til det bedre i alle disse vigtige Embedsbesættelser, men den Reventlow-Criminilske Periode havde givet Slesvigholstenerne saa god en Forsmag paa Løsrivelsen fra Danmark, at deres Agitations Kraft maatte tiltage i samme Forhold som det danske nationale Banner udfoldedes i Christian d. 8des sidste Aar. Kongens Død d. 20. Januar 1848 gav Signalet til en slesvigholstensk Rejsning, der støttedes mægtigt af den store Række samtidige europæiske Revolutioner. Kong Louis Philippes Forjagelse fra Paris paa samme Tid som Christian d. 8des Lig nedsattes i Roskilde gjorde det stærkeste Indtryk paa Sindene, og den 18. Marts samledes i Rendsborg de Slesvigholstenere, som vilde sige sig løs fra Forbindelsen med Danmark, hvor-

efter Hertugen af Augustenborg d. 20. Marts rejste til Berlin for at paakalde Preussens Hjælp.

I Kjøbenhavn besvaredes deres oprørske Fordringer allerede to Dage efter paa det store Casinomøde, og efterat Kong Frederik d. 7de d. 22. Marts frivilligt havde nedlagt sin arvede Enevoldsmagt, idet han udnævnte et ansvarligt Ministerium, blev det dettes første Hverv at modtage den paa samme Dag til Kjøbenhavn komne Deputation fra den Rendsborgske Forsamling.

Dens Modtagelse blev selvfølgeligt lige saa kold og afvisende som Hertugen af Augustenborgs havde været varm og imødekommende; Preussens Konge havde med Glæde grebet denne Lejlighed til at skaffe sin Garde en hæderligere Virksomhed end den at kue hjemlige Oprør, hvorved baade den og han vare blevne forhadte af Berlinerne. Den 1. April rykkede et preussisk Troppecorps ind i Holsten, medens tydske «Freischärler» allevegnefra sluttede sig til den slesvigholstenske Hær, hvis Kjærne dannedes den 23. Marts af det danske 5te Jægercorps.

Man indbildte det nemlig, at Frederik d. 7de var tagen tilfange i Kjøbenhavn, og at den slesvigholstenske Rejsning kun havde til Maal at befrie ham; under samme Paaskud oprettedes samme Dags Aften den provisoriske Regjering med Prindsen af Augustenborg-Noer i Spidsen, og den begyndte Krigen med at lade 5te Jægercorps overrumple Fæstningen Rendsborg om Morgenen den 24. Marts.

Samme Dags Formiddag imellem Kl. 9 og 10 sad daværende Capitain Steen Bille i Kjøbenhavn ifærd med at beskrive «Galathea»s Jordomsejling, da Marineministeren, hans gode Ven, Commandeur Zahrtmann, traadte ind til ham med de Ord: «Nu er der ikke Tid til at skrive Rejsebeskrivelser, Du maa strax gjöre Dig klar til en ny Rejse.» — «Hvorhen?» — «Til Kiel, endnu i Eftermiddag med Hekla.» Samtalen drejede sig om forskjellige hermed i Forbindelse staaende

Ting, som i Løbet af Dagen formuleredes i en hemmelig, skriftlig Ordre fra Admiralitets- og Commissariats-Collegiet.

Ifølge denne (Hist. Tidskr. 3. VI. 408—426) skulde Bille samme Dag afgaa med Orlogsdamperen «Hekla» til Kiel, hvorhen det skulde ledsage Postdamperen «Skirner».

Expeditionen havde flere Formaal; det fornemste var, at Bille skulde overbringe et Brev fra Kongen til hans fraskilte Hustru, Frederik den 6tes Datter Vilhelmine, da gift med Slesvigholsteneren, Hertug Carl af Glücksborg, og søge at bringe hende, saa vel som de i Kiel værende Danske, til Kjøbenhavn. Dernæst skulde den ovenomtalte slesvigholstenske Deputation føres tilbage til Kiel med «Skirner», som underlagdes «Heklas» Commando og fik forøget Besætning, bl. a. af et Hold Landsoldater. Endvidere havde Bille at bøde paa den muligvis afbrudte Postgang og at passe paa mulige fjendtlige Foretagender, særligt fra Frederiksort, men det paalagdes ham strengt, Kl. 1 samme Dag ogsaa mundligt af Kongen, ikke at skyde det første Skud, men saavidt muligt at undgaa alle Fjendtligheder.

Fra Kongen gik Bille hjem for at tage Afsked med sin Familie, og da han derefter gik ombord, var Klokken omtrent 3 Eftmd. Ombord i «Hekla» fandt han den slesvigholstenske Deputation, som ifølge Ordren skulde overføres paa «Skirner», og det blev en af Grundene til dens forsinkede Overfart, at Bille, for Folkestemningens Skyld, opsatte dens Overflytning til Postskibet, indtil han kunde ankre op under Kastrup Knæ, thi da var Klokken bleven otte, Aften. Besætningen maatte nemlig ordnes og en Mængde Gods, Armatur m. m., der var kastet ombord i sidste Øjeblik, maatte henstuves med den Mulighed for Øje, at Skibet om faa Timer kunde blive tvunget til Kamp. Taaget Vejr og Nødvendigheden af at komme til Kiel, ikke ved Nattetid, men ved lys Dag, vare andre lige saa gyldige Grunde til at Skibene først den 26. Kl. 8 Morgen ankrede op tværs for Kiels Slot, — en Forsinkelse, hvorfor tydske Beretninger

have dadlet Bille, som om han forsætligt havde fremkaldt den af politiske Motiver.

Uagtet Bille af en hollandsk Skipper og senere af Kiels Pladscommandant advaredes mod at gaa i Land, fordi Befolkningens Stemning var saa oprørsk, at hans Uniform kunde irritere den, besluttede han selvfølgeligt at udføre sit Hverv. Han gjorde först Pladscommandanten ansvarlig for Følgerne af den förste Voldshandling, som maatte blive øvet imod ham eller hans Fartøjer; dernæst besvarede han de slesvigholstenske Deputeredes Afskedstak for god Behandling med en Henvisning til at «Hekla» laa med klart Skib rede til at skyde Byen i Grus, hvis der fra dens Side ytredes mindste Fjendtlighed; og derpaa gik han, blot med en eneste Mand i Følge, op til Slottet, en Vandring under hvilken han frivillig escorteredes af en Flok Borgergardister.

Da han kom ind ad Slotsporten, vare Hertug Carl og hans Broder, Prinds Friedrich, ifærd med at stige tilvogns for at kjøre til Jernbanen. Bille søgte at bringe Hertugen til en Samtale, advarede ham imod det Skridt, han var paa Vej til at gjöre, og bad ham gaa op med til Hertuginden for at erfare Indholdet af Kongens Brev. Men Hertugen steg tilvogns, og da Bille saa stillede sig foran Hestene og vedblev at tale til ham, anmodede denne ham indstændigt om at gaa af Vejen. Det var for silde, sagde Hertugen, Loddet var kastet, han maatte og vilde til Rendsborg. Bille veg da tilside og gik op til Hertuginden, fulgt af Oberst Høg, som havde staaet ved Hertugens Vogn i Slotsgaarden. Denne Høg havde, indtil Dagen för Oprørets Udbrud, været Chef for 5te Jægercorps, men traadte fra, saa snart han mærkede sig overflöjet af Capitain Michaelsen, som saa blev hans Efterfølger i Corpscommandoen.

Hertuginden udtalte hulkende sin Fortvivlelse over alt hvad her foregik. Hun modtog Kongens Brev, læste det og sagde strax, at det var hende umuligt at følge dets

Opfordring, hun vilde blive hos sin Mand og dele hans Skjæbne.

Alle Billes Overtalelser vare frugtesløse, hvad enten han stillede «Hekla» til hendes Raadighed, eller tilbød sig at vente endnu 24 Timer paa hendes Bestemmelse; han maatte slutteligt nöjes med at bede om Hds. kgl. Højheds skriftlige Svar paa Kongens Brev. Hertuginden gik da ind i et Kabinet, hvorfra hun snart vendte tilbage med et Brev. Billes Ærinde var nu udrettet, og han tog Afsked med den stakkels Kongedatter, der med Taarer i Øjnene bad ham hilse sin Moder og Søster og alle gamle Venner i Kjøbenhavn.

Da Bille kunde forudsætte, at man hjemme snart maatte faae Brug for «Hekla», havde han opgivet at følge sin Ordre, forsaavidt som denne gik ud paa, at han skulde afvente Tirsdagsposten; men Hensynet til de mange danske Passagerer, der vilde til Kjøbenhavn, og som umuligt kunde blive færdige til Afgang med «Skirner», der strax samme Formiddag maatte sendes hjem med Rapport, bestemte ham til at vente med «Hekla» til Mandag Formiddag. Denne Beslutning, der nu synes ganske simpel, er vel værd at tage i nærmere Øjesyn. Paa den ene Side maatte Bille fortolke Kongens og Admiralitetets Ordre derhen, at han saavidt muligt burde undgaa alle Fjendtligheder; paa den anden Side blev han nu liggende tæt ved Land i en næsten fjendtlig Havn ved en By, hvis Borgere havde gjort aabent Oprør og let kunde falde paa at bruge de mange store, velbetjente Baade, der laa ved Kajerne; og hvad de muligvis ikke turde vove, det kunde temmelig sikkert ventes af de Studenter, der vendte hjem fra Overrumplingen af Rendsborg, og for hvilke det Ønske maatte ligge ganske nær at rane Danmarks bedste Krigsskib. Fra Rendsborg og Frederiksort lod der sig vel ogsaa i Løbet af et Døgn hente og opstille saa meget Skyts, at «Heklas» Tilværelse kunde blive alvorligt truet og dets Udfart af Fjorden omtrent umuliggjort. Selv om hans Kjendskab til og Foragt for Oprørerne bragte ham

til at see bort fra denne sidste Fare, saa var den ikke desto mindre tilstede, men det lykkedes ham at fjerne baade den og de andre Muligheder ved en kjæk Optræden.

Efter at have truffet de nødvendigste Sikringsanstalter ombord, gik Bille atter næsten ene iland for i Oberst Høgs Selskab at gaa til Byens Borgmester. Borgergarden viste sig atter, og med den fulgte nu en Pøbelsværm, som dog forholdt sig rolig. Saaledes escorteret kom Bille til Borgmesteren, der laa syg af Podagra, hvilket sagtens hjalp til, at han hurtigt enedes med Bille om at undgaa alle Fjendtligheder. I Borgmesterens Sovekammer gik alle Slags Mand- og Kvindfolk ind og ud, nogle med Graad og Skrig over den Medfart de tydske Embedsmænd i Kjøbenhavn skulde have lidt, men det var Bille ganske kjært, at Mange fik at høre den Aftale, han traf med Borgmesteren, og den Beroligelse, han kunde give de Frygtsomme ved at pege paa sig selv med den Forklaring, at han næppe vilde staa saa rolig her, naar der var mindste Sandhed i hine Rygter om de Tydskes Mishandling.

Saasnart han var kommen ombord, skrev han sin Rapport og beordrede «Skirner» til at afgaa med den og nogle Danske; for en Sikkerheds Skyld lod han «Hekla» følge den ud forbi Frederiksort, hvorpaa han vendte tilbage til sin gamle Ankerplads, hvor han lod gjöre klart Skib med ophejste Entrenæt og med væbnede Fartöjer i Patrouillefart, saalænge det var mörkt. Alt gik godt, ogsaa da 75 Passagerer næste Morgen indfandt sig, Nogle endog med alt deres Bohave, og Kl. 3 Eftmdg. lettede det stærkt belemrede «Hekla» uanfægtet. Den 28de ved Middagstid ankrede Skibet op paa Kjøbenhavns Rhed, og Bille gik strax iland. Paa Toldboden modtoges han af en stor Mængde Mennesker, der spurgte om Nyt og raabte Hurra for ham. Denne Velkomsthilsen forstod Bille hverken dengang, eller da han en Snes Aar efter nedskrev sine «Bidrag til Martsdagenes Historie», som vi her have refereret. Sandsynligvis har han

betragtet dette sit første Togt med «Hekla» som en Bagatel med Hensyn til Risico, og han har sikkert ikke været uvidende om, at man i Marinens Underklasser sjældent talte om «Galathea»s Jordomsejling, uden at tilföje et Ord om hans Strenghed, der trængte videre ud i Folket end hans Ry for energisk Dygtighed. Men det var netop dette Ry, som havde voxet sig stort under hans lille Togt til Kiel, og Velkomsthilsenen var et uvilkaarligt Udtryk for den Stemning eller Anelse, der greb Alle ved Gjensynet af Flaadens bedste Skib og dens bedste Mand; der laa et godt Varsel i, at deres Vovestykke havde havt Lykken med sig, og man var paa den Tid ivrig for at tage Varsel; endog det, at den første danske Soldat, der faldt i Krigen, bar Navnet Sejer, blev dengang udlagt som et gunstigt Varsel for Danmark.

Naar vi ovenfor nævnede Billes sandsynlige Foragt for det slesvigholstenske Oprør og dets Ledere, saa har denne Ytring sin Grund i, at man i hin Tid var meget uvidende om Slesvigholstenismens Historie; endnu saa langt ned i Tiden som A° 1864 antog den danske Conseilpræsident, at det slesvigholstenske Spörgsmaal rejstes efter Norges Tab A° 1814. Denne Uvidenhed maa tages i Betragtning, naar vi nu korteligt skildre det for Bille karakteristiske Forslag til at dræbe Oprøret i Fødselen, hvormed han slutter sine Bidrag til Martsdagenes Historie.

Især ved Samtale med de Passagerer, som «Hekla» förte fra Kiel til Kjøbenhavn, fik Bille stærke Indtryk af, at der endnu herskede en meget stor Forvirring og Ubestemthed hos de slesvigholstenske Ledere, og at et energisk og hurtigt Skridt fra Kongens Side endnu kunde gjöre Fredsudsigterne overvejende.

Greben af denne Overbevisning udkastede han i Tankerne en Plan for, hvorledes dette energiske og hurtige Skridt skulde udføres. Kongen skulde uopholdeligt selv gaa til Kiel. Han skulde dertil benytte «Hekla». Han skulde tage med sig, foruden sit Følge til personlig Opvartning, tre

af sine Ministre, f. Ex. Grev Moltke, Grev Knuth og Zahrtmann. Et Compagni af Garden skulde tages med til Slotsvagt. Ankommen til Kiel skulde han gaa lige op paa Slottet og derfra stævne den oprørske Regjerings Medlemmer for sin Thrones Fod, for saaledes factisk at vise sine holstenske Undersaatter, at det var en ublu Løgn, at han var ufri, og saa lade det komme til en Forklaring og Forhandling om deres Fordringer. Under «Heklas» Kanoner skulde han være sikker nok for enhver Overlast, og udrettedes der Intet, skulde han være sikker nok paa at gaa ombord igjen, og da, men först da, maatte Vaabnene afgjöre Sagen.

Denne Plan meddelte Bille til de tre nævnte Ministre. Grev Moltke sagde med et polisk Smil: «Ja, det kunde være rart, om De kan faae Kongen til at gjöre det?» Grev Knuth erklærede sig bestemt derimod, da man ej burde udsætte Kongen for, hvad der kunde skee. Zahrtmann mente det var aldeles ugjörligt, men bemyndigede alligevel Bille til at fremføre det for Kongen, da det jo var muligt, at noget godt dog kunde komme ud deraf.

Bille benyttede Lejligheden, da han havde overleveret Hertugindens Brev. Kongen var synligt bevæget ved Planens Fremsættelse, men erklærede bestemt, at der ikke kunde være Tale om at sætte den i Værk. Han vilde ganske vist gaa til Hertugdömmerne, og han haabede ogsaa ganske vist at komme til Kiel, men det skulde være i Spidsen for Tropperne. Nu vilde han gaa til Kolding, gav derpaa Bille Haanden og bød ham Farvel.

Krigen udbrød altsaa, og Bille beordredes til Østersø-Escadren som dens Næstcommanderende. I denne Stilling udfoldede han en rastløs Virksomhed, der gjorde hans Navn kjendt og kjært i hele Landet. Fjenden lærte snart at frygte det sorte «Hekla», der uventet dampede ind i Østslesvigs Fjorde og secunderede Hærens Musketild med sine Kanoners dumpe Drøn og springende Granater. Da den danske Hær trak sig til Als og Fyn, og Preusserne under Wrangel be-

satte den jydske Halvø, lagde Billes Escadre sig i Lillebælt og hindrede Fjendens Overgang til Fyn, medens han selv med «Hekla» og nogle Baade den 24. April 1848 reddede Wörishöffers danske Afdeling, som var afskaaren i Byen Egernfjord. Escadrens Øverstcommanderende synes nemlig til Bille at have overladt det vigtige Hverv at støtte den aktive Hær, medens han selv ledede Blokaden af de tydske Østersøhavne; det var uden Tvivl Følelsen af denne Selvstændighed, som indgav Bille en saa stærk Trang til at opildne Folkets, ved Jyllands Occupation sunkne, Krigsbegejstring, at han i Maj gjorde den commanderende General følgende ejendommelige Forslag og udførte den derpaa følgende Daad.

Da Fjenden holdt Fredericia og Omegn besat med c. 7000 Mand, hvoraf dog kun en ringe Del laa i den da forfaldne Fæstning, som var omtrent aaben mod Søsiden, foreslog Bille at overrumple Fæstningen ved at føre et Par Batailloner fra Fyn over Bæltet; naar de kom hurtigt og uventet og steg iland under Beskyttelse af Eskadrens Kanoner, skulde Danebrog snart komme til sin Ret paa Castelspynten, hvor nu det tydske Flag vajede.

Generalen var dog saa vis paa, at de Overrumplende vilde møde for stor Overmagt, at han forkastede Forslaget, og i Skuffelsen herover, samt i Nidkjærhed for Flagets Ære, besluttede Bille sig til at gjöre det foreslagne Arbejde paa egen Haand. Den 8. Maj Kl. 7 Morgen lagde han sig med «Hekla» og sex Kanonbaade i en Halvcirkel Øst for Castellet, med tre Baade paa hver Side af Damperen, og saa snart denne Stilling var ordnet, begyndte han en levende Ild mod Castellet, der kun besvarede den med Feltskyts; dette stod imidlertid saa godt dækket, at det ikke kunde bringes til Tavshed, og da Besætningen viste sig bestaaende af noget over to Batailloner, kunde der ikke fra Escadrens Side være Tale om Landgang. Udsigterne til et godt Udfald af Kampen vare saaledes lidet lovende, men just som Bille havde be-

sluttet sig til at afbryde Fægtningen, ramte en Skibsgranat Castellets Arsenal, der sprang i Luften, og med dette Resultat kunde han være tilfreds. At afbryde Fægtningen var dog ikke saa let en Sag som at beslutte sig dertil, thi den stærke Bæltström satte venstre Flöjs Baade stadigt nærmere mod Land, hvor de paa 600 Alens Afstand overøstes med Kardætsker; efter store Anstrengelser lykkedes det dog at bringe Baadene ud af denne farlige Ild, og Kl. 10 Fmdg. var hele Flotillen udenfor Skudvidde. Tabet var 6 Døde og 17 Saarede; «Hekla» havde 16 Kugler i Skroget. Som Hævn begyndte Fjenden sin vidt berygtede Beskydning af Strib og Middelfart, men ikke desto mindre naaede Bille sit vigtigste Formaal med Fægtningen, at løfte Folkets Krigsbegejstring. Han udnævntes til Commandeur-Capitain og i August til Chef for Nordsø-Escadren, som havde at blokere navnlig Elben og Weser-Mundingen. Samme Commando overtog han det følgende Foraar, og det lykkedes med den ham underlagte Escadre, der især bestod af Sejlskibe, at holde en effectiv Blokade, omendskjøndt der laa flere og store Dampere i de blokerede Havne.

A° 1850 overtog Bille atter Østkyst-Escadren, hvor «Hekla» under E. Suenson bestod en smuk Fægtning med en slesvigholstensk armeret Damper «v. d. Tann», der sprængtes i Luften, og hvor en mindre Del af Escadren, paa hvilken hans ældste Søn tjente, indvikledes i en Fægtning i Egernfjord d. 12. og 13. Septbr., men her skulle vi ikke dvæle ved disse Begivenheder.

I Sommeren 1858 commanderede Bille en Escadre i Østersøen, var senere til forskjellige Tider Chef for Søofficercorpset og Flaade-Inspecteur, i hvilken Stilling han afsluttede sin militaire Virksomhed.

Han traadte tilbage med Alles Agtelse for «Mod, Sømandsdygtighed, Energi og Begavelse», men med et vist Ry for at optræde med en Myndighed, der ikke længere passede til Tiden.

Den 27. Januar 1852 var han indtraadt som Marineminister i Bluhmes Ministerium og han styrede Flaaden lige til d. 12. Decbr. 1854, altsaa ogsaa efter at A. S. Ørsted var bleven Regjeringens Chef.

Den Rigsretsanklage, som rejstes mod denne, kom ogsaa til at omfatte Bille, fordi han under Vestmagternes Krig med Rusland uden Rigsdagens Samtykke havde ladet nogle Søudrustninger foretage; men han blev tilligemed sine Colleger frifunden A° 1856. Marineministeriet overtog han paany under Halls Ministerium af A° 1860, og han styrede det til 31. Decbr. 1863, da Hall traadte tilbage.

Saa vel Billes politiske som hans administrative Virksomhed er selvfølgeligt bleven bedömt forskjelligt, alt eftersom Betragterne have indtaget disse eller hine Standpunkter, men den Dom, der bliver, efter at alle de skiftende Meninger ere drøftede, vil sikkert falde ud til Fordel for den Marineminister, i hvis Lod det faldt at styre Flaadevæsnet i dets store Omvæltningsperiode. Han indførte Pandser-Principet i Danmark, idet han anskaffede vore to förste Pandserfartöjer, Skonnerterne «Absalon» og «Esbern Snare» i A° 1862, samt Batteriet «Rolf Krake» og «Danebrog» i A° 1863. Han viste aabent Øje for, hvad Fremtiden vilde kræve af en Flaade, ligesom han var gjennemtrængt af en dyb Overbevisning om den danske Sømagts overvejende Betydning for Landets Forsvar.

A° 1864 fik han Viceadmirals Karakter og i Foraaret 1868 tog han sin Afsked fra Marinen.

Hans sidste Handling i Statens Tjeneste var af diplomatisk Natur, idet han, efter Conseilpræsident Monrads Opfordring, afrejste til China i April 1864 for at ratificere den Venskabs- og Handelstractat, som af Oberst Raasløff i Juli 1863 var bleven afsluttet og undertegnet i Tiensin. Den 67-aarige Mand udførte dette Hverv paa en særdeles tilfredsstillende Maade, og endnu mange Aar efter at han var kommen hjem fra denne lange Rejse saae vi ham færdes paa Kjøben-

havns Gader med den vante Livlighed. Skjøndt passiv Tilskuer vedblev han at interessere sig for de offenlige Sager, især Marinens, og han tog ofte Ordet i Blade og Tidsskrifter. I hans klare og livfulde Stil mærkes ikke sjældent en Skjönhed, der minder om en bunden Digtersjæls Vingeslag, og man kommer til at beklage, at hans Fortællertalent ikke fik Lov til at udvikle sig friere. Han stræbte efter i sin Personlighed at sammensmelte Sømanden, Hofmanden og Politikeren, men fandt saa hverken Lyst eller Lejlighed til Musadyrkelse i större Stil.

Vi burde kanskee i Række med hine Tre have nævnet Familiefaderen som integrerende Substans i hans Personlighed, thi en Mands Familieliv maa selvfølgeligt præge en Side af det Væsen, han viser Verden; men Billes Liv i hans Nærmestes Kreds vedkommer ikke denne Familiehistorie.

Hans Familie-Interesse var ikke saa stærk, at han skaffede sig et klart Begreb om sin Æts genealogiske, end sige om dens historiske Forhold, og hvis man i hans Liv vil søge, eller man mener deri at finde, Familietræk, som ere karakteristiske for Bille-Ætten, kan man her i særlig höj Grad være vis paa deres Ægthed, deres Originalitet, deres Frihed for al Paavirkning af historisk Tradition.

Vi slutte denne Skildring med at minde om, hvad Holmens Provst fremhævede ved hans Baare: «Hans ubrødelige Troskab mod sin Konge og hans ubegrændsede Kjærlighed til Fædrelandet og til Flaaden», som han gav et Udtryk, da han A° 1858 blev Storkors af Danebrogsordenen og til Valgsprog lod sætte om sit Ridderskjold: «For Konge, Fædreland og Ære».

Ved Admiral Billes Død d. 2. Maj 1883 levede hans Datter, gift med Ordenscansler, Sofus, Grev Danneskjold Samsøe, og to Sönner, tilligemed deres Moder, som dog ikke overlevede sin Husbond længere end til d. 15. Januar 1887.

Den ældste Sön, *Steen Andersen*, født d. 24. Juli 1830, har været Capitain i Flaaden og Holmens Ekvipagemester, er Kammerherre og har d. 29. Decbr. 1874 ægtet Caroline Sigfriede Frederikke, Comtesse Raben, med hvem han har to Døtre og en Sön. Medens han var Søofficer, var han to Gange i fremmed Orlogstjeneste: förste Gang A° 1851—4 i fransk og anden Gang i 1865—8 i italiensk Tjeneste.

Den yngre Sön, *Franz Ernst*, født d. 24. Februar 1832, blev A° 1855 Ingeniørofficer og overgik A° 1859 til Generalstaben som Capitain, men kom tidligt ind i diplomatisk Virksomhed. Efterat have været Legationssecretair ved forskjellige Gesantskaber, blev han A° 1867 Ministerresident i de Nordamerikanske Forenede Stater og tog d. 7. Novbr. 1870 Afsked fra Krigstjenesten. Han blev da udnævnt til Kammerherre og A° 1871 til Gouverneur i Vestindien. Fra d. 8. Juli 1872 beklæder han Stillingen som overordenlig Gesant og befuldmægtiget Minister i Stockholm. D. 5. Maj 1869 ægtede han Miss Sarah Augusta Zabriskie, der har født ham to Døtre og to Sönner, af hvilke den ældste, ligesom Broderens, blandt andre Navne har faaet Navnene Steen Andersen.

Den anden Linie af Oberst Steen Andersens Efterkommere udspringer fra **Mikkel Bille**, født den 4. Maj 1680. Fra hans Optegnelse i sin Faders Familiebog vide vi, at han den 24. Februar 1717 ægtede Mette Glud, den 19aarige Datter af Rector Søren Glud, og at hun det følgende Aar nedkom med en Sön, der kun levede en halv Time. Den 20. Novbr. 1720 fik hun atter en Sön, der blev kaldet *Steen*, men sex Dage efter døde hun, og Sönnen snart derpaa. Fadderstads var dog holdt, og Fadderlisterne vise os hvor Mikkel Bille hørte hjemme, thi foruden Baronerne Ranzau og Gyldenkrone finde vi der Viceadmiral Rosenpalm, Madame Gabel og Frøken Winterfeld. Den 17. Novbr. 1694 var Mikkel bleven indrulleret som «Lærling i Søetaten», og A° 1697 havde han og flere af hans Kammerater søgt og faaet kgl. Tilladelse til at komme i practisk Tjeneste. Den 20. Octbr. s. A. fik Mikkel Orlov for at fare til Ostindien paa et af det asiatiske Compagnies Skibe, og ikke længe efter sin Hjemkomst udnævntes han A° 1699 til «Sølieutenant». Fra A° 1702—4 havde han kgl. Tilladelse til at uddanne sig i udenlandsk Tjeneste, men A° 1705 begyndte han sin Tjeneste i Hjemmet med et Hverv under den vestjydske Indrullerings-Commission, hvori han virkede indtil han blev Capitain-Lieutenant. Som saadan commanderedes han A° 1707 ud med en af Holmens «lukkede Baade» for at undersøge Fyrene paa de danske og norske Kyster; disse Fyr kunde vel trænge til Forbedringer, thi det sees af de Ordrer han fik, at de endnu dengang bestod af en Bjælke, der støttede en Vippe, som yderst ude bar en Pande til Kul og andre brændbare Sager.

Han vandt snart stor Anseelse som dygtig Sømand, især efter at han A° 1708 havde været i engelsk Tjeneste, og A° 1709 fik han Commando over den danske Fregat «Ørnen», som under Bornholm gjorde flere Priser. I October 1710 førte han som Capitain «Oldenborg» og var paa dette

Orlogsskib i Kjøgebugt et af Vidnerne til Iver Huitfelds Heltedød paa «Danebrog» (D. Saml. 1. II. 267). Aaret derefter var han Indrulleringschef i Holsten og A° 1712 var han som Commandeur-Capitain Fører af «Ny Delmenhorst» i den Flaade, hvormed Admiral Raben angreb den svenske Flaade under Wachtmeister mellem Møen og Rygen. A° 1715 førte han det samme Skib i den Escadre, med hvilken hans samtidige Kammerat Chr. Carl v. Gabel[1]) sejrede paa Colbergs Rhed; efter denne Fægtning blev Bille Commandeur og decoreredes med en Guldmedaille.

Senere hen paa samme Aar deltog Bille i Prorervig-Slaget, hvor han i over en halv Dag maatte kæmpe mod tre svenske Skibe og tilsidst savnede Krudt. Efter slige Bedrifter lyder det løjerligt, naar et Rygte fortæller, at han skal have betalt 1000 Daler for at blive Schoutbynacht, hvilken Grad han fik A° 1717 i December, samtidigt med Schindel, men det er muligt, at han har maattet betale en Sum til sin Afløser i Commandoen over «Beskjærmeren», som han afgav i Begyndelsen af Juni 1717, da han fik Orlov til Kjøbenhavn «for private Affairers Skyld». Disse Affairer bestode som sagt i, at han ægtede Rector Søren Gluds Datter Mette, med hvem han levede til den 26. Novbr. 1720, hendes Dødsdag. Som Schoutbynacht var han en af Søkrigscollegiets Deputerede og sendtes som saadan i Decbr. 1718 til Glückstadt for der at præsidere i Forhør over en Commandeur Poulsen, men i Septbr. 1720 havde han Viceadmirals Karakter. I de første Enkemandsaar hjalp han Admiral Troyel med Indrullering, men allerede i det første af disse Aar havde han fundet sig en ny Brud i den 19aarige Karen Lassen, hvem han ægtede Mortensaften 1722. Hun var

[1]) Gabel antoges som Lærling den 3. Marts 1696 og blev Sølieutenant den 3. Octbr. 1699. Mikkel Bille blev Sølieutenant den 25. November s. A. Men fra da af sprang Gabel hurtigt og blev Viceadmiral i Maj 1715, medens Bille ikke naaede denne Grad fuldt før i Decbr. 1726.

Datter af Hedevig Margrete Bornemann (Pers. hist. Tidskr. 1. II. 82) og Etatsraad Bendix Lassen til Aakjær, som vistnok er identisk med den Justitsraad Bendix Lassen, der i Marts 1712 blev Meddeputeret i Søetatens General-Commissariat.

Et Par Aar efter sit andet Bryllup førte Bille forskjellige Escadrer, men denne Virksomhed blev afbrudt ved en Klage, som førte til nærgaaende Krigsforhør, skjöndt Klagen var falsk. Fru Karen Lassen nedkom den 23. Decbr. 1723 med en Sön, der i Daaben opkaldtes efter Morfaderen, og blandt hvis Faddere vi finde Admiral Judichær, Conferensraad Bartholin og Etatsraad Møsting, Gabels, Winterfelds og Bornemanns Damer, atter flere Navne, som vise hen til hans nöje Forbindelse med Flaadens fornemste Styrere. Vi gjenfinde disse Navne ved en ny Fadderstads for Sönnen *Steen*, der var født den 25. Marts 1725, og tör nok derfra slutte os til, hvorfor hans berettigede Harme over den utilbørlige Behandling, han var bleven Gjenstand for i hin Forhørs-Commission, ikke mildnedes med Aarene, tvertimod. Da Admiralen saaledes i Sommeren 1725 førte »Dronning Anna Sofie» tillod han sig den meget karakteristiske Ubesindighed, at tilskrive Kongen et Brev, hvori han med sømandsmæssig Djærvhed og aaben Foragt for det paa den Tid raadende Rænkespind (jvfr. Chr. Bruun, Fr. Rostgaard S. 340) tog Bladet fra Munden.

Ved Hove vilde man sagtens undgaa Brud med de Mægtige, der stode bag ved Bille, og hans Brev blev derfor tilsyneladende modtaget godt. A° 1726 nød han den Ære at have hele tre kongelige Personer til Faddere for hans lille Anna Sofie, og A° 1729 udnævntes han til Holmens Chef. Denne glimrende Revanche gjorde ham formodenligt noget for tryg, saa at han ikke fik sine Øjne op for, at hans nye Stilling mere og mere blev en Urias-Post, efterat Flaaden havde faaet sig en ny Øverste i den berømte Grev Frederik Danneskjold Samsøe, der meget snart efter sin Tiltrædelse rejste Sag mod Overfabrikmester Benstrup, en Sag, hvori

Holmens Chef ikke kunde undgaa at komme med. Kong Christian den 6te undersøgte personligt Holmens Tømmer m. m. og lod Forhør nedsætte A° 1735. Admiralen vilde ikke have kunnet undgaa Domfældelse for mangelfuldt Tilsyn, hvis Sagen var ført tilbunds, men den standsedes paa Vilkaar af, at Bille faldt i Kongens Unaade; af Hensyn til hans tidligere gode Tjeneste, «weil Bille ein guter Seemann ist» (D. Mag. 3. III. 39 ff.), blev der dog ikke udtalt nogen egenlig Krigsretsdom over ham. Han stilledes til Raadighed den 26. Marts 1735 med Viceadmirals Gage (1920 Dlr.) i Pension og trak sig tilbage til Holbæk, hvor han levede med Familie til sin Død den 2. Maj 1756. Enken kjøbte efter hans Død en Gaard i Holbæk af Oberstltnt. Knuth, hvis Skjøde endnu er til i privat Eje. En Præsteindberetning, Stifts-Relation, af 20. April 1748 (Pers. hist. Tidskr. 1. IV. 168) nævner hans og Frues Forældre, tilligemed deres syv dalevende Børn. Disse sees alle paa Ættetavlen IV; her omtale vi først ovennævnte Sön, *Bendix Lassen Bille*, som den 31. Decbr. 1732 avancerede til Søcadet fra «reformeret Søcadet», paa samme Dag som hans yngre Broder Steen fra Volontair blev Cadet reformé, og som derpaa i 40 Aar gjennemgik alle Marinens Officersgrader fra Secondlt. til Contre-Admiral, hvilken Charge han fik Juleaften 1781. Som Commandeur havde han 1774 commanderet Escadre i Trosvig i Norge og A° 1777 blev han Indrullerings Chef i Throndhjem; han døde den 5. Octbr. 1784 paa Kbhvns Frederiks Hospital af Græmmelse over den uretfærdige Behandling, han havde döjet (Privatbrev af 15. Juli 1784.). Hans barnløse Enke, Karen Elisabeth Ditmar, overlevede ham i to Aar. Der sagdes, at han blev sendt til Throndhjem, fordi han snakkede for meget om Guldberg og hans nye Regjering, som ogsaa af den Grund lod Andre avancere ham forbi (Hist. Tidskr. 4. II. 723 f.).

Dernæst ville vi dvæle ved den for Familiehistorien vigtigste af Admiral Mikkels Sønner, nemlig den næstyngste,

Mathias Bille (f. 17. Febr. 1736 † 17. Marts 1782). Da han fødtes godt og vel et Aar efter at hans Fader var stillet til Raadighed, er han sandsynligvis født i Holbæk, ganske vist i en Periode, hvor Faderglæden har været saa afdæmpet, at han kunde være bleven et «Smertens Barn», men hans simple Livshistorie viser os, at han desuagtet blev en sjælden djærv Sømand, saa höj- og heltemodig i forfærdelige Situationer, at ikke Mange kunne maale sig med ham. Vel opnaaede han ikke at faae udvortes Anerkjendelsestegn, som kunde fortælle Verden om hans Mod og Manddomskraft, men hans Breve til sine Foresatte og sine Kjære vidne i Forening med hans Undergivnes Færd og deres tjenstlige Erklæringer saa klart og skjönt om ham, at der her hjemme burde være sat ham et Minde, selv om det kun blev saa prunkløst som den Mindetavle, hans Sönnesön har ladet opsætte i den irske Kirke, udenfor hvilken han blev jordfæstet. Hans Sönnedatter, Frøken Marthe Bille, har vel skildret hans Krise og Bortgang saaledes i sine som Manuscript udgivne Familie-Erindringer om hendes Fader og Broder, at Familien ikke vil kunne glemme sin heltemodige Ætmand, men da alle hans Landsmænd have Del i ham som dansk Søofficer i kgl. Tjeneste, maa denne Familiehistorie, der hører Offenligheden til, søge Mangelen hævet.

Han var 21 Aar gammel, da han blev Secondlieutenant i den danske Sø Etat;[1]) Premierlieutenant A° 1763; Capitain-Lieutenant A° 1770, og hans Capitains Bestalling er dateret

[1]) En sindig ung Mand maa han alt da have været, at dömme efter hans Færd mod en Student, der overfaldt ham i Kongens Have. Her turde Lieutenanten jo ikke gjöre Brug af sin Kaarde, men maatte blot søge med sin Stok at parere Studentens Kaardestød; disse blev derfor saa nærgaaende, at Lieutenanten omsider kastede Stokken for at drage sit Værge, men det var for silde, thi Modstanderen kunde da benytte sig af det Øjeblik, hvori Lieutenanten var vaabenløs, til at give denne dybe Flænger i Ansigtet foruden flere Saar, der rigtignok maatte betales med 1000 Daler. (Commissions Dom.)

Fredensborg den 17. Maj 1781, da han tillige blev Indrulleringschef i Districtet Lolland-Falster-Møen. Her var han altsaa paa en Tid, da Danmark havde megen Brug for sine Søofficerer, thi i det foregaaende Aar havde det med forskjellige Magter oprettet væbnede Neutralitets-Pagter. Som Indrulleringschef var der dog ikke megen Sandsynlighed for Mathias Bille til at blive udcommanderet, og det passede dengang sikkert godt for ham, da han den 16. Decbr. 1774 havde ægtet Anna Rebekka Bredal, Datter af Sognepræsten i Borre paa Møen, Hr. Søren Bygball Bredal. Hun var ifølge sin Faders Attest født i Borre Præstegaard den 30. Septbr. 1754, altsaa over 18 Aar yngre end han, som havde været gift første Gang den 21. August 1767 med Adolfine Christine Friedenreich, ved hvem han var Fader til en Datter og en Søn.

Efter at Fru Rebekka A°. 1775 og 77 havde født ham to Sönner, samt A° 1780 en Datter, havde hun den 8. Juli 1781 atter skjænket ham en Sön, hvis Fødsel rimeligvis ikke har gjort ham særlig lysten efter at komme paa Togt i den Sommer. Den nærmest forestaaende Convoy bestod af Skibene «Schack Rathlou» og «General Eichstädt», der skulde beskyttes paa deres Fart til Vestindien af den kgl. Fregat «Bornholm».

Ifølge en Tradition i Familien var der til Chef for denne Convoy udnævnt en anden Officer, der imidlertid skal have søgt og faaet Fritagelse, saa at man vel kan forestille sig den mindre behagelige Overraskelse i Hjemmet, da der først i Decbr. indløb Ordre til Capt. Ltnt. Mathias (de) Bille om strax at overtage denne Chefspost. Kom Ordren uventet, maatte dens Udførelse blive noget hovedkulds, og da Fregatten den 13. Decbr. lettede Anker paa Kjøbenhavns Rhed, havde den allerede 8 Syge. Iblandt de Cadetter, Fregatten medtog, var ogsaa Chefens ældste Søn, *Michael Johannes Petronius Bille*, som den 8. Novbr. havde fyldt sit 12te Aar. For en yderst svag Brise passerede Convoyen Kronborg

først den 15de, men allerede da varslede det ilde, at de to Koffardiskibe slet ikke havde kunnet vinde med Fregatten, skjøndt de havde alle Sejl oppe; det var heller ikke behageligt, at et Par af Fregattens Matroser vare udeblevne, eller «agterudsejlede». Om Natten mellem den 16. og 17. Decbr. begyndte Uheldene med, at «Schack Rathlou» paasejlede Fregatten, dog uden at gjöre större Skade, end at tage Flagspillet med Flaget og nogle Gjærder med sig. En derpaa følgende Sneestorm hindrede i at see hvad der blev af Koffardiskibene, og disse vare fra dette Øjeblik af forsvundne, skjöndt Coursen var given Nord om Hetland, thi med Undtagelse af et eneste Etmaal den 30. Decbr. havde Fregatten nok at gjöre med at klare sig selv i de barske Vinterstorme med höj Sø, der uafladeligt tog snart et, snart et andet Stykke af det løbende Gods, den 7. Januar 1782 alt Mandskabets Kjød, og, hvad der var værst, røvede alle Mand den nødvendige Sövn og Hvile, som ikke kunde erstattes paa anden Maade, end ved Extra Uddeling af Brændevin. Under megen Lidelse naaede Fregatten ned i den spanske Sø, men her voxede Farerne og med dem Lidelserne i utrolig Fart. Rasende Vindstød først fra SV og et Øjeblik efter fra NV gav ikke blot Styrtesøer, der knuste Vinduer og Lenseporte, fyldte Kahytter og Arkeliet med Vand, knækkede Bugspryd og Fokkemast, men endog slog en Dæksbjælke og et Knæ over, idet Skibets Vridninger brød enhver Modstand ned. Mange af de om- og nedblæste Stænger dinglede udenbords i Linerne og truede med at gjennembryde Skibssiderne; langs hen ad Dækket laa den knækkede Mast med sin filtrede Takkelage og hindrede Mandskabets Bevægelser, men da man vilde skaffe sig af med den, faldt Storstangen ned over de Arbejdende, af hvilke dog kun en Mand dræbtes, medens de Øvrige saaredes; med Øxer, Knive og Entrebiler ilede nu alle Mand til Hjælp, skar og huggede, saa at næste Styrtesø fik Magt til at bortskylle Ruinerne og skaffe frit Dæk; men i $2^1/_2$

Time vedbleve disse Master og Stænger at belemre Skibet udenbords, saa at det dundrede i hvert af dets Rum med Trusel om, at det eneste Haab, der byggedes paa Vragets hidtil varende Tæthed, snart skulde vise sig grundløst. De to tiloversblevne Master slingrede, som om de hvert Øjeblik skulde følge deres Forgængere; Stor Raaen maatte opgives for ej at hjælpe til med at knække Masterne, som ideligt forstøttedes med alt hvad bruges kunde, men desuagtet brød haardt i Dækket, medens «Fiskene» og deres andre oprindelige Forstøtninger aad sig ind i Mastetræet. Vraget drev NØ hen, omtrent 16 Mil i et Par Dage, stadigt under Tab af al Slags Gods, det slingrede og vred sig «overmaade fælt», som om For- og Agterstavn vilde vride sig hver til sin Side. Under stadig Udpumpning af det meget Vand, der styrtede ind gjennem enhver Aabning, Søen havde brudt sig, drev man den 14. Januar for en stiv Storm af SV og gjennem et «utroligt oprørt Hav» med den uundgaaelige Skjæbne for Øje «at sætte til paa Irland», da Skibet ikke kunde manøvrere en halv Streg til nogen af Siderne. Dette var Udsigterne til Løn for fem Ugers vedholdende Arbejde paa at overvinde Følgerne af det uafbrudte Uvejr og Søens utænkeligt vilde Oprør.

Den 15. Januar lod Chefen takle en Forre-Bramstang som det sværeste Rundholt, for at surre den til Stumpen af Fokkemasten og sætte en Fisk under, saa at den ikke skulde skamfile Dækket, alt i Haab om, at de Sejl den skulde føre vilde hjælpe til at skaffe Styr paa Skibet. I stor Spænding fuldførtes dette, efter Omstændighederne utroligt strænge Arbejde; Kl. 4 tilsattes Bram- og Store Stagsejl, medens Mesanen opgaves, og saa — hverken lystrede eller ænsede Skibet disse Sejl det allermindste.

Dette Foretagende var det sidste tænkelige Forsøg paa at faae Skibet styrbart; Chefen siger, at han havde gjennemtænkt ethvert, selv det ringeste Raad, som han opmærksomt havde lyttet til og vejet; men nu gjorde den bitre Skuffelse

«alle Raad tomme, vores Forstand stod stille, vi troede at spore en uböjelig Skjæbne, som ubönhørligt havde svoret vor Undergang, og sandelig, I höje Herrer! jeg veed i denne Time intet, vi kunde gjöre mere, plat intet, da ingen Udlægger kunde fæstes til den korte Stump Bugspryd, eftersom Gallionen red bestandig under».

Ikke desto mindre gik man i Værk med at takle Krydsstangen og at læmpe 25 Jern fra Kabelrummet til agter i Piggen, men alt var forgjæves mod den flyvende Storm af VNV, «et Guds forflöjet Vejr, der tiltog med Natten og væltede Havet op i Bølger, hvis Lige hverken jeg eller de ældste Sømænd ombord have seet».

«Det var som en Uorden i Naturen og Haglene vare saa usædvanlig skarpe og store, at jeg maatte lade alle Folkene gaa af Dækket.» «Det dundrede og rystede i Skibet som om vi sejlede mod en Klippe; besynderligt kom omtrent hvert 5te Minut nogle Braadsøer agter ind under Gillingen, hvilket gav et Drøn opad, stødte Skibet opad, som om det skulde revne fra Stævn til Stævn»; «uhyre Bølger slog hvert Øjeblik over Skibet hen», «Planker saae vi drive op til Luvart fra os, og om Morgenen den 16. Januar kom der en saadan Styrtning med Bulder og Rysten i Skibssiden, at hver Mand følte det sidste Øjeblik kommet; den slog paa engang alle Stykporte ind, fyldte Kulen og Barkassen med Vand, afrev den luv Lønning og knækkede Jernsceptret som om det var af Straa, medens den gik hen over store Mers.» Bestikket viste, at de stod ret ind paa Irlands Kyst, men der var ingen Mulighed for at afvende den sörgelige Skjæbne. Taalmodig böjede man sig for det Uundgaaelige, trøstet ved Overbevisningen om at have gjort sin yderste Pligt, men dog med en pinlig Følelse af, at der nu slet ikke var noget at gjöre. Först bagefter erkjendte Chefen det som en Kraft fra Himlen, der havde styrket saa vældigt, at der kun paa nogle faa af Folkene og Betjentene saaes nedslagne Miner; dem blev det öjeblikkeligt strengt forbudt at vise sig for de

Andre, der sattes til at hale Toug paa Dækket og gjöre Daglig-Ankeret klart. Chefen holdt Raad med Officererne og udtalte den Mening, «at Nød-Gebet vilde gjöre for stor Virkning paa Folkene, hvis Mod og Frejdighed vi ved alle Lejligheder saae hang saa meget af Smaa-Omstændigheder, og hvilke vi bestandig maatte vise os for, som om der ingen Fare var over os». Alt gjordes klart til at hejse Stor Raaen. Endelig den 17de om Morgenen viste sig det længe frygtede Syn: Et højt Fjeld rejste sig 4 Mil til Læ, og NV Storm med svære Byger førte os ind paa det. Da blev Bram og Store Stagsejl satte til, Barkasseklyveren forud og Mesanen opgaves som det allersidste Forsøg paa at faae Skibet en Smule styrbart. Omsider lykkedes det virkeligt at faae det vendt SV over, men næppe var det kommet i Fart, før end «vi saae Klipper og Skjær med Himmelbrænding forud igjen. Vi mærkede da, at vi vare komne ind i en Bugt og vendte Øst over igjen, sejlende lige paa Landet for at see, om det var muligt at komme indenfor det förste höje Land, der jo kunde være en Ø, i hvis Læ vi kunde fortöje.» Lodskud viste imidlertid stadigt over 100 Favne. «Det ene Kanonskud affyredes efter det andet, men Spor af Mennesker viste sig ikke før ved Nattetid: et Fyr paa en af de Klipper, vi laa imellem med Storm og Sø staaende ret ind paa os. Lanterner sattes op langs ad Storvantet i Haab om Lods, men da Ingen viste sig, styredes SO. hen, hvor Farvandet ved Dagslys havde viist sig friest, under stadig Skydning og Lodning. Da Klokken var 6 Morgen viste Lodskuddet 30 Favne Vand, «intet Menneske kan tænke sig vor Glæde». Daglig Ankeret faldt, og efter Affyring af 80 Nødskud sammenkaldtes Besætningen. Chefen viste den Guds besynderlige Naade og holdt Taksigelsesbön for de overstandne Farer. Men Skibet rullede Kanonerne af og i Vandet hele Natten igjennem». Den 18. Januar kom, efter et Skud, fire Irlændere ud i en Baad, men de forlangte Fjerdedelen af Skibets Værd for at lodse det til en sikrere

Plads. En kraftig Optræden overfor denne Ubluhed bragte Prisen ned til 150 Pjaster, skjöndt Stedet og Tilstanden var saa farlig, at det havde kunnet forsvares at gaae ind paa hin overdrevent höje. Foretagendet lykkedes, skjöndt med Besvær, og den 20. Januar fik de engelsk Lods ombord og velvillig Hjælp af en engelsk Embedsmand. — Nu da Faren var overstaaet, indtraadte Afslappelsen; 70 Mand laa syge og de fleste af dem blev pludseligt afsindige. Der maatte lejes Hus til dem, en Officer og en Læge for 20 Guineas maanedligt. Den 22. Januar. skrev Cptn. B. til sin Hustru en privat Beretning, som han ønskede læst af forskjellige navngivne Venner; deri siges i en Efterskrift: «Tænk nu Søde Kone hvor ulykkelige vi havde været, dersom ey den störste Kjærlighed og Enighed havde hersket imellem os alle, vi leve som Brødre, vi imodsige hinanden med den störste Frimodighed uden Fortrydelse naar det gjælder Kongens Tjeneste, ingen af os haver nu i 5 samfulde Uger været af vore Klæder og dog ere vi Alle vel. Atter noget at takke Gud for. Jeg er saa lykkelig en Mand baade med Officerer og Cadetter, som nogen Mand kan være, og den søde Enighed vi leve i har givet os Lyst og Mod til at ansee alle Farer med Foragt, og vilde jeg ønske at Hoffet kunde indsee den Nytte det er for Kongen og Landets Tjeneste, at Kjærlighed og Enighed herske inden Skibsborde.»

Den 29. Januar 1782 indsendte Chefen fra New Port Pratt, Irland, den Rapport til Admiralitets og Sø-Commissariats Collegiet i Kjøbenhavn, hvorpaa ovenstaaende Fremstilling er bygget, og han slutter den med varm Anerkjendelse af den velvillige Hjælp han har fundet hos Collector of County Mayo, Sir John Brown, der endog har meent for 2400 £ at kunne kjølhale og takle Fregatten til Hjemrejse. Fregatten og dens Besætning, paa 7 Mand nær, var saaledes in salvo, men Stedet hvor den laa var i mange Henseender uheldigt; «det lader til, at alle Bedragere af den hele Irlandske Nation har taget deres Bopæl her», siger Chefen i en Rapport til Adm.

Colleg. af 22. Febr. 1782. Begge Proviantskrivere vare da meget syge, ogsaa Oberproviantskriveren, om hvis Liv der tvivledes, hvilket foraarsagede stort Bryderi og Confusion i Regnskaberne. Dette bidrog sit til, at Chefen den 8. Marts angrebes af stærk Nervefeber, men Ingen tænkte dog den 14. Marts, at hans Død var nær. Den indtraf den 17. Marts, og Sec. Ltnt. Wessel Brown, den eneste hidtil friske Officeer, rapporterede det den 19. Marts, efter at have overværet Begravelsen, som fandt Sted samme Dag med militair Honnør af Volunteers og en kgl. engelsk Kutter. Sir Neal O'Connell commanderede. Ltnt. v. Thun gik fra Hospitalet for at følge sin Chef. Cadetterne Solberg, Rothe og Mac Dougall havde begyndt at komme sig, men Cadet Boldt var meget slet. Af Mandskab var da kun 10 sengeligggende. — 12. April overtog Pr. Lt. Sneedorff Commando og indsendte Rapport, hvori han beklagede Tabet af den braveste og bedste Anfører gjennem de mange Uheld; medens han skrev, fik han Smerter i Øjnene, og de blev pludseligt saa hæftige, at han maatte standse. Fra Danmark oversendtes saa en anden Chef for at føre «Bornholm» hjem.

Mange Sømænd have udentvivl döjet lige saa store Farer og Lidelser som de her beskrevne, men kun faa af de Søcapitainer, hvis Besætninger bleve afsindige af Lidelsers Overmaal, og som betalte deres egen Aandsnærværelse i Farens Tid med deres Liv, have kunnet skrive en Rapport som Mathias Billes saa faa Dage efter at være komne i Havn. Denne Rapport, der er til endnu og derhos let tilgjængelig i Aftryk, f. Ex. i «Nyt Arkiv for Søvæsen» IV S. 245 ff., har tilligemed hint Brev til Hustruen en meget höj Betydning: I disse Actstykker aabenbarer sig, naar de læses med Forstaaelse af den Situation, i hvilken de blev til, et saa varmt Hjerte og en saa overordenlig stor Karakterstyrke, at vi føle os stillede overfor en Mand, der har naaet det höjeste Maal for et Menneskeliv; ingen Beretning om den stolteste Sejrvinding kan fremkalde höjere Be-

undring, og selv igjennem det Uddrag, hvortil vi her have maattet indskrænke os, har En og Anden maaskee følt den hellige Glød ulme i sig.

Regjeringen, til hvem Rapporten var stilet, kunde ikke som vi give sig hen i Beundring, thi selv om Fregatten, dens Last og Størstedelen af dens Besætning var reddet, saa havde Flaaden dog lidt et betydeligt materielt Tab, paa hvis Dækning dens Opmærksomhed vel nærmest maatte være rettet; den lod det blive ved at give Enkefru Bille Titel af Commandeurinde og senere, da hendes höje Alderdom tvang hende bort fra at holde Kostgjængere, hjælpe hende til en Plads i det Harboeske Fruekloster. Desto större Ære vandt hun ved sin store Selvopofrelse, ikke blot for sine Börn og Börnebörn, men endog for Börnebörnsbörnene, hvilke hun troligt støttede med sine smaa Midler. Til sine Börn regnede hun ogsaa dem, der vare fødte af hendes Mands förste Hustru, og deres hjertelige Breve til hende vidne om, hvor höjt de skattede den Ære og Lykke at kunne kalde en saadan Kvinde deres Moder.

Sönnen af förste Ægteskab var:

Michael Johannes Petronius Bille, som blev født i Stege den 8. Novbr. 1769 og som Cadet deltog i «Bornholm»s ovenomtalte Togt. Da han faderløs kom hjem med Fregatten, havde de udstandne Farer og Lidelser modnet ham saaledes, at han kunde nyde godt af Mathematikeren Christian Höyers Undervisning, og det i den Grad, at han i sine Cadetaar kunde støtte Moderen ved at give Undervisning i Navigation. Hjemme skaffede hans tidlige Modenhed ham Øgenavnet «den filosofiske Mikkel», men at deri ikke var gjemt nogen Hentydning til en upraktisk Bogorm, fik han alt A°. 1788 Lejlighed til at vise. Som Cadet commanderede han nemlig dengang nogle norske Skjærbaade, hvis Besætning gjorde Mytteri; det var han ikke blot Mand for at betvinge, men han udmærkede sig saaledes, at han A°. 1789 blev Lieutenant. Allerede fire Aar efter blev han

Navigationslærer paa Søcadetacademiet og A° 1795 Premierlieutenant. Den 2. Marts 1798 ægtede han den 18aarige Marie Magdalene Friedlieb, ældste Datter af en Landsbypræst paa Falster, den senere Provst Filip Henrik Friedlieb af en meklenborgsk Familie. Den unge Sølieutenant viste ogsaa her sin tidlige Modenhed, thi allerede A° 1790 var han bleven forelsket i sin Brud, som dengang kun var ti Aar gammel. Deres Barneforelskelse modnedes med dem selv. Hun nedkom den 16. August 1799 med en Sön, der opkaldtes efter Michaels dygtige Mathematiklærer, og snart efter overlevede deres huslige Lykke en grundig Prøvelse.

Som Premierlieutenant var Michael nemlig bleven Chef for underste Batteri i Blokskibet «Prøvestenen», da den engelske Flaade angreb vor Sødefension den 2. April 1801. Michael aabnede selv denne ærefulde Kamp ved personlig at affyre det förste Skud Kl. 10½ Fmdg.

I et Brev af 15. Maj 1801 fortæller Moderen sin i hollandsk Tjeneste værende Sön *Holger*, der kort før havde været i Fægtning under Texel, om det navnkundige Slag paa Rheden; om hvordan hun med to Døtre stod oppe i 7de Etage af det Sted paa Christianshavn, hvori hun boede; om hvor tydeligt de deroppe fra oversaae hele Sødefensionens Sydfløj, baade «Prøvesten», hvor Michael var, og Fregatten «Kronborg», hvor hendes egen *Sören Adolf Bille* var; som hun stod der i forfærdelig Spænding ved at see to, tre, ja fire engelske Skibe lægge sig udfor hvert af de danske, kom Michaels Kone, der havde været i Kirke for at bede, men nu tog Plads ved sin Svigermoders Side for som denne «at forstenes ved Synet» af de ulige Kampvilkaar, thi for dem kunde det nu ikke være tvivlsomt, at de skulde miste, hvad de havde kjærest i Verden; ingen af dem kunde give den Anden et trøstende Ord i de mange Timer, der gik før Slaget var endt; de saae det engelske Flag blive hejset paa «Prøvestenen», men evnede dog ikke at vende Øjet bort fra det frygtelige Skue; Skud og Skrig lød allevegne fra op til

dem; Bomber faldt i Byens Gader, hvor Folk løb hverandre omkuld under Skraalen. Först da Kanonerne taug, gik de ned for at høre Udfaldet, og strax bragte man dem den glædelige Nyhed, at Michael var uskadt, men fangen. Om Sören derimod vidste Ingen at fortælle, og i tre Dage begræd hans Moder ham som død, indtil det viste sig, at ogsaa han var tagen til Fange, fordi han blev saaret i höjre Laar; han havde commanderet «Kronborg», da Chefen var falden i Begyndelsen af Slaget. Sorgerne henvejredes nu hurtigt ved at see de Fangne vende tilbage efter tolv Dages Forløb og saa blive delagtige i den Hæder, som vistes enhver Deltager i Slaget, og i den «utrolige», ialtfald ubeskriveligt store Omhu, hvormed de Saarede behandledes.

Medens 60 til 70 Skibe af den engelske Flaade under Vaabenstilstanden sejlede til Østersøen, jordede man i Kjøbenhavn paa Paaskedag halvandet hundrede Lig, der vare samlede paa Søkvæsthuset. Et stort og fornemt Følge sang igjennem Gaderne til Heltegraven, og «aldrig have vore Digtere været mere besjælede af höje og ædle Følelser, end ved Tanken om 2. April»; det er Fru Anna Rebekkas Ytring i det samme Brev til Sönnen, hvori hun fortæller ham om Slaget.

Hvis det er rigtigt, hvad der siges i biografisk Lexicon, at ogsaa Michael blev saaret i Slaget den 2. April, maa det have været let, thi Moderen omtaler det ikke; det beviser intet, at han blev decoreret med Guldmedaillen, thi den fik alle Officerer, som deltoge i Slaget. Intet hindrede ham i strax efter at gjenoptage sit Hverv som Navigationslærer ved Academiet, hvor han forblev indtil han ved Krigens Udbrud A° 1807 sendtes til Norge for at commandere en Deling Kanonbaade paa Sydkysten. Her udmærkede han sig saaledes i fire Aar, at Kronprinds Frederik gjentagne Gange bevidnede ham sin Tilfredshed og A° 1808 forfremmede ham til Capitain. Under en kort Vaabenhvile havde han den Glæde at faae sin Hustru og sin Sön op til sig,

men for de Sidstnævnte var det en lang Vinterrejse gjennem Sverig over Christiania til Syd Norge. Han var næppe vendt tilbage til Kjøbenhavn, før han atter blev udcommanderet; Capitain Bille fik det ærefulde Hverv A° 1812 med en Samling udvalgte danske Matroser at bemande det franske 80 Kanons Linieskib «Danzig» paa Schelden, over hvilket han fik Commando, og hvor han følgeligt atter kunde indrette sig hjemligt med Hustru og Barn; men denne Lykke blegnede med Kejser Napoleons, og Bille fik det vanskelige Hverv at føre de danske Skibsbesætninger, omtr. 2000 Mand, over Land tilbage til Danmark. Denne Tour var saa anstrængende, at han ved Hjemkomsten faldt i en alvorlig Sygdom, for hvilken han sikkert havde ligget under, hvis ikke hans Hustrus kjærlige Pleje havde reddet ham. Om han derefter begyndte paa at holde Forelæsninger for Colleger, skulle vi lade være usagt, men vist er det, at han A° 1815 blev Lods-Inspecteur i Helsingør og fik Titel af Commandeur-Capitain, samt Aaret efter tillige blev Waterschout og constitueret Færge-Inspecteur. Det var af den Slags Embeder, som gaves til veltjente Søofficerer, der ikke længere egnede sig til Krigstjeneste (hans Afsked er dateret 23. August 1815), men Michael skulde snart give et godt Bevis paa, at han endnu var idetmindste practisk Navigatør, ovenikjøbet som Fører af Danmarks første Dampskib. Hans yngste Broder, *Steen Andersen Bille*, havde nemlig, efter nogle Skuffelser i Vestindien, A° 1818 søgt i Danmark at indføre Gasbelysning og Dampskibsfart, og for sit sidstnævnte Project havde han vundet sin ældste Broder Michaels Interesse i den Grad, at denne ikke blot tog Part i Damperen «Caledonia», — det 4de af de i England byggede Dampskibe — men endog paatog sig at føre den fra England til Kjøbenhavn. Dette for hin Tid saare riskable Hverv udførte Michael med en saadan Selvsikkerhed, at han, der havde sin Sön *Christian Höyer* ombord, endog tillod sig, efterat have passeret gjennem den slesvigholstenske Canal, at gjöre en, forøvrigt indbringende, Lysttour paa Kiels

Fjord. I Kjøbenhavn var man meget spændt paa Udfaldet, og de Tusinder, som til opgiven Tid forgjæves ventede paa Langelinie, for at faae det dampende Uhyre at see, maatte gaa skuffede hjem, overbeviste om, at det hele var Humbug lige ned til Steens Avertissement i Avisen om «Caledonias» Afgang fra Kjøbenhavn næste Dag, Denne Dags Morgen kom imidlertid Damperen, og Rygtet foer som en Løbeild over Byen. Michaels Hustru regnede Gjensynsöjeblikket med Husbond og Sön for et af de lykkeligste i sit Liv; mon hun havde glemt Gjensynet efter den 2. April? mon hun ikke snarest følte en Slags Moderglæde i Anelsen om hvad hendes Mands Daad havde at betyde? Han havde jo indviet en ny nautisk Æra. Dette bidrog vel til at henlede fremsynede Preusseres Opmærksomhed paa Michael, hvem de 1820 tilbød Stillingen som Navigationsdirecteur i Danzig. Han tog sin Afsked hjemmefra, fik Titel af Commandeur, modtog det nye Kald og virkede deri til A° 1838 med en Iver og Dygtighed, for hvilken han hædredes med en höj preussisk Orden. Under dette Ophold i Danzig virkede han af al Magt for at bringe sin Sön ind paa den diplomatiske Bane, og han fik den Glæde, rigtignok först efter store Opofrelser, at see ham ansat i overordnede Poster; men dyb Sorg ramte baade Fader og Sön den 29. Marts 1829, da Fru Marie Magdalene døde i hendes 49de Aar. Paa deres sidste Bryllupsdag, den 2. Marts, rakte hun sin Husbond Haanden med de Ord: «Hvad skulde jeg ønske mig mere end det at have levet saadanne 31 Aar! Gud har jo givet mig Alt.»

Efter hendes Bortgang kommer en legemlig og sjælelig Mathed tilorde i hans Breve. Allerede A° 1832 taaler han ikke længere at sidde og skrive; «det syge Øje vil see alt i mörke Farver»: «siden min tro Ledsagerinde gik til Hvile vil det trods al min Möje ikke lykkes mig som fordum at glæde mig over det meget gode og skjönne paa Guds Jord». «Det er Uret, men ufrivillig, og jeg arbejder imod saa godt jeg kan. Derfor vil Gud tilgive mig og om muligt ikke lade

de syge Dage blive mange.» «De bedre Timer, mig nu og da iskjænkes, nyder jeg med inderlig barnlig Taknemlighed.»

Efter en Opmaalings-Sejlads A° 1837 blev han saa syg i Stettin, at han da besluttede at tage Afsked. Over Hamborg, hvor Sönnen boede som dansk Minister-Resident, rejste Michael til Kjøbenhavn for at raadspörge en dansk Læge. Han fik vel godt Raad og blev godt modtagen, baade med ny Afsked som Contre-Admiral og med et Commandeurkors, saa at det ene med det andet en lang Stund neutraliserede Livstrætheden; han blev f. Ex. Medstifter af «Foreningen til Søfartens Fremme» og udarbejdede et stenografisk System for Journalføring ombord. Hans Sømandslune gav sig stadigt ret pudsige, originale Udtryk; ved at træde ind i hans Bolig i Toldbodgade, fandt man den indrettet som Kahyt; kjørte han sig en Tour paa Landet i sin Enspænder og havde Vinden imod, kunde den Gamle ikke bare sig for at krydse ud ad Landevejen; skulde han til Taffel ved Hove og ikke kunde faae hurtig Besked om det var hvide eller blaa Benklæder, der krævedes af Hofceremoniellet, saa klarede han sig ved at møde med hvide ovenpaa de blaa og skille sig ved hine i Lakejstuen, naar man beroligede ham med, at de hvide vare unødvendige. Först den 27. Marts 1845 udaandede han; Carl Ploug skrev et smukt Digt ved hans Jordfæstelse, der samlede Mange om den 76 Aar gamle Søhelts Baare. Vi minde slutteligt om Digtets 2. Strofe:

«En Olding er det, som beskeden vanked
sin stille Vej igjennem Livets Larm:
Men ungdomskjækt engang hans Hjerte banked,
og Manddomsstyrke svulmed i hans Arm.
Som ægte Skud af Nordens Kæmpestamme
sin Prøve han bestod paa «Prøvesten»,
og vandt det Vidnesbyrd af Fjender gramme,
at hans og Danmarks Hædersdag var een.
Nu slumrer han i Heltebrødres Favn,
men evig lever fort med den hans Navn.»

Christian Höyer Bille, den Ovennævntes eneste Barn, var efter et Danzigsk, iøvrigt meget nöjagtigt, kirkeligt, vist nok af Faderen conciperet, trykt Actstykke født i Kjøbenhavn d. 16. August 1799, ikke den 19. s. M. som Biogr. Lexicon har. Omtrent 18 Aar gammel blev han Student fra Helsingørs Skole og tog juridisk Embeds-Examen A° 1823. Det var altsaa ikke for at give sin Sön Lyst til Sølivet, at Faderen tog ham med paa den interessante Fart med «Caledonia» A° 1819, men blot for at skaffe Studenten en Forfriskning. Faderen havde besluttet, at Christian skulde blive Diplomat, og mod dette Maal rettede han, som ovenfor sagt, sin energiske Stræben. Den hædrede Søhelts Indflydelse skyldtes det vel, at Christian blev Kammerjunker i samme Aar som han tog sin Embedsexamen, at han udnævntes til Cancellist udenfor N° i de udenlandske Sagers Departement, og at han 1825 blev Attaché ved det danske Gesantskab i Frankfurt a. M.

I et Brev af 15. Juni 1847 siger han selv bl. a.: «Den diplomatiske Carriere er den kostbareste af alle. Man maa i alle Tilfælde begynde med at tjene en Række af Aar som Attaché uden Gage. *Jeg har gjort den lykkeligste Carriere, der i vor Tid gives Exempel paa;* imidlertid tjente jeg et Aar i Departementet for de udenlandske Sager og tre Aar som Attaché uden Gage. Disse Aar med Rejser o. s. v. kostede min salig Fader 13,000 Rigsbankdaler, og da senere min Legations-Secretair-Gage ej strakte til, har successive min Carriere kostet min Fader alt, hvad han sammensparede i Preussen, og er jeg i dette Øjeblik i økonomisk Henseende endnu ikke videre, end at jeg aarligen maa afbetale gammel Gjæld, til hvilken nu kommer en ny, som jeg maa gjöre for at etablere mig i Stockholm.»

Uagtet disse Oplysninger gaves med den Tilföjelse, at de ikke maatte komme videre, begaa vi dog næppe en forkastelig Indiscretion ved at meddele dem nu, thi de afvæbne mange af de höjrøstede Klager, som have rejst sig over vor

slette diplomatiske Betjening; vore Diplomater ere undskyldte, naar de have maattet arbejde under saa store økonomiske Tryk, medens de paa Forhaand vare trykkede nok ved at repræsentere en lille Magt, der kun vejede lidt i Stormagternes Raad. Til ovenstaaende Citat kan knyttes følgende Sætning: «Uden det utrolige Held, jeg havde med mig, og som jeg skylder aldeles tilfældige Omstændigheder, ingenlunde mine egne Fortjenester, *vilde min Faders Penge have været aldeles bortkastede.*»

Og hvori bestod saa «det utrolige Held», som vi næst efter Admiral Michaels «utrolige Opofrelser» kunne takke for de væsenlige diplomatiske Tjenester, som Christian Høyer Bille har ydet sit Fædreland?

Vi ville ikke søge det i en tiaarig Tjeneste som Legationssecretair i Stockholm og London; at han fra A° 1836 til sidst i 1846 var dansk Minister Resident ved Hansestæderne, kunde ej heller kaldes Lykke for en begavet, vel oplært Mand, end sige et utroligt Held, uden for saa vidt som denne Stilling tillod ham at bejle til Baronesse Ida Bille Brahes Haand og at ægte hende den 8. Marts 1844, netop tidsnok til at hans gamle Fader kunde glæde sig ved denne Lykke. Men saa kom d. 1. Januar 1847 hans Udnævnelse til Gesant i Stockholm, og til den sigter han formodenligt med hin Ytring i Brevet af 15. Juni s. A. Efter 24 Aars gratis eller utilstrækkelig lönnet Tjeneste var det altsaa «et utroligt Held» at blive Gesant i Stockholm. Skjöndt vi maa kalde det saare ringe fra et økonomisk Standpunkt betragtet, skulde dette Udtryk dog komme til at vise sig sandt allerede Aaret efter hans Udnævnelse.

Det slesvigholstenske Oprør var udbrudt og blev i den Grad støttet af det tydske Forbund, særligt af Preussen, at der efter Slaget ved Slesvig d. 23. April 1848 var alvorlig Fare for Danmarks Tilintetgjörelse. Denne Fare var saa öjensynlig, at Normænd og Svenske hørte Blodets Røst og fordrede af deres Regjering, at den skulde røre sig for at

forebygge saa stor en Ulykke. Heraf tog Bille Anledning til, saa indtrængende og energisk som det var muligt, at paavirke den svensk-norske Regjering, og den 11. Maj kronedes hans Anstrengelser med dens Beslutning om at ville hjælpe Danmark med Tropper. Meddelelse herom sendtes til den preussiske Regjering, samtidigt med at denne ved russiske Noter blev tvungen til at slippe sit Tag i Nörre-Jylland; begge disse Actioner fremkaldte den preussiske Medgjörlighed, der fandt sit Udtryk i Malmø-Conventionen af 26. Aug. 1848 og den deraf følgende Vaabenstilstand (Jvfr. Hist. Tidskr. 4 V. 460—509). Denne diplomatiske Sejr henledede selvfølgeligt Opmærksomheden paa Gesanten i Stockholm, og da Udenrigsminister Adam Vilhelm Grev Moltke i Slutningen af A° 1849 følte sig overvældet af sit Embedes Vidtløftighed og Ansvar, blev Kammerherre Christian Bille i Septbr. kaldet til som Direktør at lede de udenrigske Anliggender paa Moltkes Vegne; han betragtedes som Udenrigsministeriets «ledende Tanke» (Dagbladet 29. Decbr. 1851). I denne Stilling virkede han til Juli 1850 og har følgeligt havt sin Del i Æren for de diplomatiske Træk, som førte til Fredslutningen med Preussen af 2. Juli 1850, hvorved Sejren ved Isted blev muliggjort. Han var derpaa omtrent et Aars Tid atter Gesant i Stockholm.

Cultusminister J. N. Madvig og hans Meningsfæller havde nemlig ikke beundret Billes Ledelse, der kaldtes «lidet kraftig og sikker, samt lidende af en saadan Mangel paa Initiativ og Drift, at den navnlig vakte Lord Palmerstons Utaalmodighed» (Hist. Tidskr. 5 IV 325), men der tör nok udtales Tvivl om, hvorvidt disse udmærkede danske Mænd havde aabent Øje for Følgerne af, at Preussen stod bag ved den slesvigholstenske Rejsning, og at det havde Østrig paa sin Side i denne Sag. Den danske Iver for at faae Ende paa Slesvigholstenismen, ikke lidt næret af Overtro paa de danske Vaabens Kraft og Held, en Iver, som i fuldt Maal deltes af Lord Palmerston, gjorde de danske Ledere endnu

mere utaalmodige end denne var, og Utaalmodighed er jo diplomatiske Fejlsyns Hovedaarsag.

Bluhme havde ulige klarere Syn paa de udenrigske Forhold, og da han blev Udenrigsminister A° 1851, viste han sig besjælet af den störste Agtelse for Christian Bille, hvem han afsendte til Wien og Berlin som overordenlig Befuldmægtiget, for der, i Forening med mange andre Diplomater, at komme til Enighed om det danske Monarkis fremtidige Organisation. Frugten af dette og de dermed i Forbindelse staaende diplomatiske Træk blev den kgl. Kundgjörelse af 28. Januar 1852 og Holstens Overlevering til Kong Frederik d. 7de.

Den danske Gesant i London, Grev Reventlow, var imidlertid død, og det var en given Sag, at Danmark ikke kunde faae nogen bedre Repræsentant paa denne vigtige Post, end den erfarne Khrre Chr. Bille. Denne udnævntes d. 1. Febr. og kom tidsnok til at deltage i Forhandlingen om den danske Arvefølges Ordning, der fastsloges i Londontractaten af 8. Maj 1852, som han ogsaa underskrev; men næppe et Aar derefter, d. 19. Juni 1853 døde han i London uden at efterlade sig Börn, og uden at hans Samtids Toneangivere havde ret forstaaet, hvad Danmark mistede i ham.

Disse betragtede Oprøret som knust af Danmarks egen Kraft ved Isted og Frederiksstad, men glemte at Diplomatiet havde muliggjort disse Sejre. De begreb derfor ikke, at Freden maatte betales med diplomatiske Indrömmelser til de tydske Stormagter, som havde ladet sig afholde fra Oprørets fortsatte Understøttelse. Da nu disse Indrömmelser efterhaanden viste sig og forklaredes som Følger af de Bluhme-Billeske Aftaler, saa fik disse et Skin næsten af Forræderi mod Danskhedens Sag, og Ophavsmændenes andre gode Gjerninger tiedes tildøde.

Derfor skal Historien drage dem frem, værge den gamle Søhelts «utrolige Opofrelser» og hans Söns «utrolige Held» mod Skinnet af at have været spildt Ulejlighed.

Sören Adolf Bille var ældste Sön af Mathias og Fru Anna Rebekka, som fødte ham d. 4. Juni 1775. Nitten Aar gammel var han Second Lieutenant i Sø-Etaten, var A° 1799 paa aarelangt Togt med «Thetis» til Vestindien, og avancerede jævnt til Capitain, som han blev A° 1813, hvorpaa han d. 22. Marts 1814 tog Afsked fra dansk Tjeneste, eftersom han kort forinden havde trolovet sig med Auditørenken Severine Brandt, f. Kragh, i Norge, og ønskede, at bosætte sig i dette Land. Han ægtede hende A° 1815 og sagdes at være, hvad dog ikke er rigtigt, den eneste danske Søofficer, som blev i Norge efter Afstaaelsen (Chr. VIIIs Dagbog S. 56). Hun var hans anden Hustru og overlevede ham, som døde i Septbr. 1819, til d. 10. Marts 1837. Af hans Liv i Danmark kjende vi allerede det vigtigste, nemlig at han d. 2. April 1801 commanderede den sløjfede Fregat «Kronborg» i dens faldne Chef, Premierlieut. I. E. Hauchs Sted, samt at han i Kampen blev saaret i højre Laar og efter den maatte vandre i engelsk Fangenskab. Her blev han saa godt kureret, at han strax efter Løsgivelsen kunde paatage sig travl Virksomhed med at give Admiraler, Tegnere og Kobberstikkere Oplysninger efter sine gjorte Notitser, ja endog foretage en Lysttur til Kjøge med en god Ven. Hans förste Hustru, Johanne Martine f. Lund, Datter af en Sø-tøjhuslieutenant, var en af de Døtre, som med Fru Anna Rebekka holdt Udkig med Slagets Gang fra Loftet; den anden var Fru Anna Rebekkas egen Datter, den da 21aarige Adolfine, som havde sin hemmelige Forlovede, Lieutenant Hans Top, ude blandt de Kjæmpende; Top havde forinden Slaget været betragtet som Sön af Huset. Der er en Gjenspejling af Kampens Spænding i denne Gruppe af disse fire Kvinder paa Udkig fra 7de Etage; forstenede af Rædsel kunde Ingen finde et befriende Ord. Saadanne Timer pleje at være afgjörende for Livslykken, og for Sörens Hustrus Vedkommende næredes Flammen ved de mange Dage, der

forløb i Uvished om hans Skjæbne; men for de Tvendes Forhold synes Spændingen dog ikke at have efterladt den varige Glød, som trodser alle Livets Anfægtelser, thi hun overlevede sin Skilsmisse fra ham saa længe, at hun fik at see sin Sön Adolfs Familie voxe til. Døden havde dog i hendes Paasyn anden Gang havt Bud efter Sören A° 1807, skjöndt Flaaden dengang var forholdvis uvirksom.

Englænderne havde den 30. August, da General Peymann flyttede sit Hovedkvarter fra Castellet til Hotel d'Angleterre, fulgt efter og anlagt et nyt Belejringsbatteri ved Kalkbrænderiet, hvorfra man formodede, at de arbejdede sig nærmere ind imod Byen. For at overtyde sig herom besluttede man at foretage et stort Udfald om Natten d. 31. August fra Castellet gjennem Classens Have. Det forsinkedes paa Grund af en samme Nat foretagen engelsk Demonstration ved Dragør, og gik först løs Kl. 4 Morgen. Chefen for norske Livregiment, Oberst Beck, förte tre Infanteribatailloner, Gardejægere, Livjægere, Herregaardsskytter og 8 Kanoner; men i Spidsen gik Lieutenant Sören Adolf Bille med 50 af Holmens Tømmermænd og 50 Brandmænd for at sløjfe de Bygninger og omhugge de Træer, som endnu hindrede frit Skud fra Fæstningen. Skjöndt Peymann selv fulgte med, blev dette Udfald dog lige saa resultatløst som de tidligere. I Classens Have stod et engelsk Piket saa fast, at det ikke lod sig rokke för det havde faaet Forstærkning under General Baird, som derpaa kastede Udfaldet tilbage Kl. 6 med et Tab af 20 döde og 82 saarede Danske. Peymann var selv bleven saaret. Ikkun det ene Formaal, Sörens særlige, var opnaaet, idet alle Bygninger i Classens Have kom i Brand (H. I. Blom, Krigstildragelserne i Sjæll. 1807). Aaret efter var Lieutenant Sören atter Deltager i et uheldigt Angreb, nemlig paa Strömstad, hvor han under Commandeur Lorenz Fiskers Commando förte en Division Kanonbaade. Fra 1809—11 var Capitain Lieutenant Sören Chef for den Frederiksværnske Kanonbaads-

flotille, som i August 1809 erobrede den engelske Brig «Alart» og i 1811 hjalp den danske Brig «Lolland» i flere Træfninger mod Englænderne. Af den første Fægtning haves en Beskrivelse ved H. P. Holmboe i Norske Samlinger II 257, som giver et godt Billede af den ulige Kamp. «Alart» var et af de fra Danmark i A° 1807 tagne Skibe; det førte nu 16 Stykker à 4 ℔, 2 à 6 ℔ og 1 à 12 ℔ og havde en Besætning af 96 Mand under Capt. James Tillard. Denne maa have været lige saa modfalden som Capt. Sören Adolf har været modig og har ledet sine sex Kanonbaade og en Jolle godt. Det var denne Brig «Alart», som A° 1814 førtes af Pr. Ltnt. Sören Lorenz Lous, en gammel Ven fra Fru Billes Hus, «den lille Nisse» kaldet (Reg. N° 959), og var bestemt til at bringe Norges Konge, Prinds Christian Frederik, til Danmark. Det skete ikke, fordi Storm og Modvind tvang Briggen til at lægge bi i Frederiksværn, hvortil imidlertid var ankommen den danske Brig «Bornholm», som Dronning Marie Sofie Frederikke, dengang Regentinde, havde ladet udstyre for at hente Prindsen. Den 26. October rapporterede Capitain Sören Adolf Bille til det norske Statsraad: «Hans Majestæt Kong Christian Frederik afsejlede idag Fmdg. Kl. 11 fra Frederiksværn med den danske Orlogsbrig «Bornholm». — — I den lange Tid han har ligget her for Modvind med daglig Storm af Syd og Sydøst og styrtende Regnbyger, har han lidt særdeles meget, dog var han idag paa Dækket under Letningen. Samtlige herværende Søofficerer vare ombord og complimenterede ham; hans sidste Ord til os var Udtryk af de varmeste Ønsker for gamle Norge» (Larsen, Fra Aaret 1814, S. 110 f.; Hist. Tidskr. 5. III. 449). Igjennem denne Rapport høre vi vistnok en Afskedshilsen fra Capt. Sören Adolf til gamle Danmark, thi ellers vilde han ikke have kaldet Prindsen for Konge, ej heller rapporteret til Norges Statsraad; han maa altsaa have faaet Ansættelse som norsk Marine Capitain strax efter at han var traadt ud af dansk Tjeneste. I Norge avancerede han til

Commandeur Capitain, og som saadan besøgte han Danmark i Sommeren 1819; her gjorde en Brandbyld dog hurtigt Ende paa hans Liv, og han jordedes paa Holmens Kirkegaard i Septbr. s. A.

Med sin förste Hustru, som han ægtede A° 1798, havde han to Sönner og en Datter; med den norske Hustru fik han en Datter, Ida Thora Valgerda, — som A° 1838 ægtede Capitain i den norske Marine, Christoffer Budde (død 1864), af den borgerlige Familie Budde (Pers. hist. Tidskr. 1. V 156), — og Sönnen *Jes Fæster*, født d. 27. Novbr. 1818, altsaa en indfødt Normand, hvis Linie ikke kan tegne sig paa Baggrunden af Danmarks Historie. Ogsaa denne Söns Tilböjelighed stod tidligt til Sølivet; han indtraadte i den norske Marine, forestod væsenlige Grene af den i Norge saa vigtige Navigationsundervisning, og efter at være afskediget som Capitain, blev han Postmester i Frederikshald, i hvilket Embede han døde i Novbr. 1888. Han var to Gange gift og efterlod en Sön af förste, samt to Sönner og to Døtre af andet Ægteskab. Ogsaa han kaldte sin ældste Sön *Steen Andersen*, hvorved han viste den samme Respect for Familietraditionen, som han paa anden Maade, lige til det sidste, har lagt for Dagen.

Vi vende os nu til Sören Adolfs ældste Sön af förste Ægteskab, **Holger Adolf**, født d. 4. Februar 1799, om hvem vi ovenfor hørte, at han allerede i det følgende Aar, da Faderen kom hjem fra det lange vestindiske Togt, var saa fremmelig, at han glædede Faderen med at løbe ham imøde. Denne tidlige Udvikling standsedes snart af en indvortes Svaghed, der aldrig forlod ham og voldede ham megen Ulykke, idet den f. Ex. til en Begyndelse nødte ham til at forlade Søcadet-Academiet, hvor der iøvrigt herskede en saa stor Brutalitet fra de ældre Cadetters Side mod de yngre, at Holger Adolf engang i Fortvivlelse derover flygtede til Kjøge, til en Læge, der var Familiens Ven, og som, underrettet om Flugtens Aarsager, hjembragte Flygtningen og ud-

virkede hans Afsked. Det ulykkelige Forhold imellem hans Forældre kom til, og alle lyse Udsigter formørkedes. Hans Farmoder, Fru Anna Rebekka, tog sig dog moderligt af ham, og det lykkedes hende, der var meget søgt som Opdragerske af vestindiske Embedsmænds Døtre, altsaa vant til at tage Hensyn overfor særlige Krav, at bringe den 14aarige Sönnesön saa vidt, at han kunde følge sin Lyst og komme tilsøs. «Mama», Fru Johanne Martine, saae med Tillid og Taknemlighed op til «Grandmama» og böjede sig ubetinget for hendes Beslutninger.

Skjöndt Holger Adolf efter nogle Aars Fart blev Styrmand, voldede hin Svaghed ham dog saa stor Ulempe, at han maatte tænke paa en anden Levevej, men for hans lige saa udprægede som brat knækkede Tilböjelighed var en saadan ikke let at finde; Faderens norske Ægteskab kastede hele Byrden af hans danske Families Underhold over paa Fru Anna Rebekka.

Denne udmærkede Kvinde skal i Billeættens Historie have en lignende Plads som den Preben og Susanne Brahe have faaet; disse gav dog kun deres store Gods efter deres Død, for dermed at fremme en Grens Frugtbarhed, men hun reddede et næsten udgaaet Skud paa Billestammen med sit Hjærteblod, og det gjennem tre Generationer. Hun havde ikke blot økonomisk Energi, men ogsaa Erhvervets; hun skyede ingen Anstrengelse for at yde Hjælp, hvor den havdes nødig; hun søgte ikke sit Eget og kunde derfor tale Andres Sag med Fynd og Frimodighed. Der forløb dog henved syv Aar efter Sören Adolfs Død, förend Holger Adolf kunde finde en Livsstilling, som han da ikke længere kunde undvære. Omtrent paa den Tid da hans Fader døde, havde han nemlig forlovet sig med Datteren af en fordum velhavende, men efter Nationalbankerotten næsten forarmet kjøbenhavnsk Borger, og d. 17. Septbr. 1823 ægtede han sin Brud, Karen Dorothea Frederikke Meisler. Det lykkedes «Grandmamas» Energi ved Hjælp af Frænder og Venner noget

efter at skaffe Holger Adolf et lille Toldembede, fra hvilket han vel langsomt avancerede til bedre Stillinger, men hans Kaar vedbleve at være trange, thi han avlede i sit Ægteskab ikke færre end fjorten Börn, af hvilke ganske vist Halvdelen døde i spæd eller ung Alder, men som dog alle, mere eller mindre, tærede paa Embedets ringe Indtægter.

For anden, eller vel egenlig tredie Gang standsede Fru Anna Rebekka denne Decadences snigende Sot, da hun ved et Besøg hos Holger Adolf i Rødby, hvor han var bleven Toldinspecteur, besluttede sig til at sörge for hans dalevende ældste Barn, *Carl Steen Andersen*, som var født d. 1. Juli 1828 i Nykjøbing p. S. Hun udførte denne Beslutning paa den skjönneste og mest opofrende Maade, og han blev, hvad hun i sine Breve kalder ham, «hendes Hjertes Barn». Selv efterat hun i Begyndelsen af 1830'erne havde været nødt til at modtage en Plads i det Harboeske Fruekloster, ophørte den 80aarige «Grandmama» ikke at sörge for sine Kjære, og troligt delte hun den sidste Hvid med sin Yndling, endog efter at denne var optagen paa Sorø Academi og i A° 1846 afgaaet derfra som Student. Da hun døde A° 1847 i den høje Alder af 94 Aar, oplevede hun vel ikke at see ham som dette Ætleds Repræsentant, men denne Stilling kom han dog til at indtage faa Aar efter hendes Død, skjöndt Holger Adolf levede til d. 8. Marts 1866, efterat han i December 1864 havde mistet sin trofaste, varmhjertede Hustru.

Umuligt vilde det være her at paavise alle de mange Forhold og Livsvilkaar, som have medvirket til frodig Vext i denne Familiegren, hvor slet ingen var at vente; ved at fremhæve Fru Anna Rebekka have vi kun peget paa den vigtigste af de Kræfter, som frembragte denne uventede Omskiftelse; at beskrive denne maa være dette Værks Fortsættelse forbeholdt. For Fremtidens Skyld skal det dog her siges, at saavel Fru Anna Rebekkas yngste Sön, Steen, som hendes ældste Stifsön, Admiral Michael, og hans Sön,

Geheimeconferensraad Christian Höyer, paa forskjellig Maade fremhjalp og støttede deres unge Frænde, hvis Liv har vidnet om en Modtagelighed, der stod paa Höjde med al denne Kjærligheds rige Udsæd.

Vi ville nu gaa over til Omtale af Fru Anna Rebekkas anden Sön, **Christian Holger Adler Bille**, f. 19. Novbr. 1777, opkaldt efter en Ven af Capt. Mathias Bille, den senere Kammerherre Chr. H. Adler, som ved Ægteskab med Kammerraad Niels Basses Datterdatter blev Herre til Hindsgavl og A° 1815 Erector af dette Stamhus. Af Fru Anna Rebekkas Familiebreve fremgaar, at hun oftere i Slutningen af det attende Aarhundrede, efter at Hindsgavl var ombygget A° 1784, var indbudt dertil paa længere Sommerophold, ligesom ogsaa at Adlers bevarede levende Interesse for hende og især for den efter Kammerherren opkaldte Sön.

Denne var, vi kunde gjerne sige selvfølgeligt, bestemt til at blive Sømand, skjöndt han udmærkede sig ved at have lange Ben; hans muntre Sind og kjække Væsen har dog rigeligt bødet paa, hvad der efter Familiens Begreb om Sømands-Ydre maa have taget sig ud som en Abnormitet. Han havde gjennemgaaet Søcadet-Academiet, men følte sig strax efter greben af Lyst til fremmed Tjeneste, tilskyndet dertil af en tjenstlig Reprimande, som en Kammerats Uagtsomhed paadrog ham (Familie-Tradition).

Han gik knapt 19 Aar gammel i hollandsk Tjeneste, hvor han blev til sin Död A° 1806, efter at have ægtet den Rotterdamske «Burgeresse», Johanne (Jansje) Magdalene Roode, med hvem han kun fik en Datter. Han er altsaa end mindre end Jes Fæster en af de Ætmænd, ved hvis Liv her skal dvæles, men da hans Forhold i engelsk Fangenskab fik Indflydelse paa den gode Behandling, som Englænderne gav vore i 2. Aprilslaget fangne Søkrigere, skulle vi dog kortelig skildre hans Virksomhed, der i og for sig frembyder meget af Interesse.

Den 17. Januar 1795 indskibede den hollandske Arvestatholder sig med hele sit Hof til England, og Pichegru satte to Dage efter, i Spidsen for sine Sans-culotter, Kronen paa sit berömte hollandske Vinterfelttog ved et Indtog i Amsterdam, hvor de hilstes af det nationale Partis stormende Jubel. Dette Parti fik imidlertid snart at mærke bitre Følger af sin Frihedskjærlighed, thi det maatte give Befriernes Hær ikke blot Buxer, men Strömper og Sko og 100 Millioner Gylden, udlevere sine Fæstninger og sin Flaade til Franskmændene og desuden afstaa til Frankrig det hollandske Flandern m. m. Den hollandske Stat var kort sagt factisk gaaet op i den franske Republik og var følgeligt traadt i det fjendtligste Forhold til England, dens gamle Rival og Arvefjende.

Den fransk-hollandske Flaade maatte udrustes og Befalingsmænd til den hverves i stor Stil. Blandt andre Danske, der lode sig hverve, vare Lieutenanterne Duus og Heiberg, af hvilke den Sidstnævnte var en gammel Bekjendt af Chr. Holger Bille (Holger kaldte hans Moder ham) og allerede i Besiddelse af saa godt et Ry, at Holger strax fik Ansættelse paa hans Anbefaling, det synes som Lieutenant paa «Brutus» i den af Viceadmiral de Winter anførte Flaade. I denne Stilling maa han idetmindste have været d. 5. Octbr. 1797, da Flaaden stak i Søen for at møde Englænderne. At Holger gjorde Anbefalingen Ære, erkjendtes i de Breve fra Heiberg, som naaede hjem, og vi skulle nu vise hvorledes. Den 11. s. M. kom det til en meget hæftig Fægtning under Texel, hvor Englænderne vandt en stor Sejr, idet Størsteparten af de hollandske Skibe enten forjoges, eller bleve skudt i Brand. Paa et af de brændende Skibe, som vare erobrede af Englænderne, havde Heiberg ladet de Saarede bringe op paa Dækket, for at de ikke skulde dø i Lukaf'erne. Øjeblikket var nær, da Skibet skulde springe eller synke, og den engelske Chef tilbød Heiberg at gaa med sig fraborde. «Skulde jeg forlade de Stakler?» svarede Heiberg og pegede paa de Saarede; et Par Minuter efter var Skibet og dets

Besætning forsvundet. Lidet hjalp det, at «Brutus» rostes for at have været det sidste Skib paa Valpladsen, thi Dagen efter, da det var tyet ind paa Ankergrund, hvorfra det dog om Eftermiddagen maatte bort for Dønningens Skyld, angrebes det af en engelsk Fregat, som tilredte det saare ilde med tre Grundskud, 69 svære Kugler i Skroget og over 400 Træffere i Rejsningen. «Brutus» slap desuagtet ind til Helvoetsluys, efter at have grundstødt tre Gange ved Indsejlingen.

Heller ikke i denne svære Fægtning havde Holger lidt större Skade, end at en 12 ℔s Kugle med det engelske Vaaben paa, hvilken han gjemte, berøvede ham næsten alt Gang- og Skibstöj, og saa lidet var han forknyt, at han modstod sin Moders gjentagne Opfordringer til at vende hjem, hvor, som hun skrev, Mangelen paa Søofficerer var følelig, idet man begyndte at foretrække Landkrigstjeneste. Karakteristisk for hin Tids Postbefordring er det, at Moderen, for dog at kunne sende ham lidt til Hjælp, gjemte en hollandsk Dukat i Brevets røde Laksegl.

Holger forfremmedes til Capitain og blev Skibschef, vandt sin Brud og blev hollandsk «Burger», medens Danmark organiserede sit Søværn for at hævde sit af Englænderne bestridte Princip «Frit Skib gjör fri Ladning». Den samme Dag, 28. Septbr., da Sören Adolf vendte hjem til Kjøbenhavn fra sin lange vestindiske Rejse og glædede sig over sin lille Holger Adolf, der løb ham imøde, kastede Capt. Holger Bille, Chef paa «Sybille» og med sin Hustru ombord, Anker under Texel.

Hun havde ogsaa fulgt ham paa et Togt forinden, hvor det gik ham galt; tvungen af engelsk Overmagt, maatte han lade sig visitere, og da man fandt Krigs Contrebande ombord, førtes Ægteparret som Krigsfanger til Yarmouth.

Her kom han i venskabelig Berøring med flere engelske Søofficerer, der indtoges saaledes af deres unge Fjendes muntre Væsen, at det gav varigt Indtryk i deres Erindring.

Underligt nok blev det de samme engelske Officerer, som toge hans to Brødre tilfange ved Kjøbenhavn d. 2. April, og som, i Anledning af Broderskabet, ydede dem og deres Folk al mulig velvillig Tjeneste.

Vi komme nu til den yngste af Capt. Mathias Billes og Fru Anna Rebekkas Sönner, med hvis Linies Skildring vi afslutte dette Værk.

Steen Andersen Bille (Mathisen) født d. 8. Juli 1781, bestemtes tidligt til Studering og «kom ey til at döye unt» som Brødrene, siger hans Moder om ham etsteds, hvor hun dog tilföjer et Vink om, at han derfor ikke slap for Livets Gjenvordigheder. Hans Liv er, hvad ovenfor er omtalt, saa godt beskrevet af hans Datter, Frk. Marthe Bille, at der ikke kan tilföjes noget af Betydning. Artiklerne i D. biografisk Lexikon om ham og hans Sön ere derhos byggede paa hendes Grundlag, og det laa os følgeligt nærmest, at henvise vore Læsere til de nævnte Værker; Billeættens Historie kan imidlertid ikke undvære Skildringen af denne Fader og hans Sön, skjöndt Sönnen er død barnløs, og Linien altsaa ikke fortsættes, thi deres Skikkelser træde ikke utydeligt frem paa Danmarks Histories Baggrund og forme sig til modne Frugter i Toppen af den gamle Stamme.

Steen havde en lykkelig Barndom, skjöndt han var faderløs. Moderens Pension strakte vel ikke til et sorgfrit Udkomme, og hun havde for sine Börns Skyld afslaaet et Tilbud om at blive Priorinde for et adeligt Kloster; men Kommandørinde Bille havde for det förste brave Sönner, som delte alt godt med hende, dernæst nød hun Tillid og Höjagtelse i vide Kredse; hendes Svoger, Bendix Lassen Bille, agtede hende saa höjt, at han fra sit Dødsleje paa Frederiks Hospital maatte tilskrive hende det den 15. Juli 1784, da han fordelte

sine Efterladenskaber blandt hendes Börn, ved hvilken Lejlighed Steen fik Stamfaderens orig. Adelspatent. Hendes Hus var som alt sagt stadigt fuldt af Börn, især vestindiske, der hos hende vejledes til at blive gode, dygtige Mennesker, og dette paaskjönnedes af deres Forældre. Medens Steen gik i Efterslægtselskabets dengang unge Skole under Edvard Storm og derpaa i Borgerdydsskolen under Müller, havde han hjemme en broget Kreds af Legesøstre at tumle sig med. At denne kvindelige Omgang kun forædlede hans mandige Natur, gav hans senere Liv tydelige Beviser for; vi finde ham da ogsaa paa Sön- og Skolefridage som Kudsk for de smaa Creolerinder og det paa saa lange Farter som fra Christianshavn til Fredensborg; men han blev sikkert noget af en Vestindianer, lærte bl. a. at tale flydende Engelsk, følte sig ialtfald efter at være bleven Student A° 1799 saa stærkt hendragen til Vestindien, at han efter vel bestaaet Artium rejste til St. Thomas. Det var vel en Streg i Moderens Regning, da hun havde ladet ham studere især for dog at faae *en* Sön knyttet til Hjemmet, men for sine Kjæres Lykke traadte hendes Ønsker aldrig hindrende i Vejen.

Steen fik ganske vist strax en Plads derovre som Extra-Skriver i Secretariatet, men hans Lykkes Sol formörkedes hurtigt, da Englænderne A° 1801 toge de dansk-vestindiske Øer i Besiddelse; desto klarere skinnede den atter efter Fredslutningen, da de danske Commissairer, General Waltersdorf og Justitsraad Jens Friedenreich Hage, foretrak ham for en Englænder til at føre Overleveringsprotokollen, thi denne Stilling skaffede ham ikke blot rig Lejlighed til at see sig om i det herlige vestindiske Archipelag, men ogsaa et aarelangt Ophold i London, som maatte blive af stor Betydning for den unge Mand. Over Frankrig og Holland kom han hjem til Kjøbenhavn A° 1803. Fra denne Periode er der i et Brev fra Moderen til Holger bevaret et Træk af ham, som vel fortjener Plads her. Uagtet hans Plads som Extraskriver og

senere Protokolfører ikke kan have været glimrende lönnet, havde han dog lagt Penge op — til sin Moder; han sendte hende en Sum af ikke mindre end 450 Daler, ved hvis Hjælp hun blev gjældfri og inderlig glad over, at denne Sön havde kunnet vise sig at være af samme gode Stof som Brødrene.

Efter sin Hjemkomst tog Steen atter fat paa Studeringen, opmuntret af et kongeligt Tilsagn om at blive erindret i Anledning af det udførte Arbejde. Da han havde taget sin juridiske Embedsexamen A° 1806, blev han ogsaa det følgende Aar udnævnt til Auditeur og Advocatus Regius paa Sct. Croix, men Englændernes Angreb paa Kjøbenhavn hindrede ham i at overtage sit Embede. I dettes Sted fik han A° 1808 Posten som Garnisonsauditeur paa Kronborg og A° 1809 en lignende Stilling i Kjøbenhavn, der tillod ham ved Siden af at practisere som Overretsprocurator; han agtede nemlig at bosætte sig, og dertil var en Auditeurs Gage utilstrækkelig.

Den ovennævnte Justitsraad Hage havde en ældre Broder, Christoffer, som var Kjøbmand paa Møen, og en yngre, Peter Goiske, som var Planter paa Sct. Croix. Den Sidstnævnte havde en Datter, som i A° 1794—5 med sine Forældre besøgte Danmark og selvfølgeligt det halvt vestindiske Hus hos Commandeurinde Bille, hvor man i Spøg gjorde den lille sexaarige Pige til Steens Kjæreste. Maaskee har Mindet om hende havt Del i at Steen hendroges saa stærkt til Vestindien; isaafald maa det have været ham en Skuffelse, at Peter Goiske solgte sin Ejendom paa Sct. Croix og med hele sin Familie brød op derfra til Danmark A° 1799, netop som Steen tog Artium og havde i Sinde at rejse ud strax efter.

Da han A° 1803 kom hjem i Selskab med Justitsraad Hage og dennes Familie, var Christiane Arnette bleven det eneste overlevende af Peter Goiske Hages fem Börn og hun trivedes godt i det danske Klima; Steen gjenfandt hende i Justitsraadens store, gjæstfrie Hus som en ualmindelig yndig,

slank og tidligt udviklet fjortenaarig Pige. De alvorsfulde Begivenheder i Aarhundredets Begyndelse bidroge til at böje deres Hjerter mod hinanden, og den 26. Februar 1809 holdt de Bryllup i Kjøbenhavn, tiltrods for at Tiderne vare saare tunge, især for en Familie som Billes, der vel fremfor nogen var knyttet til den Flaade, Englænderne havde ranet. Men var Kommandør Steen Andersen Marinens «ledende Tanke», Sjælen i Folkets Rejsning af det nye Flaadeværn, saa var hans 30 Aar yngre Navnefætter ikke mindre driftig efter sin Lejlighed for at redde de Penge, som reddes kunde, og for derved at skaffe Land og Folk Raad til de store Udgifter, der krævedes af det.

Auditeur Steen Andersen havde næppe nydt sine Hvedebrødsdage, för han søgte om Rejsetilladelse, for i Vestindien, efter Fleres Opfordring, at ordne deres derværende Sager, som under Krigen vare komne i betydelig Uorden. Finansminister, Grev Schimmelmann, hvis Fideicommis ogsaa ejede vestindiske Plantager, benyttede sig af Auditeur Steens Rejse ikke blot til disse Plantageforholds Ordning, men viste ham den store Tillid at lade ham lede en större Finansoperation for Regjeringen. Heraf fulgte en stor og meget riskabel Virksomhed med store Vareforskrivninger og -modtagelser, Rejser i Øst og Vest, Nord og Syd, som afknappede stærkt den Tid, der skulde helliges Hjemmets Glæder; men Penge-Fordelen var ikke ringe, hvis man tör slutte fra, at Steen i disse Aaringer blev Ejer af Nærumgaard ved Vedbæk, hvor hans Familie nød Sommerlandliv, dengang en stor Luxus. Virksomheden var livlig indtil A° 1813, da Steen maatte forlade London ifølge den engelske Regjerings Protest mod hans forlængede Ophold dersteds; over Helgoland kom han til Hamborg, og her ventede ham et haardt Slag, hvis Følger han aldrig rigtig forvandt. Den danske Regjering havde sendt ham Vexler for over 600,000 Mark Banco fra det kgl. Banco-Kontor i Kjøbenhavn paa det kgl. Banco-Kontor i Altona som Betaling for de Varer, han havde leveret. Da han

nu i Altona vilde hæve Beløbet, protesteredes Vexlerne som Følge af den politiske Krisis, der fra mange Sider truede Danmark. For en Mand, der var alt andet end Millionair og nærmest maatte betragtes som Begynder i Negotie, var denne Protest selvfølgeligt lammende; for de Fleste i lignende Stilling vilde den uden Tvivl have været knusende, især da den eneste Oprejsning, som Regjeringen var istand til at give ham, — idet den nemlig udnævnte ham til Regjeringscommissair for de dansk-vestindiske Øers Overtagelse i Henhold til § 4 i den derom med England i Kiel A° 1814 afsluttede Tractat, — maatte falde bort af sig selv, da England nægtede at ratificere den nævnte Paragraf. Steen valgte da at søge Embedet som Byskriver i Christianssted paa Sct. Croix, men da han A° 1816 kom derover for at overtage det, var det store Overskud, det tidligere havde kastet af sig, svundet ind til et Underskud, idet Embedet nu ikke kunde bære sine egne Udgifter, end sige yde Byskriveren nogen Gage, hvorfor Steen maatte undslaa sig for at modtage det.

Han kastede sig saa over privat Erhverv, og da han A° 1818 paa en Rejse til Sct. Croix, hvor han var bleven Ejer af en Plantage, tog over London, gjorde han sig bekjendt med Gasbelysningsvæsnet og Dampbaadsfarten og opstillede paa Nærumgaard et Gasapparat, han havde kjøbt i England til sit private Brug. Det vakte saa stor Opsigt, at han lod det flytte ind til «Hambroes Gaard» paa Kongens Nytorv, for at Hoffet og Kjøbenhavnerne kunde faae en Forsmag paa Stadens Fremtidsbelysning. Han oplevede at see denne Mulighed virkeliggjort, men først A° 1857, altsaa efter omtr. 40 Aars Forløb; han fik altsaa mindre Held end Stamfaderen, der A° 1680 stemte for at Kjøbenhavns Gader burde belyses med Tranlamper i Kobberlygter, undtagen i de lyse Nætter og i Maaneskin, og som kun tre Aar efter nød den Lykke at see denne nyttige Indretning fremmet. Man havde jo rigtignok dengang betænkt sig vel i et mørkt Tidsrum af adskillige Aarhundreder, og Menneskene have ofte lettere ved at gaa

over fra langvarigt Mörke til Lys, end fra lidt Lys til mere, især naar dette synes meget dyrere end hint ringe.

Den anden industrielle Nyhed, som paa denne Tid indførtes af Steen Bille, var Dampbaadsfarten, og af den fik han större Tilfredsstillelse, om end mere i Henseende til Hurtigheden, hvormed den kom i Gang, end til det Udbytte, den bragte ham. Vi vide allerede, at han kjøbte «Caledonia» og fik sin Broder Michael til Medinteressent i Foretagendet, samt at dettes Forvarsel blev uheldigt, fordi Tusinder af Mennesker kom til at gaa skuffede hjem fra Langelinie. Det hjalp ikke meget, at Baaden dog næste Dag afgik til den kundgjorte Tid, thi det saae de Mange ikke, og de Fleste mente at have störst Interesse af, at alt blev ved «det gode gamle»; Kjøbenhavnerne *løbe* gjerne efter Nyheder, men *hænge* ved det Tilvante. Steen Bille blev nødt til at sælge «Caledonia» for $^3/_8$ af Netto-Indtægten ved dens fremtidige Farter, og da begge hans fremsynede industrielle Forsøg havde skaffet ham store Udgifter, maatte han atter søge Embede. A° 1822 blev hans gamle Embede som Auditeur og Advocatus regius paa Sct. Croix ledigt ved Dødsfald; han søgte, fik og overtog det, men fandt nu de økonomiske Forhold i Vestindien saa sörgelige, at han strax tog fat paa Udarbejdelsen af en Plan til at skaffe Plantørerne deres tabte Credit tilbage, uden at det kom til at gaa ud over Negerne. Planen indsendtes til Kongen i Form af en Ansøgning fra Plantørerne paa Sct. Croix og anbefaledes af den daværende Guvernør, men denne blev uheldigvis snart derpaa afløst af en anden, som ikke vilde godkjende Projectet.

I Juni 1825 rejste Steen Bille derfor til Kjøbenhavn, hvor han søgte og fik sin Afsked, men allerede Aaret efter blev han udnævnt til at vicariere for den danske Chargé d'affaires i Washington, der havde faaet Orlov i to Aar. Efter denne Tids Udløb blev han Chargé d'affaires i Brasilien, men allerede A° 1830 kom han tilbage til de forenede Stater i Nordamerika som Chargé d'affaires og General-

Consul. Fra Rio Janeiro sendte han sin Hustru Opfordring til at komme med Börnene fra Kjøbenhavn til New York; den besvaredes med Jubel, og efter fire Aars Adskillelse fra sin Husstand samlede Steen denne i Filadelfia, hvor den nød et 27aarigt lykkeligt Samliv med ham. Sönnen, *Torben*, rejste rigtignok, efter tilendebragte Studier i Filadelfia, til Europa A° 1840 for at studere videre i Berlin og andensteds, men gjennem Breve vedligeholdt han den inderligste Forbindelse med Hjemmet. Sygdom og Sorg meldte sig nu og da, men de blev overvundne, og Samlivet var derefter kun rigere end forhen.

Der opstod imidlertid et saa spændt Forhold imellem de nordamerikanske forenede Stater og Danmark, at en Krig imellem disse to Magter med stærke Skridt nærmede sig sit Udbrud, og dette Forhold truede med at sprænge den danske Afsendings hjemlige Lykke.

Dette spændte Forhold havde udviklet sig i Begyndelsen af 1840'rne i Anledning af Sundtoldspörgsmaalet. Dette var ordnet mellem Danmark og Amerika ved en Tractat af 26. April 1826, der skulde gjælde i 30 Aar. Jo nærmere man kom dens Udløbstid, desto hæftigere udtalte de nordamerikanske Blade sig mod Danmark, og allerede Statsminister Upshur havde A° 1844 angrebet Danmarks Ret til at fordre Skadesløsholdelse for Ophævelsen af Sundtolden. Han og Marineminister Gilmer talte uden Omsvøb om ved Magt at tvinge Danmark til at opgive dette Krav. Den over 60 Aar gamle Steen Bille maatte opholde sig i Washington for at være ved Kilden og for om muligt at paavirke den os farlige Strömning. Da kom en stor Ulykke ham til Hjælp, idet baade Upshur og Gilmer m. m. Fl. vare ombord paa Fregatten «Princeton» for at overvære Forsøg med en Kanon af ny Construction; Kanonen sprang og dræbte bl. A. de to Ministre. Deres Efterfølgere vare langt rimeligere Mænd, med hvilke det lykkedes ham at komme til Forstaaelse, og nu opdagede den kjøbenhavnske Regjering, at den havde en dygtig Repræsentant i Washington. A° 1845

udmærkedes Steen Bille med Titel af Geheimelegationsraad, og til denne Lykke kom i det samme Aar en anden af ulige mere reelt Værd, idet hans Sön, efter at have vundet den juridiske Doctorgrad i Heidelberg, vendte hjem til Filadelfia, hvor han kort efter udnævntes til sin Faders Attaché. Dette smilende Solskin varede dog kun i tre Aar, thi det slesvigholstenske Oprørs Udbrud gjorde det umuligt for Torben at dvæle i Amerika. Han besluttede at melde sig som Frivillig i den danske Hær, og alle Forestillinger om, at han ej burde forlade det Embede, hvortil han var udnævnt, prellede af paa hans patriotiske Nidkjærhed. Han rejste til Kjøbenhavn, men blev der strax ved sin Ankomst angreben af Tyfus. Den maanedlange Sygdom svækkede ham saaledes, at hans stadige Forsæt om at melde sig til Tjeneste i Hæren umuliggjordes, men efter en sex Ugers Reconvalescens toges han i Tjeneste paa en uventet, dog med hans Uddannelse stemmende Maade, idet han den 17. Juli afsendtes med Depecher til London og Paris. Denne Rejse aabnede hans diplomatiske Løbebane, om hvilken vi strax skulle høre nærmere.

Efter at have mistet sin Söns Hjælp stod den nu 67 Aar gamle, med Danmarks nyere politiske Forhold næsten ukjendte Geheimelegationsraad Bille noget ensom i Amerika. En preussisk Diplomat i Washington benyttede sig deraf til at aabne et Felttog mod Danmark i de amerikanske Blade, og det kunde have været svært for den Gamle at optage Handsken. Da tilbød sig en uventet Hjælp, idet en ældre, i det slesvigholstenske Spørgsmaals Udvikling forfaren Slesviger, A. C. E. Claussen (Wedel), optog den, og dels i Bladene, dels i en Brochure, saa fuldstændigt afvæbnede Preusseren, at denne maatte standse sin fordærvelige Virksomhed. Preusserne eller Slesvigholstenerne lode sig dog ikke afskrække derved fra at gjenoptage den paa anden Maade. Linieskibet «Christian d. 8des» og Fregatten «Gefion»s Nederlag i Egernfjord A° 1849 havde givet dem Mod til at optage Kamp med den

danske Flaade, og de gjorde Skridt til at kjøbe og udruste et nordamerikansk Dampskib, samt til at faae nordamerikanske Søofficerer til at commandere ombord. En saadan Understøttelse vilde i hvert Fald have svækket vor Blokade af de tydske Havne, som var Danmarks virksomste Angrebsvaaben, og det gjaldt følgeligt om, at Danmarks Gesant kunde faae hint Dampskibs Afgang forpurret. Den Maade, paa hvilken den nordamerikanske Presse tog Sagen, lovede ikke godt, thi den lod spydige Hentydninger regne ned over de Danske. Under disse Omstændigheder maatte der arbejdes forsigtigt, og Geh.-Legationsraad Steen Billes Argumenter fremførtes saa sikkert og vare saa skarpe overfor den amerikanske Udenrigsminister, at der blev nedlagt Forbud imod hin Dampers fortsatte Udrustning. A° 1851 belönnedes den danske Gesant med Kommandørkorset af Danebrog, men Hensyn til alvorlige Sygdomme i hans Familie tvang ham, vistnok i højere Grad end Hensyn til hans höje Alder, til at indgive Ansøgning om Afsked. Först efter længere Tids Forløb fik han et Svar, hvori Regjeringen anmodede ham om at varetage Embedet, indtil han kunde sætte sin Sön ind i dets Forretninger.

Torben Bille kom d. 8. Juli 1852 til Amerika som sin Faders eventuelle Efterfølger, men först i Marts 1854 fik Faderen sin Afskedsansøgning endeligt bevilget; han havde da beklædt sin Post i 30 Aar, under en stadig Kamp for at dæmpe Nord-Amerikanernes Uvillie over Sundtolden og over at skulle salutere Kronborg. Geheimelegationsraad Steen Bille har en væsenlig Fortjeneste af at have forebygget en for Danmark höjst skadelig, nordamerikansk Løsning af det Sundtoldspörgsmaal, hvis Rejsning i Krigstiden 1848—50 sikkerligt havde virket til Danmarks Fordærvelse; nød han ikke den Triumf, at kunne sætte sit Navn under Spörgsmaalets endelige Løsning, saa havde han dog den vist ikke ringere Tilfredsstillelse at see sin Söns Navn under den dansk-

amerikanske Convention af 11. April 1857, hvorved det bragtes ud af Verden.

Til Lön herfor forfremmedes Torben Bille til Ministerresident i Haag og Brüssel, og den gamle Fader besluttede at følge med dertil; trods mange kjære Venskabsforbindelser brød han op med hele sin Familie d. 17. Septbr. s. A. fra Filadelfia og kom til Havre de Grace d. 3. October for endelig at havne i Brüssel. Desværre beordredes Sönnen til at residere i det mindre sunde Haag, hvorfra han dog jævnligt kunde besøge sin Familie, men dette Samliv var nærmest en Forberedelse til den större Skilsmisse, der ventede ham i Begyndelsen af 1860, da han udnævntes til dansk Gesant i London. Vel søgte Torben at bevæge sin Familie til at følge ham ogsaa didhen, men hans Opfordringer strandede paa Faderens Hensyn til de store Omkostninger, et standsmæssigt Liv i England vilde kræve. Den næsten 80-aarige Gubbe var lykkelig i de Forhold, som hans Börn dog paa mange Maader gjorde sollyse, og den 28. Novbr. 1860 døde han mæt af Dage i Brüssel. Hans Lig førtes til Kjøbenhavn og nedsattes i Familiegravstedet paa Holmens Kirkegaard. Den 4. Juli 1861 flyttede hans Efterladte til Kjøbenhavn, hvor hans ædle Hustru overlevede ham til den 5. Decbr. 1868.

Torben Billes Liv var, som vi af det Ovenstaaende kunne skjönne, usædvanligt rigt. Sjældne ere de Danske, der, i den Grad som han, först ved ærlig Anstrengelse have udviklet deres store Evner og derpaa fundet saa overflødig Lejlighed til at bruge dem i Fædrelandets Tjeneste.

Han var født Juledag 1819 i Kjøbenhavn, hvor han nød sin förste Opdragelse, der fra 1830 fortsattes i Amerika. Faderen havde seet, hvilke store Skuffelser det kunde medføre at gaa Embedsvejen, og i Filadelfia, det mægtigt fremblomstrende, amerikanske Ingeniørvæsens Vugge, maatte det derfor ligge ham nær, at faae Sönnen ledet ind paa dets

practiske Veje til Selverhverv. Steen havde jo maattet erfare, at det ingenlunde er nok at have gode Ideer; det gjælder lige saa fuldt om det rette Greb paa at føre dem ud i Livet, og heri havde Amerikanerne netop da begyndt at vise sig som Mestre; men i de ni Aar, hvori Torben studerede i Filadelfia, oprettedes en saadan Mængde Aktieselskaber for alle Slags, Tid og Kraft besparende, Arbejder, at der indtraadte Stilstand, netop da han havde endt sine Studeringer.

Den Undervisning, han havde nydt, havde imidlertid ikke sløvet hans medfødte Smag for Videnskabelighed, og da han saae de dygtigste Practikere satte i den Nødvendighed at maatte søge Arbejde saavel i Sydamerika som i Europa, saa besluttede han at fortsætte sine videnskabelige Studier i den gamle Verden. Den preussiske Minister i Washington havde viist Familien stor Venlighed, og hans Raad skyldtes det, at Torben, da han i April 1841 rejste til Europa, valgte at studere i Berlin. Kort Tid efter hans Ankomst hertil, overraskedes han af gamle Admiral Michael Billes Besøg, en Æresbevisning, der vistnok stod i Forbindelse med en samtidig Udbetaling af 16,000 Daler, som Etatsraad Hvidt, «Caledonia»s Kjøber, udredede i Henhold til Contracten. Disse glædelige Varsler lovede godt, og Torben gav sig med Liv og Sjæl til at studere med det Formaal at opnaa et Professorat i Amerika; danske Venner og Frænder gjorde ham tidligt klar over, hvor vanskeligt det vilde være at komme i dansk Embedsstilling; men hvor ivrigt han end hengav sig, og hvor inderligt det glædede ham i Berlin at kunne vinde et godt Grundlag for hele Livet, saa led han dog der af store Savn og af den da raadende politisk fjendtlige Stemning mod Danmark. Det ene med det andet drev ham til at gjensee sit Fædreland, om hvis Udvikling og Fremskridt han hørte meget, og selv «troede han paa, at den gamle, jernfaste Helteaand endnu engang vilde lyse

frem og vise Verden, at Nordens Folk var det samme, som i de længst forbigangne Tider.»

Den 3. August 1842 rejste han fra Berlin til Hamborg, hvor hans 20 Aar ældre Fætter, Christian Høyer Bille, jo var Minister-Resident og havde indbudt ham til at blive nogle Dage. Her blev det ham bestemt fraraadet at studere videre i Tydskland, og med et deraf følgende Mismod kom han til Kjøbenhavn.

Den Modtagelse, han fik her, og den Glæde, han følte ved Synet af Danmarks Natur, blev dog afgjörende hos ham for meget mere end den øjeblikkelige Stemning. Gamle Admiral Michael paatog sig at vise ham Danmarks Skjønhed og Gjæstfrihed. Deres Besøg i 16 Præstegaarde og 8 Herregaarde efterlod de venligste Minder, saa at Torben i et Brev udbrød: «Er det at undres over, at jeg elsker saa inderlig Naturen, eftersom jeg er født i et saa yndigt Land!» — Udenrigsdepartementets Leder satte Kronen paa hans Lyksalighed ved at stille ham en Udnævnelse til Attaché hos Faderen i Udsigt.

Sin herved vakte, naturlige Utaalmodighed neddæmpede han dog saa kraftigt, at han ikke blot forblev i Berlin sin Tid ud, men den 3. April 1843 endog rejste til Heidelberg for der at tage den juridiske Doctorgrad, hvilket ogsaa lykkedes for ham d. 20. Juli 1844 paa den ærefuldeste Maade. I Løbet af tre Aar havde han naaet det Maal, som ved Afrejsen fra Amerika var sat ham, og efter en højst forfriskende Italia-Rejse ankom han d. 16. April 1845 i Filadelfia, hvor, som vi vide, den gamle, nedtrykte Fader trængte haardt til en ung, kraftig Medhjælper og derfor levende paaskjönnede at faae sin Søn tilbage, ikke alene som Dr. jur., men som kgl. dansk Attaché. Nu gik alt godt lige til Christian den 8des Død, Oprørets Udbrud og Torbens deraf følgende Beslutning om at gaa i Krigen som Frivillig. Vi vide allerede, hvorledes en Tyfus tvang ham til at afstaa fra sit Forsæt og hvorledes hans Courérrejse i Juli 1848 til London og Paris

aabnede hans Løbebane som dansk Diplomat; idet vi nu gaa over til at skildre denne, skulle vi dog om nævnte Courérrejse meddele, at den tillige aabnede hans yngre Fætter Carls journalistiske Carriere. Frændernes naturlige Bekymring for den næppe helbredede Torben fremkaldte nemlig i sidste Øjeblik et Tilbud om hans Ledsagelse; den 20aarige Carl Bille maatte opdrive al sin Energi for at blive færdig paa to Timer; det lykkedes, og de store Kampe i den anden franske Republiks første Aar gav den unge Soraners, ved de hjemlige Begivenheder vakte, politiske Sands en videre Horizont. Blandt de Eventyr, som Fætterne oplevede paa denne Courérfart, skulle vi blot nævne det, at de paa Rejsen gjennem Holsten, i Oldeslohe, mistænktes for at være Danske, og at kun Torbens amerikanske Udtale af Engelsk reddede dem fra Arrest og det som værre var.

Kammerherre Redtz, der var bleven dansk Commissair i den ved Malmø-Conventionen i August 1848 dannede Regjering for Hertugdømmerne, tilbød Torben Bille en Plads som Privat-Secretair hos sig, og i hans Følge kom denne til at see Oprøret paa nært Hold, men hans Ansættelse varede kun kort, da Slesvigholstenerne ikke vilde anerkjende den ved hin Commission dannede Regjering. Torben agtede sig derfor hjem til sin Post i Amerika, men opfordredes af den til Udenrigsminister nys udnævnte A. W. Grev Moltke Bregentved til at vente i Kjøbenhavn, hvor der ganske sikkert vilde blive Brug for ham. Foreløbigt blev han Kammerjunker, og han benyttede sin Tid til at komme grundigt ind i Sundtoldspørgsmaalet. Resultatet af disse Studier nedlagde han i en udførlig Afhandling, som af Hensyn til Preussen dog ikke blev trykt, men afskreven i tre Exemplarer, af hvilke han sendte et til sin Fader og et andet til Gesanten i Stockholm, hans Fætter Christian H. Bille. Denne, som kort efter blev Udenrigsministeriets Leder, forvissede ham i den Anledning om, at dette Skrift gav ham sikker Adkomst til at blive brugt i Fædrelandets Tjeneste.

Den første Lejlighed hertil frembød sig i August 1849 og atter som Secretair hos en dansk Regjeringscommissair i Hertugdømmerne, nemlig hos den A° 1889 afdøde Khrre Tillisch; men saa snart han kunde undværes paa denne Post, sendte man ham som Legationssecretair til Berlin, hvor han under Baron Pechlin blev medvirkende ved Afslutningen af den Separatfred med Preussen af 2. Juli 1850, hvorved Sejren ved Isted blev muliggjort. Torbens gode Medvirkning til denne Fredslutning anerkjendtes ved en Orden og midlertidig Udnævnelse til Chargé d'affaires i Berlin, hvorfra han den 3. Maj 1851 kaldtes til Flensborg som Secretair hos *Henrik Grev Bille Brahe*, der var udnævnt til kgl. Commissair ved Notabelforsamlingen i Flensborg; Maalet for denne Forsamling var at skaffe Orden i Hertugdømmernes ved Krigen forstyrrede Forhold, men da det var Preussens Opgave at holde sig en Dør aaben, for under gunstigere europæiske Forhold at bruge Forstyrrelsen til en Indblanding, der sent eller snart kunde skaffe det Kiels Havn og gjøre det til en virkelig Sømagt, saa mødte de slesvigholstenske Notabler med god Villie til at efterstræbe det preussiske, men ikke det danske Formaal. Jo stærkere den danske Organisationsplan søgte at indskrænke Foreningspunkterne mellem Holsten og Slesvig, desto mere ivrede Slesvigholstenerne for at udvide og befæste dem. Torben indsaae strax ved sin Udnævnelse de store Vanskeligheder, som Grev Bille Brahe vilde møde, og han beklagede, at der ikke til Secretairposten havde kunnet findes en med de slesvigske Forhold nøjere kjendt Dansk, end han agtede sig selv for at være, men han vovede ikke under de tvingende Omstændigheder at protestere mod sin Udnævnelse og gik efter sin Ordre.

Da Grev Bille Brahe kjendte Notablernes Stemning overfor det Regjeringsforslag, man i Kjøbenhavn haabede at faae godkjendt af dem, øjnede han ingen Mulighed for at faae det behandlet, end sige vedtaget, naar Notablerne skulde

have Magt til at forkaste det, og han vovede derfor paa egen Haand, i sin Aabningstale d. 14. Maj 1851, at tage denne Magt fra dem; han bebudede nemlig, at ikke de, men hver enkelt Landsdels Provindsialstænder for sig skulde udtale den endelige Dom over Regjeringsforslaget. Dette egenmægtige Skridt kunde den danske Regjering ikke billige, og den deraf følgende Skjævhed i de forhandlende Parters indbyrdes Stilling blev et, om end underordnet, Moment i «Notabelprojektets» Virkningsløshed. Den 16. Juli holdt Grev Bille Brahe Slutningstalen og et Par Dage efter rejste han med Secretairen til Fyn; men allerede den 20. Juli udnævntes Torben Bille paany til interimistisk Chargé d'affaires i Berlin, hvor Gesanten var bleven farligt syg. Her optog Torben strax sin tidligere begyndte Virksomhed med at sende Correspondancer om det slesvigholstenske Spörgsmaal til «Times», uden Tvivl i Haab om ved dette Verdensblads Hjælp at skaffe den danske Sag en velvillig Bedømmelse inden Udbruddet af den europæiske Krig, som han forudsaae. Der er bevaret Udtalelser herom i hans private Breve fra denne Periode, men vi ville modstaa Fristelsen til at gjengive dem; her skal blot fremhæves, at Torben, saa lidt som Flertallet af danske Politikere, gjennemskuede det reactionaire Parti i Tydskland, hvilket han dog gjennem en Aarrække maa have lært at kjende paa nærmere Hold end hans fleste Samtidige. Han opfattede dets Formaal som, at skrue det europæiske Samfund tilbage til Middelalderens Feudalisme; han mente at Partiet arbejdede derpaa «med hemmelig Mistillid til sine egne Kræfter», medens det constitutionelle Parti var næsten opløst, fordi det havde tabt al Tillid til sig selv.

Opholdet i Berlin blev dog denne Gang kortvarigt, thi Christian Höyer Bille blev i Begyndelsen af 1852 befuldmægtiget Minister i London og underrettede d. 3. Februar Torben om, at denne var udnævnt til Legationssecretair sammesteds. Vi have alt hørt, hvad den overordenlige

Gesant havde at udvirke; Torben overbragte personligt til Kjøbenhavn Londonprotokollen af 8. Maj 1852, ved hvilken alle Magterne godkjendte den nye danske Arvefølge. Efter en Maaneds Ophold i Kjøbenhavn rejste han tilbage til London med Udnævnelse til interimistisk Chargé d'affaires i de forenede Stater af Nordamerika, og den 8. Juli s. A. tiltraadte han denne Post, i hvilken han fik fast Ansættelse fra Marts 1854. Han kunde dengang ikke lade være at see tilbage over den Bane, han havde gjennemløbet, siden han var sin Faders Attaché, og storligen maatte han undres over, hvad det slesvigholstenske Oprør var blevet for ham. Han erkjendte taknemligt, at hans diplomatiske Carriere var enestaaende i det danske Diplomati, men han synes at have glemt, hvorlunde det ikke var Oprøret, men hans egen fædrelandskjærlige Beslutning om at bekjæmpe det, som var Ophavet til denne enestaaende Lykke, der førte ham stadigt videre.

Ved Ordningen af det dansk-amerikanske Sundtoldspörgsmaal gjorde Torben Bille sit Fædreland en meget stor Tjeneste, thi Amerikanerne havde, dennegang som tidligere, rejst det paa et Tidspunkt, da Europas Opmærksomhed var spændt af ganske andre og vigtige Aarsager. En meget barsk og hensynsløs Statsminister, Mr. Marcy, bebudede A° 1854, at Nordamerikas forenede Stater vilde høre op med at betale Sundtold naar Handelstractaten udløb A° 1856. Lod Danmark sig dette byde, saa vilde mange europæiske Magter, om ikke alle, følge efter i det amerikanske Spor, det skjönnedes ialtfald tydeligt af de nordtydske Magters hemmelige Fryd over Marcys Holdning. Danmark havde intet Haab om ved mægtige Alliancer at sætte Skranker for Marcys Anmasselser, thi Englands og Frankrigs Angreb paa Rusland lagde Beslag paa disse tre Stormagters militaire Evner; overfor Fornuftgrunde var og blev Marcy saa godt som døv. Heldigvis stod Torben i Venskabsforhold til Mr. Franklin Pierce, den daværende Præsident i de forenede Stater, men om end dette Forhold gav ham et godt Rygstød, kunde det vanskeligt

faae afgjörende Indflydelse paa en Sag, i hvilken hele Folket stod paa Marcys Side. Danmarks Repræsentant maatte være Amerikaner for ikke at lade sig skræmme, og det var Torben Bille bleven i sine Studenteraar; han holdt ud indtil Hjælp kom udenfra i sidste Øjeblik, A° 1856, da Marcy kom i saa spændt Forhold til England, at en Krig med denne Magt syntes uundgaaelig. Trykket heraf forandrede Marcy pludseligt sin Tone overfor Danmark, idet han op- og modtog et allerede afvist dansk Forslag om at forlænge den dansk-amerikanske Handelstractat paa et Aar, for at Sundtoldspörgsmaalet kunde blive behandlet paa en Conference af alle de deri interesserede Magter. For at besmykke sit Omslag lod Marcy sige, at de forenede Stater kun under Protest vilde betale Sundtold endnu et Aar, og at Amerika ikke agtede at sende nogen Fuldmægtig til Conferencen i Kjøbenhavn, hvorimod det var villigt til med den danske Gesant i Washington at slutte en Overenskomst som den, der vilde blive vedtagen i Kjøbenhavn. Herpaa gik Torben Bille selvfølgeligt ind, og Forhandlingerne begyndte, men trak ud over det Tidspunkt, da Præsident Pierces Embedstid var udløben og Marcy afgik. Deres Efterfølgere vare imidlertid imødekommende, og den nordamerikanske Sundtold capitaliseredes for noget over 700,000 Rdl. — Det var Tilendebringelsen af denne Sag, der fastsloges ved Conventionen af 11. April 1857, som lönnedes med Torbens Forfremmelse til Ministerresident i Haag og Brüssel. Det følgende Aar udnævntes han til Kammerherre.

Med sin vante Iver lagde han sig i Haag efter Hollandsk, i hvilket Sprog han hurtigt opnaaede stor Færdighed; derhos tog han alle mellem Danmark og Holland verserende Sager under saa dygtig Behandling, at den hollandske Udenrigsminister allerede i Juni 1858 kunde smigre sig og Torben med, at der da ikke fandtes ringeste Hindring for en gunstig Udvikling af Danmarks og Hollands Handelsforhold. Den störste Anstrengelse krævedes derimod af ham for at komme

til Bunds i det Limburgske Spörgsmaal og den hollandske Politiks Besvarelse deraf, hvis det skulde medføre Krig imellem Frankrig og det tydske Forbund; thi for denne Eventualitet nærede den danske Udenrigspolitik selvfølgeligt en meget stor Interesse.

Hans flittige Sommerarbejde tillod ham at tage sig en længere Vinterferie, som dog blev afbrudt ved hans uventede og höjst ærefulde Kaldelse til dansk Gesant i London. Denne Post tiltraadte han d. 9. Marts 1860; kun 40 Aar gammel stod han paa sin Løbebanes Höjdepunkt, anerkjendt for sin Dygtighed, agtet og æret for sin Intelligens og sit bramfrie, ædle Væsen, overvældet med Titler og Ordenstegn fra de Regjeringer, han stod i Forbindelse med.

Saavist som England var bleven den eneste Stormagt, fra hvilken det constitutionelle Danmark kunde vente sig en ærlig og kraftig Haandsrækning, saa sandt var Torben Bille kommen paa den vigtigste Post, paa den, som krævede den i enhver Henseende dygtigste Diplomat. Det engelske Hof nærede dog slesvigholstenske Sympathier; Udenrigsministeren, Jarl Russell, var stærkt, Ministerchefen Lord Palmerston mindre stærkt paavirket af den tydske Læresætning om Danmarks Uret og Tydsklands Ret. Det gjaldt om at vinde de engelske Lederes active Sympathi for Danmark, men denne Opgave syntes at være uløselig. I Danmark var nemlig det national-liberale Parti ved Roret, og dette arbejdede i en ganske anden Aand end den, som havde besjælet det reactionaire Parti, i hvis Lod det var faldet ved mundtlige Aftaler og skrevne Tractater at forme det danske Monarkis udvortes Skikkelse.

Lod det engelske Hof sig efterhaanden til en vis Grad vinde igjennem Forhandlinger om Prindsesse Alexandras Trolovelse, som i Foraaret 1863 førte til hendes Ægteskab med Prindsen af Wales, saa gaves der dog intet tilsvarende Middel til at vinde de engelske Ministre og Politikere, thi det eneste, der stod til Gesantens Raadighed, nemlig en klog Brug af den

engelske Presse, var allerede udnyttet i den Grad, at man næsten overalt med Skræk vendte sig fra Artikler om den dansk-tydske Sag. Naar Hall i en Note af 25. Maj 1860 kaldte Slesvig «en udelukkende dansk Landsdel», saa stemte det ikke med Bluhmes Udtalelser fra 1851 om dets Forbindelse baade med Kongeriget og med Holsten, de Udtalelser, som vare blevne Grundlaget for Londontractaten af 8. Maj 1852 og Forbundsdagens Stadfæstelse af Freden med Danmark. Denne Fred var kjøbt med en Opgivelse af Danmarks historiske Ret, som den Hallske Politik vilde vinde tilbage uden derfor at opgive Fredens Goder. Det tydske Diplomati saae kun altfor godt, hvor Hall vilde hen, og det bearbejdede selvfølgeligt England, paa samme Tid, som Oldenburg krævede en Forbunds-Execution i Holsten. Hall lod sig ikke skræmme deraf og støttedes i sin Holdning af det danske Folk; han forelagde de holstenske Stænder en særlig Forfatning for Holsten, hvilken de nægtede at modtage, og derpaa fulgte et engelsk Forslag af 12. Juni 1861 om at søge det dansk-tydske Mellemværende afgjort ved en Conference af samtlige deri interesserede Magter.

I December tog Preussen og Østrig den tydske Sag op og protesterede mod ethvert politisk Udtryk for at Slesvig var en dansk Landsdel, og denne Protest tilspidsedes gjennem en lang Række af diplomatiske Forhandlinger, der endte med de to Stormagters Indrykning i Holsten, Januar 1864. Fra dansk Side nærmede man sig i tilsvarende Skridt det Maal, at lade Holsten udtræde af, men Slesvig indtræde i den nöjeste politiske Forbindelse med Kongeriget. Det engelske Forslag hvilede selvfølgeligt under denne Strid saa vel som under den endnu bitrere, der fulgte efter i Skikkelse af aaben Krig mellem de to tydske Stormagter paa den ene og det næsten isolerede Danmark paa den anden Side.

Tydsklands Forestillnger hos de Magter, som ved London-Tractaten af 8. Maj 1852 havde garanteret Danmarks Udelelighed, havde altsaa besejret de danske Modfore-

stillinger, og Torben Bille havde ikke været i Stand til at afholde Jarl Russell fra, i den famøse Gothadepeche af 24. Septbr. 1862, ikke blot at tiltræde den tydske Betragtningsmaade, men endog paa egen Haand at adoptere den. Fra dette Øjeblik var Danmark isoleret, thi den ideelle Understøttelse, der kunde hentes fra Sverig-Norges sympathetiske Politik var faktisk for intet at regne.

Blandt de uløselige Opgaver i denne Verden, staar i förste Række den, alene ved Hjælp af Raisonnement at skulle overbevise en antipathisk Politiker om hans Fejltagelser. Godt havde det været for Torben Bille, om han i Begyndelsen af A° 1863 var bleven sendt til China for at afslutte en Handelstractat, hvortil han sikkert var gaaet, hvis ikke Hall bestemt havde udtalt, at han hverken kunde eller vilde undvære ham i London. Her forestod Torben nemlig, foruden sine øvrige diplomatiske Hverv, Forhandlinger om Prindsessen af Wales' Vielse og hendes Broder, Prins Vilhelms Anerkjendelse af Stormagterne som græsk Konge; til at ordne disse Sager tilfredsstillende var Torben Manden, men hurtigt paafulgte Frederik den 7des Død; Preussens og Østrigs militaire Fremmarche; en bitter diplomatisk Pression fra 20. Decbr. 1863 til ind i det følgende Aar; Stormagternes Inertie, da de forgjæves havde fordret Danmarks Eftergivenhed overfor Preussen og Østrig; saa kom den ulige Kamp, i hvilken den danske Hær bukkede under for Overmagten, hvilket bevægede England til i April 1864 at gjenoptage sit Forslag om at søge det dansk tydske Spörgsmaal afgjort ved en Conference. Dette Forslag blev modtaget af de i Spörgsmaalet interesserede Magter, som valgte London til Mødested, men havde det været umuligt at ombestemme Jarl Russell under Fredsforhold, blev det selvfølgeligt ikke lettere under Krigsforhold.

Danmarks Sag førtes væsenligt af dets Udenrigsminister Quaade og Etatsraad A. F. Krieger, medens Torben Bille kun nogle faa Gange deltog i Debatten (jvfr. Hist. Tidskr. 3.

IV. 585—858). Det vil altsaa være ørkesløst her at fordybe os i denne, som førte til Conferencens Opløsning sidst i Juni. Derpaa fulgte Tabet af Als d. 29. s. M. og Fredslutningen i Wien, Begivenheder, som dengang syntes at være tilintetgjørende for Danmark, ialtfald for dets diplomatiske Vægtfylde. Torben Bille havde imidlertid trolovet sig med en Dame af ældgammel engelsk Adel og med saa stor Formue, at han kunde give Afkald paa lönnet Statstjeneste; i November 1864 søgte han sin Afsked, og d. 24. s. M. ægtede han i London Miss Louise Elisabeth Domvile. Med hende levede han i barnløst Ægteskab indtil A° 1883, da en Lungesygdom tvang ham til at søge et mildere Klima; d. 13. Maj s. A. døde han i Cannes, kun lidt over 63 Aar gammel.

Hans Lig førtes til Kjøbenhavn, hvor det blev nedsat i Familiegravstedet paa Søetatens Kirkegaard.

Fra dette Gravsted og fra denne Kirkegaard, med de mange Indskrifter, som fremkalde rige historiske Minder om nogle af vor gamle Bille-Stammes ypperste Frugter, vende vi nu vort Blik fremad mod de levende Led af dens tvende Hovedgrene og opad med Bön om deres Trivsel, for at Danmarks Have maa beholde denne næsten enestaaende Bærer af vor historiske Tradition. Historisk Tradition er jo en af Hovednerverne i Kampen for vor nationale Tilværelse. Opgive vi Kjærligheden til vor Fædrelands Historie med dens synlige Minder og dermed Haabet om vor gamle Adels fortsatte Liv, selv paa Nutidens nivellerende Vilkaar, da synker vor tusindaarige *Kamp* ned til at blive en forfængelig *Strid*, hvad enten der vindes glimrende Sejre i vore Krige, eller disse blot koste de blodigste Ofre (jvfr. R. Nielsen i «For Idé og Virkelighed» for 1872 II 215 f.).

En Strid adles og forvandles til Kamp ved den Alvor, hvormed den føres (jvfr. P. E. Müller, Dansk Synonymik S. 433 og C. Molbechs Ordbog); den nationale Strid følgeligt ved den Alvor, hvormed den nationale Idee søges gjennem-

ført. Uden denne Alvor kan ingen Krig blive til *Nationens* sande Gavn, men den Krig, som forvandler et stridende Folk til et kjæmpende, har ydet det sin höjeste Velgjerning.

Hertil sigter Slutningen af vort förste Afsnits Indledning, og i Fortrøstning til, at vi have denne Velgjerning i Vente, være dette Værks anden Del sluttet med Ønsket om, at Danmark omsider maa findes mere rede end nogensinde til at optage *Kampen.*

Register til anden Dels andet Afsnit.

Aaby ved Aalborg 133.
Aalborg 132, 135.
Aastrup 63.
Adelens Pragtsyge 22 f.
Adelspatent for St. Bille 119, 222.
Adler, Christian Holger, 218.
Affuindtzbjerg (Avnsbjerg) 36, 43.
Ahlefeld'er A° 1660 i d. Tj. 109.
Ahlefeld, Bendix de, 109.
» , Claus v., 4.
» , Friedrich v., General, 57, 60 f., 97, 100, 102, 104, 107 f., 110, 118.
» , Friedrich v., Statholder, 118.
Ahlefeld-Laurvig-Bille, Greve, 80.
Akeleje, Margrete Cathrine, 129.
Alexandra, Prindsesse af Wales, 238, 240.
Algier 145.
Als 184, 241.
Altona 175, 224.
Amager 165.
Amalienborg (Strib, Fyn) 46.
Amerika, de forenede Stater i Nord-, 189, 226—230, 236 f.
» , Syd-, 171 f., 231.
Amsterdam 219.
d'Angleterre, Hotel i Kjbhvn., 107, 213.
Anna Sofie, Datter af Fr. III, 54.
Antvorskov 17.
Arenfeld, Familien, 75.
» , Hans Lorenz ⊙ Mette Bille, 75.
» , Lave, 70.
» , Mette Johanne ⊙ Henrik Bille Axs., 76.
» , Steen Hundorf ⊙ Birte Skeel Bille, 75.
Arreskov 66.
Aschenberg, Rutger v., sv. Oberst, 40, 52.
Asiatisk Compagnie 190.
Assens 44.

Bagger, Hans, Bisp, 123 f.
Baird, engl. General, 213.
Balletter ved Hove 56.
Bangsbo, N. Jyll., 62.
Banner, Eiler Evert, 131.
Bargteheide 39.
Bartholin, 156.
» , Conferensraad, 192.
» , Jacob 85.
» , Rasmus 85.
Bartholin-Eichel 78.
Basse, Niels, Kammerraad, 218.
Bek, Familien, 58.
» , Lave, 27, 61, 88.

Bek, Mette Lavesd. ⊙ Erik Bille, 64.
» , Kirstine 131, 133.
» , Oberst, 213.
» , Regitse ⊙ Jørgen Bille Lavesen 61.
» , Sigvard, 58, 85.
» , Steen, 13.
Belov, Cathrine Sofie 63.
Benstrup, Overfabrikmester, 192.
Berlin 178, 211, 227, 231 f., 234 f.
Bernstorff, A. P., 144 f.
Bernstorfferne 175 (see Palais).
Bielefeldt, v., Gen. Maj., 149.
Biermann, Conrad, jvfr. Ehrenschild, 102, 118 f., 122 f.
Bille, Adolfine Mathisd., Ætt. IV, 212.
» , Albert Steensen, Ætt. III, 62.
» , Anders Eriksen, Ætt. II, 36, 43.
» , Hr. Anders Steensen, Ætt. II, 81, 120, 154.
» , Hr. Anders Eriksen, Ætt. II, 3—44, 65 f., 88.
» , Andreas Steensen, Ætt. IV, 102, 125, 137.
» , Andreas, Stamfader for blaa Biller, 141.
» , Andreas, Cmdr. Captn., blaa, 140 f.
» , Andreas Andreasen, blaa, 141.
» , Anna Sofie Mikkelsd. 192.
» , Axel Fredrik, Ætt. III, 72, 76.
» , Axel Knudsen, Ætt. III, 70, 73.
» , Bendix Lassen, Ætt IV, 193 f., 221 f.
» , Bertha Sofie, Ætt. III, 77.
» , Birgitte Steensd., Ætt. IV, 100, 102.
» , Birgitte Mogensd., Ætt. III, 26.
» , Birgitte Christine Holgersd., Ætt. III, 63.
» , Birgitte Knudsd., Ætt. III, 62.
Bille, Carl St. A., 104, 217 f., 232 f. Ætt. IV.
» , Cathrine Mikkelsd., Ætt. IV, 85.
» , Cathrine Sofie Henriksd., Ætt. III, 63.
» , Christian Frederik Holgersen, Ætt. III, 64.
» , Christian Steensen, Ætt. IV, 138.
» , Christian Høyer, Ætt. IV, 80, 203, 205, 208—212, 218, 232 f., 235.
» , Charlotte Margrethe, Ætt. IV, 141.
» , Christen, Justitsr., Ætt. III, 74.
» , Christen Lodberg, blaa, 141.
» , Christian Lavesen, Ætt. III, 58 f.
» , Christiane, Ætt. III, 77.
» , Cornelia, blaa, 141.
» , Daniel Ernst Justesen, Ætt. IV, 139.
» , Daniel Ernst Andresen, blaa, 140 f., 158.
» , Ejler Henriksen, Ætt. III, 9, 23, 64, 69.
» , Elisabeth Petersd., Ætt. I, 58.
» , Else Margrethe, Ætt. IV, 137.
» , Envold Steensen, Ætt. III, 46, 48, 53.
» , Erik Andersen d. Æ., Ætt. II, 18, 22, 36.
» , Erik Andersen d. Y., Ætt. II, 43.
» , Erik Steensen d. Æ. ⊙ Mette Bek, Ætt. III, 64.
» , Erik Steensen d. Y., Ætt. III, 46, 54 ff.
» , Ernst Vilhelm, Ætt. IV, 171.
» , Eske Petersen, Ætt. I, 129.
» , Familien 71, 137.
» , Ferdinand Steensen, Ætt. IV, 102.
» , Franz Ernst, Ætt. IV, 189.

Bille, Friederich Steensen, Ætt. IV, 102, 104, 137.
» , Frederik Steensen, Ætt. III, 62.
» , Frederikke Louise Henriksd., Ætt. III, 63.
» , Gabriel, Ætt. I, 129 f.
» , Gerhard Sievers, blaa, 141.
» , Hans, blaa, 141.
» , Hans Martin, blaa, 84, 141.
» , Hans Steensen † 1710, Ætt. II, 136.
» , Hans Steensen † 1747, Ætt. IV, 102, 125, 137.
» , Hans Steensen til Junget, Ætt. II, 128.
» , Hedevig Margrethe Hansd., blaa, 141.
» , Henrik Knudsen til Tirsbæk, Ætt. III, 64.
» , Henrik Knudsen d. Y., Ætt. III, 70.
» , Henrik Steensen, Ætt. III, 67.
» , Henrik Andersen, Ætt. II, 18, 36, 43.
» , Henrik Axelsen d. Æ., Ætt. III, 72.
» , Henrik Axelsen d. Y., Ætt. III, 74.
» , Henrik Holgersen, Justr., Ætt. III, 63.
» , Henrikke Christine Henriksd., Ætt. III, 63.
» , Henrica Sofie Knudsd., Ætt. III, 72, f.
» , Holger Adolf Sørensen, Ætt. IV, 213, 215 ff., 220.
» , Holger Steensen, Ætt. III, 62 f.
» , Holger Christiansen, Ætt. III, 64.
» , Holger Adler, Ætt. IV, 203, 218—221.
» , Holger Axelsen, Ætt. III, 74.
» , Hugo Steensen, Ætt. IV, 102.
Bille, Ide Skeel, Ætt. III., 75.
» , Ida Thora Valgerda, Ætt. IV, 215.
» , Jacob Andersen, Ætt. II, 18.
» , Jæs Fæster, Ætt. IV, 215.
» , Jens Steensen, Ætt. IV, 138.
» , Just Danielsen, Ætt. IV, 142 f., 149.
» , Just Andreasen, blaa, 141.
» , Just Steensen, Ætt. IV, 102, 138 f.
» , Jørgen til Ellinggaard, Ætt. II, 128—136.
» , Jørgen Lavesen, Ætt. III, 58, 61.
» , Karen Andersd. ⊙ Steen Bille, Ætt. II og III, 36, 44, 65.
» , Kirsten Hansd. ⊙ Otte Skeel, Ætt. II, 103.
» , Kirstine Birgitte Jørgensd., Ætt. II, 134.
» , Kirsten Andersd. ⊙ Jens Meyer, Ætt. IV, 83.
» , Knud, Etatsr., Ætt. III, 73.
» , Knud Henriksen, Ætt. III, 64, 67 f.
» , Lars Andreasen, blaa, 141.
» , Lars Frederik, blaa, 141.
» , Lave, Ætt. III, 13, 56—62.
» , Lisbet Andersd., Ætt. II, 36, 66.
» , Lisbet Margrete Knudsd., Ætt. III, 70 (⊙ J. H. Valkendorf).
» , Lisbet Steensd. ⊙ Sigvard Bek, Ætt. II, 8, 13, 58.
» , Lisbet Knudsd. ⊙ Holger Paks, Ætt. III, 70 f.
» , Mandrup Lavesen, Ætt. III, 58 f, 61.
» , Margrethe Andrea Justd., Ætt. IV, 139.
» , Marthe Steensd., Ætt. IV, 194, 221.

Bille, Mathias Mikkelsen, Ætt. IV, 104, 194—202.
» , Mette Christiansd., Ætt. III, 61.
» , Mette ⊙ Grev Holk, Ætt. III, 54, 56.
» , Mette Andersd. ⊙ Niels Krabbe, Ætt. II, 18 f., 43.
» , Michael Johs. Petr., Ætt. IV, 195, 202—207, 218, 231 f.
» , Mikkel Andersen, Ætt. IV, 84, 110.
» , Mikkel Steensen, Ætt. IV, 104, 190—193.
» , Mogens Henriksen, Ætt. III, 64, 69.
» , Otte Steensen, Ætt. III, 62 f. (sorte Steens).
» , Otte Steensen, Ætt. III, 56 (Hr. Steens).
» , Pernille Andersd., Ætt. II, 36, 66.
» , Pernille Margrete Jørgensd., Ætt. III, 61.
» , Peter Ovesen, Ætt. III, 7, 13.
» , Petronelle Christiansd., Ætt. III, 61.
» , Regitse ⊙ Staller Kaas, Ætt. II, 13.
» , Rønnov, Ætt. II, 13.
» , Sigvard Andersen, Ætt. IV, 85.
» , Sofie Andersdatter ⊙ Mogens Roskrds., Ætt. II, 36.
» , Sofie Steensd., Ætt. III, 67.
» , Sofie Dorothea Christiansd. ⊙ Grev Ranzau, Ætt. III, 64.
» , Steen Andersen d. Æ., Ætt. IV, 83—127, 225.
» , Steen Andersen Steensen, Khrre. Ætt. IV, 186, 189.
» , Steen Andersen Mathisen, Geh. R., Ætt. IV, 205, 217, 221—230.
Bille, Steen Andersen, Marine-Min., Ætt. IV. 154, 178—188.
» , Steen Andersen Jessen, Ætt. IV, 215.
» , Steen Danielsen, Ætt. IV, 140, 142—154, 224.
» , Steen Eriksen, Ætt. III, 9, 13, 23, 44—56, 112.
» , Steen Hansen, Ætt. II, 128.
» , Steen Henriksen, Ætt. III, 64 f., 67, 86.
» , Steen Holgersen (sorte), Ætt. III, 9, 13, 62.
» , Steen Holgersen (1694), Ætt. III, 64.
» , Steen Justesen, Ætt. IV, 139.
» , Steen Mikkelsen, Ætt. IV, 192.
» , Søren Adolf Mathisen, Ætt. IV, 203, 212—216, 220.
» , Torben Steensen, Ætt. IV, 227 ff., 230—241.
» , Vilhelm, blaa, 141.
» , Vincens, Ætt. II, 13, 23, 27.
Bille Brahe, Axel Frederik, Ætt. III, 72.
» » , Axel Knudsen, » » , 73.
» » , Camilla Jessy, » » , 80.
» » , Erik Carl , » » , 79.
» » , Eleonora Sofie, » » , 80.
» » , Franz Preben, » » , 80.
» » , Frederik Siegfred, Ætt. III, 77, 79.
» » , Henrik, Greve, Ætt. III, 77, 79 f., 234 f.
» » , Henrik Axelsen, Ætt. III, 72, 75 f.
» » , Ida Marie, Ætt. III, 80, 209.
» » , Johan Christian, Ætt. III, 79.
» » , Preben, Greve, Ætt. III, 72, 76 f.

Bille Brahe Selby, Preben Charles, Greve, Ætt. III, 80.
Billenavnet 122.
Biller, de blaa, 140 f.
Billesborg, Sjæll., 103.
Billesbølle, Fyn, 45, 54 ff.
Billeskov, Fyn, 62.
Bjelke, Beate ⊙ Anders Bille 43.
» Henrik, Rigsadmiral, 14, 43, 129
» , Jens, norsk Rigscansler, 113.
» , Jørgen, Gen. Lt., 45, 103, 113, 118.
» , Margrethe ⊙ Joh. F. Marskalk, 47.
Bjergsodde 11.
Bjørnemose, Fyn, 79.
Bluhme, d., Min. Præs., 187, 211, 239.
Bode, Ernst, 58.
Boesøe (~~Marsvinsholm~~) 57.
Boller ved Horsens 4.
Bonderupgaard, Sjæll., 57, 70.
Borch, Ole, 55, 85.
Borgerdydskolen, Kjbh., 222.
Borgervæbning, Kjbh., 97, 113 f.
Bornemann, Frederikke Vilh., 143.
» , Hedevig Margrethe, 192.
» , Vilhelm, Gen. Aud., 143.
Borre, Møen, 195.
Both, V., Oberst, 93.
Brahe, Familien, 71.
» , Henrik ⊙ Henr. Sofie Bille, 72.
» , Hr. Jørgen, 47, 52, 71.
» , Jørgen, Etatsraad, 72.
» , Karen, 72.
» , Mette ⊙ Otte Marsvin, 59.
» , Preben ⊙ Susanne Gjø, 68 f., 71, 216.
» , Preben Henriksen, 72.
» , Susanne, 72, 216.
Brahesborg, Fyn, 71.
Brahesminde, Grevskab, 72, 77.
Brandenburg 35.
Brandsø 51.
Brandt, Severine ⊙ Søren Bille, 212.
» , brandenb. Resid., 102.
Brangstrup, Jyll., 18.
Brantbjerg, Jyll.. 73.
Brasilien 171, 226.
Breda Jokum v., 90 ff., 97.
Bredal, Anna Rebekka, 195, 203 f., 212, 216 ff., 221 ff.
» , Søren Bygball, 195.
Bremen 38, 40 f.
Bremerførde 96.
Brobyværk (gaard) 10, 17, 33.
Brochmand, Anna Sørensd., 85.
Brokholmsgaarde 133.
Brokkenhus, Oluf, 88 f.
» , Peter, 44.
Brolykke, Fyn, 70.
Brown, Sir John, 200.
Bruun, Sølieut., 162.
» , Livjægerlieut., 167.
Bryske, Lisbet, 67.
Bryskersborg 67.
Bryssel 230, 237.
Brænderup, Fyn, 45, 47.
Brømsebropagten 12, 35, 173.
Brønshøj, ved Kjbhvn., 96.
Bubonpest, see Pestilens, 47.
Buchwald, Claus v., 9.
» , Friedrich v. 10, 12, 41, 60.
» , Margrethe v. 13.
Budde, Christoffer, 215.
Burholt, Jyll., 62.
Bülche, Borgm. Titus, 115 f.
Bülow, B. v., Comdnt., 118.
» , C. C. S. F. ⊙ Steen Bille, 172.
» , F. C., 172.
» , Geheimeraad, 78.
Büren, Major, 138.

Cadiz 171.
Caiano, Ital., 88.
«Caledonia» 205 f., 208, 226, 231.
Cannes, Frankr., 241.
Canning, eng. Min., 167.
Carl Frederik, Hertug af Gottorp, 173.
Carl, Hertug af Glücksburg, 179 f.
Carl X Gustav, sv. Konge, 30 ff., 33 f., 38, 40 f., 51 f., 57, 90, 92, 122, 141.
Carl X, fransk Konge, 171.
Carl XI, svensk Konge, 123.
Caroline, dansk Arveprindsesse, 172.
Cascine, Ital., 88.
Casino, Kjbhvn., 178.
Castel, Kjbhvns., 101, 110, 126, 148, 165, 213.
Castenskjold, General, 156.
Catcarth, engl. Gen., 166.
Catharina I. af Rusland, 174.
Charlottenborg, Kjbhvn., 97.
China, 187, 240.
Christensen, Provst Albert, 71.
Christian IV, d. Konge, 6 ff., 12, 28, 60, 173.
» V, d. Konge, 59, 104, 110, 128, 130, 173.
» VI, d. Konge, 135, 174, 193.
» VII, 155.
» VIII, 152, 177, 214, 232.
» IX, 80.
» , Hertug, Søn af Fr. III, 17, 34, 47, 102.
» , Hertug, Søn af Chr. IV, 5, 44.
Christiania, 205.
Christianshavn, 59, 93, 97, 103, 203, 222.
Christianssted, Sct. Croix, 225.
Christianspris, 11.
Christina, sv. Dronn., 46.
Classens Have, 213.
Clausen, Præst, Jacob, 47.
Clausen (Wedel), A. C. E., 228.
Clausholm, N.-Jyll., 57.
Colbergs Rhed, 191.
Colbjørnsen, 163.
Congreve (raket), 167.
Coyet, V. J., 121.
Cramer, Jørgen, 59.
Crebschmer, Hofm., 68.

Dalberg, Erik, 51.
Dalum, Kloster, 44.
Damsbo, 18, 72.
Danneskjold-Samsøe, Fr., 73, 192.
» » , Sofus, Greve 188.
«Dansborg», Skib, 104.
Dansk Diplomatløn, 208 f.
Danzig, 17, 33 ff., 50, 206.
Deden, Anna Cathrine v., 64.
Demmestrup, 67.
Dina Vinhoffer, 15.
Dithmer, Karen, 193.
Dockum, Capt. van., 159.
Domvile, E. ⊙ Torben Bille, 241.
Dover, England, 106.
Drageholm, Skaane, 83.
Dragør, Amager 213.
Dreyer, Peter, 106.
Due, Christoffer, 66.
Dupuy, 157.
Durell, Magnus, 15 f., 33, 35, 48.
Duus, Søltnt, 219.
Dybæk, Jyll., 63.
Dybæk, Skaane, 57 ff, 60 f.

Eberstein, Ernst Albert, 89.
Eckerick v. Eckerick, Lübbes, 96 f., 101.
Efterslægtens Skole, 155, 222.
Egernfjord, 185 f., 228.
Egeskov, Fyn, 76 f., 79.

Ehrenschild (see Biermann) 122 f.
Ejlersen, Mag. Jørgen, 85, 92.
Elben, 41, 186.
Elbing, 35, 50.
Elefantriddere, 7, 9, 44.
Eleonora Christine (Grevinde Ulfeld), 21, 57 f.
Elisabeth Sofie, Datter af Chr. IV, 4.
Ellinggaard 131 f, 134 f.
Engelsholm, N. Jyll., 73.
Engelsk Plyndringstog 1807, 154 ff.
England 25, 106, 147, 152, 174, 219, 225, 230, 236 ff., 240.
Eriksholm, 70.
Ernst August, Hertug af Brunsvig, 44.
Estrup, gammel (Scheel) 77.
Executionscommandoer 66.

Faarupgaard, 73.
Faddergaver og -lister, 102.
Falbe, Joh. Carol Vilh., 78.
Falbe, Sø-Ltnt., 152.
Falster, 90.
Fardrupgaard, 17.
Fasting, Cmdr. Capt., 143.
Ferdinand, d. Arveprinds, 172.
» , tosk. Storhertug, 87 f., 102.
Fez, Afrika, 146.
Filadelfia, 227 f., 230 ff.
Firenze (Florenz), 86.
Fischer, Olfert, 147.
Fisker, Lorenz, Comdr., 213.
» , Comdr. 144 f.
Fladstrand, 131 f., 135.
Flag, det røde og det sorte, 174.
Flandern, 219.
Flensborg, 14, 29, 234.
Flenstofte, 18, 78.
Florenz, 86, 102.
Fortun, den nye, 55.
Franke, Andreas, 101.
Frankfurt a. M. 208.
Frankrig, 50, 174, 219, 236, 238.
Fredensborg, 195, 222.
Frederik III, d. Konge, 5, 8, 46, 48, 65, 87, 94 f., 102, 108, 110, 173.
» IV, d. Konge, 139, 173.
» VI, d. Konge, 79, 145, 147 f., 151, 155, 168, 175, 177, 204.
» VII, d. Konge, 178, 211, 240.
» , Prinds af Augustenborg-Noer 177 f., 180.
Frederikke Amalie, Datter af Fr. III, 13.
Frederiksborg, 10, 55, 90, 173.
Frederiksgave, 78.
Frederikshavn (jvfr. Castellet) 118.
Frederikshald 215.
Frederiksstad, Slesvig, 211.
Frederiksodde, 41, 46 f., 49 f.
Fredericia, 139, 185 f.
Frederiksort, 179, 181 f.
Frederiksværn, 214.
Fredslutninger, 173, 175.
» i Kiel 1814, 152.
» med Preussen 1850, 210, 234.
Freischärler, 178.
Fricompagnie, 101.
Friedenreich, Adolfine C., 195.
Friedlieb, Filip Henrik, 203.
» , Marie Magdalene, 203, 206.
Frondekrigen, 69.
Frue Kirke, Kjhhvn., 165, 167, 169 f.
Fux, General, 106.
Fürchtenicht, Chr., 101.
Fyn, 184, 235.
Fynsskov, 51 f.
Fyns Stiftsbibliothek, 78.
Fyr A° 1707, 190.
Færø, 104.

Gabel, C. C. v., Admiral, 191.
» , Christoffer d. Æ., 24.
» , Madame, 190, 192.
Gagge, Claus, 83.
»Galathea», Fregat, 172, 183.
Galilei, 86.
Garde, den røde, 97.
Gardie, de la, 51 f.
Garnison, Kjbhvns, 97—100, 126.
Gaver til Landeværn, 22, 46, 78.
Gavnø 54, 72.
Gedde, Ove, Admiral, 8.
Generalcommissariatet, 121.
General-Landøkonomie og Commerce-Collegiet 135.
Georg III, engl. Konge, 157, 168.
Gerner, Skibsbygger, 158.
Gersdorf, Jokum, Rigsdrost, 13, 21, 31, 53 f., 113.
» , Brigadier, 126.
Giese, Friedrich, Sekretær, 42.
Giesegaard, 75.
Gilmer, N. Amerik. Min., 227.
Gisselfeld, 111.
Gjelskov, Fyn, 69.
Gjø, Falk Henriksen ⊙ Karen Bille, 13, 71.
» , Markus, 71.
» , Susanne ⊙ Preben Brahe, 71.
Glesborg, N. Jyll., 63.
Glimminge, Skaane, 36, 67.
Glud, Mette, 190 f.
» , Søren, 190 f.
Glückstadt, 6, 40 f., 191.
Gottorp, 13, 41.
» , (Hertug af) 10, 12, 32, 173 f.
» , (Incorporation) 173.
Gothadepeche af 1862, 239 f.
Grabow, Køn, 26.
Gram (i Slesvig), 75.
» , Lars, 94.
Griffenfeld, Greve, 111, 113, 115, 118 f., 122, 124.
Grootschilling, Sø-Ltnt., 150, 160, 163.
Grubbe, Marie, ⊙ Lave Bek, 61.
Grændseafspærring, 152.
Guldberg, d. Min. Præs., 193.
Gunderslevholm, 60.
Gustav Adolf, sv. Konge, 32.
Gyldenkrone, Baron, 190.
Gyldenløve, Ulrik Christian, 7, 33, 38, 50, 52, 97.
» , Ulrik Frederik, 102.
» , Valdemar Christian, 4, 44, 48.
Gyldenstjerne, Henrik, 44.
» , Mette ⊙ Knud Bille 70.
Göttingen, 77.

Haag, 230, 237.
Haandfæstning, 5, 10 f., 36 ff.
Haarby, Fyn, 18.
Hadersleben, Oberst Jens v., 50 f.
Haderslev, 50.
Hage, Christiane A. ⊙ Steen Bille, 223, 230.
» , Christoffer, 223.
» , J. F. Justitsraad, 222.
» , Peter Goiske, 223.
Hagenskov, 78.
Hall, C., d. Min., 187, 239 f.
Halland, 31, 35, 50.
Hallandsaas (Kgs. Nytorv), 56.
Hamborg 39, 41, 49, 207, 224.
Hambroes Gaard, Kjbhvn., 225.
Hammerberg, sv. Overjægerm., 61.
Hans Ludvig, Hertug af Lyneborg, 44.
Hansestæderne, 209.
Hasebard, Magister, 139.
Hauch, J. E., Sø-Off., 212.
Havre de Grace, 230.
Havrelykke, Lolland, 58.
Haye, de la, 103.

Hedemann, Sø-Off., 161.
Heiberg, Sø-Off., 219.
Heidelberg, 228, 232.
Hein, Etatsraad, 72.
» , Lorenz, 88.
Helgoland, 224.
Helsingborg, 11, 30, 83, 118 f., 136.
Helsingør, 6, 30, 155, 205, 208.
Helvoetsluys, 230.
Henderson, skotsk Oberst, 51.
Henriksdatter, Karen ⊙ Hr. Anders Bille, Ætt. IV, 83 f.
Herlufsholm, 71.
Herregaardsskytter, 155 f.
Herrisvad Kloster, 57.
Hessen, Landgrevinde af, 61.
Hetland, 196.
Heyder, Otto, Ingeniør, 86.
Hindsgavl, 44, 51, 218.
Hjørlunde, 85.
Hjørring, Forfatter, 95.
Hochschild, Baronesse L. F. G. ⊙ Grev Henrik Bille Brahe, 80.
Hohlenberg, Skibsconstr., 144, 148 f. 158.
Holbækgaard, N. Jyll., 74 f.
Holbæk, Sjæll., 70, 193 f.
Holk, Grev C. C., 55.
» , Grevinde Birgitte ⊙ Gabriel Bille, 129.
» , Grev H. D., 54 f.
» , Grev Sch. Vitt., 134.
» , Sø Captn., 145.
Holland, 12 ff., 25, 33, 35, 69, 219.
Holsten og Holstenerne, 13 f., 40, 49, 54, 155, 176, 178, 211, 239.
Holsten, Birte Skeel v., 74.
» , Baron, Capt., 159, 161.
» , Friedrich v., 75.
Holstensgaard (= Søbysøgaard) 74.
Holstein, Oberst v., 139.
Huitfeld, Iver, 191.
Hummel, Artill. Capt., 160.
Hundorf, Steen, 69.
Husumgaard, 125 ff.
Hvedholm, 68, 71, 79.
«Hvide Ørn», Fregat, 143.
Hvidkilde, 71.
Hvidt, Etatsraad, 231.
Hylding, Fr. III's, 6.
Hækkebjerg, Skaane, 43 f.
Hær, den nationale, 25, 27, 30 ff., 33, 37.
Høg, Mogens, 36, 42, 49.
» , d. Oberst, 180.
» , Styge, 48.
Højgaard, 36.
Hørsholm, 21.
Høyer, Andreas, 86.
» , Christian, 202.
» , Raadmand Johan, 115.

Irland, 198, 200.
Isted, Slag ved, 210 f., 234.
Italia, 232.
Iversnæs (= Vedelsborg, Fyn) 51.

Jellinge, 73.
Jens, Oberst (jvfr. Hadersleben), 51 f., 60.
Jerslev Sogn, 57.
Jeylerød, Skaane, 61.
Jordbjerg, » , 60 f.
Judichær, Adm., 132, 192.
Juel, Jens, 121.
» , Gregers, 76.
» , Niels, Gen. Adm. Lt., 70, 93, 113, 119, 121, 128 f.
» , Christiane Gregersd., 76.
» , Just, Adm., 76.
» , Sofie, 76.
Juellund, 75.
Junge, Emanuel, 114.
Junger (= Junget) gaard, 133 f.

Kaarsbøl, Peter ⊙ Cathr. Sof. Bille, 63.
Kaas, Herman, 44.
» , Jørgen Mogensen, 13.
» , Staller, 13.
Kalkbrænderier ved Kjbhvn, 160 f., 213.
Kalmarkrigen, 34.
Kalvebodstrand, 159.
Kanoner, springe tidt, 9.
Karrebæksminde, 89.
Kastrup Knæ, 179.
Kattegat, 132.
Kiel, 60, 92, 151, 168, 175, 178 f., 183 f., 205, 225, 234.
» , Omslag i, 24, 34.
Kjærgaardsholm, 67.
Kjærulf, Claus, 94.
» , Steen, 133 f.
Kjærsgaard, 45, 50, 53 ff.
Kjærsgaardslinien, 44—64.
» Hovedgren, 64—82.
Kjøbenhavns Befæstning, 12.
» Belejring, 86, 90, 92—96.
» Slot, 26, 39, 54.
Kjøge, 215.
Kjøgebugt, 191.
Kjøng, Fyn, 52.
Klingenberg, Poul, 25, 47
Klingstrup, 70.
Knip, Antonius, Gen. Told-Forv., 20.
Knivholt, 75.
Knuth, Greve, Minister, 184.
» , Oberstlt., 193.
Kolding, 28, 184.
Koldinghus, 45 ff., 54, 63.
Kolera, 152.
Kongedybet, 147.
Korsør, 7, 11, 52, 92.
Krabbe, Iver, 28.
» , Mette Iversd., 60.
» , Niels Tagesen, 18, 43, 45, 47.
» , Ole Rudolf, 63, 137.
Krafse, Hilleborg, 47.
Krag, Mogens, Oberstlt., 92 f.
» , Niels, Etatsr., 76.
» Otte, 31, 47, 49.
Krastrup, 66.
Krieger, A. F., Etatsr., 240.
» , Cmdr., 159, 161.
Krig, fransk-hollandsk, 113.
» , dansk-tripolitansk, 145.
» , dansk-engelsk, 147, 149.
» , spansk-fransk, 171.
» , græsk Friheds-, 171.
» , dansk-slesvigholst., 172.
» , Vestmagt-Rusl. 1854, 187.
Krogh, Major, 156, 167.
Krogholm, 57.
Kronborg, 11, 25 f., 29, 63 f., 96, 147, 174, 195, 223, 229.
Kroneløbet, 147.
Kroning, Fr. III's, 7 ff.
Kruse, Birgitte ⊙ Hr. Steen Bille, 46.
Kurland, 50.
Kvartalscommissairer paa Sjæll., 27, 88.

Landdage, holstenske, 11.
Landcadetacademiet 162 f.
Landmajorer, 88 ff.
Lange, Kjeld, 92 f.
Langeland, 53.
Langelinie, Kjbhvn., 206, 226.
Langtind, 67.
Lassen, Bendix, Etatsraad, 192.
Lassen, Jens, Adm- og Justitsr., 61.
Lassen, Karen ⊙ Mikkel Bille, 191.
Lauenborg, 40, 175.
Leerbæk, 75.
Lejonclo, Anders, 123.
Lengsholm, 133 f.
Leyden, 55, 65, 68, 85 f.
Lidemark, Sjæll., 26.
Lifland, 50.
Lillebælt 45, 50, 185.

Lilliecrona, sv. Res., 102.
Limburgske Spørgsmaal, 237.
Lindenow, Hans, 14.
» , Otte, 58.
Lindholm, Gen. Adjt., 147.
Livjægere, 155 f.
Lolland, 97.
London, 209 (Tractat), 211, 222, 225, 230, 235 f., 238, 240.
Londonconference 1864, 240.
Londonprotocol 1852, 235, 239.
Lornsen, Uwe, 176.
Louis Philippe, fransk Konge, 177.
Lous, Søren L., Sø-Off., 214.
Louvre, 69.
Ludvig XIV af Frankrig, 69.
Lund i Skaane, 118.
Lund, Johanne M. ⊙ Søren Ad. Bille, 212—216.
Lund, norsk Rigssecretair, 102.
Lunken 57.
Lykke, Cay, 89.
» , Falk, 45.
Lystjagt, Kronprindsens, 157, 168.
Lytken, Margrethe, 141.
» , O., Cmdr., 148.
» , Sø-Captn., 141.
Løgismose, 36, 43, 65.
Lønborg Oberst, 152.
Løvenklov (se Hadersleben), 50.

Macchiavelli, 87.
Mac Dougall, Cadet, 201.
Madvig, J. N., 210.
Magistrat, Kjbhvns, 102, 112 ff., 117 f.
» , Odenses, 137.
Malmø, 5, 57 f., (Reces) 59, 89, (Convention) 210, 233.
Malta, 145.
Mandixen, Birgitte, 91, 102.
» , Hans 91, 101.
» , Karen, 91, 124.
Mangor, 156.
Marcy, amerik. Min., 236 f.
Maribo Kloster, 127.
Marie Sofie Frederikke, d. Dronn., 214.
Marmorkirken, Kjbhvn., 163.
Marsvin, Ellen, 14.
» , Jørgen, 36.
» , Otte, 56 f., 59.
Marsvinsholm, Skaane, 57.
Mathesius, Henrik, 17.
Mazarin, Cardinal, 69.
Mayo County, Irland, 200.
Medelfarsund, 11, 51 f.
Medici, Hertuger af, deres Hof, 86.
Meilgaard, 63.
Meisler, Karen Dorothea Fr., 216.
Meklenborg, 174.
Meyer, Herman, Krigssekretær, 97.
» , Jens ⊙ Kirsten Andersd., 127.
» , Commandant paa Trekroner, 148, 159.
Meyercrone, d. Ges., 123.
Michaelsen, Capt. i 5 Jægercorps, 180.
Middelfart, 50, 53.
Middelhavet, 144.
Mindstrup, N. Jyll., 63.
Moering, holl. Dipl., 122.
Mohling, Antoni, 84.
Molbech, C., 15.
Moltke, A. W., Greve, 184, 210, 233.
» , Gebhard, Greve, 77.
» -Huitfeld, 77.
Moltkenborg, 77.
Monrad, d. Min. Præs., 187.
» , Erik Bisp, 85.
» , Johan, Etatsr., 43 f., 85.
Morville, Niels, 73.
Mouritsen, Jens, Byfoged, 127.
Mule, Anton Gynther, 139.
» , Cathrine, 138.
Munk, Fru Kirsten, 4, 21.
» , Sø-Off., 145.

Munkholmen, 118.
Mustermaaned, 89.
Müller, tydsk Proprietair, 78.
» , Styrer af Borgerdydskolen, 222.
Møen, 21, 191.
Møller, Hedvig Margrete, 141.
» , Henrik, d. Gen. Toldforv., 24.
» , Krigscomm., 141.
Møsting, Etatsraad, 192.
» , Statsmin., 78.

Nakskov, 53, 97, 117.
Napoleon I, 175, 205.
Nattepatrouiller i Kbhvn., 96.
Nelson, Lord H., 147.
Nestved, 89.
Neustadt, 12.
Neutralitet, væbnet, 143 f., 146 f.
New Port Pratt, 200.
New York, 227.
Norge, 12, 45, 50, 175, 183, 204, 214.
Notabelproject, 234 f.
Nyboder, 126.
Nyborg, 11, 47, 52, 66, 117.
Nybøl, 75.
Nyhavn i Kbhvn., 118.
Nykjøbing p. S., 217.
Nyrup, R., 53, 89.
Nærumgaard, Sjæll., 224 f.
Nørholm, Jyll., 60 f.

O'Connell, Sir Neal, 201.
Occupation af N. Jyll., 185.
Odense, 18, 29, 38, 44, 47 ff., 52 f., 55, 63, 65, 76 f.
Offenberg, 103.
Oldenburg, 239.
Oldeslohe, 38, 233.
Olivier, Henrich, 106.
Olstrup, Sjæll., 58 f., 111.
Opdam, holl. Adm., 34, 96.
Oprør, slesvigholst., 209.
Oranje, Prinds af, 44.
Orkney, 25.
Ostenfeld, Chr., 55.
Ottestrup, 75.
Ourebygaard, 55.
Overbjerg, Sjæll., 77, 79.
Oxholm, General, 156.

Paars, Claus, 101.
Pagterold, Sjæll., 77 f.
Paks el. Pachs (Packisch), Holger, 70 f.
» , Anna Sofie, 70.
Palais, Bernstorffs, 153 f.
Palmerston, Lord, 210, 238.
Palsgaard, 76.
Parker, engl. Adm., 147.
Parsberg, Ingeborg ⊙ Claus Bille, 8.
» , Johan, Cornet, 133.
» , Oluf, 18. 53.
Pechlin, Baron, 234.
Pengeforhold, 3—15, 24.
Penz, Grev Christian, 6.
» , Adam Ernst, 63.
» , Ingeborg Chr., 63.
» , Kristine Sofie, 63.
Peperlow, v., 138.
Pesthuset, 117.
Pestilens, 28 ff.
Peter I, Czar, 173.
Peter III, Czar, 174.
Petkum, d. Resid., 106.
Peymann, General, 149 f., 155, 213.
Pichegru, fr. Gen., 219.
Pierce, Franklin, 236 f.
Ploug. Carl, 207.
Plum, Fyns Bisp, 78.
Polen, 32, 34, 38, 41, 50.
Popham, Sir Home, 166 f.
Poppe, Alexander, 125.
» , Johan, 125.
» , Peter, 125.
» , Rebekka Elisabeth, 125.

Poulsen, Comdr., 191.
Povisk el. Pogwisch, Franz, 47.
» » » , Henning, 53.
» » » , Otte, 27, 49, 88.
Preussen, 35, 176, 208, 210, 233 f., 239 f.
Prorervig, 191.
Præstø, 64.
Prøvestens Batteri, 158 f.
Puffendorff, Samuel, 122 f.
Püchler, Oberst, 96.

Quaade, d. Min., 240.
Qvitzovs Bastion, 105.

Raasløff, d. Oberst, 187.
Raben, Adm., 191.
» , Caroline A. v., 76.
» , C. S. F. ⊙ Steen Bille, 189.
Ranzau, Baron, 190.
» , Grev Chr., 134.
» , Elenore Sofie ⊙ Grev Bille Brahe, 77.
» , Henrik, 26, 36.
» , Jørgen, 136.
» , Markvard, 39.
» , Otte Henrik Juel, 64.
Rasch, Martin, 39 f.
Ravnholt, Fyn, 56.
Redtz, Fredrik, 26, 89.
» , Holger, 76.
» , Kammerherre, 233.
» , Niels Juel, 76.
» , Peter, Ritm., 75.
» , Peder, 25, 27, 53.
» , Steen, 57.
Rendsborg, 49, 69, 177 ff., 180 f.
Resen, Elias, 86.
» , Poul, 85, 121.
Reventlov Criminil, H. og J., 177.
» , General, 136.
» , Gesant, 211.
Revolution, dansk 1660, 97.
» , fransk 1789, 175.
» , » 1830, 176.
Ribe, 30, 41, 47, 49, 60, 85.
Riberhus, 5.
Rio de Janeiro, 171, 227.
Rodsten, Ida ⊙ Jørgen Bille, 131.
Roode, Jansje ⊙ Holger Bille, 218.
Rosenberg, Franz Bisp, 18, 36.
Rosenborg, 4, 56, 93, 128, (= Have) 194.
Rosenkrands, Anders Mogensen, 67.
» , Axel, Major, 74.
» , Børge, 58.
» , Corfits, 18.
» , Erik, 25, 27.
» , Gunde, 36, 53.
» , Holger, 67.
» , Mogens, 36.
» , Mogens ⊙ Sofie Bille, 67,
» , Mette ⊙ Erik Bille, 18, 36, 43.
» , Niels, General, 102 f., 107 f., 118 f.
» , Niels, Statsminister, 176.
» , Oluf, 27, 47, 88.
» , Sofie ⊙ Anders Bille, 65.
» , Stamhus, 77.
Rosenpalm, Admiral, 190.
Rosenvinge, Sø-Off., 166, 168.
Roskilde, 7, 53, 57, 90, 92, 177.
Rostjeneste, 26.
Rothe, C. A., Sø-Off., 154.
» , Cadet, 201.
Rouen, 69.
Rudholt, Sjæll., 103.
Rugaard, 13, 44 f., 70.
Rusland, 32, 35, 46, 173 ff., 236.
Ruse, General Henrik, 101, 106.
Russell, engl. Jarl, 238 f.
Ruyter, holl. Adm., 34.
Ryberg, Joh. Chr., 78 f.

Rye, Jyll., 34.
Rygaard, 77.
Rygen, 191.
Rysensten, Jyll., 64.
Rødby, 217.
Rønnebæk, 111.
Rørdam, Dr. H. F., 94.

Sachsen, Kronprinds af, 54.
Saltholm, 57.
Sané, Skibsbygger, 158.
Sanct Annæ Rotunda, 93.
» Croix, 223, 225 f.
» Germain, 69.
» Hans Kloster, 10.
» Thomas, 222.
Schack, Grev Fr. Chr., 75.
» , Grev Knud Bille, 75.
» , » Preben Brahe, 75.
» , General, 73, 118, 121, 126.
» , Hans, Rigsfelth., 90, 92, 101 f. 111, 119, 137 f.
Schaffalitzky de Muckadell, Grevinde S. S. ⊙ Preben Bille Brahe, 79.
Schelde, 205.
Schimmelmann, Greve, Fin. Min., 224.
Schlesien, 39.
Schmettau, Greve, Oberst, 150.
Schrødersee, 160.
Schumacher, Margrete, 124.
» , Peter (see Griffenfeld) 111.
Schwender, Albrecht, 59.
Seefeld, Mogens, 73.
Sehested, Cansler Chr. Th., 8, 22, 31, 38.
» , Comdr. Chr. Th., 130 f.
» , Axel, 128.
» , Hannibal, 14, 19 f., 45, 53.
» , Henrik, 51 f.
» , Mette, 128.
» , Geheimeraad, 121.
» , Geheimeraadinde, 63.
Selby, Jeromie C. de, 80.
» , Eleonore de, 172.
Selskab, det frugtbringende, 25.
Shetland, 25.
Sievers, Cornelia, 141.
Silkeborg, 36.
Simonsen, Vedel-, 54.
» , Jens, 121.
Sjællands Forsvar, 27, 89.
Skaane, 11, 50, 57, 59 f., 113.
Skaansk Sammensværgelse, 57.
Skaarup, Fyn, 70.
Skade, Offe, 48.
Skafføgaard, 54, 56.
Skanderborg, 18, 34, 48.
Skeel (= Scheel), Christen, 35.
» , Grev Henrik, 77.
» , Lensgreve ⊙ Christiane Bille, 77.
» , Jørgen ⊙ Lisbet Bille, 66.
» , Karen ⊙ Steen Bille, 62.
» , Otte til Vallø ⊙ Kirsten Bille, 102 f.
Scheel, Grevskabet, 77.
Skjerrildgaard, 69.
Skov, Dorthe ⊙ Lave Bille, 58.
Skram, Elsebe ⊙ Eske Bille, 77.
» , Peter, D. Vovehals, 129.
Skriver, Arvid, 39.
Skriverskjæppe, 25.
Slag paa Kjbh. Rhed, 2. Apr. 1801, 142, 203 f., 221.
» ved Slesvig, 209.
Slesvig, 174 ff., 239.
Slesvigholstensk Kanal, 205.
» Historie, 173—178, 234.
» Rejsning, 209 f., 228, 232, 236.
Slumstrup, 69.
Smith, S. Birket, 7, 15 f.
Snogeholm, Skaane, 59.

Soboyardt, 39.
Sofie Magdalene, d. Princesse, 76.
Sofie Amalie, d. Dronning, 9, 63, 107, 122.
Solberg, Cadet, 201.
Soldatertjeneste, ulidelig, 100.
Sorø, 85, 217.
Spa, 60.
Spanager, 75.
Spanske Sø, 196.
Stadsmajors Gjerning, 95, 98, 105.
» Løn, 101.
Statscoup, 53 f., 96.
Steensgaard, 72.
Stenalt, 73 f.
Stenderup, 51.
Stettin, 207.
Stevns, 89.
Stibolt, Capt. A. H., 142, 158.
Stifken, Lüder, 111.
Stockholm, 32, 40, 189, 208 f.
Stockfleth, Chr., 95.
Stokhuset i Kjbh., 100, 117, 126.
Storgaarden, Sjæll., 79.
Storm, Edvard, 222.
» , Thalia, 143.
Stralsund, 15.
Strandby, N. Jyll., 132.
Strømstad, 213.
Stubbegrunden, 158, 161.
Studenter, Kjbhvns, 90, 93 ff., 156.
Stænderforfatning af 1831, 79, 152, 176.
Støcken, Capt. v., 129.
Stør, 41.
Suenson, E., 186.
» , J. J., 159.
Suinebatteriet, 84.
Sundtoldspørgsmaalet, 227 ff., 233, 236 f.
Svanemøllebugten, 160, 162, 164.
Svanenskjold, Peter Jørgensen de, 77.
Svanholm, Sjæll., 77 ff.
Svave, Arild (Svob), 58.
Sverig, 33 ff., 40, 48, 57, 87, 152, 173, 175, 205.
Svitzer, Smed Hans, 3.
Svogerskabet, det kgl., 3—21, 45, 49.
Sæbygaard, 70 f.
Søbo, 18, 66.
Søby Søgaard, 74.
Søcadetacademiet, 130 f., 172, 203 f., 215, 218.
Søfartens Fremme, Forening til, 207.
Sølvisborg, 57.
Sønderjyllands Incorporation 1721, 173.
Sønder Aaby, Fyn, 36.

Tajo, 144.
«Tann, v. d.», Damper, 186.
Texel, 203, 219.
Thamsen, Sø-Off., 131.
Thorn, 50.
Thott, Anna Hedvig, 72.
» , K., 121.
» , Øllegaard, 128.
Throndhjem, 44, 64, 193.
Thun, v., Sø-Off., 201.
Thuresen, Fr., 98 f.
«Times», Blad, 235.
Tiensin, China, 187.
Tillisch, C. L., 177.
» , Khrre., 234.
Tirsbæk, 67 f.
Top, Sø-Off., Hans, 212.
Tordenskjold, 132 f.
Torricelli, 86.
Torup, 70.
Torstensonfejden, 60, 68.
Tostrup, 90.
Trane, P. J., 46.
Travendal, 173.
Trekroner, Kbhvn., 147 f., 158 f.

Tripolis, 144 f.
Trolle, Anna Nielsd., 54.
» , Børge ⊙ Pernille Bille, 66.
» , Helle Børgesd., 70.
» , Niels, 31, 54 f.
Trolholm, 54, 66.
Trosvig, Norge, 193.
Trudsholm, Sjæll., 103.
Tunis, 145 f.
Tybring, Fyn, 52.
Tydskland, 232, 238 f.

Ulfeld, Christian Corfitsen, 106.
» , Hr. Christoffer, 19, 43.
» , Christoffer Christoffersen, 19.
» , Corfits, 3—42, 48, 57.
» , Ebbe, 14.
» , Eleonore Christine, 104, 106 f., 109 f., 127.
» , Flemming, 28, 47.
» , Knud, 36.
Universitet, Kjbhvns, 34, 85.
Upshur, N. Amerik. Min., 227.
Urne, Christian, 53.
» , Palle, 57.
Urup, Axel, 28 f., 38.

Wachtmeister, sv. Adm., 191.
Waldburger, Jokum, 29.
Waldeck, sv. Oberst, 40.
Wales, Prinds af, 238, 240.
Valkendorf, Jørgen Henning, 70.
Walter, Jørgen, 69.
Waltersdorf, General, 222.
Vandos, 13.
Warschaw, 34.
Washington, 226 ff., 231, 237.
Vedbæk, 160.
Vedel-Jarlsberg, Baron F. A., 134.
Wedell-Wedellsborg, Baron, 80.
Vellerupgaard, 47.
Vendsyssel, 57, 62.
Weser, 186.
Wessel, Peter (= Tordenskjold), 133.
Wessel Brown, Sø-Off., 133.
Vestervig, 18.
Vestindien, 171, 189, 205, 222 ff., 226.
Vibe, Gehrd. Mikkel, 104, 121 ff., 124.
Vibeke Kruse, 4.
Viborg, 18, 36.
Vidsøtræfning, 120.
Wien, 176, 211, 241.
Wilde, Sø-Off., 160.
Vilhelm (= Georg I), græsk Konge 240.
Vilhelmine, Kong Fr. VI's Datter, 179.
Willemoes, Peter, Sø-Off., 147.
Wilster, Sø-Off., 139.
Vind, Captn., 139.
» , Christian, 60.
» , Karen ⊙ Chr. Bille, 59.
» , Niels, 18.
Vindum Overgaard, 17 f., 66.
Winsløv, Overlæge, 163.
Winter, de, holl. Adm., 219.
Winterfeld, Frk., 190, 192.
Wismar, 50, 113.
Wittenberg, 60.
Wleugel, Sø-Off., 159.
Voldstrup, 71.
Wolffenbüttel, 126.
Vordingborg, 30, 89.
Vraa, N. Jyll., 131, 134.
Wrangel, Carl Gustav, 41 f.
Wrangel, preuss. Gen., 184.
Wulff, Ch., Sø-Off., 159.
Würtz, sv. Gen., 41.
Wörishöffer, d. Capt., 185.

Yarmouth, 220.
Yttersen, Lucas, 101.

Zabriskie, Miss Sarah Augusta, 189.
Zahrtmann, d. Marinemin., 178, 184.

Zeuthen, Vilhelm, 156.
Ziegler, Captn., 106.

Øresund, 11, 26 f., 40, 59.
Øresundstold, 10.
Øresunds Toldkammer, 156.
Ørsted, A. S., 187.
Ørsted Hospital, 73.
Ørumgaard, 66 f., 73, 75.
Øsel, 32.
Østerport, Kjbhvn., 3, 15, 96.
Østersøen, 33 f., 173, 186, 204.
Østindien, 190.
Østrig, 50, 174, 176, 239 f.
Østrupgaard, 72.

Nogle Rettelser og Tilføjelser.

(Anden Dels andet Afsnit.)

S. 26, Anm. 1, kan tilføjes, at Køn Grabow d. 13. Maj 1656 blev Commissair i Fru Lisbet Billes Dødsbo.

S. 85, L. 5 f. o. I Huset, læs: i Huset.

S. 89, L. 5 f. o. Herfra ind- indstilledes, læs: Herfra indstilledes.

S. 95, L. 13 f. o. (Sjæll. T. XXXV. 332), læs: (Sjæll. T. XXXV. 322).

S. 107, L. 8 f. n. Rosenskrands, læs: Rosenkrands.

S. 175, L. 1 f. o. Berrnstorfernes, læs: Bernstorfernes.

S. 215, L. 11 f. n. vi ovenfor hørte, læs: det siges i et Brev.

Hr. Torkil Bille,
g. m. Benedicte Christiernsdatter

Hr. Niels Torkilsen, Kannik i Lund, † 1275. | Margrethe. | Cecilie. | Johanne.

Hr. Jakob Bille
1216.

N. N.

Bent Bille 1316—1346.

Hr. Niels Bille 1367.

Jon Bille,
Kannik i Lund og Roskilde, † 1303.

Jon Nielsen
til Solbjerg 1355—1370, g. m. Christine Pedersdatter (Lykke?)

Oluf Nielsen.

Jakob Nielsen.

Esbern Nielsen
til Solbjerg 1348, 1365 Kongens Kansler, 1374, g. m. Margrethe Gyncekesdatter.

N. N. Nielsen.

Niels Jonsen af Solbjerg, levede 1390.

Hr. Peder Lykke,
f. 1359, 1374 Kannik og 1385 Erkedegn i Roskilde, Magister, 1409 Biskop i Ribe, 1418 Erkebiskop i Lund, † 1438, begr. i Lund Dk.

Bent Jonsen Bille
til Solbjerg og Allinde 1392, 1395 Lensmand paa Brorup, 1418 paa Bøvling, levede 1440, var † 1442, g. m. Ingor Torbernsdatter (Galen) af Lyngbygaard.

1387 1409

Hr. Niels Bille,
Kannik i Roskilde og i Aarhus, 1396 Official i Roskilde, Erkedegn i Roskilde, † 3/4 1428, begraven i Antvorskov Klosterkirke.

Johannes Jonsen Bille
af Solbjerg, levede 1398, g. m. Cecilie Laurensdatter, der var Enke 1410.

Hr. Jakob Bille
til Bjergbygaard 1391, Ridder, Bigsraad, levede 1424, men var † 1428, g. m. Gyde Torbernsdatter (Galen) til Lyngbygaard.

Hr. Erik Bille
til Solbjerg 1434—1455, g. 1° m. Anne Lunge, 2° m. Else Jensdatter (Glob).

til Allindemagle, Svanholm, Soholm, Skullerupholm, Egede, Nielstrup etc. 1431, Ridder, Rigsraad og Lensmand paa Abrahamstrup, † 2/11 1463, begr. i Antvorskov Kloster, g. 1° m. Beate Axelsdatter (Thott), † i første Barselseng, 2° m. Sidsel Lunge Ovesdatter til Nielstrup og Egede, † 1503, Hofmesterinde hos Dr. Christine.

Hr. Torbern Bille
til Egede, Rigsraad, † 1542, g. 1° m. Anne Lauridsdatter (Thott), † 1498, 2° m. Inger Rønnow, † 1548.

Peder Lykke el. Bille
til Solbjerg og Kjellerup, Kannik i Roskilde, † 1434—1471, g. m. Anne Grubbe.

Povl Bille, levede 1433 og end 1453, var 1442 Lensmand paa Rollerup.

Helvigis Bille
til Hellelev, levede 1397, † 1/11 1438, g. m. Else.

Hr. Jakob Bille
til Bjergbygaard 1491, Ridder, Rigsraad, levede 1424, men var † 1428, g. m. Gyde Torbernsdatter (Galen) til Lyngbygaard.

En Datter, g. m. Anders Jensen Passow.

En Datter, g. m. Bo Dyre.

Inger, g. m. Knud Nielsen (Dyre).

En Datter, g. m. Henrik Daa.

Peder Bille
til Lyngbygaard, g. m. Margrethe Brahe.

Hr. Torbern Jepsen B.
til Bjergbygaard, 1434—1462, g. m. Ente Jensdatter (Lunge).

Erik Jepsen Bille
til Bjergbygaard og Sande, 1434—1483, g. m. Marine Krumpen.

Mauritzlof, g. m. Jens Jepsen (Rosenspar).

En Datter, g. m. Kjeld Axelsen (Dotting).

1. Margrethe, g. m. Hr. Jørgen Urne.

2. Jens B. til Solbjerg.

2. Jørgen B. til Solbjerg, 1464—1481, g. m. Tale Raad.

2. Bent B., 1468—1486, Kannik i Roskilde.

2. Torbern B.

2. Anne, 1483—1510.
2. Dorte, i St. Clare Kloster i Roskilde.

2. Kirsten, g. m. Peder Lang.

2. Karen, g. m. Niels Grubbe.

2. Ingeborg, g. m. Hr. Anders Goye.

2. Inger, g. m. Hr. Niels Jensen (Present).

1. Trillinger. † spæde.

2. Hr. Bent B. til Soholm og Egede, † 1494, g. 1° m. Magdalene Stigsdatter (Krognos), 2° m. Ermegaard Prille til Sandholt, † 1506.

2. Erik, Dorte og Beate, † unge.

2. Christine, † ugift.

2. Maren, g. m. Hr. Iver Axelsen (Thott).

2. Else, g. m. Gregers Jepsen (Ulfstand.)

2. Regitze, g. m. Hr. til Gyldenstjerne).

2. Peder B. Kjærsgaard, † 1508, g. m. Anne Knudsdatter (Gyldenstjerne), † 1521.

2. Inger, g. m. Hr. Johan Oxe.

2. Lisbet, g. m. Skjalm Hvide til Skyld kaldet «Danmarks Jomfrue», † ugift.

2. Hr. Steen Basse B. til Allinde og Lyngsgaard, † 1521, g. 1° m. Ellen Stigsdatter (Krognos), 2° m. Margrethe Rønnow.

Niels Bille, Lensmand paa Herby 1434—1455, g. m. Margrethe Rud, Enke 1474.

Karen, levede 1497, † ugift.

Jon B., Lensmand paa Gavnø 1472, 1481, g. m. Magdalene Limbek Oltesdatter til Gundetved, var Enke 1489.

Bent Pedersen B., 1489, g. m. Anne Frille Johansdatter til Ugerslevgaard paa Fyn.

Herluf B., var 1476 og 1480 Lensmand paa Rollerup.

Lars B. i Gjerlev 1483.

Axel B. til Lyngbygaard 1465, † 1467, g. m. Else Nikkelsdatter, Enke 1468.

Anne, g. m. Steen Pedersen (Goye).

Margrethe, g. m. Herluf Pedersen (Goye).

Birte, g. m. Kjeld Nielsen (Algudsen).

Gjertrud, levede 1468, † ugift.

Ingefred, g. m. Henrik Jensen (Dresselberg).

1. Marine, † ung.

2. Hr. Hans B. til Egede, Rigsraad, † 1542, g. 1° m. Anne Lauridsdatter (Thott), † 1498, 2° m. Inger Rønnow, † 1548.

2. Karen, † 1540, g. m. Hr. Henri i Knudsen (Gyldenstjerne).

2. Hr. Anders B. til Soholm, † 1477, Rigsraad, † 1555, g. 1° m. Pernille Olufsdatter (Krognos) til Bregentved, † 1533, 2° m. Anne Lykke Pedersdatter.

2. Dorothea.

2. Eggert Bille, var † 1501.

2. Magdalene, 1490.

2. Torbern B. til Sandholt, † 1512—153[illegible], g. m. Edel Mikkelsdatter (Jernskjæg).

Torbern B., † ugift.

Hr. Knud B. til Kjærsgaard, † 1543, g. 1° m. Dorte Das, † 1512, g. 2° m. Berete Rønnow.

Ove B. † 1535, Biskop i Aarhus.

Hartvig og Margrethe, † ugifte.

Sidsel, Gregers Pasberg.

Hillebjerg, † 1535, g. m. Hr. Lauridsrids Skinkel (Tinglev).

Maren, g. m. Hr. Jakob Lykke.

Erik B., † 1549, g. m. Johanne Sparre til Hagested, † 1555.

Sophie, Abbedisse i St. Clare Kl. i Roskilde.

Karen, g. m. Hr. Lauridsrids Mogensen (Løvenbalk).

Hr. Mogens B. til Svanholm, † 1488, g. m. Sophie Krummedige til Valdeln, † 1538.

Hr. Eske B. til Svanholm, Rigshofmester, g. m. Sophie Krummedige til Valdeln, † 1538.

1. Laurids, Oluf, Torkild, Barbara og Magdalene, † smaa.

2. Hr. Torbern B., † 1552, Ekeltus til Lunde Kirkeinspektør.

2. Ejler, Christoffer og Erik B., † unge.

2. Birgitte, † 1553, g. m. Jens Torbernsen Sparre.

2. Elline, † 1559, g. m. Mogens Lyngsgaard, † 1558, Allinde og Lyngsgaard, † 1558, Willumsraad, g. m. Lisbet Ulfstand, † 1540.

Hr. Claus B. til Allinde og Lyngsgaard, † 1558, g. m. Christoffer Johansen Lindenov.

Margrethe, g. m. Niels Henriksen Arenfeldt.

Claus B., levede 1507.

Anne, g. m. Jakob Norby.

Dorte, 1508 i St. Agnete Kloster.

Inger 1508.

Anders B., levede 1487.

Jakob B., levede 1487.

Karen, † 1566, g. m. Niels Pars-berg.

Sidsel, † 1566, g. m. Niels Pars-berg.

Edel, † 1527, g. m. Jakob Hardenberg. Ermegaard, † ille.

Peder B., † spard.

2. Erik B. til Lindved, f. 1520, † 1575, g. 1° m. Karen Mørsvin, † 1548, 2° m. Gedske Brockenhuus, f. 1530, † 1599.

2. Hillebjerg, f. 1520, g. m. Lauridsrids Grubbe.

2. Steen B. til Kjærsgaard, f. 1521, † 1590, g. m. Helvig Ulfeld til Højbygaard, f. 1531, † 1601.

2. Lisbet, † 1601, g. m. Jens Mørkorsen Rodsteen.

2. Anne, var i Kloster, † ugift. 2. Peder B., † ugift.

2. Sophie, var i St. Clare Kloster i Roskilde, † ugift.

Hans B., † ugift.

Peder B., † ugift.

Anne, † 1571, g. m. Jens Nielsen (Rolfeld), 2° m. Otte Emmikesen.

Anne, † 1566, g. m. Jens Brahe.

Hillebjerg, † 1602, g. m. Ejler Lage.

Margrethe, † 1595, g. m. Lage Brok.

Peder B. til Svanholm, † 1560, g. m. Birgitte Rosenkrantz til Østervalle, f. 1536, † 1592.

Hr. Steen Basse B. til Svanholm, † 1668, g. m. Elsebet Skram til Urup, Nobbegaard, Hevringholm, Lyndelrup og Skodsal.

Hr. Mogens B. til Valden, † ugift.

Mourids B., † alle smaa.

Fem Børn, † smaa.

Henrik B. til Mogenstrup, f. 1530, † 1559, g. m. Christence Ulfstand, † 1582.

Jørgen B. til Elinge og Valden, † 1601, g. m. Margrethe Brok.

Margrethe, f. 1525, g. m. Christoffer Johansen Lindenov.

Beate, f. 1536, † 1605, Hofmesterinde hos Dronningen, g. m. Otte Brahe.

Steen B. til Vandaas og Raabelev, f. 1537, † 1586, g. m. Kirsten Lindenov, † 1596.

Sidsel, f. 1538, † 1570, g. m. Just Høeg.

Sophie, f. 1529, † 1587, g. m. Malte Jensen (Scheled.)

Jens B. til Lyngsgaard, Billeholm og Vrejlev Kloster, f. 1531, † 1575, g. m. Karen Rønnow til Hvidkilde, † 1592.

Holger B., f. 1533, † ung.

Birte, f. 1534, g. m. Christoffer Galde.

Erik B., f. 1535, † ung.

Maren, f. 1537, g. m. Lavrids Skram.

Lisbet, f. 1540, † 1613, g. m. Jens Truidsen (Ulfstand).

1. Anne, † ille.

2. Bent B. til Egede, † 1557, ugift.

2. Torbern B. til Spanneruplund, † 1536, 1580, ugift.

2. Cortitz, Tønne og Peder B., † unge.

2. Jørgen B., † 1546, ugift.

2. Ermegaard, f. 1507, † 1587, ugift.

2. Birgitte til Egede, † 1587, ugift.

1. Bent B. til Bregentved, f. 1509, † 1555, ugift.

1. Frands B. til Sehlholm, † 1563, g. m. Edel Hardenberg t. Hvedholm, † 1581.

1. Oluf, Oluf, Mourids, Christoffer, Margrethe og Pernille, † smaa.

1. Hans B., † 1558, ugift.

1. Torbern B. til Markie, † 1572, ugift.

1. Egeart B. til Markie, 1580, g. m. Abel Kaas, † 1597.

1. Ermegaard, † 1564, g. m. Jørgen Podebusk.

1. Anne, † 1551, g. m. Knud Sparre.

1. Clara, † 1560, g. m. Jakob Sparre.

1. Ingeborg til Egede, † 1608, ugift.

Erik B. til Kjærsgaard, f. 1561, † 1641, g. 1° m. Magdalene Emmiksen til Grotteljerg, † 1598, 2° m. Mette Beck til Havrelykke, † 1631.

Eske, Anne f. 1540, Ejler, Mette, Karen, Hillebjerg og Steen B., † smaa.

Sophie, † 1539, † 1608, g. m. Jakob Seefeld.

Birgitte, Kjærsgaard, † 1611, g. m. Ove Juuge.

Anne, g. m. Johan Barnekow.

Oluf B. til Østervalle, † 1602, g. m. Margrethe Rosenkrantz, † 1615

Eske B. til Svanholm, † 1668, g. m. Elsebet Skram til Urup, Nobbegaard, Hevringholm, Lyndelrup og Skodsal.

Henrik B. til Mogenstrup, f. 1559, † 1592, g. m. Christence Vifert, † 1604.

Eske B. til Ellinge, f. 1552, † 1619, g. m. Helvig Goye, † 1612.

Peder B. til Valden, † 1586, g. m. Birgitte Laxmand.

Niels og Hartvig B., † ugifte.

Claus B. til Vandaas og Rosendal, levede 1606, g. m. Ingeborg Parsberg, † 1635.

Lisbet, f. 1576, † 1656, g. m. Sigvart Beck.

Hr. Anders B. til Rosendal, f. 1633, havde med Cathrine Henriksdatter en Søn og en Datter.

Claus B. til Lyngsgaard, f. 1560, † 1600, g. m. Lisbet Speyl.

Anne, f. 1564, † 1640, g. m. Ejler Brockenhuus.

Steen B. til Billesholm, f. 1565, † 1629, Lensmand i Throndhjem og Herjedalen, g. m. Rigborg Lindenow Hansdatter, f. 1577, † 1633.

Ejler B., f. 1566, † ung.

Jens B. til Vrejlevkloster og Orelund, f. 1567, † 1617, g. m. Ellen Juel Vincentsdatter til Gjorslev og Valdbygaard, † 1619. Hun havde først været trolovet med Erik Bille til Hvedholm og Soholm, men han døde inden Brylluppet.

Markvard B., til Hvidkilde, f. 1568, † 1631, Lensmand paa Rugaard, Lieutenant ved den fynske Adels Rostjeneste, g. m. Susanne Brockenhuus Ejlersdatter til Nakkebølle, f. 1575, † 1606.

Erik B. til Rønnowsholm, f. 1570, † 1600, g. m. Mette Banner Andersdatter til Legismose, f. 1575, † 1614.

Lisbet til Gl. Kjøgegaard, f. 1572, † 1633, ugift.

Birgitte til Gl. Kjøgegaard, f. 1574, † 1639, ugift.

Henning B. til Vrejlevkloster, f. 1575, † 1615, blev opdraget sammen med Kong Christian IV, g. m. Sophie Munk (Lange) Jørgensdatter.

Erik B. til Vestergaard, † 1588, f. 1623, g. 1° m. Ellen Corfitzdatter (Rosengiedde), 2° m. Margrethe Krag til Vårhoed, f. 1598, † 1648.

Steen B. til Mollegaard, f. 1645, g. m. Margrethe Norman de la Nauité til Skovsgaard.

Karen, f. 1654, g. m. Henrik Gans, 2° m. Jokum Testman.

Birte til Lidemark, † ugift.

Peder B. til Lindved, levede endnu 1658, g. m. Kirsten Skeel.

Erik, Anne, Frands og Else, † alle spæde.

Birgitte, g. m. Jørgen Hartvigsen.

Elsebet, † ugift.

Karen til Bisbo, f. 1593, † ugift.

Hillebjerg til Bisbo, f. 1595, † ugift.

Birgitte, f. 1576, † 1648, g. m. Jens Mogensen (Harboe), g. m. Lisbet Brydske til Tirsbæk, f. 1585, † 1674.

Henrik, B. til Skjørridgaard, † 1655, g. m. Lisbet Brydske til Tirsbæk, f. 1585, † 1674.

Christoffer til Bregne B., † ugift.

Knud B. til Gjørslevgaard, † 1664, g. m. Frederikke Ulrik von Schuilt.

Hartvig B. til Pregelholt, levede endnu 1642, g. m. Anne Knas, † 1650.

Karen, f. 1630, g. m. Poul Skinkel.

Tønne B. til Billeskov, f. 1584, † 1645, g. m. Margrethe Norby.

Preben B., † ille.

Holger B. til Billeskov, f. 1586, † 1638, g. m. Anne Juul til Mejlgaard, † 1634.

Gjertrud, g. m. Frederik Ulrik von Schuilt.

Steen B. til Tirsbæk, f. 1650, g. m. Karer Bille, † 1674.

Niels B., † ugift. 1620.

Hillebjerg, g. m. Preben Gyldenstjerne.

Karen, g. m. Henrik Friis.

Birgitte.

Karen.

Steen B. den sorte til Billeskov, var † 1660, g. m. Karen Skeel, † 1651.

Hillebjerg, g. m. Chr. Stoffer for Pax.

Christoffer von Taupadel, † 1667.

Erik B. til Kjærsgaard, f. 1635, † 1675, Major, ugift, g. m. Anne Trolle, f. 1723.

Enevold B., † 1638.

Mette, f. 1639, † 1667, g. m. Henrik Ditlev Greve Holck.

Otte B. til Billeskov, † ugift.

Erik, Otte, Mette, Else, † smaa.

Christian B. til Dybeck, f. 1641, † 1714, g. m. Karen Vind, † 1657.

Mandrup B., f. 1642, † ugift.

Jørgen B. til Havrelykke og Dybeck, g. m. Margrethe Gøye, † 1648.

Gabriel B. til Holsegaard og Comtesse Holck.

Eske B., † 1670.

Niels og Otte B., † smaa.

Sophie Elisabeth, g. 1° m. Borge Rosenkrantz, 2° m. Arild Svave, 3° m. Ernst Johan Lode.

Anne Cathrine, f. 1665, g. m. Richard Bolton.

Else Margrethe, f. 1668, † 1710, g. 1° m. Johan Albrecht von Peperlow, 2° m. Johan Martin Gamper.

Christian B., f. 1669, Kapitain-vagtmester, g. m. Margrethe Manle, f. 1672, † 1756.

Just B., f. 1670, † 1749, Kapitain-vagtmester, g. m. Cathrine Manle, f. 1672, † 1756.

Ferdinand, Hugo og Ditlev B., † spædc.

Jens B., f. 1676, † 1756, Admiral, g. 1° m. Mette Glud, f. 1698, † 1720, 2° m. Karen Lasson, f. 1765, † 1779.

Michael B., f. 1680, † 1756, Admiral, g. 1° m. Christine Marie Dyssel, † 1779.

1. En Datter, dødfødt 1637.

2. Kirstine, f. 1637, † 1704, g. m. Otte Skeel.

2. Birte, † 1668, ugift.

2. Steen B. til Jungergaard, Kancelliraad, g. m. Mette Scheisted, † 1739.

1. Jens B. til Sandbygaard, † ugift.

1. Ove B., † ugift, Fanrik.

1. Mogens og Mourids B., † smaa.

1. Ellen og Lisbet, † ugifte.

2. Jørgen B., † Kapitain, † ugift.

2. Lisbet, † spad.

Erik B. til Legismose, f. 1629, † 1656, g. m. Mette Rosenkrantz, f. 1624, † 1683. Enke efter Niels Vind.

Mette, f. 1630, † 1657, g. m. Hr. Niels Krabbe.

Henrik B. til Dumbo, † 1658, ugift, Ritmester.

Sophie, f. 1634, † 1693, g. m. Mogens Rosenkrantz.

Lisbet, † 1714, g. m. Jørgen Skeel.

Per-nille, f. 1640, † 1684, g. m. Steen Bille.

Karen, f. 1642, † 1671, g. m. Børge Trolle.

Jakob, Pernille og Pernille, † alle smaa.

Jørgen Lunge B., f. og † 1648.

Lisbet, f. 1655, g. m. Holger Pax.

Henrik B. til Skjerridgaard, † 1733, g. m. Ellen Reedtz, f. 1656, † 1701.

Birgitte, † 1682, g. m. Albert Bille.

Henrikke Brahe.

Sophie, † 1731, g. m. Otto Ulfstand, † 1739.

Axel B. til Brumgaard, f. 1659, Etatsraad, g. 1° m. Sophie Amalie Dan, f. 1665, † 1697, 2° m. Sophie Seefeld, f. 1683, † 1753.

Preben B., f. 1660, † 1671.

Lisbet Margrethe, f. 1661, † ugift.

Henrik B., † ugift.

Sophie, f. 1664, † 1706, g. m. Anders Rosenkrantz.

Knud B., f. 1692, † 1694.

Elisabeth Margrethe, f. og † 1696.

Berte Skeel, f. 1766, g. m. Steen Holmdorff Arenfeldt. 1. Mette, g. m. Hans Lorents Arenfeldt.

Knud B. til Stenalt, f. 1705, † 1785, Etatsraad, g. m. Berte Skeel von Holsten, † 1767.

Christen B., f. 1706, † 1765, Justitsraad, g. m. Anne Cathrine Nercken-crone.

Henrik B. til Egeskov, † 1769, † 1789, Gehejmekonferentsraad, g. 1° m. Christiane Juel, f. 1705, † 1745, 2° m. Mette Johanne Arenfeldt, † 1762, 3° m. Caroline Agnese Raben, f. 1738, † 1810.

Holger B., † 1713, † 1726.

Karen, † ille.

Birgitte Christine, † 1703, g. m. Adam Ernst Christian v. Pentz.

Steen B. til Burholt, † ugift, Premierlieutenant.

Henrik B. til Meilgaard, † 1708, Justitsraad, g. m. Ingeborg Christine von Pentz til Mejlgaard, † 1719.

Otte B., faldt 1705, ugift, Kornet.

Christian Frederik B. til Bangsbo, f. 1671, † 1749, g. m. Cathrine Hedevig von Deden, f. 1670, † 1754.

Cathrine, f. 1708, † 1810, g. m. Kommandeurkapitain Thiel Erik Stibolt.

Charlotte Margrethe, f. 1739, † 1804, g. m. Kommandeurkapitain Andreas Bille.

Cecilie Andrea, f. 1742, † 1790, g. m. senere Gehejmeraad Frederik Michael Krabbe.

Just B., f. 1744, † 1802, ugift, Kammerherre, Kommandeurkapitain.

Andreas B., f. 1747, † 1763, Sekadet.

Steen Andersen B., f. 1751, † 1803, Gehejmestatsminister, Admiral, Kammerherre, g. m. Frederikke Vilhelmine Bornemann, f. 1771, † 1851.

Michael B., f. 1754.

1. Karen Marie Benedicte, f. 1768, † 1861, g. m. Andreas Kjærboe.

Michael Johannes Petrimius B., f. 1769, † 1845, Kontreadmiral, g. m. Marie Magdalene Friedlieb, f. 1950, † 1829.

Hedevig Margrethe, f. 1731, † 1753, g. m. Major Nicolaus August Rothe.

Mathias B., f. 1736, † 1782, Kapitain, g. 1° m. Adolphine Christine Friedenreich, † 1771, g. m. Anna Cathrine Rebekka Bredahl, † 1847.

Steen Andersen, Anne Sophie og Ferdinand B., † unge.

Hans B., faldt 1710, ugift, Kapitain.

Axel B., † 1710, ugift, Kapitain.

Jørgen B. til Jungergaard, † 1736, Konferentsraad, Stiftamtmand, g. m. Ide Rodsteen til Lengsholm Vrna ovv., f. 1675, † 1725.

Anders B. til Legismose, f. 1655, † 1694, Etatsraad, g. m. Beate Margrethe Bjelke, f. 1662, † 1734.

Erik B., † ille.

Christian Holger Adler B., f. 1777, † 1805, Kofardikaptain, g. m. Johanne Magdalene Roede.

Adolphine Christiane, f. 1780, g. m. Hans Top.

Steen Andersen B., f. 1781, † 1860, Gehejmelegationsraad, Ministerresident, g. m. Christiane Arnette Hage, f. 1789, † 1868.

Frederikke Christine, † ung.

Christine Birgitte, f. 1767, g. m. Schack Vittinghoff Greve Holck.

Edele Sophie, f. 1684, † 1706, g. m. Etatsraad Johan Christopher Schenbach.

Erik B., f. 1686, † 1717, ugift, Kapitain.

Axel B., f. 1738, † 1740.

Ide Skeel, f. 1741, † 1804, g. m. Frederik Christian Greve Schack.

Sophie Seefeld, f. 1742, † 1774, g. m. Axel Rosenkrantz.

Anne Margrethe, f. 1744, † spard.

Christiane Juel, f. og † 1747.

Wulff Siegfried B., † ille.

Anne Christine, f. 1802, † 1843, g. m. Joseph [illegible] van den Dungen.

Christian Heyer B., f. 1799, † 1865, Gehejmeconferentsraad, Kammerherre, Gesandt, g. m. Ida Marie Comtesse [illegible] af [illegible].

Holger Adolph B., f. 1799, † 1866, Told-[illegible], † 1808.

Mathias, f. 1802, † 1876, Provst [illegible] Berling.

Ida Thora Valgertha, f. 1815, g. m. Lavrits Mads[illegible] Ingerslev.

Jes Fæster B., f. 1818, † 1888, Kapitain, g. 1° m. Nielsine B. Harris, † 1862, 2° m. Molly Walter, f. 1843.

Martha Stenette Rebekka, f. 1810, † 1892, ugift.

Palmine Therese, f. 1812, † 1882, ugift.

Eleonora Mathilde, f. 1815.

Torben B., f. 1819, † 1883, Kammerherre, Gesandt, g. m. Louise Elisabeth Domvile, f. 1819, † 1888.

Henrik Greve af Bille Brahe til Grevskabet Brahesminde, f. 1798, † 1875, Gehejmekonferentsraad, Kammerherre, fh. Gesandt, g. 1° m. Jeronime Cathrine Baronesse Selby, f. 1812, † 1848, 2° m. Louise Frederikke Gustava Hochschild, f. 1810, Overhofmesterinde hos H. Majestæt Dronningen.

Frederik Siegfred Baron af Bille Brahe til Stamhuset Egeskov, f. 1790, † 1871, Gehejmekonferentsraad, Kammerherre, Ritmester, g. m. Marie Sophie Frederikke Caroline Bülow, f. 1805, † 1869.

Comtesse Eleonore Sophie, f. 1817, g. m. Kammerherre, Overforster Ferdinand Baron Wedell-Wedellsborg.

Johan Christian Brahe til Svanholm og det f. Bille Brahe'ske Fideikommis, f. 1819, Gehejmekonferentsraad, Kammerherre, Stiftamtmand, g. m. Marie Caroline Vilhelmine Comtesse Moltke, f. 1827, † 1889.

Baron af Bille til Fideikommis, f. 1855, cand. polit., g. m. Elisabeth Malvina Vilhelmine Anastasia Comtesse Moltke, f. 1864.

Comtesse Ida Marie, f. 1822, fh. Overhofmesterinde hos H. Maj. Dronningen, g. m. Gehejmekonferentsraad Christian Heyer Bille.

Erik Carl Baron af Bille til Bjørnemose og det f. Brahe'ske Fideikommis, f. 1866, g. m. Hedvig Amalie Baronesse Schaffalitzky de Muckadell, f. 1861.

Brahe til Egeskov, f. 1827, † 1878.

Henrik B., f. og † 1718

Ingeborg Christine.

Steen Andersen B., f. 1830, Kammerherre, fh. Kapitain i Marinen, g. m. Siegfriede Frederikke Comtesse Raben Levetzau til det Raben Bille'ske Fideikommis, f. 1847.

Frantz Ernst B., f. 1832, Kammerherre, Gesandt ved det storbritanieske Hof, Kapitain, g. m. Sarah Augusta Zabriskie, f. 1844.

Fernanda Caroline, f. 1835, g. m. fh. Generalpostdirekteur, Ordenskansler Otto Sophus Greve Danneskjold-Samsøe, Ridder af Elefanten.

Carl Steen Andersen B., f. 1828, Kammerherre, Amtmand, fh. Ministerresident, g. m. Louise Magensine Ipsen, f. 1841.

Anna Rebecca Martine Elisabeth, f. 1831, † 1889, g. m. Justitsraad Christian Jørgensen Westergaard.

Laura Emilie Mathea, f. 1833, g. m. Pastor Carl Christian Jensen.

Mathias Søren Michael Christian B., f. 1836, Typograf.

Louise Conradine Christiane Dideriksen, f. 1838.

Caroline Sophie Andrea, f. 1840, g. m. Lods Carl Volkmann Hansen.

Ida Marie Adolphine Dorothea, f. 1844, g. m. Uhrmager Rasmus Fog.

1. Molly Johanne Severine, f. 1847, † 1849.

1. Steen Andersen B., f. 1850, Dumpskibsfører.

1. Torben Viking B., f. 1852, Landskabsmaler, † 1876, g. m. Antonie Schloszhun gift 2° m. Fabrikeier Dahlb.

2. Marie Nielsine, f. 1868.

2. Ida Frederikke Anine, f. 1871.

2. Harald Haarfager B., f. 1872.

2. Torben Holger B., f. 1880.

Comtesse Jeromia Caroline, f. 1866, g. 1887 m. Kammerherre Christian Alexander Greve Petersdorff til Grevskabet Roepstorff.

Comtesse Caroline Louise, f. 1867.

Henrik Greve af Bille Brahe Selby, f. 1870.

Preben Charles Baron af Bille Brahe Selby, f. 1872.

Carl Frederik Baron af Bille Brahe Selby, f. 1875.

Comtesse Antoinette, f. 1876.

Daniel Baron af Bille Brahe Selby, f. 1878.

Comtesse Eleonora Sophie, f. 1880.

Selby til Grevskabet Brahesminde og det friherrelige Selby'ske Fideik., f. 1842, Kammerherre, Hofjægermester, fh. 1872 Patent paa at føre det Selby'ske Navn og Vaaben, g. m. Antoinette Beate Augusta Comtesse Rantzau, f. 1843.

Comtesse Louise Eleonora Birg. Ch. Fred., f. 1844, † 1845.

Vilhelm Moritz Baron af Bille Brahe, f. 1848, † 1849.

Frantz Brahe til Egeskov, f. 1824, † 1882, Kammerherre, Hofjægermester, fh. Gesandt, g. m. Camilla Sophie af Harmens, f. 1829.

Preben Baron af Bille Brahe til Stamhuset Egeskov, f. 1829, † 1882, Kammerherre, fh. Gesandt, g. m. Caroline Bülow, f. 1829.

Preben Vilhelm Baron af Bille Brahe, f. 1852, Hofjægermester, g. m. Anna Elisabeth Brun, f. 1855.

Baron Brahe til Egeskov, f. 1858, † ugift.

Baronesse Regitze, f. 1884.

Baronesse Marie Elisabeth, f. 1886.

Johan Christian Baron af Bille Brahe, f. 1888.

Petrus Friedrich Constantin Baron af Bille Brahe, f. 1890.

Preben Christian Adam Baron af Bille Brahe, f. 1888.

Baronesse Olga Malvine, f. 1890.

Baronesse Elisabeth Marie Ida Magdalene, f. 1892.

Baronesse Betzy, f. 1852, g. m. Vilhelm Emil Gosliv Baron Knuth.

Preben Baron af Bille Brahe til Frausdegnaard og det 2. Bille Brahe'ske Fideikommis, f. 1854, Hofjægermester, g. m. Frederikke Julie Elisabeth Cederfeld de Simonsen, f. 1858.

Ludvig Baron af Bille Brahe, f. 1858, g. m. Regine Vilhelmine Philippine Bahnson, f. 1859.

Baronesse Karen Ragnhild, f. 1883.

Svend Erik Baron af Bille Brahe, f. 1884.

Baronesse Hedevig, f. 1885.

Siegfriede Caroline, f. 1877.

Emerentze Julie Magdalene Elisabeth, f. 1880.

Steen Andersen Josias Christopher B., f. 1882.

Mary Fernanda, f. 1870, † 1879.

Steen Andersen Ejler B., f. 1873.

Torben Ivar B., f. 1879.

Caroline Elisabeth, f. 1881.

Anna Rebecca, f. 1860, g. m. Kapitain af Fladen Christian Frederik Drechsel.

Fanny Dorothea, f. og † 1861.

Steen Andersen B., f. 1862, Assistent i Store nordiske Telegrafselskab, g. m. Juanne Mathilde Unna, f. 1863.

Anders Steensen Bille, f. 1891.

Carl Adolph B. til Nedergaard, f. 1864, g. m. Anna Larsen, f. 1863.

Karen Elise Cornelie, f. 1891.

Carl Steen Andersen B., f. 1893.

Jens B. til Billesholm og Aarup, f. 1599, † 1645, Kornet, g. m. Sophie Thott, † 1628, var siden forlovet med Inger Goye.

Hans B. til Jungergaard, f. 1601, † 1672, g. 1° m. Kirsten Lunge til Refskjærsgaard, † 1668, 2° m. Bede Goye, † 1672.

Vincents B. til Gjorslev og Valdbygaard, f. 1599, levede 1662, g. m. Karen Grubbe, f. 1591, † 1658, Enke efter Herluf Daa.

Jens, Lisbet, Karen, Else, Steen, † alle smaa.

Ove B., † 1626, ugift.

Lisbet, † ca. 1630, ugift.

Rønnow B. til Sandbygaard, f. 1608, † 1657, g. 1° m. Lisbet Krabbe, f. 1609, † 1645, 2° m. Anne Hohendorff, f. 1630.

Jens B., f. 1598, faldt 1626, ugift.

Hr. Anders B. til Dambso, Søbo, Avnsbjerg etc., f. 1600, † 1657, Rigsmarsk, g. m. Sophie Rosenkrantz til Arreskov, † 1667.

Jens og Jørgen B., † unge.

Anne og Karen, † ugifte.

Dorte, skikkede sig ikke, † ugift.

Det kgl. Bibl. Bogb.

